

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

2
2012

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Державна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

2(52)'2012

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

Редакційна колегія

Головний редактор
М.Д. БЕЗУГЛИЙ

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
В.В. ДЕРЛЕМЕНКО

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
С.Ю. БУЛИГІН
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК
О.М. ЖУКОРСЬКИЙ
А.С. ЗАРІШНЯК
М.В. ЗУБЕЦЬ
О.О. ІВАЩЕНКО
С.М. КВАША
Ю.О. ЛУПЕНКО
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО
М.В. ПРИСЯЖНЮК
М.В. РОЇК
М.І. РОМАЩЕНКО
М.П. СИЧЕВСЬКИЙ

Editorial board

Editor-in-chief
M. BEZUGLY

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
V. DERLEMENKO

Editorial board members

V. ADAMCHUK
S. BALYUK
S. BULYGIN
I. GRYNKY
V. ZHUK
V. ZHUKORSKIY
A. ZARISHNIAK
M. ZUBETS
O. IVASHCHENKO
S. KVASHA
Yu. LUPENKO
D. MELNYCHUCK
V. PETRYCHENKO
M. PRYSIAZHNIUK
M. ROYIK
M. ROMASHCHENKO
M. SYCHEVSKIY

Київ
2012

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Державна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий комплекс України

Заснований
у 1999 р.

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

2(52)'2012

Засновники —
Державна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:
КАПРАЛЮК О.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактори:
СИЛКА В.І.
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
РОМАЩЕНКО М.І.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.
Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 27.06.2012 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 11,63.
Обл.-вид. арк. 17,65.

Друк ТОВ "Есе"
пр. Вернадського, 34/1,
Київ, тел. 424-02-10.

© ДНСГБ НААН, 2012
© Редакція журналу
"Вісник аграрної науки";
оригінал-макет, 2012

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	13
Ґрунтознавство	16
Агротехніка	20
Сільськогосподарська меліорація	23
Добрива	26
Охорона природи. Сталій розвиток	29
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	32
Біотехнологія	35
Рослинництво	37
Загальні питання	37
Хлібні злаки. Зернові культури	38
Кормові культури	40
Технічні культури	43
Садівництво. Плодівництво	46
Овочівництво. Городництво	49
Декоративні культури. Квітництво	53
Тваринництво	55
Загальні питання	55
Конярство	55
ВРХ. Скотарство	57
Вівчарство. Козівництво	60
Свинарство	62
Птахівництво	65
Домашні кролі. Хутрові звірі	69
Бджільництво	71
Рибне господарство. Аквакультура	73
Ветеринарія	75
Харчова і переробна промисловість	79
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	82
Авторський показник	87
Алфавітно-предметний показник	89
Показник використаних періодичних і продовжуваних видань	96
Бібліобліографічні та історико-бібліографічні серії ДНСГБ НААН (1998–2011 рр.)	98
Список скорочень і абrevіатур	100

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	7
Organization and Management of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	13
Soil Science	16
Cultivation Technique	20
Agricultural Amelioration	23
Fertilizers	26
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	29
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	32
Biotechnology	35
Plant Cultivation	37
General Issues	37
Food Grains. Cereals	38
Forage Plants	40
Industrial Crops	43
Horticulture. Fruit-Growing	46
Vegeticulture	49
Decorative Cultures. Flower-Growing	53
Animal Breeding	55
General Issues	55
Horse-breeding	55
General Livestock. Cattle	57
Sheep-breeding	60
Pig-breeding	62
Poultry-keeping	65
Rabbit-breeding. Fur-farming	69
Bee-keeping	71
Fish-breeding. Aquaculture	73
Veterinary Medicine	75
Food and Processing Industry	79
Products of Animal Breeding	
Forestry	82
Author Index	87
Key Words Index	89
Index of used periodical and continued editions	96
Biobibliographic and Historical-Biobibliographic Series by SSAL of NAAS (1998–2011)	98
Abbreviation List	100

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук; міждержавний обмін інформацією;
- реклама найновішої аграрної продукції, методів і технологій.

Підготовка видання РЖ "Агропромисловий комплекс України" передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ДНСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу країни.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

Державна наукова с.-г. бібліотека НААН

вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем і меліорації НААН

вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of AIC;
- promotion in integration of sciences, interbranch and interstate exchange of information;
- advertisement of the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AIC the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of State Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our Abstract Journal will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03680 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
State Scientific
Agricultural Library of NAAS
Tel. (044) 258-42-81

03680 MSP, Kyiv,
37 Vasyl'kivs'ka Str.,
Institute of Hydraulic Problems
and Land Reclamation of NAAS
Tel. (044) 263-40-30

63(091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 63:001.89(477)“19”

2012.2.1. ЧЕРЕЗ РОКИ, ЧЕРЕЗ ВІДСТАНИ / Савченко Ю.І. // Агропромислове виробництво Полісся. — 2011. — Вип. 4. — С. 5–10.

Інститут сільського господарства Полісся, селекція культур, технології вирощування культур.

Висвітлено історію становлення Ін-ту сільського господарства Полісся НААН. Започаткування Ін-ту відноситься до 1936 р., коли наказом Раднаркому СРСР було створено Коростенське дослідне поле Ін-ту землеробства. У 1956 р. дослідне поле було реорганізовано в Житомирську державну обласну с.-г. дослідну станцію. У 1976 р. на базі Житомирської державної обласної с.-г. дослідної станції, Поліського відділення УкрНДІ механізації і електрифікації сільського господарства та Чорторийського дослідного поля Ін-ту землеробства було створено НДІ Нечорноземної зони УРСР. У 1992 р. наказом УААН Ін-т Нечорноземної зони перейменовано в Ін-т сільського господарства Полісся, який у 1996 р. переведено до м. Житомир на базу ліквідованого Ін-ту хмелярства. За часи становлення Ін-ту створено міцну науково-технічну базу, де функціонує 10 наукових відділів і 14 лабораторій, працює 248 осіб, у т.ч.: один академік НААН, 6 докторів і 35 кандидатів наук, аспірантура з двох спеціальностей (06.01.01 та 05.18.03). Науково-технічна база і висококваліфіковані кадри дають можливість проводити дослідження на високому методичному рівні. За 75 років від дня заснування в Ін-ті створено близько 60 сортів с.-г. культур, розроблено низку технологій вирощування польових культур, освоєно та виведено на проектні параметри Селекційний Центр з оцінки племінних бугаїв, розроблено прийоми створення культурних пасовищ, вперше розроблено і виготовлено хмелезбиральний комбайн КХ-300 та ін. У 1998 р. при Ін-ті створено Центр наукового забезпечення АПВ Житомирської обл. та Раду молодих вчених, яка приділяє увагу підготовці молодих науковців. Маючи таку унікальну науково-технічну базу, висококваліфікований науковий персонал на чолі з академіком НААН Ю.І. Савченком, Інститут здатний вирішувати будь-які науково-технічні проблеми та надавати наукове забезпечення агропромислому комплексу зони Полісся.

УДК 63:001.891(477.43/.44)“19”

2012.2.2. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДОСЛІДНА СПРАВА НА ПОДІЛЛІ В 20-х рр. XX ст. / Присяжнюк М.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 70. — С. 201–218. — Бібліогр.: 37 назв. Шифр 06 535921.

Справа науково-дослідна с.-г., насінництво, селекція, мережа селекційно-насінневих установ (СНУ).

Подано аналіз діяльності науково-дослідних установ на Поділлі до радянських часів. Наприкінці XIX ст. на Поділлі працювало близько 30 насінневих господарств при цукрових заводах та 60 господарств до дослідницької роботи у галузі тваринництва. Після революції, в 1917–1920 рр. на Поділлі відбулося стихійне знищення науково-дослідної справи — більшою частиною науково-дослідні установи було вивезено за кордон їх власниками. Внаслідок реформ радянської влади у 1924 р. було створено Вінницьку с.-г. дослідну станцію. Організаційну роботу частково взяла на себе цукрова промисловість, яка в 1919 р. створила відділ селекції Київського цукру з низкою селекційних станцій Київської, Подільської, Харківської та Полтавської губерній. Науково-методичне керівництво створеної мережі було покладено на Науковий інститут селекції, заснований у 1922 р. У 1925–1926 рр. до мережі СНУ входило 21 дослідне поле, 9 дослідних та сортоводних станцій. Досліди проводили на тимчасових ділянках, що давало можливість вибору найбільш вдалив полів. Програма дослідів стосувалась всіх розділів агрокультури: обробка, удобрення полів, вибір сорту тощо. Окремим нап-

рямом була організація насіннєвої справи, яка складалася із двох типів: селекційна станція — рядове господарство і селекційна станція — насіннєве господарство — рядове господарство. Науково-дослідна робота проводилась і на базі навчальних закладів: Кам'янець-Подільський с.-г. ін-т, Ін-т народної освіти та хімічний технікум. Зроблено висновок, що в регіоні Поділля проводилась значна науково-дослідна робота для потреб сільського господарства. У період НЕПу селекція і насінництво розвивались досить енергійно, але під контролем держави і розглядалися як інструменти планомірної соціальної політики.

УДК 630*116.64(477)

2012.2.3. В.Е. ГРАФФ — ОСНОВОПОЛОЖНИК СТЕПНОГО ЛЕСОРАЗВЕДЕНИЯ В УКРАИНЕ / Агапонов Н.Н. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування “Кримський агротехнологічний ун-т”. — Сімферополь, 2011. — Вип. 134: С.-г. науки. — С. 193–198. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536422.

Графф В.Є. — видатний вчений-лісівник, Великоанадольське лісництво (І-ше держ. дослідне півдня), лісорозведення степове (170-річчя), посуха та ерозія ґрунтів, лісомеліорація.

Наведено творчий шлях і біографічні відомості В.Є. Граффа — видатного вченого, професора в галузі лісівництва, організатора і засновника першого державного дослідного лісництва в складних умовах півдня Росії і сході України. Віктор Єгорович Графф (1819–1867) народився 3 листопада 1819 р. у м. Овруч, закінчив Петербурзький межевий ін-т (1841 р.) зі спеціальності прапорщик-лісничий. Міністр державного майна Росії П.Д. Кісільов у 1843 р. доручив В. Граффу організувати перше Державне лісництво на півдні Росії у Великому Анадолі для боротьби з посухами. Для цього було виділено дві десятини землі, де В. Графф восени 1843 р. заклад розсадник з вирощування саджанців дуба, клена та ясеня. Через 2 роки (1845) почалося насадження лісу власним садибним матеріалом, за методикою, розробленою В. Граффом. Наукові праці зі створення лісів в умовах Степу мали велике значення для розвитку степового лісорозведення. У Великоанадольському лісництві, в його насадженнях відбито увесь великий і складний шлях, яким йшло степове лісорозведення. До 90-х років XIX ст. Великоанадольське лісництво мало ліс на площі 157 га, розсадник вирощування саджанців на площі 55 га, де пройшло випробування 30 порід дерев і 40 видів чагарників. У Великий Анадолі для ознайомлення з методами створення лісів приїжджали вчені і фахівці з України та інших країн світу. Помічник В.Є. Граффа — Л.Г. Берк — продовжив його справу і довів доцільність степового лісорозведення для боротьби з посухами. У 2013 р. лісівники України, Росії і природодослідники світової співдружності будуть відмічати 170-ту річницю степового лісорозведення, завдяки якому було вирішено багато теоретичних і практичних питань лісомеліорації у боротьбі з посухами та ерозією ґрунтів.

УДК 631.4:631.95:016(092)(477)

2012.2.4. АПОСТОЛ РАЦІОНАЛЬНОГО РІЛЬНИЦТВА С.Ф. ТРЕТЬЯКОВ / НААН, ДНСГБ, ПДАА; уклад. Вергунов В.А., Самородов В.М., Опара Н.М.; за наук. ред. В.А. Вергунова. — Полтава, 2011. — 200 с. — (Іст.-бібліогр. сер. “Постаті аграрної та біологічної науки Полтавщини: факти, документи, бібліографія”. Кн. 10). Шифр 535844.

Третьяков С.Ф. — відомий вчений-аграрій, агрохімік, ґрунтознавець, рослинник, діяльність наукова, методика дослідної справи, засновник Полтавської ДС і наук. школи.

Подано інформацію про основні віхи життя, наукову і громадську діяльність одного з найвидатніших організаторів с.-г. дослідної справи, вченого в галузі агрохімії, ґрунтознавства, землеробства, рослинництва та методики дослідної спра-

ви, засновника Полтавської дослідної станції, Полтавської наукової школи з агрономії Сергія Федоровича Третякова. Хронологічний показник містить: Слово редактора В.А. Вергунова "Світло спадщини С.Ф. Третякова" та п'ять розділів: С.Ф. Третяков (1872–1918): історія поступу до вершин агрономії; С.Ф. Третяков у спогадах сучасників (В.М. Арнольд, В.Е. Брунет, М. Грачов та ін.); фотолітопис життя і діяльності С.Ф. Третякова, його рідних та друзів; хронологічний показник публікацій С.Ф. Третякова — 281 наукова праця; літературу про життя та діяльність С.Ф. Третякова (286 назв). Кандидат природничих (фіз.-мат.) наук С.Ф. Третяков народився 3 (15) вересня 1872 р. в Орловській губернії, закінчив з відзнакою Московський ун-т (1895), працював спочатку в Ботанічному саду ун-ту (1896–1904), потім (1905–1910) директором Полтавського дослідного поля, а з 1910 р. — Дослідної станції і до передчасної смерті (1918) обіймав цю посаду. На Полтавському дослідному полі, а згодом станції, повною мірою розкрилися його наукові здібності експериментатора і організаторського хист. Різномісна діяльність С.Ф. Третякова сприяла творчій праці всього колективу як дослідного поля, так і станції. Тому сюди їхали повчитися державні діячі, землевласники, вчені, агрономи, селяни, студенти з усієї Росії. І всіх їх радо, з увагою зустрічав С.Ф. Третяков.

УДК 631.5/9:016:929Кулжинський "1906/1948"

2012.2.5. ПРОФЕСОР КУЛЖИНСЬКИЙ СЕРГІЙ ПАНТЕЛЕЙМОНОВИЧ (1880–1947): біобіограф. показк. наук. і наук.-попул. пр. за 1906–1948 роки / НААН, ДНСГБ, Ін-т с.-г. мікробіол. та агропромисл. вир-ва, Носів. селекц.-дослід. станція; уклад.: Вергунов В.А., Кулжинський С.С., Білоцерківська А.С., Сопіга М.О., Буняк Н.М., Сардак М.О.; наук. ред. В.А. Вергунов. — К., 2011. — 116 с. — (Сер. "Біобіографія вчених-аграріїв України" / НААН, ДНСГБ; кн. 45). Шифр 536244.

Кулжинський С.П. — відомий вчений-аграрій, ґрунтознавець, організатор дослідної справи, засновник Носівської ДС (Придніпровська низовина).

Відображено основні етапи життя, науково-організаційну, педагогічну і громадську діяльність одного з організаторів дослідної справи в Україні, доктора с.-г. наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки Молдавської РСР С.П. Кулжинського. Він є засновником і першим директором Носівської с.-г. дослідної станції. Очолюючи Носівську с.-г. дослідну станцію (1911–1930 рр.) С.П. Кулжинський багато уваги приділяв розкриттю різномісного впливу культури бобових рослин, зокрема на родючість ґрунтів, підвищення урожайності наступних культур, збільшенню ефективності дії добрив, що дало основу для побудови системи агротехніки та сівозміни Придніпровської низовини в Україні. Біобіографічний показник містить: вступне слово від укладачів про наукову діяльність С.П. Кулжинського (основні етапи життя та спогади сина Сергія про батька) та чотири розділи: Хронологічний показник наукових і науково-популярних праць С.П. Кулжинського — 390 робіт; літературу про життя та діяльність С.П. Кулжинського — 50 робіт; архівні джерела; передрук роботи з наукової спадщини С.П. Кулжинського та фотолітопис з життя й діяльності С.П. Кулжинського. Показник є науково-допоміжним виданням, яке розраховане на наукових працівників у галузі аграрної, історичної та педагогічної науки, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться історією науки в Україні.

УДК 631.52/53(091)

2012.2.6. ВІД ПЕРШОГО ЗІЗДУ ДІЯЧІВ З СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА ДО СЬОГОДЕННЯ / Кириченко В.В., Петренко В.П., Ожерельєва В.М. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 3–7. Шифр 06 536517.

Селекційні установи, кафедри селекції, сортовипробувальні станції, становлення селекції.

Відмічено, що 1908–1910 рр. були центром уваги широких верств населення до агрономічної науки. 1911 р. характеризувався ще більшим поглибленням агрономічної думки — пройшли: Другий з'їзд "Діячів агрономічної допомоги" у Москві, Катеринославський з'їзд, низка нарад при губернських урядах, збори с.-г. товариств. Не став виключенням і Перший Всеросійський з'їзд з селекції, насінництва і розповсюдження

насіннєвого матеріалу, який проходив 10–15 січня 1911 р. у Харкові. На з'їзді було заслухано 73 доповіді. За доповідями видатних вчених, зокрема: П. Будріна "Какого рода сельскохозяйственные учреждения нам нужны и какие задачи должны они преследовать", В. Таланова "Желательная организация селекционных учреждений", Б. Енкена "К вопросу об организации сельскохозяйственной селекции в России" з'їзд виніс окремі постанови й ухвалив положення про відкриття нових селекційних закладів, з поліпшення викладання селекції у вищих навчальних закладах. Було також запропоновано поділити селекційні установи на три типи. Перший — селекційні відділи обласних станцій, які мали працювати за напрямками робіт станції. До другого типу мали належати спеціальні самостійні селекційні установи і до третього — кафедри селекції при вищих с.-г. школах і університетах. Мережа селекційних установ області мала складатися із відділу селекції станції; мережі сортовипробувальних і селекційних ділянок, відповідно до кількості ґрунтово-кліматичних районів області, полів розмноження й насіннєвих ділянок, створених у приватних господарствах, мережі показових ділянок, що знаходились у творчому зв'язку із селекційними установами. Завдяки тому, що науковці колишньої Харківської селекційної станції були причетні до підготовки й проведення з'їзду, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН вважається правонаступником проведення прийнятих заходів у сучасних умовах. Інновації Харківських селекціонерів у вигляді сортів, гібридів (понад 450) та технологій працюють у всіх регіонах України, Росії, Білорусі, Молдові, Болгарії, Іспанії, Туреччині, Португалії та у Північній Америці.

УДК 631.527:633.15(092)

2012.2.7. 100 ЛЕТ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ Г.С. ГАЛЕЕВА / Сотченко В.С. // Кукуруза и сорго. — 2011. — № 4. — С. 20–21.

Галєєв Г.С. — видатний селекціонер гібридів кукурудзи, методи селекції і насінництва, ЦЧС, творче об'єднання "Севєр" і Південний комітет селекції кукурудзи і сорго (Г. Галєєв), Єукарпія.

Наведено творчий шлях видатного селекціонера, громадянина і громадського діяча, академіка ВАСГНІЛ, доктора с.-г. наук, лауреата Ленінської і Державної премій СРСР, Героя Соціалістичної праці Галєєва Гайфутіна Салахутдіновича, якому в листопаді минулого року виповнилось 100 років від дня народження. В історію вітчизняної і зарубіжної науки Г. Галєєв увійшов як видатний селекціонер перших вітчизняних гібридів кукурудзи. Розроблені ним методи селекції і насінництва були втілені в численних гібридах кукурудзи, які займали майже 78% всієї посівної площі. Вчений був піонером з практичного застосування ЦЧС у селекції і насінництві кукурудзи, вперше втілював молдавський тип ЦЧС при переведенні насінництва кукурудзи на стерильну основу. Особливо яскраво проявився талант Г. Галєєва у створенні цілого напрямку в селекції кукурудзи на скоростиглість, багатопочатковість та якість зерна. У 1972 р. під керівництвом Г. Галєєва було створено творче об'єднання "Севєр" з метою просунення ранньостиглих, холодостійких гібридів у більш північні райони країни. За великий внесок у селекцію кукурудзи Німеччини, його було обрано членом-кореспондентом Академії с.-г. наук Німеччини. Г. Галєєв є автором понад 40 гібридів кукурудзи. У 1974–1979 рр. він очолював Південний комітет селекції кукурудзи і сорго Європейської асоціації селекціонерів (Єукарпія). Розроблені Г. Галєєвим методи селекції і насінництва гібридів кукурудзи використовуються і дотепер селекціонерами, зокрема Всеросійського НДІ кукурудзи, Ін-том зернового господарства НААН та Ін-том рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН.

УДК 633.1:631.5:001.89(092)"19"

2012.2.8. ВНЕСОК Б.М. РОЖЕСТВЕНСЬКОГО У РОЗВИТОК ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ НА ХАРКІВЩИНІ (1910–1931 рр.) / Гребенюк І.В., Петренкова В.П. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 299–305. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536168.

Рожественський Б.М., рільництво, метод польового дослідження, дослідна справа, засновник Харківської обл. с.-г. ДС.

Розглянуто наукову діяльність (1910–1931 рр.) видатного вченого, засновника методу польового дослідження, академіка ВАСГНІЛ Бориса Миколайовича Рожественського. У 1910 р. Харківське губернське земство відкрило дослідну станцію біля Харкова на чолі з першим директором Б.М. Рожественським. Він не тільки виконував адміністративну роботу, але й розробив наукову програму діяльності нової установи, розпочав проводити дослідження в галузі рільництва, зводити будівлі та формувати кадровий потенціал. У 1913 р. станція ввійшла до складу Харківської обласної с.-г. дослідної станції як відділ рільництва. Директором станції і завідувачем відділу рільництва було призначено Б.М. Рожественського. Протягом 1913–1931 рр. під його керівництвом проводились дослідження по беззмінному вирощуванню різних польових культур (12–19 років). Було виявлено, що найбільше знижували врожайність за беззмінного вирощування цукровий буряк та озимі пшениця і жито, а найменше — ячмінь ярий й кукурудза. В середньому по всіх культурах втрати врожайності досягли 40%. Основним чинником зниження врожайності була сильна забур'яненість посівів, особливо вівсягом. Вчений розробив методи проведення польових дослідів з вивчення ефективності комплексної дії гною та мінеральних добрив, побудови сівозмін, впливу прийомів вирощування польових культур на їх урожайність, розробив основні елементи вирощування цукрових буряків, методи польового дослідження, що супроводжувалися метеорологічними спостереженнями, визначенням вологості ґрунту. Науково-методичні дослідження заплановані Б.М. Рожественським гідно підтримувалися і підтримуються науковцями дослідної станції, а в подальшому і Ін-том рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, у вирішенні актуальних для сучасного с.-г. виробництва завдань.

УДК 636.082:001:929(043.3)(477)

2012.2.9. КИЇВСЬКА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ ТВАРИНИЦТВА “ТЕРЕЗИНЕ”: ІСТОРІЯ, ЗДОБУТКИ, ВЧЕНІ / НААН, ДНСГБ; наук. ред. чл.-кор. НААН В.А. Вергунов // Зубець М.М., Бородай І.С. — Вінниця, 2011. — 208 с. — (Іст.-бібліогр. сер. “Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії”, кн. 57). — Бібліогр.: 312 назв. Шифр 536224.

Київська ДС тваринництва “Терезине” (20–80 рр. XX ст.), історія зоотехнічної науки, досягнення вчених-тваринників.

Висвітлено історію становлення та розвитку, здобутки і перспективні напрями діяльності вчених провідного вітчизняного галузевого науково-дослідного центру 20–80-х років XX ст. — Київської дослідної станції тваринництва “Терезине”. У ста-

новлення та розвиток станції суттєвий внесок зробили вчені В. Устьянцев, А. Редькін, П. Пшеничний, І. Смирнов та ін., які доклали значних зусиль до розробки основ з розведення та селекції, утримання й годівлі, біології відтворення с.-г. тварин. На базі дослідної станції “Терезине” розроблено і впроваджено аспекти довготривалого зберігання сперми, ефективні методи оцінки її якості, способи стимуляції охоти у великої рогатої худоби. Дане видання сприятиме збереженню національної пам'яті, відтворенню окремих сторінок історії зоотехнічної науки, зокрема вчених Київської дослідної станції тваринництва “Терезине”.

УДК 636.061.62:62(477)“18/.19”

2012.2.10. ВНЕСОК УЧЕНИХ КИЇВСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ В ЗООТЕХНІЧНУ НАУКУ (1898–1917) / Вільчинська Д. // Тваринництво України. — 2012. — № 1/2. — С. 34–37. — Бібліогр.: 5 назв.

Наука зоотехнічна (КПІ Олександра II), історія с.-г. відділення КПІ, КПІ (1898–1917).

Розглянуто внесок учених Київського політехнічного інституту (КПІ) Олександра II в становлення зоотехнічної науки на теренах Російської імперії, зокрема України (1898–1917). Професор с.-г. відділення КПІ Ю.М. Вагнер, викладаючи курс “Вступ у зоологію безхребетних та прикладну ентомологію”, зробив істотний внесок у розвиток зоології та фізіології тварин. Перу вченого належить підручник із зоології для середніх навчальних закладів та ін. Перший декан с.-г. відділення П.М. Чирвинський організував кафедру годівлі с.-г. тварин у Петровській академії, очолював лабораторію тваринництва в КПІ, читав курс з вівчарства та видав книгу “Розмножувані в Росії породи грубошерстних овець”. Предметом особливої гордості вченого була зразкова вівчарня на 100 овець, які належали до 30 порід і типів. Організатором вищої с.-г. освіти був професор С.О. Іванов, який ініціював створення кафедри скотарства у КПІ, що стала прототипом перших вітчизняних зоогігієнічних структур. Питання утримання, годівлі, вирощування і експлуатації с.-г. тварин знайшли втілення у книзі “Крупный рогатый скот”. Колегія професорів с.-г. відділення КПІ у 1912 р. подала клопотання до Міністерства торгівлі й промисловості про реструктуризацію відділення на рільництво, зоотехнію та с.-г. економію. На жаль, цю пропозицію було втілено в життя тільки у 1921–1922 рр., коли на базі відділення КПІ були організовані Київський с.-г. та Київський ветеринарно-зоотехнічний інститути, що поклали початок становленню вищої зоотехнічної освіти в Україні.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК [620.91:662.7](477)

2012.2.11. АГРОБІОЕНЕРГЕТИЧНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: монографія / Трипольська Г.С. — К., 2011. — 264 с. Шифр 536486.

Ринок агробіоенергетичний, біопаливо моторне, регулювання ринку.

Визначено загальні тенденції розвитку світового агробіоенергетичного ринку (АР), оцінено вітчизняний енергетичний потенціал рослинної та тваринницької с.-г. біомаси, перспективи України на світовому АР, а також роль агробіоенергетики у призупиненні зміни клімату. Розглянуто структуру АР в Україні, здійснено порівняльні оцінки рівня субсидування виробництва та споживання моторного біопалива в Україні та світі, досліджено питання формування інфраструктури ринку моторного біопалива, а також узгодження інтересів таких суб'єктів ринку енергетичних ресурсів, як виробники

моторного біопалива, сільгоспвиробники та нафтопереробні підприємства. Досліджено механізми стимулювання попиту та пропозиції на ринку агробіоенергетичної продукції, а також засади інституційного забезпечення управління агробіоенергетичним ринком України; на основі аналізу світового досвіду запропоновано найбільш вдалі інструменти регулювання ринку, які можуть бути ефективними в Україні.

УДК [631.15:65.011.4]:633.1

2012.2.12. ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ ЗЕРНА: кол. монографія / Олійник О.В., Шиян В.Й., Олійник В.В. — Х., 2011. — 227 с. — Бібліогр.: 180 назв. Шифр 536360.

Конкурентоспроможність с.-г. підприємств, ринок зерна, розвиток зернового виробництва.

Розкрито основні теоретичні, методологічні та практичні питання конкурентоспроможності с.-г. підприємств (КСП) на ринку зерна. Здійснено апробацію різних методів та обґрунтовано новий підхід до оцінки рівня конкурентоспроможності с.-г. продукції. Визначено тенденції розвитку зернового виробництва у с.-г. підприємствах України та Харківської області у короткостроковому та довгостроковому періодах і вплив цих тенденцій на КСП. Обґрунтовано пропозиції з вдосконалення ефективності механізму матеріального стимулювання найманих працівників до КСП на ринку зерна. Висвітлено основні напрями інтенсифікації зернового виробництва на інноваційній основі як чинника його конкурентоспроможності. Визначено оптимальні рівні концентрації та спеціалізації виробництва зерна, за яких досягається його найвища конкурентоспроможність. Проаналізовано вплив державної підтримки на показники ефективності та КСП на ринку зерна. Розкрито основні напрями підвищення рівня конкурентоспроможності с.-г. підприємств.

УДК 303.4:631.143

2012.2.13. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ / за ред. Лупенка Ю.О., Месель-Веселяка В.Я. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 182 с. Шифр 536519.

Напрями розвитку стратегічні, стан сільського господарства, індикатори розвитку, цілі стратегічні.

Розглянуто сучасний стан сільського господарства, стратегічні цілі та індикатори розвитку. Визначено основні напрями досягнення стратегічних цілей розвитку с.-г. виробництва та сільських територій, удосконалення земельних відносин, організації та техніко-технологічного забезпечення виробництва, підприємництва, формування інфраструктури ринку і цінового механізму, міжгалузевих і внутрігалузевих економічних відносин, фінансово-кредитного забезпечення, управління галуззю, інформації, інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства. Стратегічні напрями передбачають визначення кількісних та якісних параметрів розвитку сільського господарства до 2020 р., а також основні заходи, через здійснення яких ці параметри будуть досягнуті. Зазначено, що стратегічні напрями можуть використовуватися для розробки нормативно-правових документів у сфері сільського господарства, програмних та поточних документів державних органів країни та органів місцевого самоврядування усіх рівнів щодо розвитку галузі у відповідний період.

УДК 322.2

2012.2.14. КОНЦЕПЦІЯ ФІНАНСОВО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ / Шарий Г.І., Микитенко Ю.І., Бухало О.В. // Агроінком. — 2011. — № 10/12. — С. 44–47. — Бібліогр.: 13 назв.

Інфраструктура фінансово-управлінська, ринок земель, Земельний банк, Державний Фонд земель.

Висвітлено питання регулювання ринку земель і його інфраструктурного забезпечення Державним Земельним банком та Державним Фондом земель. Зазначено, що проведення приватизації земельних часток (паїв) громадянами, створення конкурентного середовища в аграрному секторі економіки не сприяло забезпеченню необхідного продовольчого потенціалу, з'явленню реального господаря землі, а прискорило хаотичність використання земельних ділянок у с.-г. виробництві, ускладнило технологічні умови ведення агробізнесу. Відсутність повноцінного ринку земель знизила інвестиційну привабливість аграрного сектору економіки. Водночас стала проблема управління державними землями, якими опікуються органи виконавчої влади. Відмічено, що враховуючи національні особливості розвитку України, доцільно скористатися позитивним досвідом передових країн світу щодо включення землі в економічний обіг та створити Земельний банк і Державний Фонд земель. Функціонування цих суб'єктів ринку земель кардинально змінить роль держави в системі регуляторної політики, сприятиме створенню цивілізованих економічних механізмів регулювання ринку с.-г. земель. Наявність таких механізмів та інструментів суттєво вплине на рівень розвитку аграрного сектору економіки, задоволення попиту населення на продукти харчування та поліпшення соціально-економічного становища в процесі вдосконалення соціально орієнтованої економіки інноваційного типу.

УДК 330.322:339.97

2012.2.15. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: монографія / Гривківська О.В. — Тернопіль: Астон, 2012. — 340 с. — Бібліогр.: 31 назв. Шифр 536500.

Безпека фінансова, джерела фінансового розвитку, регулювання аграрної сфери, безпека продовольча.

Розглянуто теоретико-методологічні засади формування та забезпечення фінансової безпеки сільського господарства (ФБСГ). Розкрито значення власних джерел у забезпеченні необхідного відтворювального рівня фінансового забезпечення сільського господарства. Досліджено процеси управління витратами галузі у контексті фактора збільшення прибутку як основного джерела фінансування розвитку, стан та тенденції інвестиційної діяльності галузі та державної підтримки. Дано оцінку рівня та структури кредитного забезпечення сільського господарства як важливої складової ФБСГ. Розкрито стан державного регулювання ФБСГ; висвітлено форми, узагальнено методи державної підтримки сільського господарства, інвестиційно-інноваційну політику держави та вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ФБСГ. Виявлено, що практика державного фінансового регулювання аграрної сфери доводить неефективність використовуваних важелів. З метою зміцнення продовольчої безпеки та забезпечення сталого розвитку національної економіки запропоновано стратегію фінансової підтримки сільських господарств.

УДК 332.1:338.439(477)

2012.2.16. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: монографія / Ключник А.В. — Миколаїв, 2011. — 468 с. — Бібліогр.: 487 назв. Шифр 536506.

Розвиток економічного потенціалу, території сільські, напрями інвестиційної активності, модель інноваційна.

Розкрито теоретичні засади розвитку економічного потенціалу сільських територій (ЕПСТ), обґрунтовано методологічні підходи, фактори його формування та розвитку, а також розглянуто методику оцінки розвитку ЕПСТ, їх конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість. Проаналізовано розвиток ЕПСТ. Сформовано дієву систему стратегічного управління розвитком сільських територій, визначено основні напрями інвестиційної активності розвитку ЕПСТ, обґрунтовано інноваційну модель їх розвитку. Особливу увагу приділено обґрунтуванню стратегічних пріоритетів перспективного розвитку ЕПСТ у розрізі його складових.

УДК 332.33

2012.2.17. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ / Кошкарда І.В. // Агроінком. — 2011. — № 10/12. — С. 38–43. — Бібліогр.: 9 назв.

Використання с.-г. земель, господарювання сучасне, деградація земель, безпека продовольча.

Проаналізовано стан с.-г. земель. Зазначено, що варіація показників ефективності використання земельних угідь (ВЗУ) пояснюється змінами багатьох факторів, що формують рівень інтенсивного землекористування. Процес інтенсивного ВЗУ не завжди слід розглядати лише як додаткові вкладення на 1 га землі або рівень її розораності, оскільки інтенсивність забезпечується не тільки збільшенням маси використовуваних засобів виробництва, а, головним чином, підвищенням рівня їх виробничого використання, організації, технології тощо. Внаслідок високого господарського освоєння земельного фонду, без належних заходів щодо його охорони та відтворення як виробничого ресурсу й важливої складової навколишнього природного середовища, прогресує деградація земель, що загрожує продовольчій безпеці. Таке становище зумовлено відсутністю реального власника, стратегією максимального залучення земель до обробітки, недосконалістю технологій виробництва с.-г. продукції, цінової політики, систем ведення землеробства і, зокрема, повсюдним недотриманням сівозмін, внесенням недостатньої кількості органічних добрив та експлуатації меліоративних систем, невиконанням природоохоронних, комплексно-меліоративних, протиерозійних та інших заходів. Для підвищення ефективності використання с.-г. земель слід застосовувати ґрунтозахисні системи землеробства, раціональну організа-

цію виробництва, сівозмінні, екологічно безпечні технології вирощування с.-г. культур.

УДК 332.54.003.13.631.11

2012.2.18. ЗАСТОСУВАННЯ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У РЕГУЛЮВАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН / Олійник Т.І. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 4. — С. 25–33. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 536173.

Оцінка грошова, ресурс земельний, регулювання земельних відносин.

Висвітлено порядок та існуючі підходи до визначення грошової оцінки (ГО) земель, окреслено основні напрями її удосконалення в умовах розбудови ринкових відносин землекористування. Зазначено, що ГО земель є основним інструментом регулювання земельних відносин і використовується при розробці економічних механізмів формування земельного податку, орендної плати, приватизації та купівлі-продажу земельних ділянок, іпотечного кредитування. ГО земельних ділянок визначається на рентній основі. Залежно від призначення та порядку проведення ГО земельних ділянок може бути нормативною і експертною. В оцінній практиці саме ринок, де зустрічаються однаково конкурентоспроможні "попит" і "пропозиція", формує достовірну та економічно обґрунтовану ціну земельних ділянок. За будь-яких інших підходів до вирішення даного завдання існує ризик завищити або занижити базовий показник ціни землі. Очевидно, що сьогодні говорити про ринкову вартість земельних ресурсів, як базову для оцінки земель, є ще зарано. Прийнятним є використання нормативної оцінки земельних ресурсів, встановленої на основну кількість земельних ділянок у відповідних регіонах, з урахуванням усіх можливих критеріїв даного виду оцінки. Проте розбудова земельних відносин у країні в подальшому буде вимагати визначення вартості землі не лише як оціночного ресурсу, який є об'єктом купівлі-продажу, а і як ресурсу, здатного при використанні окуповувати витрати, понесені із його придбанням, та приносити прибутки його власнику.

УДК 332.6

2012.2.19. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ / Мартин А.Г. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 163, ч. 2. — С. 245–251. — (Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). Шифр 536416.

Регулювання державне, ринок земель, розвиток сільських територій.

Висвітлено основні проблемні питання регулювання ринку земель с.-г. призначення у пореформений період. Зазначено, що проведену в Україні земельну реформу не можна назвати успішною, адже сформовані за її результатами земельні відносини не дали можливості закласти передумови для сталого землекористування сільських територій, тому важливою задачею держави стає впровадження нових інструментів реалізації державної земельної політики в умовах розвинених земельних відносин. Відмічено, що досить дієвим кроком на шляху подолання наслідків парцеляції с.-г. землекористування та недалекогоглядної державної політики у галузі охорони земель може стати створення державної спеціалізованої установи з управління землями с.-г. призначення. За попередніми розрахунками, у період з 2012 по 2025 р., державна спеціалізована установа зможе збільшити Державний фонд с.-г. земель на 740 тис. га (8,1%), перерахувати до державного бюджету понад 8 млрд грн (майже 570 млн грн щороку), сплатити земельний податок на суму 770 млн грн (майже 55 млн грн щороку), а також забезпечити реалізацію державної політики, спрямованої на раціональне використання та охорону земель с.-г. призначення.

УДК 332.72

2012.2.20. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ / Бєсєда О.Л. // Наукові

праці Полтавської державної аграрної академії. — Полтава, 2011. — Вип. 2, т. 3: Екон. науки. — С. 37–42. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536263.

Формування ринку землі, компоненти, напрями розвитку, мораторій.

Розглянуто поняття ринку земель (РЗ), необхідність його створення та сучасний стан розвитку, основні компоненти й напрями розвитку в Україні. Відмічено, що необхідність запровадження повноцінного РЗ зумовлена реаліями сьогодення. Попередніми етапами здійснення земельної реформи певною мірою підготовлено перехід до РЗ. Проте нема одностайності щодо того, яким має бути цей ринок. Висвітлюються досить протилежні думки і точки зору: від формування виключно ринку оренди землі до зняття будь-яких обмежень на передачу у власність (торгівлю) землями с.-г. призначення. Сьогодні ринок цих земель стримується через мораторій на купівлю-продаж земельних часток (паїв). Перераховано негативні наслідки мораторію. Для зняття мораторію необхідно вжити низку заходів, які забезпечили б його прозорість, демократичність, функціонування в інтересах селянства та контроль як з боку держави, так і громадян. Формування та розвиток земельних відносин передбачають здійснення комплексу правових, економічних, технічних та організаційних заходів. Світова практика свідчить, що в умовах ринку землевласники неохоче продають свої земельні ділянки, віддаючи перевагу здачі землі в оренду. Відсутність в Україні цивільзованого РЗ негативно впливає на орендні відносини в сільському господарстві, породжуючи коло економічних проблем: відсутність можливостей щодо конкурентного продажу земельних ділянок збільшує пропозицію орендодавців землі, що зумовлює низькі ціни оренди. Невисокий рівень орендної плати зумовлює зниження цін на земельні ділянки. Як наслідок, окремі земельні масиви не знаходять орендарів і не використовуються.

УДК 332.72/622:631.11:330.341.2

2012.2.21. РОЗВИТОК РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ: монографія / Заяць В.М. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. — 390 с. — Бібліогр.: 440 назв. Шифр 536503.

Ринок с.-г. земель, ресурси земельні, механізми регулювання ринку земель.

Обґрунтовано методологічні основи розвитку ринку землі як форми доступу с.-г. виробників до земельних ресурсів, суспільно-економічного механізму переходу до більш продуктивного її використання. Удосконалено методологічні та методичні підходи ринкової оцінки стосовно ділянок, використовуваних у с.-г. виробництві. Здійснено аналіз сучасних інституційних та економічних умов формування та функціонування ринку с.-г. угідь в Україні, інтересів основних груп його учасників (с.-г. підприємства та особисті селянські господарства). Розроблено методологію формування інституційних та економічних механізмів регулювання ринку земель.

УДК 336:338.43

2012.2.22. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Танклевська Н.С., Петіна Л.В. — Херсон, 2011. — 268 с. — Бібліогр.: 301 назва. Шифр 536522.

Управління фінансовими потоками, підприємства аграрні, політика бюджетна і податкова.

Досліджено теоретико-методичні засади управління фінансовими потоками (ФП) аграрних підприємств. Розкрито зміст та структуру ФП, визначено його зміст у контексті еволюції наукової думки. Проаналізовано систему оцінок ефективності управління ФП аграрних підприємств. Здійснено оцінку сучасного стану та виявлено закономірності реалізації бюджетної та податкової політики в аграрній сфері економіки. Виявлено тенденції та проблеми розвитку кредитної й інвестиційної політики в аграрному секторі. Визначено особливості страхування аграрних ризиків. Проведено комплексний аналіз стану, специфіки й дієвості державної фінансової підтримки аграрних підприємств та визначено перспективи її розвитку. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення механізму управління фінансовими потоками на підприємстві та посилення фінансового контролю в аграрній сфері.

УДК 338.332.33

2012.2.23. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН / Кошкалда І.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 8. — С. 133–141. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 536396.

Регулювання державне, відносини земельні, ринок с.-г. земель, оренда с.-г. земель.

Характеризується сучасний стан впливу держави на регулювання земельних відносин. Оцінюючи ситуацію, яка склалася в Україні з приводу ринку с.-г. земель (РСЗ), зазначається, що не всі економісти-аграрники підтримують його запровадження, вони наголошують на тому, що зараз на це немає ніяких економічних підстав, а питання має політичне забарвлення. Висловлюється думка, що погляд на вирішення існуючих проблем шляхом запровадження РСЗ є хибним — перш ніж запроваджувати ринок землі необхідно виважено підійти до цього питання. Вказується, що механізм функціонування РСЗ повинен бути виключно прозорим, а в його основу треба покласти дієву державну політику. Пропонується спробувати спочатку остаточно врегулювати ринок оренди с.-г. земель. У майбутньому оренда буде перспективною формою землекористування, але за умови, що держава вестиме контроль і сприятиме розвитку цивілізованих орендних відносин, які матимуть правові засади. Обґрунтовуються заходи раціонального використання та охорони земель, землеустрою, ведення земельного кадастру і моніторингу земель. Пропонується створити фонд земель державної власності, що дасть можливість впливати на процеси, пов'язані з обігом с.-г. земель, запобігти негативним тенденціям. Зроблено висновок, що на даний час державна земельна політика в Україні перебуває у стадії становлення та поки що не відповідає європейським і світовим критеріям і вимогам належного управління земельними ресурсами. Тому держава повинна регулювати земельні відносини і будувати свою політику у цьому питанні таким чином, щоб вона була виваженою і грамотною, оскільки земля є специфічним засобом виробництва, який потребує особливої уваги.

УДК 338.43:331.522

2012.2.24. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ ПРАЦІ / Рябоконь В.П. // Економіка АПК. — 2012. — № 3. — С. 90–95. — Бібліогр.: 6 назв.

Ринок праці аграрний, ресурси трудові, безробіття, міграція.

Визначено особливості формування аграрного ринку праці (РП). Відмічено, що ситуація з трудовими ресурсами села погіршується. Спостерігається наявність постійного прихованого безробіття у зв'язку із сезонністю виробництва, послабленням стимулювальної ролі оплати праці та задоволенням основних потреб за рахунок особистого господарства, підрив матеріально-технічної бази зайнятості й виникнення суттєвих збоїв у втіворенні професійно-кваліфікаційної структури зайнятих. Несприятливі демографічні процеси спричинили серйозні кількісні та якісні обмеження пропозиції робочої сили на РП в сільській місцевості. Крім того, на сільську демографію негативно впливають міграційні процеси. За роки незалежності з країни виїхали за кордон на заробітки майже 7 млн осіб. Більшість із них жінки у дітородному віці. За останні 20 років із карти України зникло 560 сільських населених пунктів. У сільській місцевості на 1.01.2011 р. мешкало 26,6% осіб старших за працездатний вік та 17,2% — молодших. Крім того, відбувається міграція з села в місто осіб працездатного віку, особливо молоді, спеціалістів таких дефіцитних професій, як будівельник, робітник по ремонту с.-г. техніки, механізатор широкого профілю, електромонтер та ін. Перераховано фактори, які обтяжують сільський РП. Зазначено, що формування РП на селі відбувається під домінуючим впливом нових відносин, пов'язаних із перетвореннями, утворенням багатокладної економіки, що спричиняють високі рівні безробіття та інфляції. Якщо загалом рівень безробіття в сільській місцевості становить 5,7%, то серед молоді віком 35 років — 22,5%. Реальний стан щодо безробіття значно відрізняється від офіційного. Нерегламентований ринок робочої сили в сільській місцевості становить понад мільйон осіб. Відмічено, що процес скорочення аграрного населення має позитивний характер. У розвинутих країнах частка аграрного

населення становить лише 9%, у 2020 р. вона зменшиться за прогнозом до 7,4%, а до середини століття — до 2–3%. Сформовано концептуальні положення щодо перспектив функціонування аграрного ринку праці.

УДК 338.43:338.23

2012.2.25. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ / Скорук О.П. // Економіка АПК. — 2012. — № 3. — С. 29–32. — Бібліогр.: 3 назви.

Політика енергетична, біоенергетика, біомаса, ринок енергетичний.

Проаналізовано сучасний стан енергетики і середньострокові цілі енергетичної політики в нашій державі та за кордоном. Зазначено, що біоенергетика є однією з найперспективніших складових відновлювальної енергетики України, з її значним потенціалом біомаси (Бм), доступної для одержання енергії — близько 24 млн т умовних пунктів/рік, і торфу — близько 0,6 млн т у.п./рік (табл.). Основними складовими потенціалу Бм є солома та інші відходи сільського господарства (стебла, качани, лушпиння тощо), а також деревні відходи, рідке паливо з Бм, різні види біогазу й енергетичні культури. Нині Бм є четвертим за значенням паливом у світі, яке дає близько 2 млрд т у.п. енергії на рік, що становить близько 14% загального споживання первинних енергоносіїв у світі. В Європі частка Бм у загальному споживанні первинних енергоносіїв становить у середньому понад 3%. Окремі країни значно перевищують цей показник: Фінляндія — 23% (світовий лідер), Швеція — 18, Австрія — 12, Данія — 8, Німеччина — 6%. Відходи Бм (без частки, яка використовується іншими секторами економіки) можуть забезпечити понад 10% загальної потреби України в первинній енергії. Відмічено, що енергетична політика є ключовим фактором для досягнення мети нової стратегії, для раціонального, стабільного та всеосяжного зростання підтримки конкурентоспроможної промислової бази. Намічено основні заходи для наступної інтеграції енергетичного ринку, а також визначено стратегічні пріоритети програми розвитку біоенергетики в Україні.

УДК 338.432:631.11

2012.2.26. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНО СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА: монографія / Лункіна Т.І. — Миколаїв, 2011. — 196 с. — Бібліогр.: 175 назв. Шифр 536351.

Стійкість економічна, розвиток с.-г. підприємств, інтенсифікація виробництва.

Висвітлено теоретичні і методичні основи розвитку економічної стійкості с.-г. підприємств (ЕССП) на основі інтенсифікації виробництва. Визначено основні фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які мають безпосередній вплив на ЕССП, а також основні показники ЕССП на основі інтенсифікації виробництва. Розроблено інтегральний показник визначення ЕССП, з урахуванням її структурних складових. Показано організаційно-економічні напрями підвищення ЕССП на основі інноваційно-інтенсивного розвитку. Виділено найбільш перспективні варіанти інтенсифікації виробництва з урахуванням інвестиційно-інноваційного розвитку і удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування аграрних підприємств. Розроблено заходи вдосконалення рівня інвестиційного забезпечення с.-г. підприємств.

УДК 338.434

2012.2.27. БЮДЖЕТНІ ВАЖЕЛІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА / Мазур Г.Ф. // Економіка АПК. — 2012. — № 3. — С. 59–63. — Бібліогр.: 8 назв.

Важелі бюджетні, механізм фінансово-економічний, виробництво агропромислове.

Розглянуто теоретико-методичні та практичні аспекти формування та реалізації бюджетних важелів фінансово-економічного механізму стимулювання розвитку агропромислового виробництва (АПВ). Здійснено моніторинг існуючих проблем у контексті реалій сучасної економічної науки та дисбалансів економічного простору. Відмічено, що бюджетні важелі фінансово-економічного механізму стимулювання розвитку АПВ не принесли очікуваних результатів як фінансового, так і соціального спрямування. Основними причинами такого стану

є недостатній рівень фінансування розвитку АПВ, відсутність дієвого фінансового контролю в управлінні асигнуваннями, недосконалість механізмів одержання й розподілу бюджетних коштів та порушення бюджетної дисципліни при їх використанні, щорічна зміна порядків і механізмів виділення коштів з бюджету, несвоєчасне їхнє затвердження та внесення до них неодноразових змін протягом року, ускладнений порядок одержання адекватної інформації про бюджетні витрати, спрямовані на розвиток АПВ. Окрім того, спостерігаються значні недоліки щодо "сезонного характеру" виділення й використання бюджетних коштів, недостатності забезпечення малого агробізнесу: фермерських і особистих селянських господарств. Окреслено сучасні підходи щодо удосконалення застосування бюджетних важелів фінансово-економічного механізму стимулювання розвитку АПВ.

УДК 338.439

2012.2.28. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОДОВОЛЬЧОЇ КРИЗИ / Кондратюк О.І. // Економіка АПК. — 2012. — № 1. — С. 128–132. — Бібліогр.: 8 назв.

Розвиток сільського господарства, криза продовольча, аналіз продукції.

Розглянуто проблеми впливу продовольчої кризи (ПК) на с.-г. виробництво та визначено перспективи розвитку вітчизняного аграрного сектору. Зазначено, що сільське господарство України впродовж усіх років незалежності залишається поза ринковою економікою, постійно застосовується жорстке адміністративне регулювання цін на с.-г. продукцію, тоді як ресурси для розвитку сільського господарства купуються за ринковими цінами. Крім того, ситуація в галузі ускладнюється через негативний вплив світової фінансової кризи. Незважаючи на несприятливі умови розвитку галузі, загальний обсяг реалізованої аграрними підприємствами власної виробленої продукції за січень–червень 2011 р. порівняно з відповідним періодом 2010 р. збільшився на 5%, у т.ч. продукції тваринництва — на 11%, а рослинництва, навпаки, — скоротився на 2%. Найбільший обсяг вітчизняної аграрної продукції виробляють дрібні селянські домогосподарства. Відмічено, що АПК України з року в рік нарощує експортні поставки і стабільно підтримує зовнішньоторговельний платіжний баланс зернової групи товарів, забезпечує продовольчі безпеку і незалежність країни, формує 17–18% її ВВП та близько 60% фонду споживання населення. Аграрний сектор є одним із бюджетоформуючих секторів, частка якого у зведеному бюджеті України становить 9–10%, а також займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту. Відмічено, що аграрний потенціал країни спроможний забезпечити продовольчу безпеку України і глобальна ПК може бути для нашої країни економічним шансом, але необхідно звернути увагу на аналіз обсягу с.-г. продукції — за деякими позиціями імпорту перевищує внутрішнє виробництво, особливо там, де Україна може виробляти достатньо і залишається одним із найбільших експортерів с.-г. продукції у світі.

УДК 631.1.016:330.111

2012.2.29. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СЕЛА: НАРИСИ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ: монографія / Чорна І.О. — Запоріжжя: КПУ, 2011. — 186 с. — Бібліогр.: 160 назв. Шифр 536488.

Розвиток села, аспекти соціально-економічні, трансформації у сільському господарстві.

Проаналізовано сутність та особливості соціально-економічного розвитку села. Запропоновано науково-методологічні основи та проведено обґрунтування комплексу напрямів формування соціально-економічних аспектів розвитку сільського господарства (СГ). Досліджено соціально-економічні трансформації у СГ, що відбуваються протягом останніх років; уточнено сутність та методи регулювання соціально-економічного розвитку СГ; проведено узагальнення сутності соціально-економічної інфраструктури та оцінку її впливу на економічний розвиток СГ. Розроблено спробу оцінити ефективність механізмів регулювання соціально-економічного розвитку села; проведено аналіз сучасного стану та шляхів формування добробуту сільських жителів, а також вирішено низку інших актуальних науково-методичних проблем.

УДК 631.1.017(477)

2012.2.30. ЕКОНОМІЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ РОЗМІРІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА / Гутаров А.О. — Х., 2012. — 377 с. — Бібліогр.: 330 назв. Шифр 536341.

Обґрунтування економічне, розміри с.-г. підприємств, спеціалізація, концентрація.

Досліджено генезу і розкрито власне бачення сутності поняття "раціональні розміри сільськогосподарських підприємств" (РРСГП). Узагальнено принципи, критерії, наукові підходи та методи визначення РРСГП. Проаналізовано світовий досвід спеціалізації і концентрації с.-г. виробництва. Розкрито сучасний стан і тенденції розвитку с.-г. підприємств України й Харківської області. Досліджено вплив спеціалізації, концентрації та інтеграції на ефективність діяльності с.-г. підприємств, визначено їх раціональні межі. При інтенсивному веденні сільського господарства в Харківській обл. для с.-г. підприємств зерново-олійного напрямку вони становлять 3–4 тис. га сільгоспугідь; господарств зерново-молочного типу спеціалізації — 3,9–4,7 тис. га і 400–800 гол. корів; скотарських господарств — 4–5 тис. га і 1,2–1,6 тис. гол. корів або 2,4–5,2 тис. гол. ВРХ на вирощуванні, відгодівлі та нагулі; свинарських спецгоспів — 4,8–5,2 тис. га ріллі та 24–54 тис. гол. або 108 тис. гол. свиней (на відгодівельних комплексах із поголів'ям свиней 36–108 тис. гол. доцільно додатково розміщувати молочнотоварні ферми з поголів'ям корів 600–1200 гол.); для птахівничих спецгоспів із виробництва яєць курячих — 0,5–1,0 млн гол. курок-несучок, із виробництва м'яса — 1–5 млн гол. бройлерів. Обґрунтовано РРСГП різних типів спеціалізації, визначено основні економічні засади побудови і закономірності розвитку вертикально інтегрованих структур в АПК, запропоновано схеми організації агропромислового виробництва регіону на кооперативних і кластерних засадах.

УДК 631.115

2012.2.31. ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ: РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ВИРІШЕННЯ / Месель-Веселяк В.Я. // Економіка АПК. — 2012. — № 1. — С. 13–23.

Форми господарювання, реформа аграрна, умови ринкові, власність на землю.

Проаналізовано хід аграрної реформи в Україні, яка забезпечила становлення приватної власності селян на землю; створення раціональних господарських структур ринкового типу різних організаційно-правових форм, побудованих на приватній власності на землю у поєднанні з індивідуальними, сімейними та колективними формами організації праці. Проведено аналіз результатів господарювання в ринкових умовах. Відмічено, що висновки про переваги тієї чи іншої форми господарювання робити передчасно, оскільки нетривалим є період їх діяльності, а також не враховано фактор господаря-керівника. Вони не відрізняються одне від одного як за виробництвом валового доходу, так і прибутковістю. Винятком є державні підприємства, які не мають господарської самостійності, тому показники ефективності в них значно нижчі, ніж у формуваннях, які побудовані на поєднанні приватної власності чи оренді на землю і майно з колективними формами організації праці. Значним резервом зниження витрат на підвищення ефективності є дотримання раціональних розмірів виробництва. Встановлено, що високу ефективність забезпечують невеликі (до 250 га) господарства, які розвивають тваринництво, а також багатогалузеві підприємства, с.-г. підприємства розміром 1500–2000 га. Визначено недоліки, що виникли в процесі реформування аграрного сектору, та шляхи їх усунення.

УДК 631.15:332.72(477)

2012.2.32. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ / Гутаров О.І., Черета Т.Є. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 3. — С. 35–41. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536170.

Ринок земель, мораторій, забезпечення нормативно-правове.

Розглянуто проблеми формування ринку земель с.-г. призначення (РЗСГП) в Україні. Формування РЗСГП є одним

з найбільш дискусійних і заполітизованих питань аграрної політики. На сьогодні суспільство і більшість політичних сил визнають необхідність та неминучість формування РЗСГП, проте лише за умови належного нормативно-правового (інституційного) забезпечення передумов його створення та функціонування. Продовження мораторію на купівлю-продаж земель с.-г. призначення має деякі негативні сторони, зокрема: штучне стримування оптимізації, раціоналізації та ефективності с.-г. землеволодіння і землекористування; неможливість поліпшення умов використання с.-г. земель; перешкодження створенню господарств ринкового типу; зниження інвестиційної привабливості аграрного сектору тощо. Але, поряд з цим, багатьма політичними силами обґрунтовується необхідність стримування повноцінного включення с.-г. земель у економічний обіг на ринкових засадах потенційною небезпекою виникнення низки негативних явищ суспільно-економічного характеру, зокрема: зосередження значних площ с.-г. призначення у фінансово-промислових групах; продаж селянами земельних ділянок с.-г. призначення за ціною, що є істотно нижчою за економічно обґрунтовану; виникнення такого негативного явища, як "спекуляція" земельними ділянками; неконтрольована масова зміна цільового призначення тощо. Зазначено, що прийняття закону України "Про ринок земель" та врахування всіх можливих позитивних та негативних наслідків дадуть можливість створити правові передумови для запровадження РЗСГП та ринкового економічного обігу прав на земельні ділянки с.-г. призначення. На думку авторів, запровадження повноцінного РЗСГП та його ефективного державного регулювання забезпечить реалізацію низки важливих сьогочасних проблем. У цілому можна констатувати той факт, що на сьогодні питання формування та розвитку ринку земель с.-г. призначення має всі підстави на якісне вирішення та повноцінного існування.

УДК 631.155.6:[338.434+336.27]:336.143(477)

2012.2.33. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: монографія / Кушнір І.В. — Миколаїв, 2011. — 122 с. — Бібліогр.: 41 назва. Шифр 536112.

Забезпечення фінансово-кредитне, підтримка державна, режим оподаткування.

Досліджено еволюцію політики державної підтримки розвитку аграрного сектору економіки, вивчено досвід формування та реалізації спільної аграрної політики розвитку аграрного сектору в ЄС. Розглянуто систему заходів по зменшенню дебіторської заборгованості с.-г. підприємств і необхідність подовження пільгового та стимулювального режимів оподаткування в АПК. Розкрито зміну пріоритетів бюджетної підтримки в контексті вступу до СОТ. Зважаючи на дефіцит коштів Державного бюджету, обґрунтовано необхідність зосередити бюджетні витрати на загальнодержавних природоохоронних заходах. Відмічено, що державна фінансова політика у сфері АПК в умовах обмеження ресурсів має бути зорієнтована на створення самодостатнього фінансово незалежного аграрного сектору економіки. Обґрунтовано напрями розвитку фінансово-кредитних відносин на селі, посилення заходів з повернення кредитів, утворення с.-г. банків розвитку. Зазначено, що система фінансово-кредитних структур має сприяти ефективному ресурсному забезпеченню с.-г. товаровиробників, підтримувати державну політику формування нових фінансових відносин на селі, прогресивні форми фінансування господарств з урахуванням світового досвіду роботи банків с.-г. розвитку.

УДК 631.16:658.155:332.155:631.11(477)

2012.2.34. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА: монографія / Канінський П.К., Канінський М.П. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. — 432 с. — Бібліогр.: 82 назви. Шифр 536110.

Ефективність аграрного виробництва, заходи організаційно-економічні, кооперація.

Проаналізовано стан розвитку с.-г. виробництва в Україні, його історичні та природно-економічні аспекти, трансформаційні процеси до ринкової економіки. Зазначено, що в існуючих с.-г. формуваннях значно уповільнилися інвестиційно-інноваційні та відтворювальні процеси, фермерські господарства не принесли очікуваних результатів. Переважна більшість аграрних формувань стала неплатоспроможною. Все це призвело до того, що країна, маючи родючі землі та працездатне населення, з експортера перетворилася на імпортера багатьох видів с.-г. продукції. Все це потребує переходу до рішучих і конкретних дій, спрямованих на виведення с.-г. виробництва з кризового стану та вирішення основних питань, пов'язаних з розвитком сільських територій. Запропоновано організаційно-економічні заходи, зокрема поглиблення спеціалізації аграрного виробництва, розвиток виробничої і обслуговуючої кооперації на основі інтеграційних процесів, удосконалення економічного механізму с.-г. виробництва, фінансове оздоровлення аграрної сфери, поліпшення економічної роботи в аграрних підприємствах, впровадження інновацій, реалізація яких сприятиме відродженню і успішному розвитку аграрного сектору економіки, поліпшенню добробуту населення нашої країни.

УДК 631.172

2012.2.35. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ЕНЕРГІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ / Месель-Веселяк В.Я., Паштецький В.С. // Економіка АПК. — 2011. — № 12. — С. 3–9. — Бібліогр.: 6 назв.

Види енергії альтернативні, використання соломи, види використання соломи, біодизель, біоетанол.

Розраховано ефективність використання соломи за різними варіантами: 1-й — на підстилку за наступним одержанням гною як добрива; 2-й — залишається на полі як органічне добриво; 3-й — як паливо для одержання теплової енергії. Відмічено, що використання 1 т соломи забезпечує дотримання санітарних норм у тваринницьких приміщеннях і виробництво 8 т гною, в якому міститься 108 кг діючої речовини добрив та забезпечується економія на суму 530 грн порівняно із витратами при використанні міңдобрив. Унесення 1 т соломи безпосередньо в ґрунт дає 165 грн економії, а при спалюванні для одержання тепла — 422, при рівні ефективності 96,4; 300 і 49,6% відповідно. Підраховано обсяги виробництва соломи найближчими роками, наприклад, у 2012-му можна одержати 105,9 млн т побічного біологічного врожаю, а у 2020 р. — 163, які розподілено за напрямками використання (табл.). Для підстилки тваринам — 19,1 млн т у 2012 р. та 35 — у 2020 р. Це дасть можливість виробити відповідно 152 і 280 млн т гною, або в розрахунку на 1 га ріллі 5,1 і 9,3 т відповідно. Визначено також потребу в соломі для годівлі тварин, безпосереднього внесення в ґрунт, а також як палива для одержання тепла. З одержаного гною третину (50 і 93 млн т) можна використати для виробництва біогазу. У цілому в тваринництві та птахівництві можна одержати у 2012 р. біогазу 3890, а в 2020 р. — 6966 млн м³ (табл.), органічних добрив у 2012 р. 1186, а у 2020 — 2098 тис. т. Усього передбачається економія відповідно за роками 16,9 і 25,5 млрд грн. При безпосередньому внесенні соломи в ґрунт можна одержати економію: в 2012 р. — 0,68 млн т діючої речовини і 4,75 млрд грн; у 2020 р. — 0,82 і 6,19. Також є можливість у 2012 р. зекономити природного газу 22,3 млрд м³ та при вартості 1 м³ \$360 мати економію в 22,3 млрд грн, а в 2020 р. відповідно 33,6 млрд м³ і 35,5 млрд грн. Резервом економії є виробництво біодизеля та біоетанолу із продукції рослинництва — пального для тракторів і автомобілів. Біодизель виробляють з олійних культур, біоетанол — із зернових. Загальна економія при використанні альтернативних видів енергії може становити у 2012 р. в межах 97,88 млрд грн, в 2020 р. — 133,19. Отже, сільське господарство може бути галуззю, здатною забезпечити не тільки продовольчу, а й значною мірою енергетичну безпеку країни та стати конкурентоспроможною на ринку нафти і газу.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.
Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 631.3:624.138

2012.2.36. ДО ПИТАННЯ УЩІЛНЕННЯ ҐРУНТУ РУШІ-МАМИ МОВІЛЬНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ / Ясенецький В., Марченко В., Гудзь М., Опалко В., Яворів В. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 3. — С. 33–36. — Бібліогр.: 5 назв.

Ущільнення ґрунту, рушії с.-г. техніки, опір тяговий.

Наведено результати досліджень з визначення тиску рушіїв с.-г. техніки на ґрунт, розглянуто основні методи зменшення ущільнення ґрунту. Зазначено, що питомий тиск с.-г. техніки на ґрунт перевищує допустимі норми, що негативно впливає на властивості ґрунту. На глибині 35–120 см загальна шпаристість зменшується на 23–25%, погіршується повітрообмін, поживний і температурний режими, знижується біологічна активність, різко погіршуються умови розвитку кореневої системи рослин. Доведено, що збільшення об'ємної маси ґрунту на 0,1–0,3 г/см³ від оптимальної призводить до зниження врожаю на 20–40%. Надмірне ущільнення ґрунту веде до зростання тягового опору, що потребує значного збільшення витрат паливно-мастильних матеріалів. Способи зниження ущільнювальної дії мобільної с.-г. техніки на ґрунт можна розділити на дві групи: конструкційні, які передбачають зміни в будові с.-г. техніки і технологічні — за рахунок суміщення операцій, застосування постійних технологічних колій, обмеження числа проїздів по полю та ін. Перша група передбачає застосування: здвоєних і строєних шин ходових систем з регульованим тиском у них; шин низького тиску; гумово-стрічкових пристроїв; широкопрофільних шин; тривісних і порталних тракторів; три- та чотиривісних підвісок та ін.

УДК 631.315:629.783

2012.2.37. НАВІГАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ РУХОМ БЕЗПІЛОТНИХ ПОЛЬОВИХ МАШИН / Аніскевич Л.В., Войтюк Д.Г., Захарін Ф.М. — Ніжин, 2012. — 96 с. — Бібліогр.: 50 назв.

Навігація, управління рухом, машини польові безпілотні.

Подано огляд методів та алгоритмічних засобів моделювання процесів навігації мобільних польових об'єктів. Проведено вибір критеріїв оцінок якісних характеристик навігаційного комплексу і розроблено принципи побудови інформаційно-керувального комплексу безпілотної польової машини. Визначено метод проходження заданої траєкторії. Обґрунтовано умови дотримання необхідних значень кута курсу та значень швидкості руху на заданому відрізку траєкторії. Запропоновано неінваріантну компенсаційну з модулем нелінійної регресії схему обробки навігаційної інформації, яка може бути застосована для інтегрованих комплексів на базі супутникової та курсо-швидкісної навігаційних підсистем із використанням датчиків з невисокими показниками точності без погіршення показників точності роботи комплексу в цілому. Розроблено методіку імітаційного моделювання процесів навігації та управління рухом безпілотної польової машини.

УДК 631.33.022.66

2012.2.38. ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРАМЕТРІВ КОМІРОК ВИСІВНОГО АПАРАТА НАДЛИШКОВОГО ТИСКУ З РЕЦИРКУЛЮЮЧИМ ПОТОКОМ НАСІННЯ / Свіреня М.О., Солових А.Е., Солових І.К., Анісімов О.В. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2011. — Вип. 41, ч. II. — С. 44–49. — Бібліогр.: 4 назв. Шифр 06 536404.

Параметри комірок, апарат висівний, тиск надлишковий, потік насіння рециркулярний.

Наведено конструкцію та принцип роботи пневмомеханічного висівного апарата надлишкового тиску з рециркуляційним потоком насіння (рис.). Особливість конструкції полягає в тому, що заповнення комірок здійснюється з внутрішньої

сторони, потік повітря для викидання насіння з висівних комірок у пневмонасіннепровід подається з внутрішньої сторони комірок, викидання насіння виконується через зовнішню периферію частину висівного диска, видалення зайвих насінин йде у напрямі торця барабана, отже, комірка має бути відкрита з трьох сторін — зовнішньої, внутрішньої, торцевої. Обґрунтовано форму та розміри комірок висівного диска. Показано, що периферійна комірка заповнюється краще, ніж наскрізна циліндрична, і не забувається насінням. Радіус комірок для висіву насіння цукрових буряків фракції 3,5–4,5 становить 2,55 мм, для фракції 4,5–5,5 — 3,2 мм. Ширина комірок для малої і крупної фракції відповідно становить 4,1 і 5,4 мм. Глибина комірок відповідно по фракціях 4,1 і 4,9 мм. Для кращого видалення зайвих насінин у висівних комірках зріз її задньої сторони спрямовано у бік, протилежний руху під кутом до торцевої сторони диску.

УДК 631.347

2012.2.39. ТЕХНІКО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНА ТА АГРОТЕХНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОВОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДОЩУВАЛЬНОЇ МАШИНИ “ФРЕГАТ ДМФЕ” / Гринь Ю., Музика О., Мігальов А., Сидоренко В., Торбенко В. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 1. — С. 20–24. — Бібліогр.: 7 назв.

Характеристика техніко-експлуатаційна, машина дощувальна “Фрегат ДМФЕ”, дія фронтально-кругова.

Наведено результати випробувань машини дощувальної електрифікованої фронтально-кругової дії “Фрегат ДМФЕ”. Вона складається з центрального (силового) водоприймального візка з автономною енергосиловою установкою, водопровідного трубопроводу з дощувальними насадками, самохідних опорних візків, систем управління рухом, сигналізації та захисту від аварійних ситуацій, водоподавального гнучкого рукава (шланга). Центральний візок опирається на чотири пневматичні колеса, приведення яких у рух здійснюється через карданні вали від двох мотор-редукторів. На центральному візку встановлені дизель-генератор, стояк для підведення води і головний пульт керування. Описано принцип роботи дощувальної машини. Визначено основні показники якості виконання технологічного процесу, експлуатаційно-технологічні та енергетичні показники (табл.) порівняно з аналогічними машинами закордонного виробництва. Показано, що машина “Фрегат ДМФЕ” має кращі показники енергетичної дії структури та інтенсивності дощу. Середня інтенсивність дощу становить 0,83 мм/хв, середній діаметр крапель дощу — 0,65 мм, середня потужність дощу — 0,043 Вт/м², ці значення менші порівняно з машинами закордонного виробництва. Розраховано ерозійнодопустимі поливні норми для машини “Фрегат ДМФЕ” і зарубіжних машин. Одна машина розрахована для поливу площі від 10 га до 200 га, а групова робота дощувальних машин від однієї підкачувальної насосної станції забезпечує полив 800–1200 га. Для забезпечення в Україні зрошення на площі 2,5 млн га потрібно близько 30 тис. дощувальних машин.

УДК 631.348.45

2012.2.40. ВИЗНАЧЕННЯ СТАТИЧНОГО ПРОГИНУ ШТАНГИ ОБПРИСКУВАЧА / Сербін Є. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 1. — С. 26–28. — Бібліогр.: 5 назв.

Статичний прогин (обприскувач), штанга обприскувача, елементи крила обприскувача.

Розраховано статичне навантаження на елементи ферми двома способами: за допомогою рівнянь статистики з теоретичної механіки та методом кінцевих елементів з опору матеріалів, а також обчислено їх статичну деформацію. Встановлено, що навантаження на елементи крила обприскувача різняться майже в 5 разів, а тому, з метою економії матеріалу

та поліпшення технологічного процесу, їх доцільно виготовляти з профілю, що має різну площину поперечного зрізу. Визначено, що ферма, у якій стрижні нижнього поясу розташовані на одній лінії, буде мати статичний прогин 147 мм. Розділення крила на секції і непрямолинійне їх розташування дає змогу зменшити статичний прогин до 60 мм. Відмічено, що обприскувач ЕКО-12 з довжиною штанги 12 м, яка складається з центральної частини (2,5 м) та двох крил по 4,75 м, дає можливість здійснювати технологічний процес згідно з агротехнологічними вимогами в тому разі, якщо з динамічними навантаженнями до 2g прогин крила не перевищить 150 мм, тобто на відносно малій швидкості або на гарно спланованому рівному полі.

УДК 631.354.2

2012.2.41. МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ ПРОПУСКНОЇ ЗДАТНОСТІ МОЛОТИЛЬНО-СЕПАРУВАЛЬНОГО ПРИСТРОЮ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ З УРАХУВАННЯМ ЗМІНИ ТЕХНІКО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК / Демко А., Надточій О., Демко О. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 2. — С. 32–35. — Бібліогр.: 8 назв.

Визначення пропускної здатності, молотильно-сепарувальний пристрій, комбайн зернозбиральний.

Запропоновано метод визначення пропускної здатності молотильно-сепарувального пристрою (МСП), що враховує зміни техніко-експлуатаційних характеристик із збільшенням терміну експлуатації. Виявлено, що із збільшенням терміну експлуатації продуктивність комбайнів за годину чистої роботи змінюється з двох причин: перша — через зміну показників фізичної надійності, тобто збільшення кількості відмов за термін жнив і сумарної тривалості простоювань для усунення відмов; друга — внаслідок зміни показників параметричної надійності, спричиненої спрацюванням механізмів силових агрегатів і передатних механізмів знижується потужність двигунів і ККД механічних систем, зростають витрати палива на одиницю продукції. Із збільшенням терміну експлуатації пропускна здатність може зменшуватися на 30% від номінального значення. Відповідно збільшується витрата палива на одиницю продукції.

УДК 631.354:633.1

2012.2.42. ВПЛИВ ВОЛОГОСТІ ЗЕРНА НА ЙОГО ТРАВМОВАНІСТЬ І НАСІННЄВІ ЯКОСТІ ПІД ЧАС ОБМОЛОТУ ТА ПІСЛЯЗБИРАЛЬНОГО ДОРОБЛЕННЯ ЗЕРНОВОГО ВОРОХУ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Тарасенко О., Оробінський В., Дерев'яно Д. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 1. — С. 24–26. — Бібліогр.: 3 назви.

Вологість зерна, травмованість, обмолот, доробка зернового вороху.

Проаналізовано й узагальнено результати досліджень щодо впливу вологості зерна під час обмолоту та післязбирального дороблення зернового вороху озимої пшениці на її травмування і насіннєві якості. Відмічено, що з підвищенням вологості відсоток зерна з травмованим зародком та ендоспермом збільшується несуттєво, але відсоток зерна з травмами оболонки зародка й ендосперму з підвищенням вологості зерна помітно зростає. Зазначено, що лабораторна схожість нетравмованого зерна становить 99,8% і відповідає найвищим посівним кондиціям, а найменшу схожість має насіння з пошкодженням зародком — 48,3% і травмованим ендоспермом — 58,1%. Показано, що із збільшенням вологості зерна на збиранні лабораторна схожість насіння істотно знижується: від 94,8 до 81,1%, що в кінцевому результаті негативно впливає на посівні якості насіннєвого матеріалу. Для забезпечення лабораторної схожості зерна найбільш оптимальною є його вологість у межах 16%.

УДК 631.356.2

2012.2.43. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВІБРАЦІЙНОГО ВИКОПУВАННЯ КОРЕНЕПЛОДІВ / Головач І.В., Цуркан О.В., Кравченко І.Є., Пришляк В.М., Кіров І.М. // Вібрації в техніці та технологіях. — 2011. — № 3. — С. 92–101. — Бібліогр.: 8 назв.

Вдосконалення технологічного процесу, викопування коренеплодів вібраційне, машини бурякозбиральні.

Створено нову теорію повздовжніх і поперечних коливань коренеплоду цукрового буряка як пружного тіла, закріпленого

у ґрунті, на базі якої отримано значення першої та другої частоти власних повздовжніх і поперечних коливань залежно від коефіцієнта пружної деформації ґрунту. Аналітично визначено амплітуди змушених повздовжніх коливань тіла коренеплоду цукрового буряка. Причому при зміні коефіцієнта пружної деформації ґрунту в межах $0-2 \cdot 10^6$ н/м³ за частоти збурюючої сили 20 Гц та її амплітуди 500 Н амплітуда повздовжніх змушених коливань змінюється в межах 1,49–0,47 мм. Отже, розрив коренеплоду малоімовірний. Встановлено, що для поперечних коливань тіла коренеплоду при відповідних значеннях частот збурюючої сили та коефіцієнта пружної деформації ґрунту може мати місце резонанс, що призведе до зламування хвостової частини коренеплоду. Відмічено, що при проектуванні нових вібраційних викопуючих робочих органів бурякозбиральних машин необхідно надавати перевагу конструкціям робочих органів з генерацією вертикальної збурюючої сили, а не горизонтальної.

УДК 631.356.2:62–82

2012.2.44. ЗАСТОСУВАННЯ ГІДРОПРИВОДА ПОПЕРЕЧНИХ КОЛИВАНЬ ДООЧИСНИКІВ ГИЧКОЗБИРАЛЬНОЇ МАШИНИ / Іванов М.І., Подолянин І.М., Гунько А.С. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2011. — Вип. 41, ч. І. — С. 217–222. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 536400.

Застосування гідропривода, коливання поперечні, машина гичкозбиральна.

Досліджено можливості удосконалення бурякозбиральної машини БМ-6Б шляхом впровадження гідравлічного привода для обертання доочисників головок коренеплодів із вертикальною віссю обертання та коливання їх у поперечному напрямку відносно умовної середньої лінії рядка. Вивчено ефективність додаткового коливального руху доочисника за різних значень частоти та амплітуди коливань. Запропоновано використання у складі пристроїв по видаленню гички приводів поперечних коливань доочисників, створених на базі гнучких багатопровідних (групових) гідравлічних приводів з послідовним з'єднанням гідромоторів. Визначено діапазони оптимальних значень частоти та амплітуди, за яких досягається 100% рівень якості доочищення головок коренеплодів. Відмічено, що підвищення частоти поперечних коливань доочисників до 10 Гц збільшує відсоток доочищення до 100% при значеннях амплітуди 0,1 м і за подальшого підвищення значення частоти не змінюється.

УДК 631.358.5

2012.2.45. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ОБМОЛОТА ПОЧАТКОВ КУКУРУЗЫ / Шлокас Л., Петкявичюс С., Булгаков В.М. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2011. — Вип. 41, ч. І. — С. 87–92. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 536400.

Дослідження експериментальне, обмолот качанів кукурудзи, апарат молотильний.

Наведено дані біометричних показників качанів кукурудзи Г12. Обґрунтовано оптимальні технологічні параметри однобарабанного молотильного апарата. Допустима подача маси качанів Г12 за вологості зерна 47,9%, стрижнів — 56,7% становила 7 кг (с·м⁻¹). Оптимальна швидкість руху бичів барабана — 17,3 м/с, оптимальний зазор між барабаном і підбарабанням на виході на 10 мм менший за середній діаметр качана, на виході зазор дорівнює діаметру стрижнів. Відмічено, що за зниження подачі качанів у молотильний апарат необхідно зменшити зазор на виході підбарабання зменшити на 2–4 мм, а при збільшенні вологості зерна — підвищити швидкість бичів барабана. За обмолоту початків з вологістю зерна в межах 40% зазор в кінці підбарабання потрібно зменшити до 20 мм, а якщо втрати зерна недомолотом перевищують 0,5% — збільшити швидкість бичів барабана.

УДК 631.361.43:664.788

2012.2.46. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗПОДІЛУ ВЕЛИЧИННИ УДАРУ ЧАСТОК ПО ПОВЕРХНІ ДЕКИ ДРОБАРКИ ПРЯМОГО УДАРУ З ВЕРТИКАЛЬНИМ РОТОРОМ / Ялпачик О., Самойчук К., Гвоздев О. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15: Агроінженерні

дослідження. — С. 165–173. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536391.

Величина удару часток, поверхня деки дробарки, дробарка прямого удару, ротор вертикальний.

Наведено методику та результати експериментальних досліджень сили удару часток подрібненого зерна по поверхні деки зернової дробарки. Показано, що немає чіткої межі, яка визначає максимальну силу удару, існує деякий інтервал від мінімального до максимального значення сили удару часток подрібненого зерна по висоті поверхні деки. Максимальне значення сили удару часток коливається від 1,75 Н до 1,15 Н. Мінімальне — від 0,78 Н до 0,6 Н. Причому максимальна сила удару фіксується на відстані 30 мм від верхньої точки деки і становить 1,75 Н. Ця точка знаходиться на рівні розташування пальців верхнього ряду. При подальшому віддаленні від верхньої точки максимальна сила удару зменшується до 1,15 Н. Зазначено, що середнє навантаження на нижній ряд пальців в 1,4–1,6 рази менше, ніж на верхній, що необхідно врахувати при конструюванні дробарки.

УДК 631.362:532

2012.2.47. ВИБРОРЕШЕТНАЯ СЕПАРАЦИЯ ЗЕРНОВЫХ СМЕСЕЙ: монографія / Тищенко Л.Н., Ольшанский В.П., Ольшанский С.В. — Х., 2011. — 280 с. — Библиогр.: 92 назв. Шифр 536456.

Сепарация виброрешетная, сумиш зернова, характеристика потоку інтегральна.

Викладено різні розв'язки рівнянь протікання в'язкої рідини, а також представлено результати комп'ютерних розрахунків. На підставі гідродинамічної аналогії розроблено математичні моделі кінетики зернових сумішей на похилих плоских решетах. Основну увагу приділено одержанню замкнених аналітичних рішень крайових задач, із яких витікають компактні формули для розрахунку інтегральних характеристик потоку, зокрема середньої швидкості руху, пропускної здатності решета, питомого його завантаження тощо. Досліджено залежність цих характеристик від механіко-технологічних параметрів зернової суміші, а також амплітуди і частоти коливань решета з урахуванням поділу суміші на прохідну і сходову фракції. Одержані формули дають можливість проводити розрахунки технологічних характеристик процесу сепарування на основі загальноприйнятих довідкових даних зернових сумішей.

УДК 631.363

2012.2.48. ВИЗНАЧЕННЯ КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ КАМЕРИ ЗВОЛОЖЕННЯ КОРМОРОЗДАВАЧА КОМБІКОРМІВ / Болтянский Б., Гвоздев О., Гвоздев В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15: Агроінженерні дослідження. — С. 245–253. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536391.

Параметри конструкційні, камера зволоження, кормороздавач комбікормів.

Визначено конструкційні параметри камери зволоження комбікормів підвищеної вологості. Використовуючи можливості комп'ютерної програми Mathcad 7.0, теоретичні й експериментальні дані для вияву найменшого значення сумарної щільності потоку, який розпилюється форсунками на проміжку, визначили, що мінімум щільності спостерігається для перетину на відстані 160–180 мм від осі форсунки, що відповідає відстані між форсунками 250–320 мм. Тобто, найбільш слабкий перетин розташований приблизно на середині відстані між осями факелів. Отже, при конструюванні камери зволоження варто орієнтуватися на місце розташування зони зволоження 0,015–0,025 за відстані між форсунками 200–300 мм, діаметра розпилювального отвору 0,8–2,2 мм і тиску рідини усередині форсунок 0,050 МПа. Найбільш ефективним є кут установки розпилювачів 24–30° щодо горизонталі, за якого спостерігається мінімальний необхідний напір 0,050 МПа, а показник якості суміші 1.

УДК 631.363:631.354.2.001

2012.2.49. СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ОСНОВНИХ РОБОЧИХ ОРГАНІВ КОРМОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Кузьменко В.Ф. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2011. — Вип. 41, ч. I. — С. 347–353. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 536400.

Комбайни зернозбиральні, комбайни самохідні, тенденції розвитку.

Наведено аналіз схем сучасних кормозбиральних комбайнів, систематизовано основні параметри різально-транспортувальних органів комбайнів та встановлено тенденції їх розвитку. Особливостями конструкцій сучасних кормозбиральних комбайнів, які мають бути покладені в основу розробки вітчизняної конструкції самохідного комбайна, є: потужність двигуна не менше 300–350 к.с.; збільшення ширини захвату кукурудзяних жаток до 10,5 м; використання ротаційних косарок для скошування трав; використання дво- або чотирисекційного барабана зі збільшеною до 800 мм шириною захвату, заточувального пристрою з гідропиводом, механізму регулювання зазору в різальній парі барабана; використання пари доподрібнювальних вальців збільшеного до 250 мм діаметра з регулюванням зазору в межах від 1–6 мм до 40 мм; наявність три-чотири швидкісного приводу подавальних вальців, металокамендетектора, механізмів відключення приводу та миттєвої зупинки вальців; застосування електроніки для визначення показників якості корму, обліку об'ємів робіт та спрощення управління.

УДК 631.365

2012.2.50. ГІДРОДИНАМІЧНА МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ СУШІННЯ НАСІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ДЛЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ ПОТРЕБ / Скриннік І.О., Федотова М.О., Петренко М.М., Кислун О.А., Богатирьов Д.В. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2011. — Вип. 41, ч. II. — С. 55–61. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 536404.

Модель гідродинамічна, процес сушіння насіння, потреби продовольчі.

Наведено теоретичні дослідження для визначення параметрів киплячого шару залежно від параметрів сушарки для отримання раціональних параметрів процесу сушіння. Побудовано гідродинамічну залежність киплячого середовища частинок, яка враховує вплив на розширення шару як швидкості агента сушіння в міні-зерносушарці, так і основних параметрів неперервної та дискретної фази киплячого шару. Показано, що розмір повітряних мас, частота їх проходження та обмін між фазами у киплячому середовищі взаємопов'язані і залежать від параметрів процесу (швидкість агента сушіння та утворення повітряних мас, частота їх виникнення та розмір, площа шлейфа), а також насінин (товщина, ширина, довжина, еквівалентний діаметр і густина). Температурний напір між поверхнею нагріву та частинками у прикаскадній зоні є величиною змінною у зв'язку зі зміною середньої температури цих частинок. Тепловий потік на межі поверхневого нагріву передається теплопровідністю через повітряний прошарок між каскадом та частинками. Товщина цих прошарків неоднакова в різних місцях, їх середній розмір залежить від параметрів, які зумовлюють інтенсивність процесу переносу теплоти.

УДК 631.37:504.03

2012.2.51. ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОГО ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МАШИНО-ТРАКТОРНОГО ПАРКУ: монографія / Бідило М.І., Пашенко В.Ф., Ульяновченко О.В. — Х., 2010. — 209 с. — Бібліогр.: 151 назва. Шифр 536335.

Засади економіко-екологічні, формування раціональне, використання машинно-тракторного парку (МТА).

Розглянуто вплив економічних, технологічних та екологічних факторів на ефективність роботи МТА, критерії його оптимізації. Виявлено зв'язки між екологічними й економічними факторами та визначено оцінки впливу екологічних факторів на такі економічні показники, як поточні витрати на вирощування с.-г. культур та урожайність. Опрацьовано методику розрахунків прямих витрат під час вирощування с.-г. культур з урахуванням наслідків уцілювальної дії техніки на ґрунт. Розроблено економіко-математичну модель задачі впливу експлуатаційних показників с.-г. техніки на екологічні фактори та економічні показники галузі рослинництва.

УДК 631.372:629.114.2

2012.2.52. ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ ТРАКТОРІВ / Макаренко М., Піпченко О., Макаренко

ко О. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 3. — С. 18–21. — Бібліогр.: 7 назв.

Технологічність тракторів, надійність тракторів, фактори технічної експлуатації.

Розглянуто проблему підвищення надійності та функціональної стабільності роботи тракторів за рахунок удосконалення системи якості їх технічного обслуговування та запропоновано напрями його вирішення. Встановлено, що реальні умови експлуатації тракторів мають значне відхилення від правил експлуатації і технічного обслуговування, які рекомендують заводи-виготовлявачами. Проблема підвищення надійності тракторів потрібно вирішувати з позицій системного підходу, враховуючи перш за все фактори технічної експлуатації і реалізацію способів і методів їх досягнення. Показано, що на продуктивність процесу експлуатації тракторів значною мірою

впливає рівень експлуатаційної технологічності конструкцій. У міру збільшення потужності тракторів збільшується кількість вбудованих засобів контролю. Спостерігається тенденція до заміщення простих засобів контролю на досконаліші — контрольно-інформаційні та мехатронні системи. Наявність таких систем на тракторах забезпечує високий рівень експлуатаційної технологічності, який на 20–30% вищий, ніж у неоснащених відповідними системами тракторів. Зазначено, що висока вартість зарубіжних тракторів, оснащених контрольно-інформаційними системами, дає можливість отримати економію витрат 50–70%. Конструкція трактора повинна реагувати на зміну параметрів у процесі експлуатації та інформувати оператора про необхідність проведення профілактичних заходів, що є одним з найважливіших експлуатаційних чинників для забезпечення необхідного рівня надійності.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4:631.674.6

2012.2.53. ЗМІНИ СТРУКТУРНОГО СТАНУ ҐРУНТІВ ПІД ВПЛИВОМ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ВОДОЮ РІЗНОЇ ЯКОСТІ У ЯБЛУНЕВИХ НАСАДЖЕННЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

/ Ромащенко М.І., Рябков С.В., Уста Л.Г., Усатий С.В., Тетюркіна О.Є., Шатковський А.П. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 74. — С. 36–42. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 536380.

Структурний стан ґрунтів, зрошення краплинне, вода різної якості, насадження яблуневі.

Встановлено, що характер змін структурно-агрегатного складу у ґрунтах залежить від їхніх генетичних особливостей (гумусованість, склад ґрунтового вбирного комплексу та інше), природних та антропогенних (штучне зволоження, агротехніка, рослинність тощо) факторів. У родючих високогумусних ґрунтах стійкість агрегатів підвищена порівняно з малородючими ґрунтами, тому і динаміка змін під впливом зрошення у останніх більш помітна. Визначено, що структурно-агрегатний склад ґрунтів під яблуневими насадженнями, зрошуваними краплинним способом терміном більше 10 років, у зоні зволоження змінюється залежно від якості поливної води та початкового (до зрошення) стану ґрунтів, а поза зоною зволоження — від дотримання елементів технології вирощування (рівень агротехніки, система утримання міжрядь, удобрення) і початкового стану ґрунтів, від незалежного до задовільного і доброго. Незадовільний стан ґрунту було зафіксовано в межах міжрядь за чорного пару через низький рівень агротехніки. Краплинне зрошення водою, придатною для зрошення, сприятливо впливало на параметри структурного стану ґрунтів та забезпечувало їм задовільний і добрий еколого-агромеліоративний стан. Зрошення ґрунтів обмежено придатною водою підтримувало загальну структурність ґрунтів на досить високому рівні, однак водостійкість агрегатів у межах зони зволоження у 1,5–2,1 раза була нижчою порівняно з водостійкістю міжрядь. На структурно-агрегатний склад впливали і фізико-хімічні властивості ґрунтів, у тому числі ступінь засолення та солонцюватості, негативна дія яких підсилюється використанням обмежено придатної води для зрошення.

УДК 631.412:631.431.1

2012.2.54. ФИЗИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА И ХАРАКТЕР ЗАЛЕГАНИЙ ПЛУЖНОЙ ПОДОШВЫ В РАЗНЫХ ТИПАХ ПАХОТНЫХ ПОЧВ / Медведев В.В. // Почвоведение. — 2011. — № 12. — С. 1487–1495. — Библиогр.: 21 назв.

Властивості фізичні, підшва плужна, ґрунти орні.

Досліджено водно-фізичні властивості, морфологічні і просторові особливості плужної підшви. Найбільш надійно наявність плужної підшви в кореневмісному шарі діагностується макро- і мікроморфометрично за параметрами складу, а також за стійкими зменшеннями міжагрегатної пористості і діапазоном активної вологості. Плужна підшва не має суціль-

ності, її поява у профілі ґрунту залежить від гранулометричного складу і зволоження і, як правило, прив'язана до понижених, більш зволжених елементів мезорельєфу. Середньо і важкосуглинкові ґрунти більш схильні до утворення плужної підшви. Сучасна система землеробства сприяє просуванню переувільнення в глибину профілю ґрунту. Площа контурів з плужною підшвою в розорюваному полі змінюється у широких межах. Основними причинами несприятливих фізичних властивостей підорного шару в оранці є: природне послаблення ґрунтоутворювального процесу в цьому шарі, яке проявляється в гальмуванні агрегації, і залишкові явища багаторічного тиску мобільних машинно-тракторних агрегатів. Ліквідувати плужну підшву пропонується шляхом періодичного глибокого чизелювання із застосуванням точного землеробства.

УДК 631.416.1:631.445.2

2012.2.55. ВЛИЯНИЕ ПОЖНИВНЫХ ОСТАТКОВ С РАЗЛИЧНЫМИ ОТНОШЕНИЕМ C/N НА ЭМИССИЮ ЗАКИСИ АЗОТА ИЗ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ СУПЕСЧАНОЙ ПОЧВЫ

/ Рыжая Е.Я., Бойцова Л.В., Бучкина Н.П., Панова Г.Г. // Почвоведение. — 2011. — № 10. — С. 1251–1259. — Библиогр.: 27 назв.

Залишки поживні, емісія закису азоту, компостування.

У 50-денному лабораторному експерименті досліджено вплив поживних залишків з різним співвідношенням C/N на емісію закису азоту (N_2O) із дерново-підзолистого супіщаного ґрунту різного ступеня окультурення. Загортання поживних залишків у ґрунт збільшило емісію N_2O з ґрунту порівняно з контролем, при цьому емісія була нижчою із ґрунту із слабким ступенем окультурення, ніж з високим. За впливом на кумулятивний потік N_2O поживні залишки розміщувались у наступному нисхідному ряді: капуста білоголова > конюшина червона > багаторічні злакові трави > солома ярової пшениці. Компостування поживних решток з широким співвідношенням C/N протягом 50 днів не сприяло перевищенню критичного значення емісійного фактора (1,25%), тоді як при компостуванні залишків з вузьким співвідношенням C/N критичне значення емісійного фактора було перевищено в 1,3–2 рази.

УДК 631.417.1:631.445.41:631.421.1

2012.2.56. ДИНАМИКА СОДЕРЖАНИЯ ОРГАНИЧЕСКОГО УГЛЕРОДА В ТИПИЧНОМ ЧЕРНОЗЕМЕ В УСЛОВИЯХ ДЛИТЕЛЬНОГО ПОЛЕВОГО ОПЫТА / Когут Б.М., Фрид А.С., Мясотенко Н.П., Куваева Ю.В., Романенков В.А., Лазарев В.И., Холодов В.А. // Агрохимия. — 2011. — № 12. — С. 37–44. — Библиогр.: 34 назв.

Вміст органічного вуглецю, чорнозем типовий, дослід польовий тривалий.

Досліджено багаторічну і сезонну динаміку вмісту органічного вуглецю (C_{org}) в типовому чорноземі в умовах тривалих екологічних дослідів у Курській області. Встановлено кількісні

закономірності тренду тимчасової динаміки вмісту $C_{орг.}$ в орному типовому чорноземі з урахуванням просторової варіабельності сезонної і багаторічної мінливості. Для типового важкосуглинкового чорнозему Курської обл. встановлено величини мінімального, модального і максимального рівнів вмісту гумусу в верхньому шарі відповідно 5,1–5,7, 6,2–7,2, 8,5–9,5% від маси ґрунту. Теоретично обґрунтовано характер динаміки і рівнів стабілізації вмісту $C_{орг.}$ в цілинному і орному типовому чорноземі. Автори вважають, що вміст органічної речовини в цілинному чорноземі перебуває в стійкому стані, який підтримується за рахунок врівноважених процесів мінералізації і гумусоутворення, тобто система органічної речовини ґрунту знаходиться в динамічній рівновазі. В сучасних чорноземіх під беззмінним чистим паром (тривалість дослідів понад 50 років) гумус перебуває в квазістаціонарному стані, коли інертність у системі настільки велика, що зміни валового вмісту гумусу ідуть дуже повільно і аналітично не фіксуються.

УДК 631.417.2:631.445.41(477.5)

2012.2.57. ВМІСТ І ЗАПАСИ ГУМУСУ В ПРИРОДНИХ І АГРОГЕННИХ АНАЛОГАХ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО / Дегтярьов В.В., Крохін С.В., Чекар О.Ю. // *Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб.* — Х., 2011. — Вип. 75. — С. 16–23. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 536381.

Запаси гумусу, чорнозем типовий, мінералізація гумусу, землекористування, профіль ґрунту.

Досліджено вплив господарської діяльності людини на вміст і запаси загального гумусу в чорноземі типовому середньосуглинковому на лесоподібному суглинку в Лівобережному Лісостепу. Виявлено особливості впливу на інтенсивність мінералізації гумусу його вихідного вмісту в ґрунті, характеру рослинного покриву, типу землекористування та інтенсивності антропогенного навантаження. Зазначено, що вже найменше втручання людини в хід природних процесів гумусоутворення призводить до змін умісту загального гумусу в чорноземі. Випалювання цілинної рослинності, яке було проведено всього три рази, викликає зниження вмісту загального гумусу по всьому профілю ґрунту. Причому, у шарі 0–10 см зміни майже не помітні, а у більш глибоких шарах зниження вмісту гумусу є суттєвим і становить від 13 до 20% від умісту гумусу в цілинному ґрунті. Ці зміни характерні лише для шару 0–40 см. Глибше вміст гумусу в чорноземі випаленої цілини такий же, як і у ґрунті абсолютної цілини. У ґрунті випаленої цілини спостерігається найвища диференціація верхньої частини профілю за вмістом загального гумусу серед усіх досліджуваних варіантів землекористування. Використання цілини під сіножаті практично не впливає на вміст гумусу. Відмічено, що введення перелогового режиму на перших порах значно стримує процеси мінералізації гумусу (12 років), а у подальшому (переліг 42 роки) навіть сприяє інтенсивнішому його нагромадженню, ніж в умовах абсолютної цілини, але менш інтенсивно порівняно з ґрунтом кошеної цілини. Показано, що в перший період с.-г. використання після розорювання у шарі ґрунту 0–20 см відбувається деяке збільшення запасів загального гумусу. У подальшому, протягом 55 років, іде інтенсивна мінералізація гумусу. Темпи мінералізації набувають піку у 55 років — до 1,15 т/га на рік. Після цього відбувається різке зниження темпів дегуміфікації і на період 65–100 років вони доходять до рівня 0,14–0,11 т/га на рік. При більш тривалому використанні чорноземів запаси гумусу стабілізуються.

УДК 631.417.2:631.45

2012.2.58. КОНЦЕПЦІЯ ВОСПРОИЗВОДСТВА ГУМУСА В ПОЧВАХ / Шарков І.Н. // *Агрохімія.* — 2011. — № 12. — С. 21–27. — Бібліогр.: 18 назв.

Відтворення гумусу, родючість ґрунту, чорноземи лісостепові.

Відтворення гумусу в ґрунтах має розглядатися як складова частина системи управління родючістю ґрунту. Накопичення гумусу в ґрунтах за рахунок спеціальних заходів доцільно, якщо воно дає можливість ефективніше інших засобів поліпшити ті властивості ґрунту, які обмежують зростання урожайності с.-г. культур. Відмічено, що основними причинами зменшення запасів гумусу в ґрунтах, залучених до оранки, є скорочення надходження рослинних залишків, а також поси-

лення мінералізації, ерозії і дефляції як наслідок механічного обробітку ґрунту. Агротехнічні заходи, які застосовуються для підвищення врожайності культур (використання оптимальних доз добрив, мінімізація механічного обробітку ґрунту, зміна частки чистого пару в сівозмінах) забезпечили незначне (на 0,1–0,2%) збільшення вмісту вуглецю в ґрунті. Суттєво підвищити вміст гумусу в орних ґрунтах (на 0,3–0,5% С і більше) можна тільки за рахунок спеціальних заходів — переводу ґрунту в переліг або застосування меліоративних доз органічних добрив, які мають у своєму складі гумусоподібні речовини (гній, торф), але вони не завжди можуть застосовуватись із економічних міркувань. Запропоновано поняття критичного рівня вмісту гумусу і методик його визначення. Визначено критичний рівень вмісту гумусу в орному шарі для лісостепових чорноземів середньо- і важкосуглинкового гранулометричного складу, який становив 3,5–4,0% (2,0–2,3% С). Це значить, що в ґрунтах з таким вмістом гумусу і більше можна одержати максимальні врожаї зернових культур шляхом оптимізації продукційного процесу рослин за допомогою мінеральних добрив і інших засобів інтенсивного землеробства. Задачами стратегії відтворення гумусу є: організація вирощування с.-г. культур у відповідності з принципами ґрунтозахисного землеробства, яке унеможливило ерозійні втрати ґрунту, а також заробляти в ґрунт більше рослинних залишків, які утворюються в сівозмінах. Тактика контролю щодо відтворення гумусу полягає в періодичному (1 раз у 5 років) визначенні кількості легкомінералізованої органічної речовини.

УДК 631.417:631.58

2012.2.59. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МИНЕРАЛИЗУЕМОГО ПУЛА ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА В ПОЧВАХ ПРИРОДНЫХ И СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ЭКОСИСТЕМ / Семёнов В.М., Тулина А.С. // *Агрохимия.* — 2011. — № 12. — С. 53–63. — Бібліогр.: 32 назв.

Пул мінералізований, речовина органічна, екосистема с.-г.

Узагальнено дані щодо вмісту потенційно-мінералізованого вуглецю ($C_{пм}$) у різних типах ґрунтів природних угідь і агроценозів із вмістом валового органічного вуглецю ($C_{орг.}$) від 0,66 до 30,1%. Уміст $C_{пм}$ у ґрунтах природних угідь становить 1,8–11,7% від $C_{орг.}$ С.-г. використання ґрунтів без систематичного внесення органічних добрив призводить до зменшення вмісту $C_{пм}$ в 1,8–2,2 рази, при цьому структура активного пулу стає більш однорідною за рахунок зменшення вмісту легко- і важкомінералізованих фракцій і повного зникнення помірно мінералізованої. Мікробна біомаса є основним компонентом мінералізованої органічної речовини ґрунту, яка становить 37–85 і 16–81% від $C_{пм}$ в необроблюваних і культивованих ґрунтах відповідно. Встановлено, що за більшого вмісту $C_{орг.}$ у ґрунті його забезпеченість $C_{пм}$ вища, але нижча потенційна мінералізованість органічної речовини. Органічна речовина, яка міститься у різних за розміром структурно-агрегатних окремностях, суттєво відрізняється за здатністю до мінералізації. Зменшення частки великих структурно-агрегатних окремностей є однією з причин агрогенного збіднення орних ґрунтів на органічну речовину і, насамперед, потенційно мінералізовані компоненти. Тому для підтримання мінералізувального потенціалу ґрунтів потрібно здійснювати комплекс заходів, які сприятимуть формуванню великих структурних окремностей.

УДК 631.43:631.8

2012.2.60. ЗМІНИ ГРАНУЛОМЕТРИЧНОГО СКЛАДУ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ЗА ТРИВАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ У ПОЛЬОВІЙ СІВОЗМІНІ / Недвига М.В., Галасун Ю.П. // *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва.* — Умань, 2011. — Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — С. 34–41. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536326.

Зміна гранулометричного складу, чорнозем опідзолений, застосування добрив, сівозміна польова.

Наведено результати досліджень впливу тривалого застосування мінеральної, органічної і органо-мінеральної систем удобрення польових культур на гранулометричний склад чорнозему опідзоленого. Відмічено, що тривале застосування добрив у сівозміні впливає на показники гранулометричного складу. Зокрема застосування в сівозміні тільки мінеральних

добров сприяє посиленню перерозподілу гранулометричних фракцій між орним і підорним шарами чорнозему опідзоленого. При насиченості сівозміни добривами на рівні $N_{135}P_{135}K_{135}$ в орному шарі зменшується кількість дрібного пилу та мулистості фракції, за рахунок чого помітно зростає відсотковий вміст піску та крупного і середнього пилу. Це відбувається в результаті руйнування зв'язків між агрегатами і вивільнення з агрегатної маси певної кількості найдрібніших фракцій, які за осінньо-весняний період під впливом низхідних потоків води переміщуються в них по профілю, чим і зумовлюється такий нехарактерний для чорноземних ґрунтів розподіл гранулометричних фракцій між шарами ґрунту. Застосування ж органо-мінеральної та органічної систем удобрення в сівозміні, особливо за насиченості її площі добривами на рівні 18 т ґною та 13,5 т ґною + $N_{67}P_{102}K_{54}$, сприяє зміцненню зв'язків між агрегатами. В кінцевому результаті підвищується рівномірність розподілу та співвідношення гранулометричних фракцій як в орному, так і в підорному шарах чорнозему опідзоленого, який є характерним для чорноземних ґрунтів.

УДК 631.43:631.816

2012.2.61. ИЗМЕНЕНИЕ ФИЗИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ЧЕРНОЗЕМОВ ТИПИЧНЫХ (КУРСКАЯ ОБЛАСТЬ) В УСЛОВИЯХ ДЛИТЕЛЬНОГО СТАЦИОНАРНОГО ОПЫТА / Шеин Е.В., Лазарев В.И., Айдиев А.Ю., Сакункончак Т., Кузнецов М.Я., Милановский Е.Ю., Хайдакова Д.Д. // Почвоведение. — 2011. — № 10. — С. 1201–1208. — Библиогр.: 18 назв.

Властивості фізичні, чорноземи типові, опір розклинюванню.

Досліджено чорнозем типовий легкосуглинковий в умовах стаціонарного досліду щодо беззмінного пару, закладеного в 1964 р., із варіантами: пар, пар з внесенням NPK і пар з внесенням ґною, переліг і оранка в традиційній зерновій сівозміні. Відмічено, що фундаментальні фізичні властивості чорноземів (гранулометричний склад, розподілення агрегатів за розміром, водостійкість агрегатів, питома поверхня, рівноважна десорбція парів води і азоту), механічна міцність повітряно-сухих агрегатів, опір розклинюванню значно не змінилися під впливом внесення добрив і ґною. Показано, що фізико-механічні властивості ґрунтів, зокрема міцність агрегатів і залежність опору розклинюванню від вологості, найбільш помітно (достовірно) реагують на застосування мінеральних і органічних добрив, тому, що відображають зміни за тривалого застосування добрив, міжчастові структурні зв'язки (табл.). Зазначено, що при внесенні ґною в чорноземі зростають ділатантні характеристики і знижується опір розклинюванню за однакової вологості. Більший опір розклинюванню спостерігався у варіанті оранки, що пов'язано з деяким полегшенням гранулометричного складу в цьому варіанті.

УДК 631.44(477)

2012.2.62. МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ І ЇХНЯ АГРОГЕННА ТРАНСФОРМАЦІЯ / Ковалець Ю.М. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 76. — С. 115–118. — Библиогр.: 15 назв. Шифр 06 536382.

Особливості морфологічні, ґрунти дерново-підзолисті, трансформація агрогенна.

Узагальнено результати дослідження морфологічних властивостей дерново-підзолистих ґрунтів Західного Полісся України. Виявлено зміну морфологічних показників під впливом с.-г. використання та осушення. Показано, що регулярні педотурбації під час оранки призвели до інтенсивних змін морфології поверхневих горизонтів, а саме: приорування до гумусового горизонту частини елювіального горизонту, розвитку дефляційних процесів, інтенсифікації процесів оглеєння тощо. В елювіальних горизонтах деяких орних ґрунтів спостерігається наявність збільшення гумусованого дрібнозему, а також вмісту мулистих і пилуватих часточок, що свідчить про появу процесу "агролесиважу". Осушення супроводжується зниженням гідроморфності дерново-підзолистих ґрунтів до напівгідроморфних і навіть до автоморфних.

УДК 631.445.2:631.427

2012.2.63. НЕЛІНІЙНА ДИНАМІКА БІОЛОГІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТІВ В КОРОТКО-

ТАЦІЙНІ СІВОЗМІНІ / Грабар І.Г., Трембіцька О.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2011. — Спецвипуск: Сучасні проблеми збалансованого природокористування: матеріали VI наук.-практ. конф. — С. 216–219. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 536179.

Активність біологічна, ґрунти дерново-підзолисті, сівозмінна короткочасна.

Установлено, що інтенсивність виділення вуглекислого газу, кількість дощових черв'яків, целюлозолітична активність ґрунту залежно від кількості органічних добрив, внесених за сівозміну, носить складний багатостадійний характер. Інтенсивність мікробіологічних процесів за застосування різних систем добрив визначила позитивний баланс гумусу та високі показники врожайності за органо-мінеральних систем добрив з внесенням підстилкового ґною, соломи, зеленої маси сидератів, а також використання промислових біоактивних добрив екобіом та агровіт-кор. Внесення в ґрунт тільки одних мінеральних добрив під усі культури сівозміни практично не активізувала мікробіологічні та целюлозолітичні процеси мінералізації органічних решток та розвиток ґрунтової біоти порівняно з процесами без внесення добрив (контроль). Показано, що сумарна врожайність усіх культур у зернових одиницях за варіантами систем добрив за сівозміну перевищила врожайність на контролі на 54,7 ц/га, або 45,8% (табл.). За врожайністю с.-г. культур за різних погодних умов кращими виявилися: органо-мінеральна система добрив з екобіомом, мінеральна, органо-мінеральна з елементами біологізації та загальноприйнята система добрив, які порівняно з контролем за сівозміну забезпечили прирости врожаю 59,6; 57,4; 50,4 та 48,5% відповідно.

УДК 631.445.25

2012.2.64. МІКРОСТРУКТУРА СІРОГО ЛІСОВОГО ҐРУНТУ ЗА РІЗНОГО ГРАНУЛОМЕТРИЧНОГО СКЛАДУ ТА ВИКОРИСТАННЯ / Драган М.І., Камінський В.Ф., Величко В.А. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 10. — С. 21–25. — Библиогр.: 8 назв.

Мікроструктура, ґрунт сірий лісовий, склад гранулометричний.

Досліджено стан мікроструктури сірого лісового легко-, середньо- і важкосуглинкового ґрунтів. Отримані результати щодо гранулометричного і мікроагрегатного складу, ступеня залучення механічних елементів у мікроструктуру, дисперсності і структурності сірого лісового ґрунту, різного за гранулометрією та використанням, свідчать про те, що від вмісту фізичної глини в ґрунті залежить активність процесів мікроагрегації. Показано, що інтенсивність процесів мікроагрегації змінюється у напрямі від легкого до важкого суглинка, а серед варіантів використання — від ґрунту, що знаходився в сівозміні, до перелогу і цілини. Використання легкосуглинкового ґрунту під перелогу і цілини сприяє активізації процесів мікроагрегації. Зі збільшенням діаметра механічних елементів (табл.) кількість агрегатованого матеріалу, залученого в мікроструктуру, значно зменшується, і в легкосуглинковому ґрунті повна його відсутність спостерігається для фракції дрібного піску (0,25–0,05 мм). Відмічено, що ступінь залучення гранулометричних елементів у мікроструктуру був найвищим для фракції мулу (<0,001 мм). Залежно від ґрунтової відміни найвищими ці показники були: для важкого суглинка 92%, середнього — 88, легкого суглинка за інтенсивного його використання — 62%. У легкосуглинній відміні, яка останні 20 років перебувала у режимі перелогу, він зріс до 66%, на цілині — 81%. Зазначено, що висока питома поверхня елементарних часточок у сірих лісових ґрунтах, більша кількість клеючих і цементуючих елементів, якими є гумус, кальцій і залізо в поєднанні з вологістю ґрунту, створюють сприятливий фон для фізичних, фізико-хімічних і хімічних взаємодій за формування мікроструктури ґрунту.

УДК 631.445.4

2012.2.65. ЧОРНОЗЕМИ ПРИПОЛІСЬКОЇ (ПІВНІЧНОЇ) СМУГИ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Канівець С.В., Мельник А.І., Кулик Н.А., Нешта І.П. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 74. — С. 43–46. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 06 536380.

Чорноземи приполіської смуги, чорнозем вилугуваний, профіль гумусований, склад гранулометричний, опідзолення.

Показано, що фонові ґрунти Бобровицько-Бахмацького агроґрунтового району необхідно віднести до підтипу чорноземів вилугуваних та виділити їх в окрему агропроблемну групу. Висвітлено своєрідні особливості профілю чорноземів даного регіону. Ґрунти мають досить розвинений гумусований профіль (80–90 см), але їм властивий невеликої потужності гумусовий горизонт (30–31 см). Профіль ґрунту дуже густо переплетений кротовинами, що свідчать про високу біопродуктивність цих чорноземів. Перехідні горизонти рясніють від палево-бурих плямок. Традиційний монотонний профіль з гумусовим горизонтом (близько 44 см) мають лише чорноземи з неглибоким заляганням підґрунтових вод. Карбонати, за малим винятком, знаходяться за межами гумусованої частини профілю — на глибині 125–170 см і глибше. Досить монотонним є гранулометричний склад, але нерідко спостерігається збільшення орного шару на мул і фізичну глину, що притаманно практично усім чорноземам вилугуваним північної смуги, в т.ч. чорноземам опільським. Характерним є також зменшення вмісту мулу і фізичної глини вниз по профілю (табл.). Дані гранулометричного складу свідчать про відсутність елювіально-ілювіальної диференціації профілю ґрунтів, тобто про відсутність опідзолення. Основні агрохімічні і фізико-хімічні показники досліджуваних чорноземів цілком відповідають підтипу чорноземів вилугуваних (табл.). Ці ґрунти містять низьку кількість гумусу в орному шарі — 2,2–2,6%. Ґрунти мають слабо- і середньокислу реакцію, значну ненасиченість кальцієм і магнієм орного і підорного шарів (середня — 32 і 15% відповідно). Місцеві чорноземи вилугувані близько до групи опідзолених ґрунтів, хоча не мають основних ознак елювіально-ілювіальної диференціації. Вони потребують систематичного вапнування для поповнення вмісту обмінних Са і Mg і нейтралізації підвищеної кислотності.

УДК 631.445.4:631.412

2012.2.66. ВЛИЯНИЕ ГРАНУЛОМЕТРИЧЕСКОГО СОСТАВА НА ПОГЛОЩЕНИЕ МЕДИ, СВИНЦА И ЦИНКА ЧЕРНОЗЁМНЫМИ ПОЧВАМИ РОСТОВСКОЙ ОБЛАСТИ / Минкина Т.М., Пинский Д.Л., Манджиева С.С., Антоненко Е.М., Сушкова С.Н. // Почвоведение. — 2011. — № 11 — С. 1304–1311. — Библиогр.: 31 назв.

Склад гранулометричний, поглинання металів, ґрунти чорноземні.

Розраховано параметри адсорбції катіонів Cu^{2+} , Pb^{2+} і Zn^{2+} досліджуваними ґрунтами і їхніми гранулометричними фракціями. Зазначено, що поглинання металів ґрунтами і міцність їх закріплення на поверхні ґрунтових часток за моноелементного і поліелементного забруднення зменшується із зменшенням частки вискодисперсних фракцій у гранулометричному складі ґрунту. Для чорноземів Нижнього Дону поглинальна здатність стосовно Cu^{2+} , Pb^{2+} і Zn^{2+} залежно від гранулометричного складу зменшується в ряду: чорнозем звичайний важкосуглинковий $\approx$ чорнозем південний важкосуглинковий > чорнозем південний середньосуглинковий > чорнозем південний супіщаний. За параметрами (максимальна адсорбція і константа адсорбції металів) різних гранулометричних фракцій катіони важких металів (ВМ) розміщуються в аналогічному порядку, одержаному для ґрунтів у цілому: $\text{Cu}^{2+} \geq \text{Pb}^{2+} > \text{Zn}^{2+}$. Відмічено, що параметри адсорбції ВМ однаковими гранулометричними фракціями, які виділені із різних ґрунтів, зменшується в ряду: чорнозем важкосуглинковий > чорнозем середньосуглинковий > чорнозем супіщаний. Аналіз зміни параметрів адсорбції Cu^{2+} , Pb^{2+} і Zn^{2+} ґрунтами і гранулометричними фракціями показав, що екстенсивна характеристика адсорбції — максимальна адсорбція — є менш чутливим параметром, який характеризує ґрунт, ніж інтенсивна характеристика процесу — константа адсорбційної рівноваги.

УДК 631.445.4:631.423.2

2012.2.67. КАРБОНАТНЫЙ ПРОФИЛЬ И РЕЖИМ ВЛАЖНОСТИ МИГРАЦИОННО-МИЦЕЛЯРНЫХ ЧЕРНОЗЁМОВ РАЗНЫХ ЭКОСИСТЕМ КУРСКОЙ ОБЛАСТИ / Овечкин С.В., Базыкина Г.С. // Почвоведение. — 2011. — № 12. — С. 1475–1486. — Библиогр.: 14 назв.

Профіль карбонатний, режим вологості, екосистеми, чорнозем.

Представлено результати досліджень карбонатних профілів міграційно-міцелярних (типових) чорноземів лугового степу із режимами щорічного скошування і абсолютного заповідання в Центральній-чорноземному державному біосферному заповіднику ім. В.В. Альохіна, а також ріллі під зерновими культурами. Відмічено, що зміна погодних умов останніх десятиліть призвела до збільшення зволоження триметрової товщі чорноземів. Відмічено збільшення випадків глибокого і наскрізного промочування чорноземів цих екосистем за їх періодичного промивного водного режиму, недовитрата і накопичення вологи в товщі глибше 150 см, яка в результаті існує в більш вологому, ніж раніше, режимі. Зміна вологості ґрунтової товщі активізувала два різнонаправлені процеси, які протікають у чорноземах, — вилуження і карбонатизації. Ці процеси проявляються у всіх досліджуваних ґрунтах, але з різною інтенсивністю, яка визначається не тільки кількістю вологи, яка надходить у ґрунт, і специфікою її витрат, а й глибиною залягання карбонатного горизонту. Найбільш виражений процес вилуження відмічається при проходженні в ґрунті низхідних потоків вологи, а також за глибокого розміщення карбонатного горизонту, коли він знаходиться в зоні акумуляції вологи як заповідної зони, так і ріллі. Процеси карбонатизації мають перевагу над вилуженням за високого (близько 1 м) розміщення карбонатного горизонту. Краще процеси карбонатизації виражені в чорноземах заповідного степу. В чорноземах під зерновими культурами процес карбонатизації відбувається у обмежений відрізок часу.

УДК 631.445.631.47:631.471

2012.2.68. ВИКОРИСТАННЯ ПІС-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ КАРТОГРАФУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ НА ПРИКЛАДІ КОПАЇВСЬКОЇ ОСУШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ / Трускавецький С.Р., Зайчук О.С. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 264–270. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 536168.

Піс-технології, картографування, родючість ґрунту.

Наведено результати досліджень, що проводились на території Шацького Національного природного парку Копайівської осушувальної системи. Зазначено, що система представлена такими ґрунтами: дерново-підзолисті, дерново-карбонатні, дерново-глейові, піщані та зв'язано-піщані їх відміни, ясно-сірі лісові, супіщані, торфові, лучні, лучно-болотні, болотні осушені. Показано, що у мінеральних ґрунтах ступінь забезпеченості рухомими формами азоту (NH_4 , NO_3) коливався від дуже низького (9,2–9,9 мг/кг) до дуже високого (35,2–81,9 мг/кг); фосфором (P_2O_5) — від дуже низького (1,48–45,0) до високого (176,65–180,1 мг/кг) і калієм (K_2O) — від низького (10,0–73,0 мг/кг) до підвищеного (125,0–132,0 мг/кг). Реакція ґрунтового розчину — від сильно кислої до нейтральної (4,01–6,3), за винятком карбонатних відмін ($\text{pH}=7,03\text{--}7,35$). Уміст гумусу в межах 1,08–1,77%, що свідчить про наявність малогумусних ґрунтів. В органічних ґрунтах спостерігалась суттєва різниця у забезпеченості поживними елементами. Визначено, що ступінь забезпеченості аміачним та нітратним азотом коливалась у межах від низького (15,1–18,5 мг/кг) до дуже високого (35,7–144,5 мг/кг) і фосфором (P_2O_5) — від дуже низького (4,2–48,5 мг/кг) до високого (261,5–267,5 мг/кг); калієм (K_2O) — від дуже низького (8,5–75,0 мг/кг) до високого (280–330 мг/кг). Ступінь кислотності в органічних ґрунтах змінювався від сильнокислого (4,22–4,5) до нейтрального (6,0–6,6). Вміст золи в цих ґрунтах коливався в межах 10–91%. На основі отриманих аналітичних даних ПІС методом інтерполяції побудовано електронні картограми забезпеченості ґрунтів досліджуваного полігона поживними елементами.

УДК 631.461

2012.2.69. ПОСТАГРОГЕННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТЫХ ПОЧВ / Кечайкина И.О., Рюмин А.Г., Чуков С.Н. // Почвоведение. — 2011. — № 10. — С. 1178–1192. — Библиогр.: 27 назв.

Трансформація постагrogenна, речовина органічна, ґрунт дерново-підзолистий.

Досліджено дерново-підзолисті перелогові ґрунти з 15-, 60- і 90-річними строками перелоговості на території Новгородської обл. За контроль обрано непорушений дерново-підзолистий ґрунт, який розвивався під зональним типом рослинності. Зазначено, що в хронологічному ряду пост-агрогенних ґрунтів процес становлення початкової диференціації ґрунтового профілю і складових його горизонтів протікають із різною швидкістю залежно від віку перелогу і глибини горизонту. Пошаровий (по 5 см) відбір проб показав, що у всіх перелогових ґрунтах орний шар розпочинає диференціюватися на систему горизонтів. Зональний процес ґрунтоутворення чітко проявляється уже в 15-річному перелозі. Верхня частина колишнього орного шару в 15- й 60-річних перелогах під трав'янистою рослинністю перетворюється в дерновий горизонт, тоді як постарогенний ґрунт 90-річного віку розвивається уже під зональним типом рослинності і за морфологічними властивостями наближається до контрольного варіанта. Вміст вуглецю і його запасів у ґрунтах має стійку тенденцію до збільшення (особливо у верхній частині орного шару) протягом всього досліджуваного періоду пост-агрогенезу. Водопроникність ґрунтів поступово зростає і наближається до цілинного варіанта. Зникнення ущільненого підплужного горизонту (плужна підшва) відмічається тільки на 90-річному терміні. Оцінка фізико-хімічних властивостей ґрунтів і структурно-функціональних параметрів гумінових кислот показала розширення пошарової диференціації в межах раніше однорідного орного шару. В молекулярній структурі гумінових кислот поступово зменшується ступінь

ароматизації і розвивається аліфатична частина в міру збільшення віку перелогу.

УДК 631.461:631.445.24

2012.2.70. СТРУКТУРА МИКРОБНОГО СООБЩЕСТВА ЧЕРНОЗЁМА ВЫЩЕЛОЧЕННОГО В ЗАВИСИМОСТИ ОТ АНТРОПОГЕННОЙ НАГРУЗКИ / Пухова Н.Ю., Верховцева Н.В., Ларина Г.Е. // Проблемы агрохимии и экологии. — 2011. — № 4. — С. 42–47. — Библиогр.: 14 назв.

Структура микробних угруповань, чорнозем вилугуваний, навантаження антропогенне.

Представлено результати досліджень микробних угруповань орного шару чорнозему вилугуваного за різного антропогенного навантаження (оранка, переліг, цілина) (табл.). Показано, що значення рН ґрунтових розчинів досліджуваних зразків чорнозему знаходиться в лужному середовищі, що характерно для ґрунтів, збагачених органічною речовиною білкової природи. У постійно орних ґрунтах уміст гумусу найменший, що пояснює, чому загальна чисельність мікроорганізмів і зокрема — копіотрофів, здатних рости за високого вмісту органічної речовини, знижується в ряду: цілина > переліг > оранка. Загальна чисельність мікроорганізмів у орному чорноземі в 2 рази нижче, ніж у перелозі, і приблизно в 4 рази нижче, ніж у цілині. Для цілини домінуючою є аеробно-анаеробна асоціація бактерій *Ruminococcus sp.*, *Eubacterium lentum*, *Butyrivibrio sp.* і актинобактерії *Rhodococcus equi*. С.-г. землекористування привело до зміщення аеробно-анаеробної рівноваги у чорноземі в аеробну сторону за значного зниження чисельності анаеробних бактерій.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Наукові референти — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О., кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.17:631.6:635.342

2012.2.71. ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ І КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ НА ВРОЖАЙ І ЯКІСТЬ КАПУСТИ БІЛОГОЛОВОЇ / Мулярчук О.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділь., 2011. — Вип. 19. — С. 77–81. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Библиогр.: 6 назв. Шифр 535158.

Агротехніка, капуста білоголова, добрива мінеральні, зрошення краплинне, умови оптимальні.

У статті йдеться про вдосконалення елементів технології вирощування пізньостиглих сортів капусти білоголової шляхом внесення мінеральних добрив та проведення краплинного зрошення на програмований врожай і його якість. Відомо, що застосування азотних добрив часто призводить до утворення в продукції капусти зайвого нітратного азоту, який можна регулювати проведенням краплинного зрошення. Дослідження проводились протягом 2004–2006 рр. у трифакторному польовому досліді: А — краплинне зрошення, Б — добрива, С — сорт капусти. Проведено визначення впливу краплинного зрошення і фонів живлення на врожайність 3 сортів капусти. Наведено результати кластерного аналізу впливу комплексу факторів на врожайність пізньостиглих сортів капусти. Встановлено, що в умовах південно-західного Лісостепу України на чорноземі типовому високі врожаї капусти білоголової можна забезпечити за вирощування в господарстві 2–3 високопродуктивних сортів, застосування краплинного зрошення і внесення оптимальних доз мінеральних добрив — $N_{60}P_{40}K_{75}$. Краплинне зрошення дає можливість суттєво зменшити витрати поливної води, забезпечити нормовану її подачу і, таким чином, створити оптимальні умови для росту і розвитку рослин капусти.

УДК 631.5.4:631.417.2:631.8

2012.2.72. ГУМУСОВЫЙ ФОНД ЧЕРНОЗЁМОВ ВЫЩЕЛОЧЕННЫХ И ЕГО ИЗМЕНЕНИЕ ПРИ ДЛИТЕЛЬНОМ ПРИМЕНЕНИИ УДОБРЕНИЙ / Громовик А.И. // Земледелие. — 2012. — № 2. — С. 13–15. — Библиогр.: 8 назв.

Добрива органічні, гумус, чорноземи вилуговані, кислоти гумінові.

Досліджувався ступінь агрогенної трансформації гумусового фонду чорноземів вилугуваних з метою пошуку шляхів його оптимізації за тривалого застосування добрив у зернобуряковій сівозміні. Схема досліді представляє 9-пільну зернобурякову сівозміну, яка включає 5 варіантів з різними дозами мінеральних і органічних добрив. У досліджуваних чорноземках визначено вміст гумусу, вуглецю та азоту за 2006–2010 рр. Вивчено вплив тривалого застосування добрив на активні компоненти у складі гумусу чорноземів вилугуваних. Показано груповий склад гумусу за тривалого застосування добрив. Установлено, що тривале застосування добрив призвело до трансформації складу гумусу вилугуваних чорноземів за рахунок перерозподілу груп гумусових речовин та зміни ступеня гуміфікації органічної речовини.

УДК 631.5.8:633.521

2012.2.73. ВПЛИВ НОРМ ВИСІВУ ТА МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО СОРТУ ПІВДЕННА НІЧ / Рибак М., Шваб С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Ль., 2011. — № 15(1). — С. 251–257. — (Сер. Агрономія). — Библиогр.: 11 назв. Шифр 536392.

Льон олійний, добрива мінеральні, норми висіву олійного льону.

Вивчали закономірності формування врожаю олійного льону залежно від норм добрив і висіву насіння. Розроблено технології його вирощування в умовах Полісся України для отримання високого урожаю волокна і насіння. Дослідження проводили на дослідному полі Житомирського національного агроєкологічного університету та в науковій лабораторії кафедри рослинництва. Схема досліді передбачала три норми мінеральних добрив: повну ($N_{34}P_{80}K_{90}$), половинну та половину. Вивчали три норми висіву насіння: 5,0; 7,5 та 10,0 млн схожих насінин на гектар. Зазначено, що за норми висіву 5,0, 7,5 та 10,0 млн штук насінин на гектар висота рослин у фазі «ялинка» із внесенням добрив у нормі $N_{52}P_{120}K_{135}$ порівняно із варіантом без застосування добрив зросла понад 1,0, 1,3 і 2,2 см відповідно. Встановлено, що вміст волокна у стеблах рослин олійного льону сорту Південна ніч за висіву на гектар 5,0, 7,5 і 10,0 млн шт. без застосування мінераль-

них добрив (контроль) становив 11,5; 12,4 та 12,4% відповідно. За половинної та повної норм мінеральних добрив ($N_{17}P_{40}K_{45}$ і $N_{34}P_{80}K_{90}$) приріст волокна загалом у рослинах становив 0,4–0,7%, 0,2–0,7, 0,3–0,8% відповідно. Порівняно з контролем внесення мінеральних добрив у нормі $N_{52}P_{120}K_{135}$ зумовило зниження вмісту волокна на 0,2, 0,5 і 0,3% відповідно. Найвищий вміст волокна у стеблах формується у варіанті з внесенням повної норми мінеральних добрив — $N_{34}P_{80}K_{90}$ на всіх досліджуваних нормах висіву насіння. Таким чином, найвища, як загальна, так і технічна, висота рослин льону формується за внесення полуторної норми добрив — $N_{52}P_{120}K_{135}$ на всіх досліджуваних нормах висіву насіння.

УДК 631.5:631.8:631.582:633.16

2012.2.74. ВПЛИВ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ В СІВОЗМІНІ НА ВРОЖАЙ ТА ПОКАЗНИКИ СТРУКТУРИ ЯЧМЕНЮ / Іванчук В.П. // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 74–75.

Агротехніка ячменю, система удобрення, сівозмінна, добрива калійні, норма добрив оптимальна.

Представлено результати досліджень у тривалому стаціонарному досліді 9-пільної сівозміни на дерново-карбонатних ґрунтах протягом 2004–2008 рр. Наведено характеристику сівозмін, орного шару ґрунту, особливостей його обробітку та підживлення. Встановлено, що з окремих елементів живлення найбільший вплив на підвищення продуктивності ячменю мали калійні добрива, застосування яких у нормі K_{120} у складі повного мінерального добрива забезпечило приріст врожаю зерна 12,9 ц/га. Доведено, що оптимальною нормою добрива під ячмінь у сівозміні на дерново-карбонатних ґрунтах було застосування $N_{30}P_{60}K_{120}$ на фоні гною, внесеного під попередники.

УДК 631.5:632

2012.2.75. ВПЛИВ СІВОЗМІННОГО ЧИННИКА НА УРАЖЕННЯ ХВОРОБАМИ ТА ПОШКОДЖЕННЯ ШКІДНИКАМИ ПОСІВІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР / Бойко П.І., Коваленко Н.П., Юркевич Є.О. // Сільський господар. — 2011. — № 11/12. — С. 26–29. — Бібліогр.: 8 назв.

Сівозміни, шкідники посівів с.-г. культур, культури зернові.

Встановлено фітосанітарну роль науково обґрунтованої сівозміни, яка є основним біологічним фактором захисту рослин від ураження хворобами та пошкодження шкідниками і захисту ґрунту від забруднення шкідливими токсичними речовинами. Встановлено, що найефективнішим заходом у боротьбі з нематодами є високий рівень культури землеробства і впровадження науково обґрунтованих сівозмін, за яких с.-г. культури, які пошкоджують певні види нематод, чергуються з культурами, що не пошкоджуються ними, й таким чином сприяють очищенню ґрунту. Потрібно не допускати чергування ріпаку з соняшником, цукровими буряками, ріжжем. Зазначено, що для запобігання розповсюдженню в ґрунті шкідників, збудників хвороб і нематод треба дотримуватись встановлених періодів повернення культури на попереднє місце вирощування, тривалість якого визначається часом, упродовж якого забезпечується значне пригнічення та зменшення розмноження шкідників і розвитку хвороб у ґрунті під впливом активної діяльності ентомофагів та антагоністів, які обмежують їхнє поширення. Так, для пшениці цей інтервал становить 2–3 роки, соняшнику — 8–10, буряків цукрових — 5–6 років. Таким чином, надмірне насичення сівозмін однією або декількома культурами, які пошкоджуються одними й тими ж хворобами і шкідниками, сприяє розповсюдженню останніх. Тому, за спеціалізації сівозмін потрібно включати поряд із основними санітарні культури, вирощування яких сприяє усуненню інфекцій.

УДК 631.5:633.1

2012.2.76. ВЛИЯНИЕ АГРОПРИЕМОВ НА ЧИСЛЕННОСТЬ ВРЕДИТЕЛЕЙ ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР / Бокина И.Г. // Защита и карантин растений. — 2012. — № 2. — С. 29–31. — Библиогр.: 4 назв.

Культури зернові, шкідники, агрозаходи.

Досліджено вплив таких прийомів агротехніки, як система основного обробітку ґрунту, застосування мінеральних добрив, пестицидів і сівозмін на заселеність рослин ярої

пшениці злаковими мухами, попелицею та трипсами. Дослід проведено упродовж 1992–1993 рр. в ОПХ «Элитное» Новосибирської області. Встановлено, що кількість личинок злакових мух у пшениці, вирощеній за різних систем основного обробітку ґрунту і рівня хімізації, варіювала від 27 до 48 екз./100 рослин, понад 90% личинок розвивалося в бокових стеблах, тому це не призводило до значної втрати урожайності. Середня кількість личинок пшеничного трипсу не залежала від місця культури в сівозміні або була вище (у 1,2 раза) на пшениці після пару. Зазначено, що у середньому чисельність попелиці у варіантах із застосуванням засобів хімізації становила 281 особину, що у 2,7 раза вище, ніж на пшениці, вирощеній без них. Виявлено, що незалежно від попередника злаковими мухами у великій кількості заселялися посіви пшениці з комплексним застосуванням добрив і пестицидів (36% пошкоджених стебел) порівняно з посівами без їх застосування (26–29%). Таким чином, система основного обробітку ґрунту не впливала на заселеність ярої пшениці злаковими мухами, попелицею і пшеничним трипсом. Водночас вирощування пшениці по паровому попереднику, застосування добрив і пестицидів сприяло залученню значної кількості шкідників.

УДК 631.5:633.1

2012.2.77. СИДЕРАЛЬНЫЕ ПРЕДШЕСТВЕННИКИ, УДОБРЕНИЯ И УРОЖАЙНОСТЬ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ / Пискунова Х.А., Федорова А.В., Ершова Т.С. // Земледелие. — 2012. — № 2. — С. 20–21.

Пшениця озима, попередники сидеральні, добрива.

Показано вплив різних сидеральних попередників, складних мінеральних добрив, гумату «Плодородие» на врожайність та якість зерна озимої пшениці сорту Московська 39. Дослід проведено на дослідній ділянці площею 92 м² у Костромській області. Мінеральні добрива у дозі 2 ц/га вносили під культивування. У фазі куціння — вихід у трубку посіви озимої пшениці обробляли гуматом «Плодородие», 0,01%. Навесні пшеницю підживлювали аміачною селітрою в дозі 1 ц/га. Встановлено, що продуктивна куцистість і маса зерна з одного колоса після сидеральних попередників (однорічні трави і люпин) у комплексі з мінеральними добривами та гуматом «Плодородие» були відповідно більші на 7,7–10,7% і 21–30% порівняно з контрольним варіантом (без добрив і гумату). Найбільший урожай зерна, у середньому за три роки, отриманий після тих же попередників, становив 2,99 і 2,88 т/га, що перевищує контрольний варіант на 0,65 і 0,54 т/га відповідно. Маса 1000 зерен озимої пшениці сорту Московська 39, у середньому за три роки після всіх попередників була досить високою (41,9–45,6 г), натурна маса коливалася від 766 до 779 г/л. За загальною склоподобністю (57,2–69,3%) зерно відноситься до найбільш цінних щодо якості. Таким чином, найвищий коефіцієнт енергетичної ефективності у середньому за три роки отримано при вирощуванні озимої пшениці по сидеральних попередниках (однорічні трави і люпин) у комплексі з мінеральними добривами і гуматом «Плодородие».

УДК 631.5:633.11

2012.2.78. УРОЖАЙНОСТЬ ТА ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ / Сіроштан А. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15(1). — С. 272–278. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 536392.

Пшениця озима, технології вирощування озимої пшениці, урожайність озимої пшениці.

Вивчено урожайність озимої пшениці нових сортів Миронівського інституту пшениці ім. В.М. Ремесла та посівних якостей насіння залежно від строків сівби за різних технологій вирощування. Дослідження проводили в умовах Правобережного Лісостепу України на дослідному полі Миронівського інституту пшениці ім. В.М. Ремесла у відділі сортової агротехніки за строків сівби 20 і 30 вересня та 5 і 10 жовтня. Встановлено, що при вирощуванні озимої пшениці за технологією з мінімальним хімічним захистом найвища урожайність сформувалася у сортів Богдана 71,3 ц/га, Монотип 67,8 ц/га за сівби 30 вересня, а сорту Калинова 65,5 ц/га — за сівби 5 жовтня. При застосуванні на посівах озимої пшениці тех-

нології з інтенсивним хімічним захистом отримано приріст урожаю у сорту Богдана (9,8 ц/га) та Монотип (5,5 ц/га) — за сівби 20 вересня, а у сорту Калинова (9,3 ц/га) — за сівби 10 жовтня. Зазначено, що у сортів Богдана і Калинова насіння формувалося з найвищою масою 1000 насінин — 44,8 г та 42,3 г за сівби 5 жовтня, а у сорту Монотип 30 вересня — 39,8 г за технології з мінімальним хімічним захистом. Найнижчу масу 1000 насінин спостерігали у сортів Богдана (42,9 г) і Калинова (40,0 г) за сівби 20 вересня, а у сорту Монотип (38,3 г) — 10 жовтня. Інтенсивний захист у цих сортів підвищував масу 1000 насінин відповідно на 2,0–2,4 г і 1,8–2,4 г, а в сорту Монотип — на 1,7 г. Таким чином, поступове зміщення оптимальних строків сівби озимої пшениці в бік пізніх дає змогу отримувати стабільні врожаї озимої пшениці з високими посівними якостями. Застосування на посівах технології з інтенсивним хімічним захистом підвищує врожайність озимої пшениці та посівні якості насіння, особливо за вересневих строків сівби.

УДК 631.5:633.12

2012.2.79. УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ГРЕЧКИ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ І СПОСОБІВ СІВБИ / Яколюда С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15(1). — С. 282–286. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536392.

Гречка, урожайність сортів гречки, строки сівби сортів гречки.

Досліджено окремі елементи технології вирощування, агробіологічних особливостей формування продуктивності рослин зеленоквіткових сортів гречки залежно від строків і способів сівби в умовах південної частини Західного Лісо-степу України. Досліди 2004–2006 рр. закладали у сівозміні дослідного поля Подільського державного аграрно-технічного університету. Схема досліду передбачала сівбу зеленоквіткових сортів гречки Зеленоквіткова 90 та Роксолана звичайним рядковим (15 см) і широкорядним (45 см) способами порівняно із сортом Вікторія. Встановлено, що найвища польова схожість у середньому за сортами та способами сівби була за висіву насіння у третій декаді травня і становила 79,4%; найнижчим цей показник був у третій декаді квітня — 57,5%. Серед сортів найвищою середньою врожайністю — 13,8 ц/га в досліді характеризувався сорт Зеленоквіткова 90 за сівби у третій декаді квітня широкорядним способом. Зазначено, що за раннього й оптимальних строків перевагу має широкорядний (45 см) спосіб порівняно зі звичайним (15 см). Найбільша різниця в урожайності — 2,4 ц/га — була в сорту Вікторія за сівби в третій декаді квітня. Таким чином, за сівби гречки в третій декаді квітня широкорядним способом створюються найкращі умови для польової схожості та живинання рослин, що, в свою чергу, позитивно впливає на врожайність досліджуваних сортів гречки, найбільш продуктивним з яких виявився сорт Зеленоквіткова 90.

УДК 631.5:633.2:631.8

2012.2.80. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ ЗАЛЕЖНО ВІД ДОБРИВ І ПОГОДНИХ УМОВ / Антипова Л.К. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 4, т. 1: Екон. науки. С.-г науки. Техн. науки. — С. 137–141. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536386.

Трави багаторічні, добрива, умови погодні.

Досліджували статистичні дані за 31 рік щодо збору сіна багаторічних трав (БТ) в господарствах Миколаївської області. Встановлено, що з 1979 по 2009 р. найменшу врожайність сіна БТ відзначено у 2000 р. (18,0 ц/га), коли в квітні випало 46 мм опадів при нормі 29, а в травні — лише 5,0 мм за норми 39 мм. Найбільше зібрали сіна з одиниці площі у 1988 р. (42,3 ц/га), коли в квітні випало 14,5, а травні — 67,6 мм опадів. Зазначено, що належного рівня врожайності сіна БТ збирали у 1979–1992 рр. завдяки тому, що вносили оптимальну кількість добрив під посіви. За 1993–2009 рр. було зменшено обсяги внесення елементів живлення під культури для росту і розвитку рослин, внаслідок чого урожайність сіна БТ у середньому становила 24,4±4,6 ц/га. Таким чином, у господарствах України коливання врожайності сіна БТ знаходяться в межах 18,0–42,3 ц/га на незрошуваних землях.

УДК 631.5:633.854.78

2012.2.81. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА ЗАХОДІВ БОРЬБИ З БУР'ЯНАМИ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Маркова Н.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 4, т. 1: Екон. науки. С.-г науки. Техн. науки. — С. 170–175. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536386.

Соняшник, строки сівби гібридів соняшнику, урожайність гібридів соняшнику.

Вивчено вплив строків сівби та заходів боротьби з бур'янами на показники продуктивності та урожайності насіння гібридів соняшнику різних груп стиглості. Дослідження проведено упродовж 2003–2005 рр. у дослідному господарстві Миколаївського державного аграрного університету, де у трифакторному польовому досліді вивчали: гібриди соняшнику (скоростиглі — Одеський 149, Флокс; ранньостиглі — Захист, Фрагмент), строки сівби (1-й — при температурі ґрунту на глибині 10 см — 5–7°C, 2-й — 8–10°C, 3-й — 12–14°C) і заходи боротьби з бур'янами. Встановлено, що маса 1000 насінин, у середньому за роки досліджень у гібрида Одеський 149 за першого строку сівби становила 61,0 г, за другого — 61,8 і за третього — 61,4 г, а у гібрида Захист цей показник становив відповідно 66,9; 67,8 і 67,4 г. Лушпинність і діаметр кошика гібридів соняшнику за різних строків сівби та заходів боротьби з бур'янами наведено в таблиці. Зазначено, що за другого строку сівби у варіанті з механічними заходами боротьби з бур'янами та використанням гербіциду, у середньому за роки досліджень урожайність становила: гібрида Одеський 149 — 1,85, Флокс — 2,02, Захист — 2,41 і Фрагмент — 2,26 т/га. Таким чином, параметри показників продуктивності рослин і урожайності насіння гібридів соняшнику залежали від строків сівби, заходів боротьби з бур'янами та погодних умов у роки досліджень. Кращим строком сівби, за якого відмічені показники були найвищими в усі роки досліджень, є другий.

УДК 631.5:633.854.78

2012.2.82. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЛЯ ОБ'РУНТУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ВАРІАНТА ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ АНТИОКСИДАНТНИМ ПРЕПАРАТОМ ДИСТИНОЛ / Покопцева Л.А., Іванченко О.А. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 4, т. 1: Екон. науки. С.-г науки. Техн. науки. — С. 163–169. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536386.

Соняшник, дистинол, обробка насіння соняшнику перед посівом.

Вивчали вплив передпосівної обробки насіння соняшнику препаратом дистинол на збереженість технологічних і біохімічних показників якості. Дослідження проводили на базі кафедри загального землеробства Таврійського державного агротехнологічного університету (м. Мелітополь) та фермерського господарства «САНАТ», розташованого в Приазовському районі Запорізької області, з використанням насіння соняшнику і репродукції ранньостиглого сорту Прометей, який перед сівбою обробляли водною емульсією антиоксидантного препарату дистинол у концентраціях 0,125; 0,250 і 0,500%. Зазначено, що вибір кращого сорту визначається за умов найбільшого наближення цільової функції $[\varphi(x)]$ до цільової функції ідеального сорту $[\varphi(x'')]$, яка дорівнює 0. Встановлено, що оптимальним для тривалого зберігання сорту Прометей є варіант передпосівної обробки насіння дистинолом з концентрацією діючої речовини 0,25% — перший ранг ($\varphi(x_1)=2,44$). До другого рангу після 8 місяців зберігання належить варіант обробки насіння препаратом у концентрації 0,5%, що підтверджується значенням цільової функції $\varphi(x_2)=4,21$. До третього — обробка дистинолом 0,125%, де значення цільової функції для досліджуваного сорту $\varphi(x_3)=5,22$.

УДК 631.51.4:633.32.24

2012.2.83. ВПЛИВ СПОСОБІВ ОБРОБІТКИ ҐРУНТУ НА ФОРМУВАННЯ УРОЖАЮ КОНЮШИНО-ТИМОФІЇВКОВОЇ СУМІШКИ ТА БІОЛОГІЧНУ АКТИВНІСТЬ ҐРУНТУ / Павлишак Я.Я., Беґей С.С. // Сільський господар. — 2011. — № 11/12. — С. 31–33. — Бібліогр.: 5 назв.

Конюшино-тимофіївкова суміш, способи обробітку ґрунту, біологічна активність ґрунту.

Наведено результати впливу різних способів обробітки ґрунту на формування урожаю конюшини-тимофіївкової суміші (КТС) та нагромадження кореневих решток у ґрунті в умовах Передкарпаття. Дослідження проводились в лабораторії землеробства Передкарпатської дослідної станції Інституту землеробства і тваринництва західного регіону УААН у стаціонарному польовому досліді. Встановлено, що оранка з розпушуванням підорного шару та оранка на 12–14 см забезпечили урожай зеленої маси КТС відповідно 397 і 342 ц/га, що на 39 та 12 ц/га більше порівняно з контрольним варіантом (оранка на 20–22 см). Продуктивність КТС залежно від способу основного обробітки упродовж 2006–2010 рр. наведено в таблиці. Зазначено, що оранка з розпушуванням підорного шару забезпечила вищий (на 4,7 і 5,0 ц/га) вміст корневих і післяжнивних решток в орному шарі порівняно з контролем (37,1 ц/га). Мілка оранка забезпечила нижчий (32,7 ц/га) вміст корневих і післяжнивних решток порівняно з контролем. Виявлено, що вищу (54,2%) інтенсивність розкладу лляного полотна під КТС відмічено в варіантах, де проводилася оранка з розпушуванням підорного шару. Таким чином, кращим (порівняно з іншими варіантами обробітки) виявився варіант, де проводилася оранка з розпушуванням підорного шару.

УДК 631.51:631.559:635.65

2012.2.84. ПРИЁМЫ ОСНОВНОЙ ОБРАБОТКИ ПОЧВЫ ПОД ЗЕРНОБОБОВЫЕ КУЛЬТУРЫ / Шелухина Н.В. // Земледелие. — 2012. — № 2. — С. 24–26. — Библиогр.: 4 назв.

Обробіток ґрунту, горох, люпин білий, боби кормові, врожайність.

Проведено визначення найбільш раціональних способів основного обробітки ґрунту під горох, кормові боби та люпин білий в умовах Белгородської обл. Росії. Дослідження здійснено в 2008–2010 рр. у чотирипільній сівозміні. Вивчено три прийоми основного обробітки ґрунту: оранка безполицевим плугом на глибину 25–27 см (контроль), обробіток культиватором на 14–16 см, безполицевий обробіток чизельним плугом

на 40–42 см. Проведено визначення врожайності та фізичних показників (маса 1000 зерен, натура) зерна зернобобових культур залежно від способів обробітки ґрунту. Встановлено, що способи основного обробітки ґрунту впливали на запаси доступної вологи в передпосівний період, щільність ґрунту, а також засміченість посівів на початкових фазах росту культур. Однак істотного впливу на основні фізичні показники зерна та врожайність гороху, кормових бобів і люпину білого не було виявлено. Тому рекомендовано в умовах південно-західної частини ЦЧЗ застосовувати будь-який із вивчених способів обробітки ґрунту під зернобобові культури.

УДК 631.51:631.582:632.43

2012.2.85. ПОЧВОЗАЩИТНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБРАБОТКИ ПОЧВЫ В СИСТЕМЕ СЕВООБОРОТА / Фёдоров Г.Ю. // Земледелие. — 2012. — № 1. — С. 24–25.

Сівозміна, ґрунт дерново-підзолистий, оранка, технологія обробітки ґрунту покращена, собівартість, затрати праці.

Вивчали різні технології обробітки ґрунту у трьох закладах дев'ятипільної зерно-трав'янопросапної сівозміни з чергуванням культур. Вивчали 4 варіанти обробітки дерново-підзолистого легкосуглинкового ґрунту: оранка на 22–24 см (контроль); поверхневий обробіток на 8–10 см; плоскорізний обробіток на 22–24 см, КПШ; чергування плоскорізного обробітку з оранкою на глибину 22–24 см. Встановлено, що врожайність у середньому за ротацією сівозміни була: з оранкою — 54,7 ц зерн. од./га і за плоскорізного обробітку — 53,5 ц зерн. од./га. Економічну ефективність різних технологій розраховано через енергетичні затрати на традиційну оранку та ґрунтозахисні технології вирощування зернових. Різниця у затратах становила 0,37 ГДж на користь плоскорізної технології. Затрати умовного палива становлять 12,6 кг/га або 214 руб./га. Затрати праці, розраховані за технологічними картами, становили 0,44 люд./год на 1 ц продукції, тоді як традиційні затрати були 0,50 люд./год на 1 ц. Собівартість зернових культур у разі застосування плоскорізної технології знизилась на 10%.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6:631.102.323

2012.2.86. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РИСОВИХ ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ / Сташук В., Рокочинський А., Грановська Л. // Водне господарство України. — 2012. — № 1. — С. 19–21. — Библиогр.: 7 назв.

Ефективність рисових зрошувальних систем, дренавання рисових масивів, мережа дренажна.

Зазначено, що у технічному плані підвищення ефективності галузі рисівництва в Україні без негативного впливу на навколишнє середовище можливе, насамперед, за рахунок удосконалення системи дренавання рисових масивів шляхом підвищення дренажності як поливних карт, так і систем у цілому. Доведено, що для нормалізації еколого-меліоративного стану рисових систем дельти Дунаю дренажність рисових полів слід збільшити у 1,2–2 рази. В умовах рисових зрошувальних систем (РЗС) з поливною картою Краснодарського типу, яких в Україні більшість, це можливо шляхом заміни широко поширеної в практиці дренажної мережі у вигляді відкритих дренажно-схидних каналів на більш інтенсивний систематичний закритий внутрішньокартовий дренаж. Розроблено конструкцію такого дренажу та відповідну технологію водорегулювання на зрошуваних землях. Рекомендовано комплекс інженерно-меліоративних заходів, спрямований на призупинення занепаду РЗС, суттєве покращання і стабілізацію еколого-меліоративного стану і загальної продуктивності зрошуваних земель.

УДК 631.6:626.86

2012.2.87. ИССЛЕДОВАНИЕ ВОДНО-ФИЗИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ОСУШАЕМЫХ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТЫХ ПОЧВ

В ПРЕДЕЛАХ КОНЕЧНО-МОРЕННОЙ ГРЯДЫ / Иванов Д.А., Ковалёв Н.Г., Анциферова О.Н. // Мелиорация и водное хозяйство. — 2011. — № 6. — С. 38–39. — Библиогр.: 4 назв.

Властивості водно-фізичні, ґрунти дерново-підзолисті, пасмо кінцево-моренне.

Наведено результати багаторічних досліджень водно-повітряного режиму дерново-підзолистих ґрунтів, які осушуються, в межах моренного пасма. Показано закономірності впливу ландшафтних умов на рівень ґрунтових вод і стан зволоження ґрунтів. Зазначено, що водно-фізичний стан дерново-підзолистих ґрунтів залежить від сукупності ландшафтних умов: гранулометричного складу, експозиції і крутизни схилу, особливостей геохімічних процесів. Загалом гідрологічні умови південного схилу кінцево-моренного пасма піддаються більшим змінам, ніж північного. Дано рекомендації щодо адаптації меліоративних заходів до різних елементів кінцево-моренного рельєфу. В нижніх і верхніх частинах південного схилу необхідний комплекс агро-меліоративних заходів, які регулюють водовідведення (кратування, вузькозагірна оранка, глибоке розпушування та ін.). Центральних схилах південних схилів, які складаються із середньопотужних і потужних двочленів, практично не потребують осушення. На вершинах пагорбів, де міграція вологи найменш активна, необхідно усувати її поверхневий застій, а на північних схилах пагорбів, зволжених потужними двочленами, потрібен систематичний частий (відстань між дренами 10–20 м) гончарний дренаж.

УДК 631.62:631.445.122/124

2012.2.88. ВПЛИВ ТРИВАЛОГО ОСУШЕННЯ НА ВОДНО-ФІЗИЧНІ І ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ЗАПЛАВИ Р. ВЕРХНІЙ ЄЗУЧ / Черствий С. // Водне

господарство України. — 2012. — № 2. — С. 16–19. — Бібліогр.: 7 назв.

Осушення, властивості торфових ґрунтів, заплави річки, мінералізація торфу.

Встановлено, що за останні 40 років суттєвих змін морфологічних ознак торфовищ заплави р. В. Єзуч не відбулось. Спостерігалось незначне ущільнення та оземлення верхньої частини покладів на ділянці, осушеній матеріальним дренажем. Внаслідок значного вмісту оксиду заліза торф набув коричнево-охристого забарвлення. Водно-фізичні властивості змінились — зросли зольність та ступінь розкладу торфу, особливо у верхніх шарах осушеної ділянки, що призвело до збільшення щільності торфу, зменшення його загальної шпаруватості та вологості (табл.). Загальний вміст вуглецю збільшився на 20–23% на осушених ділянках і на 3–7% — цілих, а вміст азоту зменшився відповідно на 7–12 і 2–3%. Коефіцієнт гуміфікації під впливом осушення зріс на 5–11 одиниць, на цілинній — на 1–3, що вказує в останньому випадку на загальмованість процесів мінералізації торфу. У складі органічної речовини переважають фракції гумінових кислот, зв'язаних з кальцієм та півтораоксидами, фульвокислот — з гуміновими кислотами, що вказує на утворення органічних речовин гуматного складу.

УДК 631.62:631.445.4(477.43)

2012.2.89. ЕКОЛОГО-АГРОХІМІЧНИЙ СТАН ОСУШЕНИХ ЧОРНОЗЕМІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Вохняк В.С., Гаврилюк В.Б., Кучинська О.П., Вахняк В.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділь., 2011. — Спецвипуск: Сучасні проблеми збалансованого природокористування: матеріали VI наук.-практ. конф. — С. 306–309. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536179.

Стан еколого-агрохімічний, чорноземи осушені, гумус, режим поживний.

Встановлено вплив осушення на властивості чорноземних ґрунтів південно-західного Лісостепу України. Вміст гумусу зменшувався за осушення, порівняно з природним станом ґрунтів, і становив від 0,23 до 1,11. Проте осушення не призвело до переводу ґрунтів у інші градації за забезпеченістю. По сумі обмінних основ проявляються подібні зміни. За градацією агрохімічного забезпечення калієм і магнієм ці ґрунти мають підвищений їх вміст. Осушення сприяло втраті кальцію з ґрунту, що, можливо, пов'язано з вимиванням дренажними водами, та руйнуванням ґрунтових колоїдів, особливо гумусу. За кислотністю ґрунти слабокислі та близькі до нейтральних. Осушення вплинуло на переведення ґрунтів у іншу градацію в полях № 3 (нижчу) та № 9 і № 10 (вищу за забезпеченістю). В полях №№ 2–6 виявлено вторинне підкислення ґрунтів як за показником обмінної, так і гідролітичної кислотностей. Також зменшувалась сума обмінних основ на 3–4 мг-екв./100 г ґрунту. В полях №№ 9–10 зміни протилежні — зменшення кислотності та підвищення суми обмінних основ (табл.). Спостерігалися подібні зміни властивостей осушених ґрунтів і щодо поживного режиму. Осушення вплинуло також на урожайність с.-г. культур. У посушливому році (2009) виявлено "переоосушувальний" ефект, внаслідок якого урожайність більшості культур зменшувалась. У оптимальному за зволоженням 2010 р. спостерігалось підвищення урожайності. Отже, осушення чорноземних ґрунтів є причиною втрати їх родючості, ослаблення екологічних функцій і зростання неоднорідності ґрунтового покриву в межах поля.

УДК 631.67:631.5:635.11(477.7)

2012.2.90. ВОДОСПОЖИВАННЯ КОРЕНЕПЛОДІВ СТОЛОВИХ БУРЯКІВ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Ушкаренко В.О., Лавренко С.О., Петрова К.В., Новак О.Л. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 4(61), т. 1. — С. 142–150. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536386.

Водоспоживання коренеплодів, буряки столові, умови зрошення.

Наведено дані водоспоживання коренеплодів столового буряку післяукісного строку сівби, який вирощувався після озимого жита на зелену масу, та післяжнивного — після озимого пшениці на зерно. Вегетаційні поливи проводили дощувальною машиною ДДА-100МА. За вегетаційний період

на післяукісному буряку проводили по два поливи нормою 300 м³/га за всіх строків сівби та у 2008 р. першого строку сівби — сім, другого — шість і третього — п'ять, поливною нормою по 400 м³/га; у 2009 р. відповідно — 8, 7 і 6, а у 2010 р. — 6, 5 та 4 поливів. В середньому за три роки проведення дослідів зрошувальна норма становила: післяукісних буряків першого строку сівби — 3400, другого — 3000 і третього — 2600 м³/га; а післяукісних першого та другого строків сівби 2067, а третього — 1933 м³/га відповідно. Встановлено, що найбільш високі показники сумарного водоспоживання і коефіцієнтів водоспоживання отримано за вирощування столових буряків у післяукісних строках сівби — 5403–6694 м³/га і 102–342 м³/га, а у післяжнивних — 3615–4483 м³/га і 66–179 м³/га відповідно. Мінімальний коефіцієнт водоспоживання за вирощування післяукісних коренеплодів столових буряків (102 м³/га) отримано у варіантах сівби їх по оранці на глибину 20–22 см, внесенні мінеральних добрив дозою N₉₀P₉₀K₉₀, третьому строку сівби та густоті стояння рослин 500 тис. шт./га, а за вирощування післяжнивних буряків — у варіанті сівби по стерні на фоні N₉₀P₉₀K₉₀ першого строку сівби та густоті стояння рослин 500 тис. шт./га — 68 м³/га.

УДК 631.67:631.587

2012.2.91. ЕФФЕКТИВНІ ПРІЄМИ ВОЗДЕЛЮВАННЯ КУЛЬТУР ЗВЕНА ОРОШАЕМОГО СЕВООБОРОТА / Дробилко А.Д., Дробилко Ю.А., Шевченко П.Д. // Плодородие. — 2011. — № 6. — С. 35–36. — Библиогр.: 4 назв.

Способи вирощування культур, ланка зрошувальної сівозміни, режим зрошення.

Зазначено, що способи вирощування гороху і озимої пшениці в ланці зрошувальної сівозміни впливали на їх урожайність. Дослідження проводили на чорноземних ґрунтах степової зони Півдня Росії із застосуванням таких агроприймів: полицева і безполицева оранки, плоскорізний обробіток на глибину 18–20 см; два варіанти удобрення — з внесенням NPK + сидерати і без мінеральних добрив + сидерати; два режими зрошення — 60–70 і 70–80% НВ. Дози добрив: під горох — N₄₀P₃₀K₆₀, під озиму пшеницю N₆₀P₄₅K₆₀. Показано, що найвищу врожайність цих культур було одержано в другій ротатії (горох — 32,3–33,2, озима пшениця — 64,3–66,4 ц/га) на перших двох варіантах основного обробітку ґрунту, фоні NPK + сидерати, 70–80% НВ. Мінімалізація зрошення до 60–70% НВ на фоні NPK призводила до зниження урожайності зерна двох культур: у першій ротатії гороху — на 3,2 ц/га, озимої пшениці — на 2,0, у другій ротатії гороху на 5,0, озимої пшениці — на 4,6 ц/га. На варіантах без внесення мінеральних добрив, але із заробком у ґрунт органічних решток на фоні 70–80% НВ і всіх варіантах обробітку ґрунту урожайність цих культур також знижувалась. Ефективними способами вирощування досліджуваних культур є: для гороху — полицева і безполицева оранки на глибину 18–20 см, доза добрив — N₃₀P₄₀K₄₀ + сидерати; для озимої пшениці — всі три обробітки ґрунту + N₃₅P₆₀K₆₀ + сидерати. Для двох культур оптимальний режим зрошення — 70–80% НВ.

УДК 631.67:633/635:581.4

2012.2.92. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВЕДЕННЯ ЗРОШУВАННОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА / Вожегова Р.А. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 3. — С. 5–8. — Бібліогр.: 11 назв.

Землеробство зрошуване, технології вирощування, вода поливна, водоспоживання.

Висвітлено сучасні проблеми зрошуваного землеробства в Україні і визначено напрями їх розв'язання. Доведено високу ефективність зрошення та інших елементів інтенсифікації землеробства, які використовують на науково обґрунтованих засадах. Установлено, що приріст урожаю пшениці озимої на зрошуваних землях півдня України порівняно з неполивними становить 3,05 т/га (102%), кукурудзи на зерно — 6,71 (235), кукурудзи на силос — 44,7 (220), сої — 1,85 (175), буряків кормових — 13,94, люцерни на зелений корм — 44,8 (232), томатів — 37 т/га (182%) (табл.). Відмічено, що для одержання високих і сталих урожаїв с.-г. культур на зрошуваних землях слід використовувати науково обґрунтовані технології вирощування, спрямовані на підвищення інтенсивності продукційних процесів, зменшення витрат поливної води на

одиницю рослинної продукції з урахуванням біологічних особливостей культур і характеру їхнього водоспоживання.

УДК 631.674.3:631.512

2012.2.93. ВЛИЯНИЕ ОБРАБОТОК ПОЧВЫ НА ВПИТЫВАНИЕ ОРОСИТЕЛЬНОЙ ВОДЫ / Фокин Б.П. // Мелиорация и водное хозяйство. — 2011. — № 5. — С. 24. — Библиогр.: 3 назв.

Обробіток ґрунту, вода зрошувальна, фільтрація.

Розглянуто процес вбирання зрошувальної води в ґрунт в умовах нагнітальної і безнагнітальної фільтрації за поверхневого поливу та дощування. Досліджено вплив глибокого розпушування (розпушувач РГ-0,5) на процес зволоження ґрунту за поливу фронтальною дощувальною машиною "Кубань" на слабопроникному ґрунті. Встановлено суттєве (в 4–5 разів) збільшення швидкості інфільтрації за глибокого обробітку ґрунту. Було відмічено зволоження ґрунту до глибини 40–50 см, а на оранці волога концентрувалась у верхніх (в межах 30 см) шарах. Показано, що на оранці утворення калюж і стік зрошувальної води спостерігали за поливної норми 300 м³/га, тоді як за глибокого розпушування помітних перетікань не відмічалось навіть за норми до 500 м³/га. Це свідчить про високу ефективність глибокого розпушування, як протиерозійного заходу в зрошуваному землеробстві.

УДК 631.674.4:631.587:631.872

2012.2.94. МОНИТОРИНГ ЗРОШУВАНИХ ҐРУНТІВ У ДОСЛІДНОМУ ГОСПОДАРСТВІ "АСКАНІЙСЬКЕ" В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ / Морозов О.В., Морозов В.В., Безніцька Н.В., Нестеренко В.П. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 76. — С. 37–40. Шифр 06 536382.

Моніторинг зрошуваних ґрунтів, родючість, заходи агро-меліоративні, вміст гумусу.

Викладено, що результати 25-річних досліджень (1986–2010) впливу зрошення на стан ґрунтів свідчать про можливість підвищення їхньої родючості за дотримання науково обґрунтованих агро-меліоративних заходів, технологій і сівозмін. Відмічено, що поступове зниження рівня забезпеченості ґрунтів сівозмінним гумусом за період перших 15 років (1986–2000) досліджень значною мірою зумовлюється системою удобрення с.-г. культур, зокрема, переважанням мінеральних добрив над органічними. Однак поступове вирівнювання динамічної рівноваги за обсягами внесення мінеральних та органічних добрив у подальший період господарювання (10 років) забезпечило позитивну динаміку вмісту гумусу в ґрунтах досліджуваних сівозмін. Узагальнення результатів 25-річних досліджень свідчить, що гумусовий стан зрошуваних ґрунтів визначається, головним чином, структурою посівних площ, часткою у сівозміні багаторічних бобових трав (17–44%) та нормою органічних добрив (1,4–10,0 т/га). Для бездефіцитного балансу гумусу у ґрунтах зрошуваної сівозміни дослідного господарства за вмісту гумусу 2,5–3,5% необхідно мати насиченість багаторічними бобовими травами не менше 25% і систематично вносити 3–7 т/га гною.

УДК 631.674.4:631.62

2012.2.95. ЗВОЛОЖЕННЯ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Тимошенко О., Нагалюк С., Дробот О. // Водне господарство України. — 2012. — № 2. — С. 21–25. — Библиогр.: 5 назв.

Зволоження, земля осушувана, системи осушувальні, шлюзування попереджувальне, система закритого дренажу.

Відмічено недоліки функціонування осушувальних систем закритого дренажу з попереджувальним шлюзуванням, які свідчать, що їхній технічний рівень не відповідає правилам технічної експлуатації, орієнтованим на забезпечення оптимального водного режиму осушуваних ґрунтів. Запропоновано перебудувати осушувальні системи на системи з двостороннім регулюванням водного режиму, призначені як для осушення, так і для зволоження земель, перерозподілу і зарегулювання місцевого стоку у водоймах, каналах та подача наявної води на системи із джерел, розташованих за їх межами. На дренажно-колекторних мережах з регулюванням водного режиму застосовувати автомати — регулятори рівнів ґрунтових вод.

УДК 631.674.6:631.347(470.44).47

2012.2.96. ПОКАЗАТЕЛИ НАДЕЖНОСТИ СИСТЕМ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ / Ахмедов А.Д., Темерев А.А. // Мелиорация и водное хозяйство. — 2011. — № 5. — С. 20–21. — Библиогр.: 3 назв.

Показники надійності, зрошення краплинне, відмови краплинного зрошення.

Розглянуто об'єктивні і суб'єктивні фактори, які визначають працездатність системи краплинного зрошення. Приведено їх структурну схему (рис.). Показано, що надійність крапельниць багато в чому залежить від якості поливної води. Тому за оцінки надійності системи необхідно дослідити вузол очищення, поливний трубопровід і крапельниці. Часте включення і виключення насосних агрегатів небажане. Якщо зрошувана ділянка розміщена вище джерела, то для подавання води потрібна нагнітальна система з насосною станцією і басейном. При цьому число комплектувальних елементів збільшується, що призводить до збільшення числа відмов системи. На працездатність елементів системи краплинного зрошення негативно впливають вологість і температура повітря, запиленість атмосфери, біологічні і механічні дії. Фактори, які визначають тривалість роботи краплинного зрошення, можна розділити на три основні групи: конструкційні, технологічні і експлуатаційні. Установлено, що такі фактори, як матеріал, довжина і діаметр трубопроводів, якість виконання робіт, умови експлуатації, режим роботи зрошувальної системи, своєчасність усунення пошкоджень є основними. Надано класифікацію відмов системи краплинного зрошення. Зазначено, що воно є одним із найпрогресивніших способів поливу. Застосування його дає можливість значно економити водні, трудові та енергетичні ресурси.

УДК 631.674.6:635.1:635.21

2012.2.97. КРАПЛИННЕ ЗРОШЕННЯ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР І КАРТОПЛІ В УМОВАХ СТЕПУ УКРАЇНИ / Ромащенко М.І., Шатковський А.П., Рябков С.В. — К., 2012. — 248 с. — Библиогр.: 128 назв. Шифр 536681.

Зрошення краплинне, культури овочеві, картопля, сівозміни овочеві.

Узагальнено результати наукових досліджень та передовий досвід агрогосподарств у частині застосування технологій краплинного зрошення у зоні Степу України для отримання високих урожаїв овочевих культур і картоплі. Викладено історію та проаналізовано сучасний стан розвитку краплинного зрошення овочів, наведено технічні засоби та елементи систем краплинного зрошення, особливості їхнього проектування, монтажу та експлуатації. Для умов краплинного зрошення рекомендовано овочеві сівозміни, системи удобрення, схеми сівби, режими зрошення тощо. Показано економічну ефективність та екологічні аспекти застосування краплинного зрошення в овочівництві відкритого ґрунту.

УДК 631.674.6:635.25

2012.2.98. ОРОШЕНИЕ И УДОБРЕНИЕ РЕПЧАТОГО ЛУКА ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ РАССАДНЫМ СПОСОБОМ В РАННЕЙ КУЛЬТУРЕ / Дубенок Н.Н., Выборнов В.В., Богданенко М.П. // Плодородие. — 2011. — № 6. — С. 33–34. — Библиогр.: 3 назв.

Зрошення, удобрення, цибуля ріпчаста, вирощування розсадним способом.

Установлено, що за зміни умов водного і мінерального живлення урожайність ранньої розсадної цибулі може змінюватись більше ніж у 2 рази (табл.). Збільшення передполивної вологості ґрунту від 70 до 80% НВ на фоні N₅₀P₃₅K₁₀ сприяло підвищенню урожайності ранньої цибулі на 8,1%, на фоні N₁₁₀P₆₀K₁₀₀ — 11,8, на фоні N₁₇₀P₈₅K₁₉₀ — 34,0, на фоні N₂₃₀P₁₁₀K₂₈₀ — на 49,6%. Підвищення передполивного рівня вологості від 80 до 90% НВ не забезпечувало збільшення продуктивності цибулі ріпчастої. Збільшення дози внесення мінеральних добрив сприяло посиленню ростових процесів і підвищенню продуктивності цибулі. Урожайність цибулі 80 т/га забезпечується за внесення добрив у дозі N₁₇₀P₈₅K₁₉₀ і підтриманні передполивної вологості ґрунту 80–90% НВ. Потенціал продуктивності цибулі реалізується за внесення розрахункової дози мінеральних добрив і підтримання порогу передполивної вологості ґрунту на рівні 80% НВ.

УДК 631.674:631.587

2012.2.99. ЕФЕКТИВНОСТЬ УДОБРЕНИЯ РАННЕГО КАРТОФЕЛЯ ПРИ КАПЕЛЬНОМ ОРОШЕНИИ / Мелихов В.В., Новиков А.В. // Плодородие. — 2011. — № 5. — С. 25–26. — Библиогр.: 2 назв.

Ефективність удобрення, картопля рання, зрошення краплинне.

Досліджено закономірності зміни урожайності молодого картоплі при підвищенні дози внесення мінеральних добрив за різних рівнів вологозабезпечення. Установлено, що за вирощування картоплі в ранні строки посадки на зрошуваних краплинним способом світло-каштанових ґрунтах сухостепової зони Нижнього Поволжя, з низькою забезпеченістю доступними формами азоту і фосфору і високою — обмінним калієм, ефективність добрив підвищується за збільшення дози від $N_{45}P_{50}K_0$ до $N_{155}P_{150}K_{180}$. Для одержання найбільшого ефекту, за урожайністю молодих бульб 23,8–29,9 т/га, удобрення картоплі в дозі $N_{155}P_{150}K_{180}$ необхідно поєднувати з підтриманням диференційованого порогу передполивної вологості ґрунту: 70% НВ від садіння до початку бутонізації і 80% НВ від фази бутонізації до збирання.

УДК 631.675:631.111.1

2012.2.100. МІЖГАЛУЗЕВА ОПТИМІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА У ЗОНІ ЗРОШЕННЯ / Тараріко Ю.О., Козаченко О.А. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 3. — С. 70–74. — Библиогр.: 10 назв.

Зона зрошення, комплекс біоенергетичний, система зрошувальна.

Проаналізовано перспективні моделі розвитку аграрного виробництва на меліорованих землях півдня України. Показано, що відновлення системи зрошення є високоефективним у складі єдиного біоенергетичного комплексу з тваринництвом, переробкою, зберіганням продукції і генерацією біоенергії. Відтворення системи зрошення дає змогу збільшити чистий прибуток у 20 разів. За безвідсоткового державного кредитування та вирощування лише зернових культур термін окупності системи зрошення становитиме 12 років, а капіталовкладення у біоенергетичну інфраструктуру окупляться за 2 роки. Упровадження біоенергетичних систем аграрного виробництва в зоні зрошення сприятиме переходу до біоорганічних систем землеробства з отриманням продукції високого рівня конкурентоспроможності та поліпшенням екологічного стану довкілля.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН СЕРДЮК А.Г.

УДК 631.8:631.531.12:635.74

2012.2.101. ВПЛИВ УДОБРЕННЯ НА РОЗВИТОК І ПРОДУКТИВНІСТЬ РОСЛИН МЕЛІСИ ЛІКАРСЬКОЇ В УМОВАХ НИЗИНИ ЗАКАРПАТТЯ / Повлін І.Е., Кормош С.М., Горова Т.К. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 76. — С. 21–24. — Библиогр.: 3 назви. Шифр 06 536382.

Удобрення, меліса лікарська, врожай, біометричні параметри, економічна ефективність.

Наведено результати польових дослідів щодо застосування та ефективності дії органічних та мінеральних добрив у дозах: гній 40 т/га + $N_{60}P_{60}K_{60}$ та гній 60 т/га + $N_{30}P_{30}K_{30}$ за вирощування меліси лікарської сорту Цитронелла в умовах низини Закарпаття. Показано врожайність сухої маси меліси лікарської залежно від добрив. Визначено вплив добрив на висоту рослин, листову поверхню меліси та біометричні показники рослини. Представлено врожайність насіння меліси залежно від удобрення та економічну ефективність застосованих добрив. Доведено, що меліса лікарська сорту Цитронелла добре реагує на внесення органічних і мінеральних добрив, використовує післядодатку гною, значно підвищуючи врожай сухої маси і насіння. Забезпечує з кожного гектара залежно від норм добрив чистий дохід у сумі 7,7–34,4 тис. грн.

УДК 631.8:633.15

2012.2.102. ВІТАМІНИ ДЛЯ РОСЛИНИ! / Василько В.І. // Зерно. — 2011. — № 12. — С. 88–89.

Добриво Босфоліар 36 Екстра, позакореневе підживлення, кукурудза від "Монсанто", прибуток.

Проведено експериментальне обґрунтування потенціалу гібридів кукурудзи компанії "Монсанто" в умовах позакореневого підживлення добривами Босфоліар від компанії "АДОБ". На формування 1 т зерна кукурудзи використовується 24–32 кг азоту, 10–14 кг фосфору, 25–35 кг калію, по 6–10 кг магнію і кальцію, 3–4 кг сірки, 11 г бору, 14 г міді, 110 г марганцю, 0,9 г молібдену, 85 г цинку, 200 г заліза. Обґрунтовується вплив кожного мікро- і макроелемента на врожайність, ріст і розвиток кукурудзи, а також критичний період потреби у ньому. Зазначено, що ефективним способом забезпечення рослин мікроелементами є позакореневе листкове підживлення у фазах інтенсивного розвитку та стресових ситуаціях (посуха, низькі температури тощо). Навіть за наявності мікроелементів у ґрунті рослини засвоюють їх незначну частину (до 3%), що знаходиться у легкодоступній формі. Добрива типу Босфоліар, хелатизовані речовиною ІДХА (запатентована

розробка компаній "Байер" та "АДОБ"), зареєстровані в країнах ЄС, виробляються на потужностях "АДОБ". Враховуючи витрати на добрива Босфоліар 36 Екстра та СОЛЮ Цинк у сумі 162 грн/га, прибуток від отриманого додатково врожаю зерна кукурудзи (11–20 ц/га) становив 1650–30000 грн/га.

УДК 631.81

2012.2.103. СОВРЕМЕННАЯ КОНЦЕПЦИЯ О РАЦИОНАЛЬНЫХ СИСТЕМАХ ПРИМЕНЕНИЯ УДОБРЕНИЙ / Иванова С.Е. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 75. — С. 103–106. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 536381.

Добрива, концепція сучасна (добрива), землеробство стійке, доза оптимальна, спосіб унесення добрив.

Співробітниками Міжнародного інституту живлення рослин створено нову концепцію щодо раціональної системи застосування добрив, суть якої полягає у виборі найбільш відповідної форми добрив, їх оптимальних доз і способів внесення у найкращі строки з метою досягнення найефективніших та стійких економічних, соціальних і екологічних результатів усіма землекористувачами. Були враховані 4 основні правила раціональної системи застосування добрив, а також рекомендації вітчизняних і зарубіжних вчених. Зазначено, що, з одного боку, внесення добрив підвищує врожай, а, з другого, — неконтрольоване внесення призводить до втрати поживних речовин у ґрунті, забруднює його і підґрунтові води, а також може підвищувати емісію парникових газів. У виборі форм добрив враховується внесення всіх необхідних елементів живлення — нині їх нараховують 17. Крім того, поживні елементи з добрив повинні вивільнюватися у доступних для рослин водорозчинних формах. Також враховуються хімічні та фізичні властивості ґрунтів. Чітко розраховуються оптимальні дози залежно від потреб конкретної рослини. Мета землекористування, місце, клімат, культура, системи землеробства і логістика також враховані у новій концепції застосування добрив.

УДК 631.81.095.337:631.812

2012.2.104. МІКРОДОБРИВА "АДОБ МАКРО + МІКРО" — ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ, ЩО СПОНУКАЄ РОСЛИНИ ЗАРОБЛЯТИ ГРОШІ ДЛЯ ВАС / [Б/авт.] // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 30–31.

Добрива, макро- і мікроелементи, система активзації та синергізму, європейська якість.

Представлено характеристику добрив "АДОБ Макро + Мікро". Наукові установи та дослідницькі центри світових ви-

робників добрив накопили достатню інформацію та виявили певні закономірності у потребах та вносі мікроелементів урожаєм різних культур, що дало можливість створити нове покоління добрив. Вони мають: суттєво збагачений склад мікро- та макроелементів; збалансовану рецептуру; революційну систему активації та синергізму; ефект медичного щеплення; лагідну хелатизацію мікроелементів; повністю розчинну у воді структуру. Характеризуються: невибагливістю до умов зберігання; мінімальними затратами на внесення; європейською якістю, що є запорукою високої рентабельності та прибутковості вирощування культур. До складу добрив входять наступні мікроелементи: бор, мідь, марганець, молібден, цинк, залізо, сірка, які мають різнофакторну дію на рослину та її життєдіяльність, беруть участь у всіх фізіологічних процесах і хімічних реакціях перетворення та засвоєння макроелементів, а в кінцевому результаті впливають на врожайність, якість та прибутковість самої культури.

УДК 631.81.095.337:633.85

2012.2.105. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВНЕСЕННЯ МІКРОДОБРИВ НА ОЗИМОМУ РІПАКУ / Бучинський І. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15(1): Агрономія. — С. 457–461. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536392.

Мікродобрива, ріпак озимий, урожайність.

Проведено вивчення різних мікро- та макродобрив в умовах Західного Лісостепу України та визначення ефективності нових добрив від компанії "Нутрітех Україна" на озимому ріпаку. Випробовано наступні добрива у різних співвідношеннях та комбінаціях: Гранубор Натур, Нутривант Плюс Олійний, Райкат укорінення, Райкат ріст, Райкат дозрівання на різних етапах онтогенезу рослин. Було встановлено, що для збільшення урожайності на 13,4 ц/га і рентабельності вирощування озимого ріпаку на 43,4% необхідно вносити: Гранубор Натур у нормі 15 кг/га під основний обробіток ґрунту, Нутривант Плюс Олійний — 2 кг/га + Райкат укорінення 250 мл/га у фазі 6 листків восени, Нутривант Плюс Олійний — 3 кг/га + Райкат ріст 500 мл/га у фазі весняної розетки (8–10 листків), Нутривант Плюс Олійний — 2 кг/га у фазі великих бутонів, Райкат дозрівання — 500 мл/га у фазі дозрівання.

УДК 631.81.095.338:633.63

2012.2.106. КАК УДОБРЯТЬ ПОСЕВЫ САХАРНОЙ СВЕКЛЫ / Шпаара Дитер // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 120–123.

Добрива мінеральні, буряки цукрові, норма внесення (азот, бор, марганець).

Показано, що правильне застосування добрив, особливо азотних, має важливе значення у формуванні високої врожайності цукру за доброї якості посівів цукрових буряків. Визначено середнє внесення поживних речовин окремо коренеплодом, гичкою та всією рослиною. Рекомендовано дозоване внесення мінеральних добрив: 1) навесні до сівби і загортання їх під передпосівну обробку або безпосередньо після неї; 2) на легких ґрунтах внесення до сівби тільки у кількості, яка необхідна молодій рослині для росту і розвитку. Показано потребу буряків у поживних речовинах залежно від рівня врожайності та поглинання поживних речовин рослинами у різні дні вегетації. Визначено основні симптоми нестачі елементів живлення для цукрових буряків, їх причини та заходи щодо усунення останніх. Такі симптоми експериментально встановлено щодо умов нестачі азоту, фосфору, калію, магнію, кальцію, сірки, бору, марганцю та натрію. Визначено дози внесення азотних добрив, доведено важливість забезпечення посівів мікроелементами, особливо бором і марганцем.

УДК 631.81:631.445.24:631.582

2012.2.107. ВЛИЯНИЕ СИСТЕМ УДОБРЕНИЯ НА ПРОДУКТИВНОСТЬ СЕВООБОРОТА И ИЗМЕНЕНИЕ АГРОХИМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ ЛЕГКОСУГЛИНИСТОЙ ПОЧВЫ / Серая Т.М., Богатырёва Е.Н. [и др.] // Агрохимия. — 2011. — № 11. — С. 17–24. — Бібліогр.: 10 назв.

Система добрив, продуктивність сівоозміни, агрохімічні показники, приріст урожаю.

Проведено порівняння застосування органічних та мінеральних добрив та їх співвідношення на продуктивність

сівоозміни та динаміку основних агрохімічних показників дерново-підзолистих легкосуглинкових ґрунтів. Дослідження проводились у 2006–2010 рр. у польових дослідах Інституту ґрунтознавства та агрохімії у Мінському р-ні Білорусі. Результати проведених досліджень свідчать, що за органо-мінеральної системи удобрення приріст урожаю від 1 кг НРК, що міститься в гною, становив 4,8–5,2 кормових одиниць (к.од.), від 1 кг НРК мінеральних добрив — 6,6–7,7 к.од. Достовірний приріст від внесення органічних добрив одержано за вирощування перших 3 культур сівоозміни: приріст урожаю на 1 т підстилкового гною в перший рік становив 175 кг зеленої маси кукурудзи, на другий рік — 12,4 кг насіння ярого рапсу, на третій — 10,5 кг зерна озимого тритикале. Проведене заорювання соломи істотно не вплинуло на продуктивність сівоозміни, однак забезпечило більш сприятливий баланс основних елементів живлення.

УДК 631.81:633.416

2012.2.108. ВПЛИВ РІВНЯ УДОБРЕННЯ НА ВРОЖАЙ КОРЕНЕПЛОДІВ КОРМОВИХ БУРЯКІВ / Сидорчук С.І., Мащак Я.І. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л. — Оброшине, 2010. — Вип. 52, ч. 2. — С. 76–79. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 536267.

Удобрення, врожай, коренеплоди, буряки кормові.

Вивчали вплив доз органічних, мінеральних і комплексних добрив як за основного, так і позакореневого підживлення на врожайність кормових буряків. Вивчено 7 варіантів живлення, серед яких 3 варіанти — основний та 3 — основний + позакореневий. Встановлено, що у середньому за 3 роки найвища врожайність кормових буряків була за основного та позакореневого живлення та внесення добрив у вигляді гною (40 т/га) з повним набором мінеральних добрив ($N_{90}P_{80}K_{40}$) і комплексним, тобто гній 40 т/га + $N_{90}P_{80}K_{40}$ + кристалон коричневий 4 кг/га позакоренево. При цьому показник врожайності становив 65,1 т/га, що на 22,6 т/га більше, ніж на контролі без добрив. Можна зробити висновок, що оптимальним рівнем основного живлення для вирощування буряків в умовах західного Лісостепу є 40 т/га гною + $N_{90}P_{80}K_{40}$ та позакоренево — кристалон коричневий 4 кг/га у фазі змикання листків.

УДК 631.81:633.521

2012.2.109. ВЛИЯНИЕ УРОВНЯ МИНЕРАЛЬНОГО ПИТАНИЯ НА ВЕЛИЧИНУ И КАЧЕСТВО УРОЖАЯ ЛЬНА МАСЛИЧНОГО / Сычёв В.Г., Янишевский В.П., Янишевская О.А. // Плодородие. — 2011. — № 6. — С. 11–14. — Бібліогр.: 5 назв.

Добрива мінеральні, льон олійний, сорти Істок і Северний, якість врожаю, ефективність економічна.

Представлено порівняльну оцінку врожайності двох сортів льону олійного за різних рівнів мінерального живлення в умовах Ярославської області для одержання високого врожаю олійного насіння та волокна. Льон олійний зазвичай вирощують на багатих чорноземах, він чутливий до внесення мінеральних добрив. У результаті проведених досліджень дано оцінку двох сортів льону олійного, яка показала досить стабільну тенденцію до зростання врожайності культури залежно від підвищення доз внесених добрив. Однак сорт Істок виявив більшу адаптивність до несприятливих умов вегетації 2010 р. Збір олії у різні роки досліджень значно відрізняється як за варіантами досліду, так і за сортами. Однак абіотичні фактори сезону 2010 р. більшою мірою вплинули на величину цього показника у сорту Северний. З другого боку, отримані результати дають підставу вважати сорт Істок більш стійким до несприятливих факторів середовища. Розрахунки економічної ефективності застосування мінеральних добрив на посівах льону олійного показали, що найбільш вигідно вирощувати вивчені сорти на фоні N_{50} + обробка насіння 1,5% борною кислотою + внесення P_{90} + K_{70} . Максимальна рентабельність (114%) досягалася за вирощування олійного льону сорту Істок.

УДК 631.81:635.12

2012.2.110. ВПЛИВ ПОЗАКОРЕНЕВОГО ПІДЖИВЛЕННЯ МІКРОЕЛЕМЕНТАМИ НА УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ СЕЛЕРИ КОРЕНЕПЛОДНОЇ / Дидів І. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15(1): Агрономія. — С. 386–389. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536392.

Удобрення позакореневе, мікроелементи, селера корене-плідна, урожайність, якість.

Вивчали вплив позакореневого підживлення мікроелементами на врожайність та якість селери корене-плідної в умовах західного регіону України. Дослідження проводили впродовж 2008–2010 рр. на дослідному полі Львівського НАУ. Використовували мікроелементи: бор, марганець, молібден та комплексне добриво “Реакон”, що містить цинк, кобальт і мідь. Мікроелементи вносили у вигляді сульфату марганцю, сульфату цинку, молібденокислого амонію та борної кислоти. Позакореневе підживлення здійснювали в один та два строки протягом вегетації. В результаті проведених досліджень встановлено, що в умовах західного регіону України на темно-сірих опідзолених ґрунтах за вирощування селери корене-плідної найбільш ефективним є проведення позакореневого підживлення у два строки сумішшю В+Мп+Мо та розчином бору і молібдену. При цьому прирости товарної врожайності становили відповідно 9,7 т/га та 8,4 т/га.

УДК 631.81:635.611:579.24

2012.2.111. ВПЛИВ УДОБРЕННЯ РОСЛИН ДИНІ НА УРАЖЕНІСТЬ ПЛОДІВ МІКРООРГАНІЗМАМИ ПІД ЧАС ЗБЕРІГАННЯ / Пузік Л.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 6. — С. 81–86. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодоовочівництво). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 536321.

Добрива, співвідношення добрив, диня, ураження мікроорганізмами дині.

Норми та співвідношення добрив при вирощуванні овочів для зберігання — важливий фактор підвищення їх лежкості. Здійснено вивчення впливу норм та співвідношення внесених добрив для різних сортів дині на ураженість плодів мікроорганізмами під час зберігання. Дині вирощували на важкосуглинковому чорноземі без зрошення. Вивчено 2 сорти динь. Варіанти досліду з добривами: контроль — без удобрення; $N_{40}P_{40}$; $N_{40}K_{40}$; $P_{40}K_{40}$; $N_{40}P_{60}K_{40}$; $N_{40}P_{60}K_{60}$; $N_{60}P_{60}K_{60}$. Встановлено, що мінеральні добрива знижували лежкість динь внаслідок збільшення ураженості плодів хворобами, переважно фузаріозом. Плоди із внесенням тільки $P_{40}K_{40}$ менше уражувались хворобами. За присутності азоту спостерігалось збільшення ураженості плодів. Ще більше пошкоджувались дині в умовах внесення повного комплексу мінеральних добрив $N_{60}P_{60}K_{60}$. При цьому сорт Інея проявив себе більш стійким до хвороб, порівняно із сортом Золотиста. Автор узагальнює, що за вирощування дині для зберігання на чорноземах глибоких типових необхідно вносити фосфорно-калійні добрива з розрахунку $P_{40}K_{40}$, що забезпечує найкращі результати.

УДК 631.84:631.544.7

2012.2.112. ПЯТЬ ЗОЛОТЫХ КАЧЕСТВ ПОКРОВНЫХ КУЛЬТУР. МЫШЛЕНИЕ НА СТЫКЕ И ЗА ПРЕДЕЛАМИ ДИСЦИПЛИН / Веил Рей, Кремен Ами // Зерно. — 2011. — № 12. — С. 80–86.

Культури покривні як азотні добрива, переваги та недоліки їх застосування.

Однією з переваг бобових покривних культур є їхня здатність у певних умовах шляхом біологічної фіксації азоту замінити азотні добрива. З цією метою вивчали 3 хрестоцвіті покривні культури — гірчицю, рапс і редьку олійну. Попередні дослідження авторів показали, що хрестоцвіті можуть бути використані для агрономічного та екологічного управління азотом. У даній статті викладено позитивні властивості покривних культур, зокрема: пригнічення бур'янів, вплив на ґрунтові нематоди, поглинання та вивільнення азоту, накопичення та зберігання його в ґрунті. В результаті про-

ведених досліджень встановлено, що поєднання покривних культур із жита і кормової редьки дало найкращі результати у період зниження вологості влітку, а також запобігає ерозії ґрунту навесні. Показано, що покривні культури можуть стати альтернативною стратегією управління бур'янами, а також сприятимуть зменшенню витрат на гербіциди. Автори вважають, що після редьки олійної ранньої весни треба висівати товарну культуру, яка здатна поглинати та використовувати доступний азот.

УДК 631.86:631.454

2012.2.113. ПРИМЕНЕНИЕ ГУМИНОВЫХ ПРЕПАРАТОВ ПОД КАРТОФЕЛЬ И ОЗИМУЮ ПШЕНИЦУ / Безуглова О.С., Полиенко Е.А. // Проблемы агрохимии и экологии. — 2011. — № 4. — С. 29–32. — Бібліогр.: 5 назв.

Гумати, чорноземи, пшениця озима, картопля, приріст урожаю, економічна ефективність.

Вивчали ефективність дії гумінових добрив, одержаних різними технологічними способами. Досліджували дію 3 препаратів: біогумусу “Донской”, гумату калію фірми “Флексом” та концентрованого гумінового препарату Лігногумату “БМ” на чорноземі південному. Наведено агрохімічні показники властивостей ґрунтів дослідних ділянок. Розглянуто вплив гумінових добрив різної природи на біологічну активність, динаміку елементів живлення в чорноземах, зокрема вмісту P_2O_5 , та врожайність досліджених с.-г. культур. Показано, що стимулювання гуміновими добривами біохімічної активності ґрунту сприяє підвищенню доступності елементів живлення, в першу чергу, фосфору, що сприяє підвищенню врожайності культур. Встановлено, що застосування гуматів дає змогу отримати більш високі врожаї зерна озимої пшениці та картоплі, що зумовлено активізацією біохімічних процесів у ґрунті та підвищенням доступності елементів живлення. На картоплі найбільший приріст урожаю одержано за внесення біогумусу, в той час як під озимую пшеницю краще показав себе лігногумат. Найбільш економічно ефективним виявився гумат калію: його ефективність становила 36,4%.

УДК 631.874:631.5

2012.2.114. ЗЕЛЕНЕ ДОБРИВО В СУЧАСНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ / Старинський Г.В., Смішна-Старинська Л.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2011. — Вип. 19. — С. 65–72. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 535158.

Добриво зелене, люпин білий, сидеральна маса, врожай, густина рослин, нагромадження поживних речовин.

Проведено аналіз можливості застосування люпину білого на сидерат в умовах Наддніпрянщини для подальшого використання його як замітника органічних та мінеральних добрив для підвищення родючості ґрунту та врожаю польових культур. Приорювання сидеральної маси проводили у жовтні 2008 р., коли утворилися сизі боби на рослинах люпину — 65% від загальної маси рослин, у 2009–2010 рр. — у фазі повного цвітіння. Наведено дані врожаю зеленої маси рослин та маси кореневих решток залежно від густоти рослин у 2008–2010 рр. Визначено вміст та нагромадження поживних речовин у зеленій масі та корінні люпину. Проведеними дослідженнями встановлено, що в умовах південно-західної частини Лісостепу України білий люпин сорту Борки за вирощування на сидерат у поживних посівах формує врожай 41,7–62,0 т/га (коріння + надземна маса), з якими в ґрунт надходить 196,7 кг/га азоту; 21,6 — фосфору, 175,6 — калію та 195,6 кг/га — кальцію. Узагальнено, що використання люпину білого сорту Борки в умовах Наддніпрянщини буде поліпшувати родючість ґрунту та підвищувати врожайність польових культур.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 502.33/.35:504.06

2012.2.115. ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНЕ СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ / Хумарова Н.І. — О., 2011. — 408 с. — Бібліогр.: 300 назв. Шифр 536487.

Екологія, економіка, планування стратегічне, економіко-екологічні системи, збалансований розвиток економіко-екологічних систем, управління економікою, екологічна політика.

Викладено теоретико-методологічні та прикладні аспекти екологоорієнтованого стратегічного планування (ЕОСП) в загальному управлінні розвитком територіальних економіко-екологічних систем (ТЕЕС) різних рівнів. Досліджено ЕОСП як процес обґрунтування, прийняття й затвердження найважливіших рішень щодо подальшого екологічно безпечного і збалансованого розвитку ТЕЕС у межах індикативної моделі, в якій враховано екологічні й економічні інтереси території. Проаналізовано етапи становлення програмно-цілового методу планування в управлінні ресурсно-екологічною сферою національної економіки. Розроблено інституційний механізм формування й реалізації ЕОСП на основі інноваційного підходу шляхом формування ЕОСП становлення природо-захисної економіки; впровадження екологічно чистого виробництва; створення технопарків ресурсо- та енергоощадного спрямування; формування спеціальної економічної зони як ефективної форми екологоорієнтованого розвитку, фінансування та інвестиційного забезпечення ТЕЕС. Зазначено, що авторські методики оцінки економіко-екологічної безпеки розвитку ТЕЕС за економічними та соціально значущими показниками, а також оцінки результативності ЕОСП їх розвитку сприятимуть підвищенню ефективності управління економікою України.

УДК 504.052.062(477)

2012.2.116. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ / Бондар О.І. // Екологічний вісник. — 2011. — № 2. — С. 6–7.

Екологічні проблеми України, забруднення довкілля, втрата біорізноманіття, радіоактивне забруднення території України, деградація ґрунтів України.

Висвітлено екологічні проблеми використання природних ресурсів в Україні та шляхи їх вирішення. Фундаментальною основою досягнення збалансованого (сталого) розвитку в Україні є забезпечення раціонального використання природних ресурсів. Нераціональне природокористування зумовило загострення екологічних проблем, основними з яких є такі, як надмірне накопичення токсичних відходів і матеріалів, загрози для здоров'я людини та довкілля. Накопичення й утворення токсичних відходів є чинником, який найбільше впливає на навколишнє природне середовище. В Україні накопичено мільйони тонн токсичних відходів та матеріалів, і їх обсяг збільшується. Проблема забруднення, нераціонального використання та відтворення водних ресурсів країни має три складові: забруднення токсичними, побутовими та іншими відходами; підтоплення значних територій; регіональні сезонні повені. Зазначено, що кількість чистої води в розрахунок на одну людину в 10 разів менша від середньоєвропейського рівня. Відставання України в істотному поліпшенні якості атмосферного повітря зумовлено застосуванням застарілих технологій виробництва і використанням очисного обладнання, яке не відповідає сучасним вимогам або зовсім не працює. Численні плани оздоровлення атмосферного повітря у великих містах залишаються невиконаними і здебільшого декларативними. Важливою проблемою є втрата біорізноманіття та зменшення біологічної безпеки (процеси зменшення різноманіття флори і фауни, буферності екосистем та ін.). Важливими проблемами є також нераціональне використання та відтворення мінеральних ресурсів,

радіоактивне забруднення території України та погіршення здоров'я населення, негативні наслідки діяльності військових об'єктів. Екологічний стан у світі та в Україні потребує перегляду нинішньої концепції відносин з природою і переходу на поліфункціональну еколого-збалансовану концепцію, яка має відповідати принципам єдності, цілісності та взаємозалежності біосфери і суспільства. Провідну ідею "Довкілля для України", у контексті розгортання процесу "Довкілля для Європи", слід реалізовувати через інтеграцію політичної й економічної реформ з екологічною.

УДК 504.054.062:631.619:633.353(477.8)

2012.2.117. ПЕРСПЕКТИВИ ФІТОРЕМЕДІАЦІЇ НАФТОЗАБРУДНЕНИХ ҐРУНТІВ РОСЛИНАМИ *FABA BONA MEDIC. (VICIA FABA L.)* / Джура Н. // Вісник Львівського університету. — Л., 2011. — Вип. 57. — С. 117–124. — (Сер. Біологічна). — Бібліогр.: 32 назви. Шифр 536588.

Екологія, фітореMediaція, забруднення ґрунту нафтою, токсичність ґрунту, рослини бобові.

Досліджувалася участь рослин родини *Fabaceae* — *Faba bona Medic. (Vicia faba L.)* у відновленні нафтозабруднених районів (НЗР) з метою визначення доцільності їхнього використання в практиці для фітореMediaції насіннєвим способом. Результати досліджень засвідчили, що біодеградація нафти в ґрунті активно відбувається завдяки абіотичним і біотичним чинникам. Рослини *Faba bona* істотно прискорювали процес очищення НЗР: за низьких концентрацій нафти (10 г/кг), після 3-х місяців фітореMediaції, ґрунт очистився на 100%; за дії нафти 25 г/кг сумарне очищення ґрунту становило 92%, а за концентрації 50 і 100 г/кг — 70 і 61,7% відповідно. Запропонований спосіб підвищує ступінь очищення ґрунтів на середньо і сильно забруднених нафтою ділянках, знижує їхню фітотоксичність, забезпечує ріст і розвиток трав'яної рослинності лише за один вегетаційний період після посадки, без додаткового внесення мікробіологічних препаратів, органічних і мінеральних добрив, а це здешевлює і спрощує процес та дає змогу отримати передбачений економічний результат.

УДК 504.054:[546.56+546.47].48+546.815]:

631.445.2(477.42)

2012.2.118. МІГРАЦІЯ Cu, Zn, Pb, Cd В ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТОМУ ҐРУНТІ ПРИ РІЗНИХ РІВНЯХ ІМПАКТНОГО ПОЛІМЕТАЛІЧНОГО ЗАБРУДНЕННЯ / Надточій П.П., Герасимчук Л.О. // Вісник Житомирського національного агро-екологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2011. — № 2, т. 1(29). — С. 21–36. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536390.

Агро-екологія, важкі метали, ґрунт дерново-підзолистий, міграція важких металів, забруднення ґрунту поліметалічне імпактне.

Проведено дослідження з метою визначення закономірностей міграції рухомих форм Cu, Zn, Pb і Cd за профілем дерново-середньопідзолистого супіщаного ґрунту та рівнів забруднення, еквівалентних 1, 5, 10 та 15 ГДК; встановлення констант швидкості виведення рухомих форм важких металів (ВМ) з 0–20 см шару ґрунту та періоду їх напіввиведення; прогнозування рухомих форм ВМ у 0–100 см шарі ґрунту на період 2011–2013 рр. Виявлено, що переважна кількість внесених у ґрунт поліюантів знаходилась у 0–20 см шарі, й швидкості їх міграції в ньому описувалася експоненційною залежністю; у шарах 20–40, 40–60 та 60–80 — логарифмічною, а в шарі 80–100 — лінійною функцією. За швидкістю виведення рухомих форм поліюантів за межі 0–20 см шару ґрунту встановлено такий спадаючий ряд: Cu>Zn>Cd>Pb. З'ясовано, що період напіввиведення ВМ за межі 0–20 см шару ґрунту залежить від характеру поліюантів і доз їх внесення. Для 5 ГДК цей період становить: Cu — 75,

Zn — 120, Cd — 420 і Pb — 740 діб. За імпактного забруднення ґрунтового профілю, еквівалентного 1, 5, 10 і 15 ГДК, міграція рухомих Cu і Zn має радіальний характер, на відміну від незабрудненого ґрунту, де ці ВМ мігрують за ілювіально-елювіальним типом. Забруднення ґрунтового профілю, еквівалентне 1 ГДК, зумовлює радіальний характер міграції рухомих Cd і Pb, тоді як за зростання забруднення до рівня 5 і більше ГДК він змінюється на елювіально-ілювіальний, характерний і для незабрудненого ґрунту.

УДК 504.45:574.58:539.16(477.41)

2012.2.119. РАДИОЕКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ВОДНЫХ ЭКОСИСТЕМ: 25 ЛЕТ ПОСЛЕ ЧЕРНОБЫЛЬСКОЙ КАТАСТРОФЫ / Романенко В.Д., Гудков Д.И., Волкова Е.Н., Кузьменко М.И. // Гидробиологический журнал. — 2011. — Т. 47, № 2. — С. 3–26. — Библиогр.: 32 назв.

Гідрорадіоекологія, екосистеми водні, забруднення радіо-нуклідне, гідробіонти, Чорнобильська катастрофа.

Висвітлено результати радіологічних досліджень водних екосистем, проведених упродовж 25 років після аварії на Чорнобильській АЕС. Проаналізовано динаміку вмісту радіонуклідів в абіотичних та біотичних компонентах водойм зони відчуження, Дніпра і його водосховищ; особливості формування доз опромінювання гідробіонтів і широкий спектр радіаційних ефектів в екосистемах різних рівнів організації. З'ясовано, що найбільш біологічно небезпечними є радіонукліди Чорнобильських викидів — ^{90}Sr , ^{137}Cs , $^{238,239,240,241}\text{Pu}$ і ^{241}Am в компонентах водних біосистем впливу аварії, концентрація яких більш ніж на три порядки перевищує доаварійний рівень і формує дози хронічного випромінювання, що призводить до порушень у біосистемах різних рівнів організації. Зазначено, що Дніпро з водосховищами до цього часу зазнає негативного впливу радіонуклідного забруднення на біологічну якість води. Вміст ^{90}Sr і ^{137}Cs в гідробіонтах основних систематичних груп рослинності, молюсках і рибах Київського водосховища перевищує доаварійний рівень, а донні відклади, особливо на замулених ділянках, до останнього часу за вмістом ^{137}Cs оцінюються як тверді радіоактивні відходи. Оскільки Дніпро і його водосховища є життєво важливим джерелом питного водопостачання, зростаючого землеробства і забезпечення водою промисловості, то розгляд питань і прийняття рішень, пов'язаних з подальшим нарощуванням ядерних промислових потужностей, потребують врахування вкрай складної радіологічної ситуації в басейні Дніпра.

УДК 504.5:631.618:631.484(477.6)

2012.2.120. ЕКОЛОГІЯ ПЕРВИННОГО ҐРУНТОУТВОРЕННЯ НА ПОВЕРХНІ ПОРОДНИХ ВІДВАЛІВ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ ДОНБАСУ / Попа Ю.М. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 4. — С. 70–75. — Библиогр.: 15 назв.

Екологія ґрунтоутворення, відвали породні, озеленення породних відвалів, нанесення родючого ґрунту на поверхню відвалів, динаміка запасів вологи у відвали.

Висвітлено питання щодо екологічних умов первинного ґрунтоутворення (ПҐ) на поверхні породних відвалів вугільних шахт Донбасу без втручання людини і внаслідок озеленення їхньої поверхні. Встановлено, що швидкість протікання процесів ПҐ на поверхні породних відвалів залежить переважно від кількості вологи, що зумовлює товщину шару породи, в якому відбуваються процеси ПҐ. Ці процеси залежать також від оротографічних умов, механічного й хімічного складу відвальної маси, наявності водозатримувальних прошарків у тілі відвалів, ступеня окислення породи, здатності відвальної породи до самозапалювання, кількості та хімічного складу опадів тощо. На сьогодні найкращі результати в озелененні поверхні териконів досягаються шляхом максимального можливого за кількістю врахованих чинників моделювання біогеоценотичних процесів на їхній поверхні, що дає змогу скоротити до мінімуму витрати на озеленення за одночасного дотримання високої екологічної ефективності природоохоронних робіт. Шляхом оптимізації водного режиму можуть бути збільшені прирости біомаси на 20–50 і більше відсотків. Прискорення метаболізму біогеоценозів зумовлює інтенсифікацію процесів ПҐ. З'ясовано, що нанесення на поверхню відвалу шару родючого ґрунту може істотно скоротити або навіть призупинити процеси ПҐ внаслідок перехоплення вологи, яка надходить з атмосфери. Зауважується, що шар

родючого ґрунту товщиною понад 0,5 м затримує всю вологу, яка надходить з атмосфери, наслідком чого є повне припинення процесів ґрунтоутворення у вкритих ґрунтом шарах відвалу. На поверхні відвалів, не покритих шаром родючого ґрунту й засаджених деревами й чагарниками, трав'яний покрив з'являється лише на 4–5-й рік після озеленення поверхні, що позитивно впливає на ґрунтоутворення.

УДК 504.54:551.435.8(477.81/82)

2012.2.121. ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ АНТРОПОГЕННИХ ЗАБРУДНЕНЬ НА ЗАКАРСТОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ / Федонюк М.А., Зінчук М.І., Бондарчук С.П. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2011. — Спецвип.: Сучасні проблеми збалансованого природокористування. — С. 220–223. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 536179.

Забруднення антропогенне Полісся, карстово-крейдові ландшафти Полісся, радіонукліди, пестициди, звалища несанкціоновані.

Висвітлено особливості поширення і трансформації антропогенного забруднення (АЗ) в карстово-крейдових ландшафтах Волинського Полісся. Показано локальні відмінності у рівні забруднення залежно від типу переважаючих карстових форм рельєфу. Переважаючий вплив на досліджуваній регіон мають такі види АЗ, як: забруднення мінеральними та органічними добривами, різноманітними пестицидами; залишкове радіоактивне забруднення після аварії на Чорнобильській АЕС, спорадичне локальне розсіювання короткоживучих радіоактивних ізотопів від функціонування Рівненської АЕС; забруднення, пов'язане з трансграничним і трансрегіональним переносом повітряних мас; викиди і скиди промислових підприємств; розміщення сміттєзвалищ у населених пунктах і поблизу них. Розвиток карстового рельєфу відображається на поверхні у формуванні ліжок, западин, котловин різних форм і розмірів, які в місцях їх поширення істотно впливають на трансформацію стоку і поверхневого забруднення. На їх схилових фаціях щільність забруднення є постійно меншою, переважно за рахунок площинного змиву. У карстових формах з відкритими чи прихованими понорами поверхневий стік переходить у підземний, сприяючи очищенню поверхневого шару, а в ліжках чи западинах із заcolmатованим днищем відбуваються процеси оглеєння і затримки стоку, що спричиняє посилення концентрації забруднювачів. З'ясовано, що у від'ємних карстових формах з вивідним каналом на дні значення радіоактивного фону дещо зменшується, а в пониженнях із заcolmатованим днищем — підвищується на 20–30%. Однією з найважливіших проблем сталого розвитку Волинського Полісся є мінімізація шкідливого АЗ сільського господарства, зокрема пестицидів (наявність покинутих складів). Найінтенсивнішим карстовим поглинанням стоку характеризуються Ковельський, Турійський, Старовижівський, Камінь-Каширський і Маневичький райони. Розміщення на цих територіях екологічно небезпечних об'єктів може призвести до забруднення основного водоносного горизонту на великих площах. Зазначено, що при вирішенні порядку утилізації непридатних пестицидів, ліквідації звалищ відходів тощо, саме такі ділянки слід розглядати в першу чергу.

УДК 504.74:502.74:574(477)

2012.2.122. БІОРІЗНОМАНІТТА ТА РОЛЬ ТВАРИН В ЕКОСИСТЕМАХ: матеріали VI Міжнар. наук. конф., м. Дніпропетровськ, 4–6 жовтня 2011 р. / М-во освіти та науки, молоді і спорту України, НАНУ, Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара [та ін.]. — Д., 2011. — 331 с. Шифр 536578.

Екосистема, біорізнороманіття, фауна екосистем.

Подано матеріали 152 доповідей VI Міжнародної наукової конференції з біорізнороманіття і функціональної ролі тваринного світу в природних і антропогенних екосистемах. Наведено результати польових і лабораторних досліджень окремих елементів зооценозу, ролі тварин у біогеоценозах різних кліматичних зон Євразії. Висвітлено сучасний стан і основні напрями досліджень з функціональних зоології та екології, а також аспекти практичного використання вчення про біорізнороманіття в сільському, лісовому і водному господарствах. Значну увагу приділено біоіндексації рівня забруднення дов-

кілля, проблемам створення і функціонування заповідних територій, питанням популяційної екології тварин.

УДК 631.95:504.54.056:631.58(477.75)

2012.2.123. АГРОЕКОЛОГІЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АГРАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА В КРЫМУ / Адаменъ Ф.Ф., Паштецкий В.С., Сидоренко А.В. — Клепинино, 2011. — 100 с. — Библиогр.: 32 назв. Шифр 536214.

Агроекологія, руйнування ландшафту, структура земельних угідь, агроландшафт, системи землеробства.

Наведено результати дослідження динаміки ландшафтів під впливом природних чинників й антропогенних навантажень на довкілля в аграрному виробництві Криму, які призводять до розвитку процесів ерозії, дефляції, деґуміфікації ґрунтів, що потребує значних витрат на оброботу ґрунту, внесення добрив і гербіцидів. У цілому баланс гумусу в ґрунтах Криму від'ємний. Найслабкішою ланкою в динамічній системі с.-г. виробництва є рілля, яка зазнає великих постійних антропогенних навантажень. Зазначено, що сільське господарство регіону характеризується практично неконтрольованим руйнуванням природних екосистем. Оптимізація видового складу с.-г. культур і структури посівних площ, розміщення с.-г. рослин за елементами агроландшафту, застосування сучасних технологій і системи сівозмін забезпечують створення оптимальної просторово-часової структури агроландшафту. Збільшення на орних землях частки багаторічних трав слід здійснювати за рахунок скорочення площі просапних і зернових культур та однорічних трав. У таких умовах сільське господарство АРК може забезпечити високу продуктивність і стійкість агроландшафтів та земельних угідь. Вказується на необхідність передбачення комплексу заходів, а саме: удосконалення структури земельних угідь, спрямоване на зміцнення екологічного каркасу агроландшафту; збільшення частки елементів, які підвищують міцність і стійкість агроландшафтів до негативних чинників; оптимізація структури посівних площ і вдосконалення сівозмін с.-г. культур, спрямованих на підвищення екологічної стійкості ріллі (збільшення частки посівів багаторічних трав у сівозмінах); удосконалення систем землеробства, розробка і освоєння адаптованих ресурсозберігальних екологічно безпечних заходів, технологій і технічних засобів оброботу ґрунту та вирощування с.-г. рослин; вироблення й реалізація, а також оптимізація норм антропогенних навантажень на агроландшафти в цілому і на окремі елементи їхньої просторової структури.

УДК 631.95:539.16(477)

2012.2.124. РОЛЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У РАДІАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ / Гудков І. // Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 1. — С. 17–21. — Библиогр.: 11 назв.

Радіоекологія, радіаційна безпека, міграція радіонуклідів, переробка забрудненої радіонуклідами продукції, вапнування ґрунтів.

Висвітлено роль АПК у радіаційній безпеці (РБ) населення України. Мета РБ — попередження радіоактивного забруднення біосфери, гарантування захисту живих організмів, у першу чергу людини, від дії іонізуючих випромінювань за рахунок науково обґрунтованих технічних, гігієнічних та організаційних заходів. На сільське господарство, працівників АПК фактично покладається відповідальність за РБ населення країни. Висвітлено особливості міграції радіоактивних речовин, зокрема ^{137}Cs і ^{90}Sr , у навколишньому середовищі та об'єктах сільського господарства. Зазначено, що з роками з розпадом вищезазначених радіонуклідів збільшується відносний внесок у дозу опромінення трансуранових елементів, основними з яких є ізотопи плутонію (Pu) й похідного від нього америцію (Am). Вважається, що максимальний вміст ^{241}Am у навколишньому середовищі буде досягнуто в 2059 р., а це в 40 разів перевищить його кількість, яка надійшла під час аварії. Через трофічні ланцюги радіоактивні речовини надходять у людський організм, причому 50–80% їх поступає з продуктами тваринництва, зокрема 70–90% — з молоком. Наведено комплекс радіозахисних заходів у с.-г. виробництві, а саме: вапнування ґрунтів, внесення калійних, фосфорних та органічних добрив, торфу з нижніх незабруднених шарів, пташиного посліду з птахофабрик; контроль радіоактивного забруднення кормів і цілеспрямоване складання раціонів го-

дівлі тварин. На природних пасовищах і луках рекомендовано проводити заходи, які б сприяли поліпшенню травостою і зменшенню надходження в нього радіонуклідів (поверхнєве й докорінне поліпшення кормових угідь). Переведення худоби перед забоем на 1–2 місяці на відносно чисті від радіонуклідів корми вважається одним з найефективніших прийомів одержання придатного до вживання м'яса. Велике значення в отриманні чистої від радіонуклідів продукції тваринництва має первинна технологічна її переробка.

УДК 631.95:539.16:332.33

2012.2.125. МЕТОДОЛОГІЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ, ЗАБРУДНЕНІЙ РАДІОНУКЛІДАМИ / Мельничук А.О., Бовсуловський А.М., Савчук О.І., Дребот О.В. // Агропромислове виробництво Полісся (до 75-річчя заснування Ін-ту). — 2011. — Вип. 4. — С. 11–15. — Библиогр.: 8 назв.

Радіоекологія, землекористування, радіонукліди, оптимізація, удобрення, рілля, кормові угіддя, рентабельність.

Висвітлено результати дослідження процесу оптимізації землекористування (ЗК) на радіоактивно забрудненій території з метою одержання економічно вигідної продукції сільського господарства за вмісту в ній радіонуклідів нижче допустимих рівнів. Механізм формування оптимізованого ЗК полягає в тому, щоб, виходячи з біолого-екологічних властивостей рослин, знайти для них оптимальні умови, або створити їх шляхом послідовної оптимізації лімітуючих факторів з урахуванням обмежень техногенезу. Наведено схему такого формування ЗК, яка демонструє поетапність виконання досліджень. Методологія оптимізації ЗК на території, забрудненій радіонуклідами, ґрунтується на оптимальному поєднанні ґрунтових, біологічних та хіміко-техногенних ресурсів. Практична реалізація цього поєднання здійснюється в процесі землеустрою та ГІС-технологій. Зазначено, що екологічно адаптована організація ЗК передбачає просторове розміщення сівозмін, сіножатей, пасовищ у межах відповідних агроекологічних підгруп. У зоні Полісся основою безпечного й економічно ефективного ЗК є розвинена галузь тваринництва. Зроблено висновок, що застосування опрацьованої методології оптимізації землекористування дає змогу одержувати конкурентоспроможну продукцію зі вмістом радіонуклідів нижче допустимих рівнів.

УДК 631.95:631.147:504.064(477)

2012.2.126. ФУНКЦІЇ БІОЛОГІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА У СИСТЕМІ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ / Шувар І.А., Мазур І.Б., Шувар А.М., Костюк Б.А., Бойко І.Є., Мойш Н.І., Тарасюк В.М., Бучелюк С.В., Іллук В.Д. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2011. — Спецвип.: Сучасні проблеми збалансованого природокористування. — С. 297–300. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 536179.

Землеробство біологічне, природокористування збалансоване, охорона природно-ресурсного потенціалу, екологізація с.-г. ландшафтів.

Обґрунтовано можливості та резерви функціонування біологічного землеробства в системі збалансованого природокористування та території України. На сучасному етапі переходу нашої країни до ринкових відносин помітно загострилася ситуація у сфері природокористування, особливо на регіональному рівні. Серед головних причин — неготовність господарського й правового механізму до роботи в нових умовах, відсутність елементарних природоохоронних знань серед широкого кола нових бізнесменів. У зв'язку з цим збалансоване використання й охорона природно-ресурсного потенціалу — найважливіша проблема сучасності як для України, так і багатьох країн світу. Найбільших антропогенних перетворень зазнають агроекосистеми, а незбалансоване природокористування спричиняє стрімкі зміни популяційного і видового складу агроландшафтів. Проблема збереження генофонду видів, які використовуються в сільському господарстві, є не менш актуальною, ніж для дикої фауни. Аргументовано, що для зменшення й зупинення специфічних загроз для складових частин біорізноманіття агросистем необхідно здійснювати широку пропаганду альтернативного землеробства і виробництва екологічно чистої продукції, заохочення традиційних форм землекористування без пес-

тицидів та стимулювання природоохоронного стилю ведення приватного господарства. Зазначено, що екологізація агроландшафтів і біологізація с.-г. технологій є важливим аспектом Національної стратегії збалансованого природокористування в Україні.

УДК 631.95:631.42:635.1/7

2012.2.127. АГРОЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ҐРУНТІВ ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР / Рідей Н.М., Строкаль В.П. // Біоресурси і природокористування. — 2011. — Т. 3, № 3/4. — С. 33–44. — Бібліогр.: 22 назви.

Агроєкологія ґрунтів, овочеві культури, агротехніка вирощування овочів, агроєкологічна оцінка земель.

Висвітлено деякі аспекти методики проведення агроєкологічної оцінки земель для вирощування овочевих культур на прикладі господарства ВП НУБіП України "Агрономічна дослідна станція". Запропоновано поділити проведення агроєкологічної оцінки на 3 етапи: перший (підготовчий) — підбір необхідних показників для проведення оцінки ґрунтового покриву та їх аналіз; другий (основний) — оформлення результатів, їхня статистична обробка та оцінювання за критеріями показників агроєкологічної оцінки для вирощування овочевих культур; третій (заключний) — оформлення висновків та розробка рекомендацій господарству для їх культивування. Розглянуто критерії агроєкологічної оцінки земель для вирощування овочевих культур, а саме: сума активних температур вище 10°C; гідротермічний коефіцієнт; рівень ґрунтових вод; потужність гумусового шару; гранулометричний склад ґрунту; кількість складення ґрунтового покриву; продуктивна волога в ґрунті; реакція ґрунтового розчину; вміст гумусу в орному шарі; вміст легкогідролізованого азоту, рухомого фосфору й обмінного калію; вміст рухомих форм важких металів у ґрунтах; щільність забруднення ґрунту ^{137}Cs і ^{90}Sr ; вміст рухомих форм мікроелементів; вміст у шарі ґрунту (0–20 см) залишків пестицидів; агроєкотоксикологічний індекс; ступінь фактичної забур'яненості посівів та ін. Досліджувані ґрунти (чорноземи типові лучні, дернові та лучно-чорноземні) майже за всіма показниками (крім потужності гумусованого шару, яка допустима для вирощування овочів) є оптимальними для вирощування високоякісних, біологічно повноцінних урожаїв овочевих культур. Зроблено висновок, що на полях господарства ВП НУБіП України "Агрономічна дослідна станція" можна вирощувати цибулю, картоплю, помідор та огірок, якість яких може погіршити лише високий вміст свинцю.

УДК 631.95:631.435:546.36

2012.2.128. ГРАНУЛОМЕТРИЧНИЙ СКЛАД ҐРУНТУ ЯК ФАКТОР НАКОПИЧЕННЯ ^{137}Cs РОСЛИНАМИ / Віничук М. // Вісник Львівського університету. — Л., 2011. — Вип. 57. — С. 131–138. — (Сер. Біологічна). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 536588.

Радіоекологія, радіонуклід, гранулометричний склад ґрунту, накопичення ^{137}Cs рослинами, жито озиме, огірок, райграс.

Досліджувалися рівні накопичення радіонукліду ^{137}Cs залежно від гранулометричного складу ґрунту через 24 роки після радіаційної катастрофи. До складу досліджуваних увійшли рослини, які характеризуються високими значеннями коефіцієнта накопичення (КН) ^{137}Cs (райграс), середніми (огірок) та низькими (жито озиме). Встановлено, що вищезазначені культури накопичують найбільшу кількість ^{137}Cs за умови вирощування їх на супіщаному ґрунті: КН становили 8,5; 0,61–0,77 та 0,54 відповідно. Зауважується, що плоди огірка приблизно однаково ефективно акумулюють ^{137}Cs як на супіщаному (КН ^{137}Cs 8,5), так і торф'яному (КН ^{137}Cs 7,1) ґрунтах, з яких рослини огірка можуть забезпечити винос (нагромадження) з урожаєм понад 3% ^{137}Cs від його загального вмісту в ґрунті (3,41% на торф'яних і 3,02 — супіщаних).

УДК 631.95:631.5:631.115.8(477)

2012.2.129. ОРГАНІЧНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УМОВАХ КООПЕРАЦІЇ / Зіновчук Н.В., Зіновчук В.В., Скидан О.В. [та ін.]; за ред. Зіновчук Н.В. — Житомир, 2011. — 160 с. — Бібліогр.: 68 назв. Шифр 536563.

Екологія с.-г., органічне сільське господарство, кооперація с.-г., агротехніка, сертифікація с.-г. продукції.

Розглянуто актуальність, сучасний стан і тенденції розвитку органічного сільського господарства в Україні та, зокрема, у Житомирській області. Висвітлено агротехнічні особливості органічного землеробства, порядок сертифікації виробництва та маркування органічної с.-г. продукції. Проаналізовано напрями розвитку ринку такої продукції, зокрема канали її реалізації і маркетингові технології. Обґрунтовано організаційні засади створення с.-г. обслуговуючого кооперативу для надання послуг у виробництві та реалізації органічної с.-г. продукції.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.1/4(470):633.1

2012.2.130. НОВЫЕ И ПОТЕНЦИАЛЬНО ОПАСНЫЕ БОЛЕЗНИ ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР В РОССИИ / Афанасенко О.С., Михайлова Л.А., Мироненко Н.В. [и др.] // Вестник защиты растений. — 2011. — № 4. — С. 3–18. — Библиогр.: 130 назв.

Хвороби пшениці та ячменю нові, *P. tritici-repentis*, *P. teres f. teres*, *P. teres f. maculata*, *Ramularia collo-cygni*, *paca Ug99 Puccinia graminis*.

Узагальнено результати досліджень зарубіжних учених стосовно розповсюдження, шкодочинності, діагностування, біології розвитку збудників нових хвороб пшениці та ячменю. Так, *Pyrenophora P. tritici-repentis* — жовту плямистість пшениці, викликану аскоміцетом *Pyrenophora repens*, було виявлено 25 років тому і за короткий проміжок часу вона досягла епіфітотійного рівня. Сітчаста плямистість ячменю — збудник *P. teres f. teres* — зафіксовано у 1928 р. Вона значно розповсюдилась наприкінці 50-х — на початку 60-х років. У кінці 80-х років у посівах ячменю стала домінувати спорт-форма збудника сітчастої плямистості — *P. teres f. maculata*, яку вперше описано в 1977 р., а в 2010 р. вона спостеріа-

лась у посівах озимого ячменю Краснодарського краю. Рамуляриоз ячменю — збудник *Ramularia collo-cygni* — вперше описано в 1987 р. в Австрії, а потім він з'явився в інших країнах Європи. Належить до числа економічно значимих хвороб Європи. Расу стеблової іржі — збудник *Ug99 Puccinia graminis* U99 — вперше було ідентифіковано в Уганді в 1999 р. Зараз існує загроза епіфітотій стеблової іржі в районах появи інфекції. Представлено можливості генетичного захисту с.-г. рослин від зазначених інфекцій природними генетичними засобами.

УДК 632.25:632.26:632.4:633.11

2012.2.131. ХВОРОБИ ЛИСТЯ ЯРОЇ ПШЕНИЦІ / Ретьман М.С. // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 66–67.

Хвороби рослин, пшениця яра, борошніста роса, септіоріоз, бура листові іржа, стеблова іржа.

Зазначено, що збільшення площ посівів ярої пшениці є одним із вирішальних чинників стабілізації виробництва продовольчого зерна в Україні. Однак ураження посівів грибними хворобами значно обмежує підвищення врожайності цієї культури. Впродовж 2009–2011 рр. за моніторингу появи

та розвитку хвороб ярої пшениці встановлено, що посіви культури уражались борошністою россою та септоріозом щороку. Розвиток хвороб досягав 40,4 та 20,6% відповідно. Поширення бурї листкової іржі відмічено в 2009–2010 рр. Інфікування посівів відбувалось у період молочно-воскової стиглості. Впродовж трьох років досліджень стеблову іржу пшениці було виявлено лише у 2010 р. Рекомендується проводити постійний моніторинг посівів з метою своєчасного здійснення захисних заходів.

УДК 632.25:632.35:632.4:582.683.2

2012.2.132. ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ХВОРОБ РІПАКУ У 2012 РОЦІ ТА ЗАХОДИ З ОБМЕЖЕННЯ ЇХ ШКІДЛИВОСТІ / Марков І.П. // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 104–111.

Хвороби ріпаку, прогноз хвороб ріпаку (2012 р.), заходи боротьби, препарати (захист рослин).

Однією з причин низької врожайності озимого і ярого ріпаку в Україні є хвороби. Для ефективного профілактичного захисту важливо знати очікуваний рівень поширення окремих хвороб на рослинах впродовж вегетації. Представлено фітосанітарний стан посівів ріпаку у 2011 р. та прогноз розвитку хвороб у 2012 р., складений на основі даних державних обласних інспекцій захисту рослин і спостережень науковців. Це — снігова пліснява, бактеріоз коренів, чорна ніжка, несправжня борошниста роса (пероноспороз), альтернаріоз (чорна плямистість), фомоз (рак стебла, некроз кореневої шийки), біла гниль, сіра гниль, світла плямистість, біла плямистість, вертицильозне і фузаріозне в'янення, борошниста роса, слизистий бактеріоз. Визначено заходи щодо обмеження поширення зазначених хвороб ріпаку, зокрема: діюча речовина та рекомендований препарат, норма витрати, посіб та час обробки.

УДК 632.25:632.4:633.11

2012.2.133. СОВЕРМЕННАЯ ЗАЩИТА СЕМЯН ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ / Швартау В. // Агрохимия, агротехника, агротехнологии. — 2011. — № 6. — С. 42–43.

Захист насіння, гниль коренева пшениці, протруювачі насіння (Селект Топ, Сертикор, Максим Стар).

Визначено значне випадіння посівів озимих зернових на теренах України у сезоні 2010–2011 рр. у зв'язку з розвитком кореневої гнилі і, перш за все, — фузаріозної. Показано, що для ефективної боротьби з кореневою гниллю необхідно відновити сівозміни та забезпечити культурні рослини відповідним збалансованим живленням, зокрема фосфором, калієм, сіркою, мікроелементами. У разі необхідності вносити весною фунгіциди у фазі куціння одночасно із застосуванням гербіцидів та восени — інсектицидів. Як найбільш перспективні для застосування на основних злакових культурах рекомендуються протруювачі насіння: Селект Топ 312,5 FS т.к.е. у дозах 1,3–1,5 л/т, Сертикор 050 FS т.к.е. 0,75–1,0 л/т та Максим Стар 0,25 FS т.к.е. 1,0–2,0 л/т. При цьому встановлено, що Сертикор 050 FS т.к.е. та Селект Топ 312,5 FS т.к.е. допомагають рослинам краще переносити стрес та покращують розвиток кореневої системи. Їх застосування знижує ураження сходів фузаріозною кореневою гниллю на 40–100%.

УДК 632.482.168М:632.934.21:634.21

2012.2.134. МОНІЛІОЗ АБРИКОСА: УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИЧНИХ І ХІМІЧНИХ ЗАХОДІВ ОБМЕЖЕННЯ ШКІДЛИВОСТІ / Нагорна Л.В. // Карантин і захист рослин. — 2012. — № 2. — С. 12–14. — Бібліогр.: 20 назв.

Хвороби абрикоса, моніліоз, гниль плодова, агротехніка (прийоми), фунгіциди (ефективність).

Проведено удосконалення складових систем захисту абрикоса від моніліозу. Робота виконувалась впродовж 2006–2010 рр. у лабораторії захисту рослин Ін-ту зрощувального садівництва НААН на сортах: Зоряний, Краснощокій, Мелітопольський пізній, підщепа — жерделя. За вивчення біологічних особливостей збудника моніліозу показано важливу роль агротехнічних заходів, з дотриманням яких можна створити умови, несприятливі для розвитку патогену. Встановлено, що для обмеження поширення і розвитку моніліозу абрикоса важливе значення мають густота садіння, форма крони та всього дерева. Сильніше уражуються загущені та старші за віком насадження. Доведено доцільність ретель-

ного зрізування уражених збудником хвороби осередків патогенів абрикоса та знімання з дерев муміфікованих плодів. Показано, що високоефективними проти моніліального опіку абрикоса є фунгіциди: Стробі 50%, в.г.; Хорус 75 WG в.г.; Топсин-М 70%, з.п., а проти плодової гнилі — Скор 250 ЕС, к.е.; Чемпіон 77%, з.п. є однаково ефективним як проти моніліозу, так і плодової гнилі.

УДК 632.486.4КЛ:632.93:634.25

2012.2.135. ЗАХИСТ ПЕРСИКА ВІД КЛЯСТЕРОСПОРИОЗУ / Нагорна Л.В. // Карантин і захист рослин. — 2011. — № 11. — С. 24–26. — Бібліогр.: 13 назв.

Хвороби персика, клястероспоріоз, Clasterosporium carpophilum Lev., фунгіциди, ефективність фунгіцидів.

Протягом 2006–2010 рр. в Ін-ті зрощування садівництва ім. М.Ф. Сидоренка НААН проведено вивчення особливостей біології збудника клястероспоріозу та вдосконалення систем захисту персика. У результаті досліджень виявлено, що клястероспоріоз поширений у всій зоні вирощування культури. Визначення ефективності дії фунгіцидів показало, що препарати Блу Бордо 80% в.г., Стробі 50% в.г., Делан 70% в.г., Чемпіон 77% з.п., Скор 25% к.е., Хорус 75% в.г., Топсин-М 70% з.п. при триразовому обприскуванні персика (на початку розпускання бруньок, на початку фази рожевого бутону та після цвітіння) проявляють високу активність проти збудника *Clasterosporium carpophilum* Lev. Доведено доцільність обробки персикових садів, сильно уражених клястероспоріозом, зазначеними препаратами на фоні осінніх обприскувань 3% бордоською рідиною або Бордо Ізгаро 20% з.п.

УДК 632.51:632.93:495.11

2012.2.136. ПИРІЙ: ПОВЗУЧА НАПАСТЬ / Шаф М. // Agroexpert. — 2012. — № 1. — С. 32–33.

Захист, пирій (Agropyron repens), гербіциди гліфосатовмісні.

Пирій повзучий поширений у регіонах з великою кількістю опадів, а також на важких ґрунтах. Проблема хімічної боротьби полягає у здатності рослини до повторного відростання пагонів та ризику післядії препарату на наступні культури. Втрати врожаю зернових колосових від пирію можуть сягати 25%. Показано особливості вегетації та способи захисту після зернових колосових культур, після багаторічних трав під кукурудзу, у посівах зернових та інших культур. Висловлюється думка, що тривала дія заходів боротьби з пирієм може бути забезпечена в разі застосування гліфосатовмісних гербіцидів. Зазначені препарати повинні діяти на рівномірно пророслі рослини бур'яну, які мають щонайменше 3–4 листки. Сприятливі погодні умови покращують і подовжують дію гербіцидів. Нові форми гліфосатовмісних препаратів є найбільш гнучкими у застосуванні та ефективними у боротьбі з пирієм.

УДК 632.7:632.8:634.11:632.934

2012.2.137. СИСТЕМЫ ЗАЩИТЫ ЯБЛОНИ ОТ ВРЕДИТЕЛЕЙ В КРЫМУ / Балыкина Е.Б., Черный А.М. // Защита и карантин растений. — 2011. — № 11. — С. 47–50. — Бібліогр.: 8 назв.

Системи захисту, яблуні Криму, шкідники, інсектициди.

Проведено теоретичне узагальнення та аналіз змін, що відбуваються в рослинах яблунь, виявлено екологічні закономірності формування ентомокомплексу та удосконалено системи захисту на основі застосування нового асортименту інсектицидів. Дослідження проводили в 2000–2010 рр. у Криму, в яблуневих садах різного віку і типу вирощування. Ефективність інсектицидів визначали за відсотком смертності шкідників після обробки. У результаті досліджень встановлено, що комплекс фітофагів яблуневих садів Криму у вивчений період був представлений 37 видами. Визначено види, які домінували за кількістю, та підібрано системи захисту проти них. Загалом розроблено 3 системи захисту залежно від віку саду: для молодого — 3–7-річного, 8–15-річного та старшого за 15 років. У кожній системі захисту визначено кількість основних обробок за вегетаційний період яблунь, конкретний препарат для захисту і його концентрацію та строк обробки, сумісне застосування з регулятором росту, шкідливість для людини та навколишнього середовища. Розроблені системи відрізняються низькими витратами пестицидів та забезпечують вихід стандартної продукції на рівні 85–90%.

УДК 632.7:633.63.41/44.15.2

2012.2.138. БОРЬБА С ЛУГОВЫМ МОТЫЛЬКОМ. ИНТЕГРИРОВАННАЯ СИСТЕМА ЗАЩИТЫ / Трибель С., Стригун О. // *Зерно*. — 2012. — № 3. — С. 130–138.

Захист рослин, луговий метелик, розвиток, чисельність, засоби захисту.

Проведено інтегрований контроль чисельності лугового метелика, а саме: спостереження за його розвитком, обрахування чисельності та запропоновано заходи боротьби із зазначеною комахою. Визначено щільність популяції гусени на різних рослинах: цукрових, кормових та столових буряках, соянику, овочевих культурах, багаторічних травах, кукурудзі, сої та інших. Установлено середню кількість яєць на 1 м² та на 1 рослину. За показником сили льоту комах розраховано щільність гусени на відповідну одиницю площі. Визначено ступінь загрози від гусени в період льоту метеликів, що дає змогу застосовувати відповідну систему заходів проти неї. Запропоновано організаційно-господарські заходи, біометоди та хімічні засоби боротьби проти лугового метелика. Інсектициди рекомендовано застосовувати в період появи гусени (L1–L3). При цьому препарати у суміші ефективніші від монопрепаратів. Радикальною мірою обмеження чисельності шкідників є осіння оранка та ранньовесняне заорювання вогнищ з високою чисельністю зимуючих пронімф.

УДК 632.7:635.13

2012.2.139. МОРКВ'ЯНА МУХА В ПОСІВАХ СЕЛЕРОВИХ КУЛЬТУР В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Лікар Я.О. // *Карантин і захист рослин*. — 2011. — № 12. — С. 15–17. — Бібліогр.: 3 назви.

Муха моркв'яна, культури коренеплідні, морква, фітофаги, ентомофаги.

Проведено вивчення динаміки чисельності та біологічних особливостей фітофага та ентомофага найпоширенішого шкідника коренеплідів селерових в Україні — моркв'яної мухи (*Psila rosae* F.), яка в останні роки пошкоджує до 75% посівів моркви. У зоні Полісся і Лісостепу України шкідник розвивається в одному поколінні. За цей час личинки перегризають корінці у більш розвинених рослин, вгризаються всередину коренеплідів і проточують ходи. Листки пошкоджених рослин набувають фіолетово-червоного забарвлення, коренеплоди стають дерев'янистими і гіркуватими на смак. Доросла личинка заляльковується у ґрунті, через 30–40 діб вилітають мухи нового покоління. Встановлено, що в посівах моркви серед ентомофагів перше місце за чисельністю займають твердокрили (бембідіони), які відзначаються ненажерливістю та відіграють значну роль в обмеженні чисельності шкідника.

УДК 632.731:635.34

2012.2.140. ТРИПСИ. ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ НА КАПУСТІ / Федоренко В.П., Худолій І.В. // *Карантин і захист рослин*. — 2011. — № 11. — С. 13–16. — Бібліогр.: 12 назв.

Захист рослин, трипси, видовий склад трипсів, життєвий цикл трипсів, капуста.

Проведено вивчення видового складу трипсів та аналіз їх трофічної належності до різновидів капусти, співвідношення між рослиноідними та хижими видами, динаміки чисельності трипсів та визначення ефективності методів контролю їх шкідливості. Дослідження проведено упродовж 2008–2010 рр. Показано, що трипси завдають значної шкоди як насадженням капусти, так і за її зберігання. Видовий склад трипсів на посадках капусти у відкритому ґрунті змінюється протягом сезону і років. Установлено, що заселення трипсами капусти білоголової, червоноголової та цвітної в Житомирській і Київській областях у період проростання насіння — появи сходів не виявлено. Під кінець другого етапу — розростання розетки листя і коріння — спостерігались лише поодинокі екземпляри трипсів. Інтенсивне заселення капусти всіх видів, крім цвітної, трипсами почалось під час накопичення листової маси і подальшого розвитку кореневої системи. Найвищий рівень чисельності трипсів був у період цвітіння та утворення органів запасу, коли відбувалось ущільнення головки. Інтенсивність заселення капусти трипсами залежить від біохімічного складу рослин, який у білоголової капусти найкращий.

УДК 632.912:632.038

2012.2.141. ПОТЕНЦИАЛ ЗАЩИТЫ РАСТЕНИЙ ДАЛЕКО НЕ ИСЧЕРПАН / Кончакивская Т.М. // *Защита и карантин растений*. — 2011. — № 12. — С. 8–12.

Захист рослин, фітосанітарія, агроценози, пестициди.

Дано огляд доповідей і виступів на конференції "Обеспечение фитосанитарного благополучия земель сельскохозяйственного назначения на основе применения интегрированной защиты растений", організованої Департаментом рослинництва, хімізації та захисту рослин та Россьгосп-академією. Учасниками на конференції були виробничники, вчені, представники "Россельхозцентра", різних фірм та інші. Відкрив конференцію директор Департаменту рослинництва, хімізації і захисту рослин МСГ РФ Чекмарьов П.А. З доповіддю "Фитосанитарное благополучие агроценозов" виступив академік-секретар відділення захисту рослин Россьгосп-академії В.І. Долженко. Він нагадав, що світові втрати врожаю від шкідливих організмів за даними ФАО щороку перевищують 20%. У світі нараховується близько 9 тис. видів шкідливих комах, 50 тис. збудників хвороб, 8 тис. бур'янів. Обробки проводять на 55–68 млн га, хоча потребують захисту 100–110 млн га. Сучасний асортимент пестицидів включає 922 препарати, з них інсектициди — 213, фунгіциди — 208, гербіциди — 380, родентициди — 18 назв та інші. Академік РАСГН В.А. Захаренко виступив з доповіддю "Продовольственная безопасность: фитосанитарный аспект". Тема доповіді директора ВНДІ фітопатології С.С. Саніна була "Интегрированная защита пшеницы от вредных организмов". Зроблено ще декілька виступів і доповідей у рамках ділової програми виставки "Золотая осень — 2011", які були присвячені актуальним питанням захисту рослин.

УДК 632.952:633.11

2012.2.142. ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ФУНГІЦИДІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІД ХВОРОБ / Ретьман М.С. // *Карантин і захист рослин*. — 2011. — № 12. — С. 10–12. — Бібліогр.: 18 назв.

Хвороби, пшениця яра, фунгіциди, якість зерна.

Проведено вивчення впливу різних фунгіцидів на вміст білка та клейковини в зерні пшениці. Дослідження здійснено в 2009–2011 рр. на рослинах ярої пшениці сорту Рання 93 із обробкою шістьма різними фунгіцидами. Встановлено, що дворазова обробка посівів пшениці ярої фунгіцидами сприяла збільшенню вмісту білка на всіх варіантах досліду, за винятком Аканто плюс КС (0,5 л/га), у середньому на 0,43–1,39% та деякому підвищенню вмісту клейковини. Автор вважає, що додавання кондиціонера води Ікс-Чейндж до фунгіциду Аканто плюс КС зменшувало розвиток хвороб і, як наслідок, сприяло покращанню показників урожаю. Встановлено кореляційний зв'язок між розвитком септоріозу листя й бурі листкової іржі у фазі молочно-воскової стиглості та вмістом білка й клейковини в зерні.

УДК 632.954:632.51:633.11

2012.2.143. ГРОДІЛ УЛЬТРА — НОВІТНІЙ ЗАСІБ БОРОТЬБИ З БУР'ЯНАМИ НА ПОСІВАХ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Печенюк В.І., Хомовий М.М. [та ін.] // *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. — Кам'янець-Поділь., 2011. — Вип. 19. — С. 27–30. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 535158.

Захист, гербіцид Гроділ Ультра, бур'яни, пшениця озима, продуктивність пшениці.

Для ефективного захисту посівів озимої пшениці від бур'янів пропонується гербіцид зі специфічним спектром дії — Гроділ Ультра, створений на основі сульфанілсечовини — групи молекул з надзвичайно високою гербіцидною дією, що поєднується зі сприятливими екологічними і токсикологічними характеристиками. Гроділ Ультра швидко поглинається листками і частково кореневою системою бур'янів, здатний вільно пересуватися по всій рослині низхідним і висхідним рухом. Варіантами досліду були: контроль; 2,4-Д амінна сіль — 1,5 л/га; Гроділ Ультра — 150 г/га. Визначалась динаміка забур'яненості посівів озимої пшениці в період осіннього та весняного кушіння, а також під час збирання врожаю залежно від варіанта досліду. В таблиці показано врожайність озимої пшениці у 2009 та 2010 роках за трьома варіантами

досліді. Встановлено, що Гроділ Ультра є високоефективним гербіцидом, який у рекомендованих дозах здатний надійно контролювати всі важливі найшкодочинніші широколисті

бур'яни, включаючи осоти рожевий та жовтий, підмаренник чіпкий, берізу польову, ромашку непахучу, рутку лікарську та вівсюг.

60:575 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біологічних наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:575.112:631.527:633.11

2012.2.144. ВИКОРИСТАННЯ БЛОКІВ ГЛІАДИНІВ ТА ПОКАЗНИКА СЕДИМЕНТАЦІЇ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКІСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЗРАЗКІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ В СЕЛЕКЦІЙНИХ РОЗСАДНИКАХ / Усова З.В., Діденко С.Ю. [та ін.] // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 6. — С. 69–75. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536321.

Молекулярний аналіз, блоки гліадинів, показник седиментації, якість пшениці, селекція надсильних сортів.

Зазначено, що генетична природа якості пшениці дуже складна і вивчена недостатньо. Дослідження показали, що генетичні фактори, які визначають технологічну якість, локалізовані у всіх хромосомах пшениці. Перспективним на сьогодні є використання принципу оцінки якості за генетичними формулами запасних блоків — гліадинами та глютенінами. У процесі досліджень проведено визначення ефективності використання блоків гліадинів і показника SDS-седиментації для здійснення доборів високоякісних генотипів на ранніх етапах селекції пшениці в умовах Східного Лісостепу України. Вивчено поліморфізм гліадинів та показник седиментації у 2672 зразках контрольного розсадняка пшениці. Виділено зразки з високим і середнім генетично обумовленим рівнем якості зерна, що стало основою для створення високоякісних сортів пшениці. Ідентифіковано зразки пшениці м'якої озимої з рідкісними для зони Східного Лісостепу України алельними варіантами блоків гліадинів. Показано ефективність використання спектрів гліадинів та показника седиментації для визначення генетично обумовленого рівня якості зерна пшеничних генотипів.

УДК 60:575.113.2:575.112:633.16

2012.2.145. ПОЛИМОРФИЗМ ПО ГОРДЕИН-КОДИРУЮЩИМ ЛОКУСАМ В ПОПУЛЯЦИЯХ ЯЧМЕНЯ (*HORDEUM VULGARE* L.) ИРАНА И СТРАН СРЕДНЕЙ АЗИИ / Поморцев А.А., Мартынов С.П. [и др.] // Генетика. — 2011. — Т. 47, № 11. — С. 1545–1564.

Молекулярний аналіз, ячмінь, гордеїни, популяції із Ірану та Середньої Азії, алельна різноманітність локусів гордеїну.

Вивчено поліморфізм гордеїнів, що контролюються локусами Hrd A, Hrd B, Hrd F методом електрофорезу в крохмальному гелі у 366 зразках стародавніх ячменів з Ірану та Середньої Азії. Зазначене дослідження може зацікавити спеціалістів як з точки зору вивчення існуючої алельної різноманітності цих локусів у ячменів, так і вивчення можливих зв'язків визначених країн з іншими районами Близького Сходу та Азії. У результаті аналізу виявлено для локусу Hrd A — 60 алелів з частотами 0,0003–0,2818, локусу Hrd B — 106 алелів з частотами 0,0003–0,1603, локусу Hrd F — 5 алелів з частотами 0,0164–0,4131. Показано нерівномірність розподілу алелів та їх частот у популяціях ячменю із цих країн. Представлено генетичні формули гордеїнів усіх 366 досліджених зразків. На основі кластерного аналізу матриці частот алелів у популяціях проаналізовано структуру місцевих популяцій ячменю, які розподілилися в Ірані за п'ятьма, Туркменістані — за шістьма, Узбекистані та Киргизії — за трьома нерівнозначними за величиною кластерами. Отримані результати свідчать, що різноманітність гордеїн-кодуючих локусів і розподіл цих локусів у Ірані та країнах Середньої Азії відбувається внаслідок інтродукції та розповсюдження ячменів у результаті міграції землеробського населення.

УДК 60:575.113:575.857:636.4

2012.2.146. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІЗНИХ ПОРІД СВИНЕЙ ЗА ГЕНОМ РЕЦЕПТОРА ЕСТРОГЕНУ

(ESR) / Сидоренко О.В., Костенко С.О. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 93–100. — Бібліогр.: 24 назви. Шифр 535960.

Молекулярно-генетичний аналіз, свиня свійська, породи свиней, поліморфізм, ПДРФ, ген естрогену (ESR), аналіз кластерний.

Проаналізовано генетичну структуру різних порід свиней (велика біла, ландрас, українська м'ясна, уельська, кабан дикий) за геном відтворних якостей — рецептора естрогену (ESR) із застосуванням методу полімеразної ланцюгової реакції, а саме — ПДРФ. Фрагменти рестрикції розділяли в 4% агарозному гелі. У таблицях представлено частоти генотипів та алелів гена ESR у різних порід свиней та генетичну спорідненість і дистанції за Nei's між різними породами свиней, розраховані за частотами алелів гена ESR. Показано дендрограму генетичної спорідненості між дослідженими породами за методом UPGMA. Встановлено, що всі вивчені породи свиней (крім ландрас) характеризуються високою гетерозиготністю за геном ESR порівняно з очікуваною ($P < 0,001$). На основі кластерного аналізу різних порід за частотами алелів гена ESR оцінено картину міжпорідних відстаней. За генетичною дистанцією свині термінального кросу alba і великої білої породи найвіддаленіші від кабана дикого (відстань — 0,1987; 0,1284). Генетична відстань між популяціями кросу alba та породами ландрас — 0,1188 і українська м'ясна — 0,1010. Одержані дані можуть слугувати для добору тварин із найбільшою генетичною дистанцією при схрещуванні.

УДК 60:575.113:579.26:582.282.23

2012.2.147. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧЕСКАЯ ИДЕНТИФИКАЦИЯ ВИННЫХ ДРОЖЖЕЙ КРЫМА / Серпова Е.В., Кишковская С.А., Мартыненко Н.Н. [и др.] // Биотехнология. — 2011. — № 6. — С. 47–54. — Библіогр.: 27 назв.

Біотехнологія, дріжджі винні Криму, аналіз рестрикційний, рДНК, Saccharomyces cerevisiae.

Проведено молекулярно-генетичне вивчення дріжджів роду *Saccharomyces cerevisiae* на матеріалі природних популяцій трьох винних заводів Південного берега Криму та молекулярну реідентифікацію деяких винних штамів із колекції HIBiB "Магарач". Об'єктом дослідження були виробничі популяції дріжджів: ДВБ "Магарач", ЗАТ ім. С. Перовської та радгосп "Лівадія", а також штами з колекції HIBiB "Магарач". Полімеразну ланцюгову реакцію (ПЛР) проводили безпосередньо використовуючи дріжджеві клітини. Ампліфікацію гена 5,8S рРНК та внутрішніх спейсерів ITS1 і ITS2, а також міжгенного спейсера 2 (IGS2) здійснювали за допомогою спеціальних праймерів. За допомогою ендонуклеаз Hra I / Hae III та Alu I (Fermentas) проводили ПДРФ-аналіз 5,8S — ITS-фрагмента та спейсера IGS2. Вивчено 36 музейних штамів із колекції HIBiB "Магарач" при застосуванні рестрикційного аналізу некодуючих ділянок рДНК та ПЛР з мікросателітним праймером (GTG)₅. Показано, що штами колекції з різними видовими назвами відносяться до одного виду *Saccharomyces cerevisiae*. Виявлено кореляцію між мікросателітними маркерами штамів та джерелом їх виділення. Штами, ізольовані з виноградного вина та шампанського, відрізняються за ПЛР-профілями. Вивчено склад природних популяцій трьох винних заводів Південного берега Криму. Встановлено, що спонтанні винні популяції цих заводів представлені виключно дріжджами виду *S. cerevisiae*.

УДК 60:575.113:581.167:602.4:634.8

2012.2.148. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИЙ ПОЛІМОРФІЗМ ГЕНОТИПІВ РОСЛИН ВИНОГРАДУ ПРИ ЇХ КУЛЬТИВУВАННІ В УМОВАХ *IN VITRO* / Задорожна К.В., Бочарова В.Р. [та ін.] // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук.

зб. — О., 2011. — Вип. 48. — С. 50–53. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 536176.

Мікросателітний аналіз, сорти винограду, in vitro, алелі мікросателітних локусів.

Зазначено, що у зв'язку із зменшенням генетичного різноманіття генофонду винограду велике значення має розмноження, зберігання та культивування цінних генотипів в умовах *in vitro*. Наявність колекції генотипів *in vitro* дає можливість у будь-який період року вивчати та залучати у селекцію сорти і клони винограду. У статті представлено результати дослідження генотипів двох сортів винограду Добрина та Кардішах після культивування в умовах *in vitro* із застосуванням мікросателітного аналізу. Ампліфікація з 5-ма мікросателітними локусами проведено методом ПЛР. Електрофоретичний розподіл продуктів ампліфікації здійснювали в 8% ПААГ. Серед вивчених зразків одного сорту, які культивувалися в умовах *in vitro*, генетичних змін не спостерігалось, що свідчить про можливість використання речовин-інгібіторів для довгострокового культивування винограду. Виявлено оригінальний генотип у однієї рослини сорту Кардішах за локусом *vmc 2h4*, який характеризувався додатковим алелем 213 п.о.

УДК 60:575.17:597.5

2012.2.149. НОВЫЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О ПОПУЛЯЦИОННО-ГЕНЕТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЕ МОРСКИХ РЫБ / Салменкова Е.А. // Генетика. — 2011. — Т. 47, № 11. — С. 1440–1450.

Молекулярна генетика, популяційно-генетична структура, риби морські, сучасні уявлення.

Зазначено, що уявлення про популяційно-генетичну структуру багатьох морських риб з високою міграційною активністю за останнє десятиліття істотно змінилось. Молекулярно-генетичні дослідження атлантичної тріски та атлантичного оселедця показують складну картину просторової генетичної диференціації. Виявилось, що міграційна активність морських риб у багатьох місцях обмежена гідрологічними та фізико-хімічними перехідними зонами, а також коловоротами в районах нереста. У деяких морських видів виявлено прояв натального хомінга. Різні обмеження міграційної активності у морських риб сприяють формуванню локальних адаптацій за екологічно важливими фенотиповими ознаками. Ефекти добору активно досліджуються на геномному рівні із застосуванням підходів популяційної генетики. Сучасні уявлення про популяційно-генетичну та адаптивну внутрішньовидову структуру підтверджують та розвивають основні положення концепції системної організації виду та його популяцій, висунутої Ю.П. Алтуховим та Ю.Г. Ричковим. Даний огляд про багаторічні дослідження академіка РАСГН Ю.П. Алтухова підготовлено до його ювілейної дати — 75-річчя від дня народження.

УДК 60:575.174.015.3:599.742.4

2012.2.150. МИКРОСАТЕЛИТНЫЙ АНАЛИЗ ДВУХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПОПУЛЯЦИЙ СОБОЛЯ (MARTES ZIBEL-LINA L.) / Каштанов С.Н., Афанасьев К.И. [и др.] // Генетика. — 2011. — Т. 47, № 12. — С. 1622–1628. — Библиогр.: 10 назв.

Мікросателітний аналіз, соболь, генетична різноманітність популяцій, диференціація за локусами.

Проведено визначення ступеня генетичної різноманітності та диференціації двох клітинних популяцій соболя на основі мінливості мікросателітних локусів. Для аналізу ДНК виділяли з м'язів соболя. Було проаналізовано зразки тканин 50 тварин із звірогосподарства "Пушкинский" та 200 тварин із господарства "Салтыковский". Ампліфікацію мікросателітних локусів *Ma 2*, *Ma 3*, *Ma 9*, *Ma 14*, *Mer 041*, *Mvis 075*, *Ma 8*, *Ma 15*, *Gg 3*, *Gg 4* проводили в термоциклері "MJ Research". Продукти ампліфікації розділяли в 6% ПААГ в 1хTBE буфері. Зазначено, що висока цінність хутра соболя та стабільний попит на нього призвели до значного зменшення чисельності природних популяцій цього виду. Перші звіроферми з'явилися у 1929 р. Спрямований добір протягом наступних 80 років дав можливість створити однорідні за кількісними ознаками стада соболів. Популяції соболів досліджених господарств були родоначальниками існуючих клітинних популяцій. Вперше розроблено оцінку ступеня генетичної мінливості за допомогою мікросателітних маркерів. Дослідження

двох клітинних популяцій проведено за 10 мікросателітними локусами, в результаті чого виявлено 75 алелів. Визначено декілька специфічних алелів для кожної популяції. Досліджені популяції диференційовані за чотирма локусами.

УДК 60:575.222.7:577.152:597.551.2

2012.2.151. ГИБРИДИЗАЦИЯ ЗОЛОТОГО КАРАСЯ (SARASSIUS CARASSIUS LINNACUS, 1758) В ВОДОЁМАХ УКРАИНЫ И ГЕНЕТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА ГИБРИДОВ / Межжерин С.В., Кокодий С.В., Кулиш А.В. и др. // Цитология и генетика. — 2012. — Т. 46, № 1. — С. 37–46. — Библиогр.: 19 назв.

Карась золотий, гібриди у водоймах України, генетична структура, генне маркування, ізоферменти, цитометрія.

Проведено дослідження генетичної структури гібридних популяцій золотого карася *Carassius carassius* в полівидових поселеннях карасів у водоймах України із застосуванням генного маркування та цитометрії. Об'єктом дослідження слугували 1638 особин карасів, виловлених у 36 водоймах України в 2006–2010 рр. Аналізували ізоферменти *Aat*, *Gpi*, *Ldh*, *Es*, структурні білки м'язів *Pt*, *Tf* та *Hb* крові методом електрофорезу в 7,5 ПАГ. Плоідність цитометрично встановлювали шляхом визначення розмірів еритроцитів у мазках крові. На основі проведених аналізів доведено факт широкої гібридизації між *C. carassius* та *C. auratus*. Ці гібриди були аллодиплоїдами, аллотриплоїдами — самками та самцями у рівних співвідношеннях. Виявлено декілька клонових гібридів *C. carassius* × *C. gibelio*-1, які були тетраплоїдними самками та одна триплоїдна самка *C. carassius* × *Tinca tinca*. Автори наводять аргументи про те, що гібридизація адвентивного виду *C. auratus* з аборигенним *C. carassius* стала одним із механізмів витіснення та депресії популяцій останнього виду.

УДК 60:575.827:634.8

2012.2.152. МАРКЕРНА СЕЛЕКЦІЯ ВИНОГРАДУ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА / Кожухова Н.Е. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2011. — Вип. 48. — С. 82–84. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 536176.

Молекулярні маркери, Marker-Assisted Selection (селекція за молекулярними маркерами), виноград, фертильність, безнасінність, стійкість до фітопатогенів.

Використання молекулярних маркерів для поліпшення сортів рослин, так званий добір за маркерами (Marker-Assisted Selection), в останні роки стало невід'ємною складовою селекції таких с.-г. культур, як: ячмінь, пшениця, рис, кукурудза, просо, томат, соя, а також виноград. Маркерна селекція — це метод селекції, коли добір генотипів ведеться не за морфологічними ознаками, а за особливостями генотипу. У статті наведено інформацію про принципи добору за молекулярними маркерами, його відносні переваги порівняно із традиційною селекцією. Обґрунтовано величезний потенціал Marker-Assisted Selection (MAS) для підвищення ефективності та точності селекції. Наведено приклади використання MAS в селекції винограду для маркування таких ознак, як: безнасінність, стійкість до фітопатогенів та фертильність. Підібрано маркери до відповідних генів, розроблено ПЛР-методи. Описано спробу маркування QTL столового винограду, пов'язаного з фертильністю.

УДК 60:575:632.38:579.25:634.8.03

2012.2.153. ДІАГНОСТИКА ЕУТИПІОЗУ ВИНОГРАДУ МЕТОДОМ ПЛР / Конуп Л.О., Варварчук І.П. [та ін.] // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2011. — Вип. 48. — С. 89–91. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 536176.

Полімеразна ланцюгова реакція, еutipіоз винограду, Eutipa lata, клони столових і технічних сортів винограду.

Еutipіоз — одна з найшкодочинніших хвороб винограду. Збудник хвороби — *Eutipa lata* — розповсюджується аскоспорами через крапельне зрошування, зливи, а також за механічного ураження деревини. Діагностика цієї хвороби є важливим заходом для запобігання її розповсюдженню. Проведено дослідження для виявлення, діагностики та ідентифікації еutipіозу на виноградниках Одеської області. Інфікованість збудником еutipіозу досліджували матеріал клонів декількох столових і технічних сортів винограду. Було використано методи фітосанітарного обстеження та метод

полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР). У результаті досліджень ідентифіковано еutipіоз винограду. При цьому встановлено, що найбільше збудником еutipіозу уражається сорт Каберне Совіньйон. Показано, що одним із джерел еutipіозу

є імпортований садивний матеріал, не сертифікований на наявність збудника. Визначено, що метод ПЛР дає можливість ідентифікувати і виявити латентну форму збудника хвороби, що запобігає її розповсюдженню.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.1“324”:631.524.85.01

2012.2.154. АДАПТАЦІЯ К ЗИМЕ. ПОВЫШАЕМ УСТОЙЧИВОСТЬ ОЗИМЫХ К ДЕЙСТВИЮ НИЗКИХ ТЕМПЕРАТУР / Крамерев С. // *Зерно*. — 2011. — № 12. — С. 44–55.

Культури зернові озимі, зимостійкість, морозостійкість, адаптація рослин, температури низькі, добрива мінеральні.

Відмічено, що зниження температури взимку до -17°C протягом трьох діб призводить до загибелі посівів озимих зернових культур. Найбільш шкідливим моментом для озимини є стадія рослин в 1–3 листка, коли вони переходять від гетеротрофного живлення до автотрофного. Критичною температурою на вузлі кущення, коли гине 50% рослин, для пшениці озимої є -15°C , ячменю озимого — мінус $10-12^{\circ}\text{C}$. Візуальною оцінкою загибелі коренів озимих є їх колір: у живих рослин він світло-сірий або білий, у мертвих — коричневий. Головною причиною вимерзання рослин є слабкий їх розвиток у осінній період. Підвищити морозостійкість можна шляхом селекції, агротехнікою (строки сівби, попередники, удобрення), хімічними речовинами (криопротектори). Майже у кожній науковій праці відзначається суттєва роль розчинних вуглеводів у зимостійкості, збільшення концентрації яких у цитоплазмі клітин сприяє пониженню температури точки замерзання клітинного соку. Морозостійкі сорти пшениці озимої володіють високим рівнем синтезу органічних фосфатів і більшою узгодженістю процесів окислення і фосфорилування за низьких температур. Адаптація рослин до низьких температур супроводжується збільшенням кількості фосфоліпідів. Оптимальний габітус рослин озимини — 5–7 пагонів висотою 22–27 см. Внесення азотних добрив восени призводить до зниження зимостійкості, переростання рослин, зменшення стійкості до хвороб. Фосфорно-калійні добрива позитивно впливають на зимостійкість. За їх впливу покращується розвиток кореневої системи, підсилюється процес укорінення, глибше їх проникнення у вологі шари ґрунту, підвищується поглинальна здатність ризосфери. Фосфор збільшує енергію кущення, густоту стояння, кількість колосків і зерен у колосі, покращує якість зерна, сприяє кращому використанню азотних добрив.

УДК 633.15:62–634.5

2012.2.155. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КУКУРУДЗИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПАЛИВ / Полішкевич О.Р. // *Вісник аграрної науки Причорномор'я*: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 3(60): Екон., с.-г., техн. науки. — С. 76–80. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536383.

Кукурудза, етанол, енергетичний баланс, ефективність використання.

Розглянуто можливість використання кукурудзи для виробництва етанолу (Ет) в Україні. Його можна виробляти із зерна жита, пшениці, кукурудзи, бульбових, цукрового буряку та інших культур. Виробництво Ет з цукрових буряків значно простіше, ніж з інших культур, проте буряк не дає достатньої кількості відходів для отримання тепла, що призводить до подорожчання Ет. В Україні найефективнішою с.-г. культурою для виробництва Ет є кукурудза, оскільки дає найбільший його вихід з тонни сировини, а природно-кліматичні умови дають змогу отримувати високі та стабільні врожаї. Етанол з кукурудзи має нижчу температуру згоряння (28 МДж/кг), ніж бензин (44 МДж/кг). Однак за кращого горіння енергії

виділяється на третину більше, ніж було витрачено на вирощування кукурудзи. Бензин же повертає лише 80% енергії, витраченої на його виробництво. Україна за сумарною потужністю спиртових заводів може щороку виробляти до 0,3 млн т Ет. Крім того, перспективним напрямом є будівництво спиртових заводів малої потужності (до 5 т/добу Ет), що дасть можливість додатково отримувати 0,05 млн т та нові робочі місця. Ці заходи сприятимуть зменшенню споживання дорогого імпортованого бензину і частковій незалежності від експортерів нафти.

УДК 633/635:[631.526.32+631.527]:57.82.13:60

2012.2.156. МОЛЕКУЛЯРНЫЕ МАРКЕРЫ И ТЕСТИРОВАНИЕ СОРТОВ РАСТЕНИЙ НА ОТЛИЧИМОСТЬ, ОДНОРОДНОСТЬ И СТАБИЛЬНОСТЬ: СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ / Сиволап Ю.М., Кожухова Н.Э. // *Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів*. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 147–154. — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 535960.

Молекулярні маркери, сортова ідентифікація, відмінність, однорідність, стабільність (ВОС-тест), Південний біотехнологічний центр.

Розглянуто сучасний стан проблеми впровадження молекулярних маркерів для оцінки рослин на відмінність, однорідність та стабільність, що санкціоновано міжнародними угодами. Міжнародний союз захисту сортів рослин (Union pour la protection des obtentions Végétales, UPOV), Система прав селекціонерів рослин (International Seed Federation, ISF), Європейська асоціація насіння (European Seed Association), Американська асоціація з торгівлі насінням (The American Seed Trade Association, ASTA) розробили серію документів, які використовуються за реєстрації нових сортів рослин та у вирішенні спірних питань авторства селекціонерів. В Україні Південний біотехнологічний центр (ПБЦ, Одеса) розробив методику ідентифікації та визначив молекулярні маркери у кукурудзи, пшениці та рису і рекомендував Державній службі з охорони сортів рослин використовувати їх при реєстрації нових сортів. Однак із-за відсутності належного обладнання у багатьох селекційних установах цей процес впроваджується повільно.

УДК 633/635:575.224

2012.2.157. МУТАГЕННА ДІЯ НУКЛЕІНОВИХ КИСЛОТ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПРОЦЕС / Карпова І.С., Малюта С.С. // *Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів*. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 134–146. — Бібліогр.: 105 назв. Шифр 535960.

Мутагенна дія ДНК, геном організму, перенесення генів.

Розглянуто результати вивчення механізму дії ДНК із застосуванням різних методів й об'єктів. Мутагенну дію ДНК було відкрито у 1939 р. при вивченні кросинговіру у дрозофіл. ДНК різного походження, виділені із тварин, рослин, вірусів, спричиняли виникнення мутацій. Частота мутацій досягала гігантських величин, які у сотні і тисячі разів перевищували частоту мутацій, індукованих хімічними і фізичними чинниками. Проведені дослідження на великому експериментальному матеріалі виявили схожість проявів мутагенних ефектів ДНК-мутагенезу у тварин (дрозофіла) та рослин (кукурудза); специфічність ДНК-мутагенезу; здатність до індукції як домінантних, так і рецесивних мутацій; відсутність хромосомних

перебудов; подовжену мутагенну дію. На підставі цього зроблено припущення, що за допомогою мутагенної дії ДНК, як способу, можливо втручатися у геном організму у напрямі

мі зміни окремих генів, створювати бажані генотипи живих організмів, звільнятися від спадкових хвороб та керувати мутаційним процесом.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11"324":[631.5+631.8+632.9]

2012.2.158. АГРОХИМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗЕРНА ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ В УСЛОВИЯХ ЦЕНТРАЛЬНОГО РАЙОНА НЕЧЕРНОЗЕМНОЙ ЗОНЫ / Личко А.К., Личко Н.М., Новиков Н.Н. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2011. — № 5. — С. 61–71. — Библиогр.: 6 назв.

Пшениця озима, якість зерна, добрива, засоби захисту рослин.

Наведено результати досліджень щодо впливу доз мінеральних добрив, засобів захисту рослин, сорту і погодних умов на показники якості зерна пшениці озимої в умовах Центрального району Нечорноземної зони. Вивчали сорти пшениці озимої Поліська безоста і Московська 39, висіяні по пласту бобово-злакових трав другого року використання. Виявлено, що фізико-хімічні показники якості зерна пшениці (маса 1000 зерен, вирівняність, натура, зольність) мало змінювалися під дією засобів захисту рослин (коефіцієнт варіювання менше 10). Вони більше залежали від впливу погодних умов. Застосування азоту на фоні $P_{60}K_{120}$ сприяло незначному підвищенню скловидності (3–7%), маси 1000 зерен (2,2–2,8 г), натури (8–16%), зниженню зольності на 0,03–0,06%. Вміст білка, за внесення азоту в дозах 90 і 135 кг/га, збільшувався у зерні сорту Поліська безоста в середньому за три роки (2001–2002 і 2008) на 1,7 і 2,9%, клейковини — на 5,0 і 6,4%, зерні сорту Московська 39 на 1,0 і 1,4% і на 2,6 і 3,1% відповідно. Зроблено висновки, що в умовах ЦРНЗ показники якості зерна можна покращити за рахунок внесення азотних добрив на фоні $P_{60}K_{20}$ сумісно з засобами захисту рослин та вирощування пшениці по пласту бобово-злакових трав.

УДК 633.11"324":631.522/524:631.526.32:631.559/4

2012.2.159. РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Кочмарський В.С., Коломієць Л.А., Колічій В.Т., Назаренко С.Г., Маринка С.М. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 32–39. — Библиогр.: 20 назв. Шифр 535960.

Пшениця озима, сорти, мінливість, гідротермічний чинник, продуктивність, якість зерна.

Наведено специфіку формування низки ознак у шести сортів пшениці озимої: Колумбія і Вдячна (ранньостиглі), Ремеслівна (середньоранній), Волошкова, Калинова і Колос Миронівщини (середньостиглі) за дії гідротермічних чинників. Рівень врожайності та маса 1000 зерен на 75 і 56% відповідно залежали від умов року вегетації. Виявлено, що генетичний чинник сорту впливав на вміст клейковини (45,4%) і показник седиментації (44,1%). Максимальну мінливість ознаки виявлено за урожайністю ($V=22,2-33,2\%$), середню — за вмістом клейковини ($V=11,6-17,8\%$), седиментації ($V=13,0-17,8\%$). Від незначної ($V=7,9-9,9\%$) до середньої мінливості ($V=10,9-16,4\%$) — маса 1000 зерен. Сорти Колос Миронівщини, Калинова і Волошкова (середньостиглі) формували максимальну продуктивність (65–67 ц/га) з якістю зерна класу цінних пшениць. Особливістю середньораннього сорту Ремеслівна та ранньостиглих Колумбія і Вдячна є їхня здатність формувати високоякісне зерно незалежно від гідротермічних чинників, проте за рівнем продуктивності вони поступалися середньостиглим сортам. Різниця в реакції сортів на гідротермічні чинники та специфічні особливості сортів при формуванні продуктивності та якості зерна потребує використання різних груп стиглості сортів у виробництві.

УДК 633.11"324":631.524.86.01

2012.2.160. СТВОРЕННЯ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ НА СТІЙКІСТЬ ДО

ХВОРОБ / Черняєва І.М., Петренкова В.П., Лучна І.С. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 59–65. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 06 536517.

Пшениця озима, лінії пшениці, джерела стійкості до хвороб, цінні ознаки, гібридизація, вихідний матеріал.

Наведено результати створення вихідного матеріалу пшениці м'якої озимої, стійкого до листових хвороб та твердої сажки, методом гібридизації джерел стійкості та кращих районованих сортів пшениці. Цілеспрямованими доборами у гібридних популяціях F_2-F_5 було виділено 25 кращих ліній пшениці озимої з груповою стійкістю (7–8 балів) до борошнистої роси, бурі іржі та септоріозу та 8 ліній, стійких до твердої сажки та бурі іржі (7–9 балів), посухостійких, здатних до відновлення продуктивного стеблостою після пошкодження клопом-черепашкою у фазі трубкування. Урожайність відібраних ліній у середньому за 2007–2010 рр. сягала 306,7–565,3 г/м², густина стеблостою — 421,6–455,8 рослин/м², маса 1000 зерен — 39,11–37,8 г. Отриманий вихідний матеріал, переданий до Наукового Центру генетичних рослин України, може бути використаний для селекції на стійкість до хвороб.

УДК 633.11"324":631.559:631.514

2012.2.161. ВЛИЯНИЕ ВЕСЕННЕГО БОРОНОВАНИЯ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ НА УРОЖАЙНОСТЬ / Тулицын Н.В., Валякин С.В. // Аграрная наука. — 2011. — № 12. — С. 30–32.

Пшениця озима, боронування посівів пшениці, типи борон, урожайність.

Наведено вплив типу борон на врожайність посіву озимої пшениці. Для цього використовували стандартну борону БЗТС-1 (контроль) і борону з новим зубом (ковзко-ріжучий принцип). Весняне боронування озимих проводиться задля: вичислення загнаних рослин і листків, руйнування мишиних гнізд і нір, ґрунтової кірки, знищення бур'янів, стимулювання весняного кущення рослин. Установлено, що боронування посівів бороною з новим зубом у декілька разів зменшує налипання ґрунту на зуб, він був значно чистішим, ніж у контрольній бороні. Однак остання сильніше розпушувала ґрунт, борозна була глибшою, більше утворювала скиб і грудок ґрунту, ніж нова борода. Внаслідок цього більше, а інколи і повністю, присипалися землею рослини. Боронування звичайною бороною призводило також до підривання кореневої системи у 25% рослин і у 20% рослин — стебла і листки присипалися землею, що негативно впливало на врожайність. Різниця за кількістю присипаних землею рослин між боронуванням контрольною бороною і бороною з новим зубом сягала до 70,5 шт./м², а за кількістю вирваних — 21,4 шт./м², що помітно вплинуло на врожайність — 28,6 ц/га за контрольною бороною і 31,6 ц/га — новою.

УДК 633.112.9:631.526.32:664.6:[633.11"324"+633.14"321"]

2012.2.162. ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ И ХЛЕБОПЕКАРНЫЕ СВОЙСТВА ЗЕРНА СОРТОВ ТРИКАЛЕ В СРАВНЕНИИ С ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЕЙ И ОЗИМОЙ РОЖЬЮ / Горянина Т.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 12. — С. 30–32. — Библиогр.: 12 назв.

Тритикале, пшениця, жито, борошно, якість зерна та хліба.

Наведено аналіз якості зерна сортів озимого тритикале порівняно з якістю зерна сортів озимої пшениці та озимого жита в умовах Саратовської області Росії. У середньому за п'ять років (2005–2009) на неудобренному чорному парі урожайність сортів озимого тритикале (21,3–28,8 ц/га) була на одному рівні або вище озимої пшениці (21,6 ц/га) і на

4,8–12,3 ц/га нижче озимого жита. Зерно сортів озимого тритикале крупніше (32,9–35,9 г), ніж у озимого жита (31,6 г) і на одному рівні з пшеницею (33,5 г). За вмістом білка сорти тритикале перевищували пшеницю на 13,4–23,2%, жито — на 5,8–15,0%. За кількістю крохмалю (51,9–56,4%) і жиру (1,15–1,29%) зразки були на одному рівні. Клейковини у борошні із зерна тритикале було менше (на 0,74–1,04%) і за якістю вона відповідала 2-й групі. Хліб із борошна характеризувався солодким смаком, його якість була проміжною між хлібом із пшениці і жита, об'єм був нижчим на 182–240 і 165–223 см³ відповідно. Додавання борошна пшениці до борошна тритикале покращувало еластичність і об'єм тіста. Пористість і смак хліба суміші був на рівні або вищий на 0,3–0,8 і 0,5–1,0 бала, ніж хліб із борошна тритикале. Кращий варіант — суміш борошна пшениці і тритикале у співвідношенні 50:50.

УДК 633.13:631.526.32:631.559:631.816

2012.2.163. УРОЖАЙНОСТЬ И КАЧЕСТВО ЗЕРНА ОВСА ПРИ РАЗЛИЧНОМ ОБЕСПЕЧЕНИИ УДОБРЕНИЯМИ / Таразанова Т.В., Садовская Э.Н. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2011. — Вип. 5. — С. 72–78. — Библиогр.: 10 назв.

Овес, система удобрений, урожайность, качество зерна.

Наведено результати вивчення впливу систем удобрення (контроль, базова — $N_{60}P_{30}K_{60}$, інтенсивна — $N_{120}P_{50}K_{120}$, високоінтенсивна — $N_{180}P_{70}K_{180}$) на урожайність і якість зерна вівса сорту Борець порівняно з контролем — сорт Скакун. Погодні умови сприяли формуванню урожайності сорту Скакун у межах 2,19–5,01 т/га, а сорту Борець — від 1,80 до 4,16 т/га. За внесення мінеральних добрив базової системи урожайність сорту Скакун збільшилась в 1,8 раза, Борець — 2,3 порівняно з контрольним варіантом. Подальше збільшення дози добрив (інтенсивна технологія) збільшило урожайність сорту Скакун в 1,4 раза, Борець — суттєво не змінилась. Високоінтенсивна технологія призвела до зниження урожайності. Системи удобрень суттєво покращили поживну цінність зерна вівса: вміст білка збільшився в 1,3–2,1 раза, крохмалю — на 3,0–11,1%, на 3,5–4,1% знизилась плівчастість зерна, а також показники кислотності і зольності.

УДК 633.15:631.527.5

2012.2.164. РЕЗУЛЬТАТЫ РАБОТ СІ СТВОРЕННЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ІНТЕНСИВНОГО ТИПУ / Козубенко Л.В., Чернобай Л.М., Сікалова О.В., Камішан Т.Н., Івлєва Т.В., Барсуков І.П., Музафаров Н.М., Васильєвська С.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 6. — С. 87–93. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовівництво). — Библиогр.: 6 назв. Шифр 536321.

Гібриди кукурудзи, урожайність зерна, зелена маса, група стиглости.

Наведено результати робіт зі створення високоврожайних гібридів кукурудзи інтенсивного типу різних груп стиглості: ранньостиглих, середньоранніх та середньостиглих. Станом на 2011 р. до Державного реєстру сортів рослин України та Реєстру селекційних досягнень Росії занесено 22 гібриди та 4 визнано перспективними. Вісім гібридів є простими, які найбільш урожайні та вирівняні за всіма ознаками. До простих гібридів інтенсивного типу належить Вимпел МВ, урожайність зерна якого на виробничих посівах сягала 10 т/га і більше. Серед інших новинок Харківської селекції слід відзначити подвійні міжлінійні гібриди: Кредит МВ та Індустрія МВ з урожайністю зерна 10,76 і 14,18 т/га відповідно. Крім цих гібридів в Ін-ті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва створено ще низку високоврожайних гібридів інтенсивного типу: Лелека МВ, Донор МВ, Варта МВ, Кардинал МВ та інші з урожайністю зерна 11–14 т/га та 38–40 т/га — зеленої маси. Всі створені гібриди отримано на основі схрещування високоврожайних форм Харківський 23М, Харківський 24М, Харківський 35М та ін.) — 6,95–8,37 т/га.

УДК 633.15:631.559:631.67(44)

2012.2.165. БОЛЬШЕ 100 ЦЕНТНЕРОВ — НОРМА / Жан Поль Рено // Зерно. — 2011. — № 12. — С. 56.

Кукурудза у Франції, урожайність кукурудзи, агротехніка вирощування.

Відмічено, що 2011 р. став показовим для кукурудзяної галузі Франції. Погодні умови практично скрізь, за незначним винятком, сприяли досягненню рекордних результатів з урожайності кукурудзи. Неабияку роль у даному випадку відіграли агротехнічні рішення виробників, а також прогрес селекції і генетики. Однак фахівці ARVALIS вважають, що потенціальну продуктивність кукурудзи ще не вичерпано, а значить є надія вирощувати й збирати ще більшу врожайність. Зернову кукурудзу у Франції вирощували на площі 16 млн га, де за рахунок ранньої сівби (до 13 квітня) в цілому по країні збирали по 105 ц/га. В окремих регіонах урожайність досягала 120 ц/га. На окремих площах з "елітними" умовами, за рахунок ранніх строків сівби і зрошення, врожайність сягала 150 ц/га, а на кращих сортодільницях на північ від Лаури — 160 ц/га, на південь — 180 ц/га.

УДК 633.16"321":631.527

2012.2.166. ЕФЕКТИВНІСТЬ СЕЛЕКЦІЇ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО БЕЗОСТОГО / Козаченко Р.М., Васильєв Н.І., Наумов О.Г., Іванова Н.В., Маркова Т.Ю., Шелякіна Т.А., Матвієць В.Г. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 37–45. — Библиогр.: 24 назви. Шифр 06 536517.

Ячмінь ярий, безостість, різновидність, зразки колекції, схрещування, сорт, лінія, урожайність.

Показано ефективність створення безостих сортів і ліній ячменю ярого за комплексом цінних ознак шляхом залучення до схрещування зразків колекції з ознакою "безостість". Основним джерелом безостості є ячмінь різновидності *dun-dar*, яка розповсюджена в Китаї та Японії. Безості зразки колекції схрещували з кращими сортами ячменю ярого різного еколого-географічного походження та перспективними селекційними лініями. Ознака "безостість" носить домінуючий характер успадкування, що дало можливість шляхом доборів в F_3 – F_4 виділити низку перспективних безостих ліній. Кращу з них 04-476, під назвою сорт Модерн, у 2009 р. було передано до Державного сортопробування. Сорт Модерн належить до різновидності *subinerme*, середньостиглий, стійкий до вилягання (7,8 бала), маса 1000 зерен — 46,5 г, середня врожайність — 4,81 т/га. Окрім сорту Модерн, за врожайністю виділено низку ліній: 05-880 (4,67 т/га), 05-1474 (4,67), 05-889 (4,63), 05-401 (4,30 т/га) та ін. Вегетаційний період їх становить 79–93 доби, стійкість до вилягання — 7,6–8,9 бала, стійкість до ураження збудником летючої та кам'яної сажок (8–9 балів), середньостійкий до сітчастого гелмінтоспориозу та внутрішньостеблових шкідників (5 балів). Лінія 05-401 характеризується високобілковістю, що є цінним для харчової промисловості та кормовиробництва.

УДК 633.16"321":631.527

2012.2.167. РІВЕНЬ, ВАРІАБЕЛЬНІСТЬ ТА КОРЕЛЯЦІЯ КІЛЬКІСНИХ ОЗНАК У РІЗНОВИДНОСТЕЙ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Козаченко Р.М., Солонечний П.М., Васильєв Н.І. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 46–58. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 536517.

Ячмінь ярий, різновидність, ознака кількісна, варіабельність, кореляція.

Вивчено рівень, варіабельність та кореляцію показників 9 кількісних ознак у 8 малопоширених (*inermis koern*, *nudidebiciens koern* та ін.) і 2 широкопоширених (*nutans Schübl.*, *medicum koern*) різновидностей ячменю ярого. Вивчали ознаки: висоту рослин, продуктивну куцистість, довжину і щільність колоса, кількість зерен у колосі, масу зерна з колоса, масу 1000 зерен, продуктивність рослин і співвідношення маси зерна з рослини до маси соломи. Найвищою була варіабельність ознак: продуктивна куцистість ($V=19,5$ – $29,6\%$), маса зерна рослини ($V=18,2$ – $36,9\%$), кількість зерен у колосі ($V=23,9$ – $38,4\%$). Найменшою: щільність колоса ($V=5,4$ – $7,4\%$) та висота рослин ($V=9,2$ – $15,6\%$). Продуктивність рослин позитивно і достовірно корелює з масою зерна з колоса ($r=0,71$ – $0,77$), масою 1000 зерен ($r=0,57$ – $0,67$), продуктивною куцистістю ($r=0,73$ – $0,76$). За рівнем прояву ознак виділено сорти: Фенікс — 8 ознак (за винятком щільності колоса), Токада і Етикет — 7 ознак (за винятком щільності і кількості зерен у колосі), Джерело — 6 ознак, Галактик, Гетьман і Вакула — по 5 ознак. Неоднаковий прояв рівня ознак важливо враховувати в рекомбінаційній селекції.

УДК 633.16"321":631.527:528

2012.2.168. ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ КІЛЬКІСНИХ ОЗНАК РІЗНОВИДНИСНИХ ФОРМ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА ГЕНЕТИЧНОЮ ВАРІАЦІЄЮ ТА УСПАДКОВУВАНІСТЮ / Козаченко М.Р., Солонечний П.М., Васильо Н.І. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 6. — С. 3–12. — (Сер. Рослиництво, селекція і насінництво, плодоовочівництво). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536321.

Зразки ячменю ярого, фракції крохмалю, ознаки кількісні, амілопектин, амілоза, варіювання ознак, кореляція.

Відмічено, що зерно ячменю ярого залежно від року вирощування різниться за вмістом білка і крохмалю та їх фракційним складом. Якість крохмалю залежить від співвідношення фракцій амілопектину та амілази. За фракційним складом крохмалю вивчали п'ять колекційних зразків типу Ваху (100% фракції амілопектину) та вісім сортів. Установлено такі залежності від погодних умов: варіювання рівня висоти рослин ($V=15,4-12,9\%$) та довжини колоса ($V=17,0-19,4\%$) було невеликим; продуктивної кущистості ($V=27,0-24,3\%$), кількості зерна з основного колоса ($V=38,1-42,1\%$), продуктивності зерна з рослини ($V=40,1-38,7\%$) — великим. За два роки досліджень виявлено, що продуктивність рослин ячменю достовірно залежала від ознак: маси зерна з колоса ($r=0,63-0,83$), щільності колоса ($r=0,86-0,90$), відношення маси зерна до маси соломи ($r=0,67-0,93$). Зразки мутацій Ваху: UA 0804955, UA 039699, UA 039701, UA 039748, IR 6912 характеризувалися високим вмістом фракції амілопектину в крохмалі — 97–100%, тоді як звичайний вміст — 70–75%. Найбільше кількісних ознак з високим рівнем цієї фракції мали сорти: Джерело, Етикет і Вакула. Зразки з різним кількісним фракційним складом крохмалю і кількісних ознак з високим рівнем становлять інтерес для рекомбінаційної селекції ячменю.

УДК 633.16"324":631.527:631.559

2012.2.169. ОЗИМЫЙ ЯЧМЕНЬ: ПРОДУКТИВНОСТЬ И ЕЁ СЛАГАЕМЫЕ / Сариев Б.С., Абуғалиева А.И., Тундибаев К.К., Калибаев Б.Б. // Сибирский вестник сельскохозяйственной науки. — 2011. — № 11/12. — С. 105–111. — Библиогр.: 6 назв.

Ячмень озимий, пагони продуктивні, кількість зерен у колосі, маса 1000 зерен, продуктивність.

Наведено результати вивчення продуктивності і її складової у ячменю озимого в умовах Казахстану. Вивчали 60 зразків дво- і шестирядного ячменю озимого і 15 стандартних сортів згідно блоків СР-2. Установлено, що продуктивність зумовлюють: кількість колосів на 1 м^2 , кількість зерен у колосі та маса 1000 зерен. Оптимальна кількість колосів ($600-700\text{ шт./м}^2$) характерна для 25% шестирядних форм і 37% — дворядних. Більш високу врожайність зерна формували зразки з наявністю 35–40 зерен у колосі. У дворядних зразків маса 1000 зерен стабільна за роками, зерно крупніше ($42,9-60,8\text{ г}$) порівняно з шестирядними формами ($34,0-46,6\text{ г}$). На підставі цих даних відселектовано п'ять зразків, які стабільно перевищували сорт-стандарт Берекс 54 (ОЯ-252 — $48,5\text{ ц/га}$; ОЯ-312 — $47,5$; ОЯ-305 — $45,0$; АИ-15 і АИ-18 — $44,8\text{ ц/га}$) за варіювання колосоносних пагонів ($716-928\text{ шт.}$); кількості зерен у колосі ($21-28\text{ шт.}$); маси 1000 зерен — $42-54\text{ г}$ для дворядних і $35-40\text{ г}$ — шестирядних форм. Відібрані зразки здатні формувати врожайність $40-45\text{ ц/га}$.

УДК 633.174:631.531.02:631.559(470.61)

2012.2.170. НАУЧНО ОБОСНОВАННЫЙ ПОДХОД К СЕ-МЕНОВОДСТВУ / Алабушев А.В. // Земледелие. — 2012. — № 2. — С. 43–44.

Сорго, насіння, технологія вирощування, регулятори росту, врожайність.

Обґрунтовано елементи технології вирощування сорго на насіння в умовах Ростовської обл. На підставі дослідів передових насінневих господарств установлено, що для отримання високого врожаю і якісного насіння сорго насінники слід розміщувати по попереднику озима пшениця, після якої сорго здатне формувати врожайність $4-5\text{ т/га}$, масу 1000 насінин — $25-26\text{ г}$, схожисті — $95-96\%$. По інших попередниках (кукурудза на силос) ці показники на $15-20\%$ нижчі. Сівбу необхідно починати за температури ґрунту на глибині заробки насіння $16-18^\circ\text{C}$ з нормою висіву $400\text{ тис. насінин/га}$. Сіяти слід широкорядним способом — $45\text{ або }70\text{ см}$, застосовувати регулятори росту (Агро-Л, Гумікс та ін.). При збиранні потрібно використовувати тільки верхні волоті головних пагонів. Щоб уникнути біологічної і сортової засміченості насінники обов'язково повинні мати просторову ізоляцію. З метою отримання максимальної врожайності, скорочення витрат на проведення сортових і видових прополос, для посіву слід використовувати тільки насіння супереліти, еліти, першої і другої репродукції.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК 633.039:633.37Р:631.584.5:631.559

2012.2.171. УРОЖАЙНОСТЬ ПАСТИЩИСНИХ ТРАВООСМЕСЕЙ С РАЙГРАСОМ ПАСТИЩИНЫМ / [Кобзин А.Г.], Тюлин В.А., Тихомирова Т.М., Вагунин Д.А. // Кормопроизводство. — 2011. — № 11. — С. 12–13. — Библиогр.: 3 назв.

Кормові травосуміші, видовий склад травосумішей, врожайність травосумішей, енергетична цінність кормів.

Наведено порівняльну цінність трьох пасовищних травосумішей: 1) конюшина повзуча (сорт ВІК 70) + костриця лучна (сорт Сахаровская) + тимофіївка лучна (сорт ВІК 9) + райграс пасовищний (сорт ВІК 66); 2) конюшина повзуча (сорт Милканова) + костриця лучна (Сахаровская) + тимофіївка лучна (ВІК 9) + райграс пасовищний (ВІК 66); 3) костриця лучна (Сахаровская) + тимофіївка лучна (ВІК 9) + райграс пасовищний (ВІК 66) — контроль. У середньому за вісім років (2003–2010) на всіх варіантах дослідів у травостої домінував райграс пасовищний. За внесення $N_{150}K_{120}$ його кількість досягала $39,2\%$. У бобово-злаковій травосуміші сорт конюшини повзучої ВІК 70 був більш конкурентоздатним ($47,4\%$) порівняно з сортом Милканова ($28,3\%$). Травостої конюшини повзучої з райграсом пасовищним здатні щороку формувати $6,5-8,8\text{ т/га}$ сухої речовини. При цьому найбільш продуктивною ($8,8\text{ т/га}$) була травосуміш за внесення K_{120} на

основі чотирикомпонентної травосуміші (№ 1), включаючи сорт райграсу пасовищного ВІК 66 і сорт конюшини повзучої ВІК 70. Умовно чистий прибуток становив 19829 руб./га за рівнем рентабельності 910% . Енергетична цінність врожаю за обмінною енергією — $70341,5\text{ МДж/га}$.

УДК 633.2.03:633.2/.3:631.445.25

2012.2.172. ЕФЕКТИВНІСТЬ СПОСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ КОРМОВИХ УГІДЬ НА ТЕМНО-СІРИХ ҐРУНТАХ / Курбак В.Г., Лук'янець О.П. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 4. — С. 48–52. — Бібліогр.: 4 назви.

Кормові угіддя, режими використання травостоїв, продуктивність кормових, якість корму.

Наведено результати семирічних (2000–2006) досліджень з відновлення суходільних природних кормових угідь у північній частині Правобережного Лісостепу на орних землях завдяки залуженню злаковими і бобово-злаковими сумішами. Вивчали вплив різноманітних багаторічних травостоїв (цілина, сіяний злаковий, люцерно-злаковий, конюшино-злаковий) за різних систем удобрення (без добрив, $P_{60}K_{120}$, $N_{140}P_{60}K_{120}$) та режимів їх використання (сінокошний і багатукошний) на особливості формування лучних ценозів, хімічний склад кор-

му, продуктивність та родючість ґрунту. За роки досліджень формувались травостої зі щільністю 1518–2562 пагонів на 1 м² та висотою рослин 47–113 і 29–49 см за сінокісного і багатуокісного використання відповідно. Найвищими були травостої із стоколосу безостого та люцерно-злаковий, найменшими — із пірню повзучого та на перелозі. Внесення N₁₄₀ сприяло росту сіяного злакового травостою і перелозу на 32–46%. Частка люцерни у люцерно-злаковому травостої стабільно утримувалась на високому рівні (40–55%). Найвищу продуктивність у середньому за шість років забезпечив люцерно-злаковий травостій (8,83–12,67 т/га в сухій масі, 8,57–10,40 т/га кормових одиниць, 1,43–1,79 т/га сирого протеїну, 89,3–108,7 ГДж/га обмінної енергії), що у 1,1–1,3 раза більше порівняно з конюшино-злаковим, у 1,2–2,0 — з сіяним злаковим і в 1,8–3,5 раза — з перелогом. За виходом з 1 га сухої маси сінокісний режим використання травостоїв переважав багатуокісний, а за іншими показниками — обидва режими були майже рівноцінними. Бобово-злаковий травостій нагромаджували на 1 га посіву від 45 до 329 кг симбіотичного азоту, що рівнозначно внесенню на злаковий травостій 150–190 кг/га азоту мінеральних добрив.

УДК 633.2.031:546.36

2012.2.173. ОЦЕНКА КОРЕННОГО УЛУЧШЕНИЯ ЛУГОВ, ЗАГРЯЗНЕННЫХ ¹³⁷Cs / Белоус И.Н., Прищеп Д.Н., Анишина Ю.А., Смольский Е.В. // Аграрная наука. — 2011. — № 12. — С. 11–13. — Библиогр.: 5 назв.

Трави багаторічні, радіонукліди, валнування, оранка звичайна, добрива мінеральні та органічні, врожайність трав, ¹³⁷Cs, економічна ефективність.

Представлено результати багаторічного дослідження з вивчення впливу мінеральних добрив і способів обробки ґрунту на врожайність і накопичення ¹³⁷Cs в зеленій масі багаторічних злакових трав і його рух по ланцюгу: ґрунт — рослина — тварина — людина. Брянська область — найзабрудненіша після аварії на Чорнобильській АЕС. Розробка заходів з покращання кормових угідь, забруднених довгоживучими радіонуклідами, є першочерговим завданням. Установлено, що поверхнєве поліпшення природних кормових угідь доцільно проводити за допомогою підвищених доз повного мінерального добрива (N₁₈₀P₁₂₀K₃₆₀), де це економічно виправдано (рентабельність 134%): забезпечує приріст врожайності зеленої маси до 339 ц/га, зниження переходу ¹³⁷Cs у багаторічні кормові злакові трави у 13 разів. Найефективнішим способом докорінного поліпшення луків є оранка дернини звичайним плугом з сівбою злакової травосуміші і внесення підвищених доз калійного добрива (N₁₂₀P₁₂₀K₁₂₀₋₃₆₀), що забезпечує врожайність зеленої маси близько 430–501 ц/га, отримання екологічно безпечної продукції (у 17,1–23,3 раза знижується перехід у травостій ¹³⁷Cs). Оранка дернини двоярусним плугом дає аналогічний ефект зменшення переходу ¹³⁷Cs з ґрунту в рослини, однак вона економічно невігідна — у півтора раза дорожча за оранку звичайним плугом.

УДК 633.2.031:631.559:658.155

2012.2.174. АГРОЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ СОЗДАНИЯ ДОЛГОЛЕТНИХ СЕНОКОСОВ / Тебердиев Д.М., Родионова А.В. // Кормопроизводство. — 2011. — № 10. — С. 12–14. — Библиогр.: 12 назв.

Агрофітоценоз, врожайність, видовий склад травостою, економічна ефективність.

Наведено результати вивчення умов догляду за багаторічним лучним травостоєм, закладеним у 1947 р. посівом трав: конюшини лучної і повзучої, тимофіївки лучної, костриці лучної, тонконога лучного та стоколосу безостого. Догляд за травостоєм полягав у внесенні NPK у різних дозах (N₆₀₋₁₈₀P₃₀₋₄₅K₃₀₋₉₀) щороку, гною раз у чотири роки поверхнєво та застосуванні дворазового скошування травостою. Багаторічний травостій (64 роки життя) без внесення добрив і дворазового скошування поступово перетворювався у пасовищний тип з умістом злакових трав до 80%, з яких близько 61% займала костриця лучна. На фоні внесення помірних доз NPK та гною зберігся травостій пасовищного типу, в агроценозі якого вміст тонконога лучного сягав 74%. За більш високих доз азотних добрив (N₁₈₀) збільшувалась частка стоколосу безостого. Врожайність агроценозу без добрив становила 3,6–5,8 т/га,

за внесення добрив — 6,3–8,4 т/га сухої речовини. Витрати на створення багаторічних сінокосів становили 9–10 тис. руб./га і окупалися за 1–2 роки. Система догляду і режим використання багаторічних сінокосів забезпечували їх високу продуктивність (3,2–5,8 тис. КО/га) при економії капітальних витрат 6,8–10 разів.

УДК 633.2.031:631.584.5

2012.2.175. ТРАВΟΣМЕСИ ДЛЯ ДОЛГОЛЕТНЕГО ИНТЕНСИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЕНОКОСОВ / Жезмар Н.В., Благоразумова М.В. // Кормопроизводство. — 2011. — № 10. — С. 17–18. — Библиогр.: 11 назв.

Сінокоси інтенсивні, продуктивність сінокосів, режим використання сінокосів, агроценози (довголіття).

Представлено експериментальні докази продуктивного довголітнього використання ранньо- і середньоспілих злакових агроценозів. Для залуження використовували трави: китник лучний, стоколос безостий, очеретянку звичайну, грястицю збірну. В якості супутніх компонентів додавали: тонконіг лучний, тимофіївку та кострицю східну. Одновидові посіви і травосуміші висіяли у 1982 і 1993 рр. Агроценози використовували при дво- і триукісному режимі скошування. Встановлено, що для багаторічного інтенсивного використання одновидові посіви китника лучного, грястиці збірної і стоколосу безостого непридатні. Більш прийнятним для збереження трав є двоукісний режим використання. Для створення багаторічних сінокосів за ранньостиглого використання трав слід висівати трикомпонентні суміші з грястиці збірної, китника лучного і тонконога лучного. Для середньостиглого використання — двокомпонентні суміші із очеретянки звичайної і вівсцяні східної. Це забезпечувало збільшення продуктивності луків до 5,5–6,6 тис. КО і 11,0–12,3 ц/га сирого протеїну та зниження капітальних витрат на залуження в 3–5 разів.

УДК 633.2.032:631.82(477.75)

2012.2.176. ВЛИЯНИЕ ДОЗ И СРОКОВ ВНЕСЕНИЯ АЗОТНЫХ УДОБРЕНИЙ НА ПРОДУКТИВНОСТЬ ЕСТЕСТВЕННОГО ПАСТБИЩА ЦЕНТРАЛЬНОЙ ПРЕДГОРНОЙ СТЕПИ КРЫМА / Николаев Е.В., Мельников М.М., Письменный В.Д. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування "Кримський агротехнологічний ун-т". — Сімферополь, 2011. — Вип. 134: С.-г. науки. — С. 48–56. — Библиогр.: 4 назв. Шифр 536422.

Пасовища природні, добрива азотні, строки внесення добрив, продуктивність пасовищ.

Наведено результати п'ятирічних досліджень з вивчення впливу доз і строків внесення азотних добрив на продуктивність природного пасовища у Передгірній зоні Криму за періодичного відчуження біомаси впродовж та наприкінці вегетації. Вивчали різні строки відчуження біомаси (1-й укіс наприкінці травня, 2-й — у вересні). Азотні добрива вносили у два строки: восени у вересні і ранньою весною (N₀ — контроль, N₁₅, N₃₀, N₄₅, N₆₀). За внесення азотних добрив восени, більш високу врожайність одержано на варіанті N₆₀ — 12,45 ц/га. Однак оптимальною дозою азоту на пасовищах слід вважати N₄₅, де одержано вищий економічний ефект — приріст 5,1 ц/га порівняно з контролем. За внесення азотних добрив весною, найбільшу врожайність одержано на варіанті N₆₀ (11,87 ц/га). Величина середнього приросту врожайності від внесення азотних добрив весною становила 2,18 ц/га к. од., за осіннього внесення — 2,85 ц/га. Оптимальною й економічно доцільною дозою внесення азотних добрив є N₄₅. Дрібне внесення добрив, яке проводиться після відчуження, виявилось неефективним.

УДК 633.2.6:631.584.5:631.62

2012.2.177. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ТРАВΟΣУМІШОК В УМОВАХ ОСУШУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ / Савчук О.І., Власенко О.О., Наланко Г.В. // Агропромислове виробництво Полісся. — 2011. — Вип. 4. — С. 46–48. — Библиогр.: 4 назви.

Осушувані ґрунти, травосуміші, бобові трави, продуктивність, поживність корму.

Представлено результати досліджень з вивчення продуктивного та кормового потенціалу злаково-бобових травосумішей з різними бобовими культурами на дерново-під-

золистому ґрунті Полісся. Вивчали травосуміші зі злакових (стоколос безостий, костриця лучна, тимофіївка лучна) трав з додаванням бобових (конюшина, люцерна, лядвенець у чистому вигляді, лядвенець + конюшина; лядвенець + конюшина + люцерна) трав. За чотири роки (2006–2009) найпродуктивнішою виявилась травосуміш злакові трави + лядвенець рогатий. Сумарна врожайність становила від 484 ц/га зеленої маси в першому році до 401 ц/га — в четвертому. Травосуміші, починаючи з другого року, формували урожай за рахунок бобових трав, злакові росли повільно. Найменш продуктивною сумішшю була злаково-конюшинна, яка на 4-й рік сформувала 172 ц/га надземної маси. Додавання до злакового компонента лядвенцю рогатого давало можливість досягти найвищої якості корму — забезпеченість кормової одиниці перетравним протеїном становила 136 г і більше. За однорічного використання травосуміші слід додавати конюшину лучну і люцерну синьогібридну — для більш тривалого терміну використання.

УДК 633.2/3:631.559:631.811.98

2012.2.178. БИОТЕХНОЛОГИЯ ПОВЫШЕНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ КОРМОВЫХ КУЛЬТУР БЕЗ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ / Попов А.А., Фёдорова Г.Н. // Кормопроизводство. — 2012. — № 2. — С. 20–21.

Трави кормові, препарат Ризобакт СН, продуктивність кормових, якість корму.

Наведено результати вивчення впливу препарату Ризобакт СН на врожайність і якість корму різних кормових культур в умовах північно-західного регіону Росії. Вивчали травостій 2-го року життя (конюшина лучна + тимофіївка лучна), підживлення мінеральними добривами (контроль) і препаратом Ризобакт СН (весною і після укосу — 0,1 л/га). Встановлено, що крім підвищення врожайності зеленої маси (+11,3 ц/га), у 4 рази порівняно з контролем зменшився вміст нітратів, збільшився вміст протеїну, цукрів і обмінної енергії, суттєво зменшився вміст клітковини. Застосування препарату Ризобакт СН засвідчило позитивні результати і на інших кормових культурах (люцерна, кормові боби, буркун, суміш вики з вівсом та ін). Приріст врожайності від 33 до 60 ц/га зеленої маси та від 1,8 до 4 ц/га зерна. Зроблено висновок, що застосування препарату Ризобакт СН дає змогу підвищити не тільки врожайність, але й суттєво покращити якість корму — знизити вміст нітратів і клітковини та підвищити вміст протеїну, цукрів і обмінної енергії.

УДК 633.2/3:737

2012.2.179. ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ КОРМОПРОИЗВОДСТВА / Ларетин Н.А. // Кормопроизводство. — 2011. — № 11. — С. 3–4. — Библиогр.: 12 назв.

Кормовиробництво, якість кормів, тваринництво, засоби покращання кормовиробництва.

Відмічено, що в сучасних умовах одним із пріоритетних напрямів зміцнення кормової бази повинно стати покращання якості кормів, що рівнозначно реальному збільшенню виробництва тваринної продукції на 25–30%. Для цього потрібно: оптимізувати співвідношення польового і лукопасовищного кормовиробництва — збільшити до 30–35% у кормовому балансі корми з лукопасовищних угідь; обґрунтувати раціональну структуру посівних площ зернофуражних і кормових культур на підставі підбору високопродуктивних сортів та їх видового складу, визначення ефективних типів сівозмін та зеленого конвеєра; розширити використання інноваційних технологій з покращання природних кормових угідь, вирощування, заготівлі, збереження кормів; забезпечити кормовиробництво високопродуктивною технікою і обладнанням, мінеральними добривами, насінням районованих продуктивних сортів кормових культур, сховищами для кормів. Реалізація цих заходів забезпечить створення стійкої системи кормовиробництва та ефективний розвиток тваринництва.

УДК 633.31:631.559:631.531.011

2012.2.180. ВЛИЯНИЕ СХЕМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЕМЕННИКОВ ЛЮЦЕРНЫ НА ИХ ПРОДУКТИВНОСТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ / Олешко В.П., Гаркуша А.А., Рябцев В.М. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 12. — С. 49–51. — Библиогр.: 6 назв.

Люцерна, схеми використання травостоїв, насінники, продуктивність (люцерна), економічна ефективність.

Представлено результати багаторічних досліджень (1984–1994 рр.) з вивчення впливу схем використання і тривалості травостоїв люцерни на їх насінневу продуктивність та економічну ефективність. Вивчали чотири схеми використання: щороку на насіння; чергування через рік на насіння і сіно; два перших роки на насіння, третій — на сіно і четвертий — на насіння. Сівбу люцерни проводили безпокровно влітку з міжряддям 60 см, нормою висіву — 1 млн/га схожих насінин. Попередник — напівпар з внесенням перед сівбою гербіциду Трефлан (2,5 л/га). Виявлено, що в умовах Західного Сибіру одержано найбільшу насінневу продуктивність — 16,9 ц/га за чотирирічний цикл використання або 4,23 ц/га щороку. Максимальний збір насіння щороку отримано на другий рік травостою (перший рік використання) — 4,62 ц/га незалежно від схем використання. В міру старіння посіву люцерни знижується його продуктивність, і на четвертий рік використання вона зменшується в 6 разів порівняно з першим. За економічною ефективністю однорічне використання на насіння (другий рік життя) перевищувало інші схеми. Прибуток збільшувався в 1,6–2,4 раза, рентабельність виробництва — в 1,7–2,4, собівартість насіння зменшувалась в 1,2–2,0 рази. Після першого року використання травостоїв на насіння, їх можна залишати для отримання сіна або зеленої маси.

УДК 633.353:631.559:631.584.5

2012.2.181. ПРОДУКТИВНОСТЬ СМЕШАННЫХ ПОСЕВОВ КОРМОВЫХ БОБОВ / Николаев И.Н., Разумова В.В. // Кормопроизводство. — 2011. — № 11. — С. 26–27.

Боби кормові, суданська трава, овес, норми висіву.

Показано доцільність вирощування кормових бобів у суміші зі злаками (вівсом) на зелену масу. Протягом 2005–2006 рр. вивчали суміші: 1) кормові боби у чистому вигляді (норма висіву — 0,5 млн насінин/га); 2) кормові боби (0,4 млн н./га) + овес (2,5 млн н./га); 3) кормові боби (0,4 млн н./га) + суданська трава (1,5 млн н./га); 4) кормові боби (0,3 млн н./га) + овес (3 млн н./га); 5) кормові боби (0,3 млн н./га) + суданська трава (2,0 млн н./га). На варіанті кормові боби + овес одержано найвищий врожай (580 ц/га) зеленої маси і 90,0 ц/га сухої речовини. Вміст протеїну визначався нормою висіву кормових бобів. Варіанти з суданською травою декілька поступалися варіантам з вівсом. Оптимальною нормою висіву кормових бобів виявилась 0,4 млн, вівса — 2,5 млн схожих насінин на гектар.

УДК 633.37К:631.584.5

2012.2.182. КОЗЛЯТНИК ВОСТОЧНЫЙ В АГРОЦЕНОЗАХ С МНОГОЛЕТНИМИ ЗЛАКОВЫМИ ТРАВАМИ / Шайкова Т.В., Баева В.С. // Кормопроизводство. — 2011. — № 12. — С. 12–13. — Библиогр.: 3 назв.

Козлятник східний, спосіб сівби, норми висіву, продуктивність травосумішей.

Наведено результати дослідів з вивчення вирощування козлятника східного в суміші з тимофіївкою лучною або очеретянкою звичайною протягом 1996–1999 рр. в умовах Псковської області Росії. Досліджували варіанти посіву козлятника східного з шириною міжряддя 30 і 45 см, нормами висіву 10 і 15 кг/га схожих насінин. Через день після сівби козлятника східного у міжряддя підсівали насіння тимофіївки лучної і очеретянки звичайної нормою висіву 4–6–8 кг/га. Установлено, що рослини тимофіївки лучної, як компонента травосуміші, більш агресивно впливали на рослини козлятника. Збільшення норми висіву тимофіївки лучної від 4 до 8 кг/га призводило до зменшення густоти рослин козлятника від 21,5 до 18%. Очеретянка звичайна була менш агресивною і з нею травосуміш формувала більший збір сухої речовини (7,7 т/га) і сирого протеїну (1,07 т/га). Оптимальною нормою висіву козлятника східного виявилась 10 кг/га, очеретянки звичайної — 4 кг/га. Загущення посівів у рядках як бобовими, так і злаковими травами не сприяло збільшенню продуктивності і покращанню якості корму. При вирощуванні козлятника східного з тимофіївкою лучною більш продуктивними були травосуміші з нормами висіву насіння 15; 4 та 6 кг/га відповідно.

УДК 633.37Ля:631.5/559(477.8)

2012.2.183. ВПЛИВ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ НА ВРОЖАЙ ЛЯДВЕНЦЮ РОГАТОГО В УМОВАХ ПЕРЕД-

КАРПАТТЯ / Коник Г.С., Добрянська Н.А., Галатович Г.Я. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 6. — С. 249–256. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовивництво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536321.

Сівба (строки та способи), врожайність насіння лядвенцю рогатого, зелена маса, суха речовина.

Наведено результати впливу окремих елементів технології вирощування на врожай насіння та зеленої маси лядвенцю рогатого сорту Верховинець у умовах Передкарпаття. Вивчали строки сівби: весняний безпокровний та підпокровний, літній безпокровний за різних міжрядь (суцільнорядковий (15 см), через ряд (30 см), широкорядний (45 см) та норм висіву 15 кг/га; 10,5 і 8 кг/га відповідно ширини міжрядь.

Виявлено, що в перший рік життя рослини лядвенцю рогатого розвиваються дуже повільно, в наступні роки вони рано весною відновлюють вегетацію. Покривна культура не впливала на початок сходів лядвенцю рогатого, хоча дещо вплинула на врожай насіння і зеленої маси в наступні роки життя. За врожаєм насіння результати всіх варіантів були більші за контроль на 8–78%. Найврожайнішим був варіант із широкорядним способом сівби влітку за норми висіву 8 кг/га — 1,74 ц/га. Врожай зеленої маси та сухої речовини збільшувався із зменшення ширини міжрядь. На суцільнорядковому посіві врожайність зеленої маси в середньому за п'ять років становила 260 ц/га, через ряд — 244 і широкорядному — 230 ц/га, сухої речовини — 55, 51 і 46 ц/га відповідно.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.34:631.559:631.52

2012.2.184. ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ СТВОРЕННЯ СОРТІВ СОЇ УКІСНОГО НАПРЯМУ ВИКОРИСТАННЯ / Тертишний О.В., Кобизєва Л.Н. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 175–181. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536168.

Соя, зелена маса, фази розвитку, зразки сої, урожайність зеленої маси.

Викладено результати досліджень 50 колекційних зразків сої із 14 країн світу (Україна, Югославія, США, Німеччина, Чехія та ін.) зерно кормового напрямку використання за врожайністю зеленої маси у різні строки збирання: початок цвітіння, утворення та налив бобів. За тривалістю вегетаційного періоду зразки було поділено на 2 групи: середньостиглі — 36%, переважно з України та Німеччини, і пізньостиглі — 64%, з Канади, Чехії, США та ін. Найбільшу середню урожайність зеленої маси — 5,67 кг/м² відмічено у 2007 р., найменшу — 1,81 кг/м² у 2006 р. У фазі початок цвітіння урожайність зеленої маси коливалася від 1,81 кг/м² до 3,32 кг/м². У фазі утворення бобів — від 2,99 до 4,47 кг/м², у фазі наливу бобів — від 3,04 до 6,96 кг/м². За даними врожайності виділено 12 зразків сої (NS 4-156, UD 0201199 — Югославія; Frans Colonial, UD 0201212 — Чехія; M 86-1008, UD 0201218 — США та ін.), які формували високу врожайність зеленої маси в усі три строки збирання. За фазою початок цвітіння — 2 зразки (NSL 39 та Semu 2121); утворення бобів — 7 зразків (Казахстанська 200, UD 0201696, Frans Colonial та ін.), у фазі наливу бобів — 2 зразки (Frans Colonial та Nairn). Зразки Frans Colonial та UD 0201212 (Чехія) укісного напрямку використання рекомендовано застосовувати в селекції при створенні сортів сої комплексного призначення.

УДК 633.522:631.526.32:581.4

2012.2.185. ІДЕНТИФІКАЦІЯ СОРТІВ КОНОПЕЛЬ ЗА МОРФОЛОГІЧНИМИ ОЗНАКАМИ / Мигаль М.Д., Кабанець В.М., Ступак Т.І. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 42–44. — Бібліогр.: 6 назв.

Конопля, дво- і однодомні коноплі, сорти, ознаки морфологічні.

Виявлено морфологічні ознаки 11 сортів дводомних та 22 — однодомних конопель. Визначено статистично достовірні відмінності між сортами: паросток, листки, стебло, суцвіття, насіння та вміст канабіноїдів. У свою чергу, кожна ознака поділяється на додаткові особливості. Наприклад, ознака паросток складається з довжини меншої і більшої сім'ядолі, її форми, гіпокотилля (довжина, антоціанове та зелене забарвлення). Листок має десять ознак (форма, довжина, ширина, наявність зубців і т.д.), як і стебло (довжина, товщина, мікстість, міхвузля тощо). Специфічною ознакою сортів конопель є вміст канабіноїдів (наркотичні речовини). Сорти 2-домних конопель містять більше канабіноїдів, ніж сорти 1-домних. Сучасні сорти конопель фактично безнар-

котичні. Визначені ознаки було покладено в основу "Методики проведення експертизи сортів конопель на відмінність, однорідність і стабільність" й дали можливість одержати на неї патент.

УДК 633.63:581.143.6:576.356.5

2012.2.186. ДОБІР ТЕТРАПЛОЇДНИХ ФОРМ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ У КУЛЬТУРІ IN VITRO З ВИКОРИСТАННЯМ НЕПРЯМИХ МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ ПЛОЇДНОСТІ / Бех Н.С., Роїк М.В., Войтовська В.І., Недяк Т.М. // Цукрові буряки. — 2012. — № 1. — С. 7–8. — Бібліогр.: 12 назв.

Цукровий буряк, тетраплоїдні форми, морфологічні ознаки листків, продихи, хлоропласти, жилки листка.

Відмічено, що створення стабільних багатонасінних тетраплоїдних (4n) запилювачів з високою пилкоутворювальною здатністю і доброю якістю пилку є вирішальним результатом успіху у гібридизації. Для їх отримання звичайним способом необхідно 6–8 років. Тому актуальною є розробка нових методів створення і добору тетраплоїдних форм, які б прискорили даний процес. У зв'язку з цим було розроблено метод поліплоїдизації у культурі *in vitro*, який дає змогу одержати тетраплоїдні форми протягом одного року. Метод ґрунтується на вивченні морфологічних особливостей листків тетраплоїдних і диплоїдних (2n) форм. Установлено, що тетраплоїдні рослини порівняно з вихідною диплоїдною формою мають достовірно меншу кількість продихів у полі зору (9,7 шт. проти 18,1 шт.), більшу кількість хлоропластів у замикаючих клітинах продиху (27,6 шт. проти 16,0 шт.) і меншу кількість жилок на листку (9,0 шт. проти 11,8 шт.). Зроблено висновок, що дані про кількість продихів у полі зору, кількість хлоропластів у замикаючих клітинах продиху та кількість жилок на листку можуть бути використані як маркерні ознаки для добору тетраплоїдних форм у культурі *in vitro*.

УДК 633.63:631.5:338.439.4

2012.2.187. БУРЯКОЦУКРОВА ГАЛУЗЬ — 2011: ПІДСУМКИ, УРОКИ І ПЕРСПЕКТИВИ / Борисюк П.Г., Руденко О.А. // Цукрові буряки. — 2012. — № 1. — С. 4–6.

Галузь бурякоцукрова, площі посіву, продуктивність коренеплодів, цукристість коренеплодів, цукор, агротехніка вирощування.

Констатовано, що посівна площа під цукровими буряками у 2011 р. становила 544,4 тис. га, що на 41,6 тис. га більше, ніж у попередньому році. У 2011 р. в Україні склалися відносно сприятливі умови для росту і розвитку цукрових буряків, що дало змогу у середньому отримати урожайність 37 т/га, виробити 19 млн т сировини та 2,3 млн т цукру. Найвищу врожайність коренеплодів одержали області: Миколаївська — 45,5 т/га, Вінницька — 42,3, Львівська — 42,0 т/га; в межах 38,0–39,0 т/га — Чернігівська, Черкаська і Хмельницька області. Однак у ряді областей (Івано-Франківська, Харківська, Волинська та ін.) отримано врожайність на рівні 25,0–32,0 т/га. Значні відхилення від середнього рівня (16,59%) має також

показник цукристості коренеплодів. Так, у Житомирській, Рівненській та ін. областях від дорівнює 17,88–17,0%, Івано-Франківській і Сумській — 15,31 і 15,02% відповідно. Основними недоліками, які були допущені при вирощуванні цукрових буряків в поточному році, є: порушення сівозміни, передпосівного обробітку ґрунту, несвоєчасне і неповне внесення фосфорних добрив, відсутність органічних добрив, несвоєчасне застосування засобів захисту та ін. Вирощений у поточному році урожай цукрових буряків дає підстави вважати, що спад виробництва цукру минув. Україна спроможна не тільки забезпечувати внутрішні потреби буряковим цукром власного виробництва, а й створити його експортний потенціал.

УДК 633.63:631.527:631.559

2012.2.188. ВПЛИВ ГІБРИДИЗАЦІЇ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОТОМСТВ У РОСЛИН БУРЯКІВ / Костоґриз Л.А. // Цукрові буряки. — 2012. — № 1. — С. 12–13. — Бібліогр.: 9 назв.

Буряк цукровий, гібридизація, гібриди F₁ та F₂, урожайність, цукристість.

Проаналізовано вплив різних комбінацій схрещування на врожайність і цукристість гібридів F₁ та F₂. Вивчали гібриди, отримані від схрещування материнського компонента цукрових буряків (стерильна лінія: 04-4652-7-13-4-9-ЧС) із батьківським — столові буряки (сорт Бордо 237). Виявлено, що врожайність та цукристість у вихідних та гібридних формах буряків змінювалися залежно від погодних умов. Так, у більш сприятливому 2008 р. урожайність коренеплодів гібридних рослин F₁ становила 36,9 т/га, материнського компонента — 28,6 т/га, а батьківського — 31,9 т/га. У 2009 р., більш посушливому, спостерігалось зниження врожайності коренеплодів буряків на 6,0 т/га за незначного підвищення їхньої цукристості на 1,8%. Гібриди F₂ за врожайністю у 2009 р. на 1,8 т/га поступилися гібридним рослинам F₁, але перевищували батьківські форми на 6,2 т/га. Крім того, у гібридних рослин F₂, поряд зі зниженням урожайності, відмічено зростання цукристості (на 1,9%). Вплив погодних умов на цукристість виявився меншим (на 1,1–1,8%), ніж на врожайність (на 6,0–9,2 т/га). Гібриди F₁ від схрещування цукрових і столових буряків характеризувалися проміжним типом успадкування.

УДК 633.63:631.531.011.026

2012.2.189. ЯКІСТЬ НАСІННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ ЙОГО ЗБЕРІГАННЯ / Доронін В.А., Бусол М.В., Кравченко Ю.А., Карпук Л.М. // Цукрові буряки. — 2012. — № 1. — С. 16–17. — Бібліогр.: 6 назв.

Цукровий буряк, енергія проростання, схожість, вологість насіння, температура повітря.

Наведено результати вивчення впливу вологості насіння та температури повітря у сховищі при зберіганні на його енергію проростання та схожість. Вивчали насіння трьох гібридів (Український ЧС 70, Український ЧС 72 та Веста) з вологістю 14,3, 17,0 та 19,8% при зберіганні за температури повітря 5 і 20°C в герметичній тарі по 500 г. Установлено, що на енергію проростання і схожість насіння істотно впливає його вологість і температура повітря при зберіганні. Так, якщо через два місяці зберігання насіння з вологістю 14,3% при температурі 20°C його енергія проростання й схожість майже не змінювалися, то за вологості 17% ці показники істотно знизилися — на 16 і 11% відповідно. Впродовж 9 місяців зберігання енергія проростання й схожість знизились до 71% та 79%, тобто насіння стало некондиційним. За вологості насіння 19,8% уже через два місяці його енергія проростання й схожість знизились на 37 і 31%, а через 9 місяців ці показники становили відповідно 11 і 33%. При зберіганні насіння за температури повітря 5°C і його вологості відповідно 14,3 і 17% впродовж 9 місяців схожість знизилася лише на 3–4%. Водночас, за вологості 19,8 енергія проростання й схожість істотно знизились.

УДК 633.63:631.559:631.879.3:631.82

2012.2.190. ФОРМИРОВАНИЕ УРОЖАЯ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ МИНЕРАЛЬНОГО ПИТАНИЯ / Синченко В.Н. // Сахарная свекла. — 2011. — № 10. — С. 20–23. — Бібліогр.: 4 назв.

Буряк цукровий, меліорант, удобрення, солома, продуктивність.

Відмічено, що цукровий буряк вирізняється високою чутливістю до умов вирощування і мінерального живлення. Так на

формування 10 т коренеплодів і відповідної кількості гички він вносить з ґрунту 40–60 кг азоту, 15–20 фосфору, 50–70 кг калію. В технології вирощування велике значення має хімічна меліорація кислих ґрунтів. Вапнування, крім зниження кислотності ґрунту, сприяє підвищенню рівня мікробіологічної активності, зниженню рівня вмісту важких металів, підвищенню доступності поживних речовин і добрив для рослин. Внесення вапна дало можливість отримати найвищі прирости врожайності — 8,9 т/га коренеплодів і 1,48 т/га цукру. Найбільш стабільну врожайність цукрового буряку отримано за внесення 40 т/га гною і N₁₂₀P₁₅₀K₁₄₀. У сприятливі роки за таких норм внесення добрив урожайність збільшувалась у середньому понад 10%, а у несприятливі — знижувалась на 7,6–13,2%. Важливим елементом в удобренні є використання соломи, яка може зменшити потребу в гної на 20–25%. На поле, де залишається солома в якості удобрення, потрібно вносити азотні добрива для того, щоб мікроорганізми швидше розкладали її. Джерелом поповнення запасів органічної речовини (гумус), азоту і інших макро- і мікроелементів ґрунту є вирощування сидеральних культур. Важливу роль у збереженні запасів гумусу в ґрунті відіграють сівозміни з полями багаторічних трав. Дотримання вищенаведених елементів технології вирощування, систем удобрення дасть можливість щороку отримувати 40–55 т/га коренеплодів і 6,76–7,55 т/га цукру.

УДК 633.63:662.754

2012.2.191. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СВЕКЛОСЫРЬЯ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА БИОЭТАНОЛА В УКРАИНЕ / Курило В.Л., Гуменюк М.Я., Ганженко А.Н., Макаренко А.С. // Сахарная свекла. — 2011. — № 10. — С. 6–8. — Бібліогр.: 5 назв.

Буряк цукровий, біоетанол, технологія вирощування цукрового буряку.

Наведено аналіз перспективи використання цукрового буряку для виробництва біоетанолу в Україні. Для цього перспективними можуть бути цукровий буряк, цукрове сорго, картопля, зернові культури та ін. Вихід біоетанолу з площі посіву залежить від виду с.-г. культури і коливається від 1 до 4 т/га. Згідно з розрахунками, енергетична ефективність виробництва (співвідношення отриманої енергії до витраченої) біоетанолу із цукрового буряку, з урахуванням його вирощування, сягає 173%. Україна є традиційно бурякосіючою державою, де можливо щороку одержувати до 28,6 млн т бурякової сировини і виробляти 3,7–5,9 млн т цукру. Українські вчені розробили енергоощадну технологію вирощування і переробки коренеплодів для виробництва біоетанолу. Особливістю цієї технології є те, що у виробничому процесі біоетанолу не використовується солод або ферментні препарати, що потребує на 20–30% менше енергоспоживи порівняно з зерновою сировиною. В рамках досліджень існуючих технологій вирощування цукрового буряку було внесено пропозиції щодо зміни процесу передпосівної підготовки ґрунту, сівби і догляду за культурою. Це дало змогу продовжити вегетаційний період, збільшити цукровість коренеплодів, понизити собівартість сировини і біоетанолу на 20%.

УДК 633.853.52:631.5/559:581.143

2012.2.192. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ, РОЗВИТКУ І ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД АГРОТЕХНІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ / Ільєнко О.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 37–43. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536168.

Соя, сорти сої, група стиглості, спосіб сівби, норма висіву, продуктивність сої.

Наведено результати досліджень з впливу способів сівби і норм висіву насіння на формування продуктивності сортів сої різних груп стиглості в умовах північної частини Степу України. Дослідження проводили у трифакторному досліді: А — сорти Фаєтон (ранньостиглий) та Оріана (середньоранній); Б — способи сівби (суцільний — 15 см, широкорядний — 45 і 70 см); В — норми висіву насіння (300, 400, 500, 600 тис. схожих насінин/га). Фенологічними спостереженнями встановлено, що загальний період вегетації рослин сорту Оріана становив 103, а сорту Фаєтон — 120 діб. Неоднакові умови для росту й розвитку рослин за рахунок різних способів сівби та норм висіву істотно змінювали площу живлення рослин та їх освітленість,

що позначилося на структурних показниках рослин та загальній продуктивності посівів. Найбільша кількість насіння на одній рослині у обох сортів, маса 1000 насінин формувалися за норми висіву 300 тис./га у широкорядних посівах. Найвищу врожайність, за різних способів сівби, посіви формували при застосуванні норми висіву насіння 500 тис./га: Оріана — 2,12; 2,21; 2,29 т/га, Фаєтон — 2,17; 2,09; 2,10 т/га відповідно. Подальше збільшення або зменшення норми висіву насіння призводить до зниження урожайності.

УДК 633.853.52:631.524.01:551.515:631.531.011

2012.2.193. ВПЛИВ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ І ГЕНОТИПУ СОРТУ НА ВМІСТ БІЛКА В НАСІННІ СОЇ / Хорсун І.А., Січка В.І. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 197–204. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536168.

Соє, сорти сої, метеорологічні умови, вміст білка в насінні.

Наведено результати вивчення впливу метеорологічних умов і генотипу сорту на вміст білка в насінні сої в умовах Одеської області. Вивчали 34 сорти сої різного еколого-географічного походження, які протягом 2004–2008 рр. виявили значну мінливість за вмістом білка у насінні. Всього виділено 11 сортів, у яких вміст білка перевищував 38% і два сорти із вмістом білка вище 39%. Сорти Мар'яна, Васильківська, Валентія і Чорнобура відзначаються стабільним вмістом білка на рівні 38–39%. Сорт Берегиня також показав стабільно високу білковість — 39–40,8%. Ці сорти доцільно включати у програму схрещувань. У сорту Одеська 150 протягом трьох років (2004, 2006 і 2007) рівень білка становив 40,96; 40,4 і 41,2% відповідно. Тривалість вегетаційного періоду не є важливим фактором для рівня білковості. Серед високобілкових сортів (>38%) два скоростиглих, 6 — ранньостиглих, 3 — середньоранньостиглих і 1 — середньостиглий. На рівень накопичення білка суттєво впливали: генотип сорту (21%), умови року (48%) та інші фактори (31%), які необхідно враховувати при доборі сортів для гібридизації.

УДК 633.853.52:631.559:631.531.011:631.95(477.43/44)

2012.2.194. ПРОДУКТИВНІСТЬ НАСІННЯ СОЇ ПРИ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМАХ ЇЇ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Бахмат О.М. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2011. — Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — С. 106–114. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536326.

Соє, способи сівби, система удобрення, продуктивність.

Розглядаються питання врожайності насіння сої за різних способів сівби, сортів, систем удобрення та біологічних препаратів. Вивчали вплив ризоторфіну, вермистиму, екогрену та норм мінеральних добрив на продуктивність сортів сої Золотиста та Артеміда за звичайного рядкового, широкорядного та стрічкового способів сівби. Встановлено, що найвищою від інокуляції насіння сорту Золотиста урожайність була при широкорядному способі сівби і обробці насіння ризоторфіном та вермистимом і становила 2,79 т/га, що на 4,3% більше від контролю (рядковий посів). Аналогічні результати отримано і по сорту Артеміда, але на 0,18 т/га (2,99 т/га) більше сорту Золотиста. Вплив способів сівби на врожайність сягав 36,5%, зокрема інокуляції насіння — 10,3%, норм мінеральних добрив — 1,0, норми екогрену — 6,0%. Зроблено висновки, що більш продуктивним виявився сорт Артеміда за широкорядного способу сівби (45 см) та системи удобрень, яка включала інокуляцію насіння (ризоторфін + вермистим) та внесення під передпосівну культивування $N_{30}P_{60}K_{60}$ і в припосівне удобрення 0,3 т/га екогрену. Приріст урожайності цього варіанта порівняно із варіантом без інокуляції насіння сягав 0,18 т/га.

УДК 633.854.78:631.527:631.531.011(477)

2012.2.195. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ НАСІННЯ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД АГРОТЕХНІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Скидан М.С., Костромітін В.М. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 168–174. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536168.

Соняшник, гібриди соняшнику, фон живлення, строк сівби, вміст олії, збір олії.

Наведено результати впливу системи удобрення та строків сівби на вміст і збір олії з насіння гібридів соняшнику в умовах східної частини Лісостепу України. Досліди проводили у 4- та 5-пільній зернопротраспійні сівозмінах. Насіння гібридів соняшнику висівали у першій сівозміні після ячменю ярого, у другій — після озимої пшениці на двох фонах живлення: без удобрення (контроль), $N_{30}P_{30}K_{30}$ в основне внесення та у варіантах: а) без добрив, б) припосівне внесення P_{15} та прикореневе підживлення $N_{30}P_{30}K_{30}$, в) припосівне внесення P_{15} та прикореневе підживлення N_{30} , г) прикореневе підживлення N_{30} . Сівбу проводили за строків: раннього (температура ґрунту 6–8°C), рекомендованого (t=8–10°C) і пізнього (t=10–12°C). Норма висіву насіння — 60 тис. шт./га схожих насінин. Гібриди — Богун, Капрал, Дарій, Ясон, Ант та Осал. Практично у всіх гібридів за раннього і рекомендованого строків сівби вміст олії був вищим (у середньому 44,43%), за пізнього строку показники зменшилися на 1,8–2,0%. Збір олії залежав і від фону живлення. Гібриди Оскіл, Ант, Ясон та Капрал збільшували збір олії на фоні основного внесення на 0,20; 0,05; 0,25 і 0,27 т/га відповідно порівняно з контролем. Однак найбільший рівень олійності в насінні (45–55%) відмічено на варіантах припосівне внесення P_{15} та підживлення комплексним добривом у дозі $N_{30}P_{30}K_{30}$. Гібриди Богун, Капрал та Дарій виявилися більш пластичними до строків сівби.

УДК 633.854.78:631.531.04:631.526.32.527

2012.2.196. ВСТАНОВЛЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ СТРОКІВ СІВБИ СУЧАСНИХ СОРТІВ ТА ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Мельник А.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 100–107. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536168.

Соняшник, строки сівби, сорти, продуктивність.

Наведено результати вивчення впливу строків сівби на продуктивність різних сортів і гібридів соняшнику в умовах НПЦ Сумського НАУ. Впродовж 2005–2008 рр. вивчали гібриди Візит, Красень, сорти Онікс, Постолянський, Запорізький кондитерський, висіянні в ранній (температура ґрунту 6–8°C), рекомендований (t=10–12°C) та пізній (t=14–16°C) строки. Виявлено чітку залежність між прогріванням ґрунту і інтенсивністю проростання насіння соняшнику. При сівбі за температури ґрунту 6–8°C період сівба-сходи триває 21–23 дні, а за температури 14–16°C скорочується до 12–15 днів. Темпи розвитку в наступні фази залежать більшою мірою від температурного режиму і сягають залежно від сорту 100–137 днів. У міру запізнення з сівбою прослідковується тенденція до підвищення висоти рослин, зменшення маси 1000 зерен. Вміст жиру в насінні залежно від строків сівби коливався від 38 до 50,1% і залежав від напрямку використання: олійного — вищу, кондитерського — нижчу. При ранньому і рекомендованому строках сівби забезпечувалась більша врожайність (близько 2,0 т/га), при запізненні — вона знижувалась на 0,28–0,43 т/га. За вирощування нових сортів і гібридів соняшнику пропонується не тільки дотримуватись рекомендованих строків сівби (температура 10°C), а й переносити сівбу на більш ранні строки (температура ґрунту — 6–8°C).

УДК 633.854.78:631.559:631.531.011:551.515(477.7)

2012.2.197. ВПЛИВ ПОГОДНИХ УМОВ НА ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ТА ЯКОСТІ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В СТЕПУ УКРАЇНИ / Ткаліч І.Д., Кохан А.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 182–186. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536168.

Соняшник, гібриди соняшнику, погодні умови, продуктивність, олійність насіння, білок.

Наведено результати вивчення впливу погодних умов на формування урожайності та якості насіння 16 гібридів (Дарій, Богун, Оскіл, Ясон та ін.) соняшнику в Степу України у 2007–2009 роках. У 2007 р. протягом більшої частини вегетації переважала дуже жарка, посушлива погода, що негативно вплинуло на ріст, розвиток рослин та його продуктивність. 2008 р. був вологим, лише у серпні встановилась досить жарка, посушлива погода, яка позитивно вплинула на врожайність соняшнику. У 2009 р. погодні умови для соняш-

нику в цілому були сприятливими з незначними коливаннями вологозабезпеченості. В середньому за три роки виявлено, що найбільше значення у формуванні урожаю протягом вегетаційного періоду мала кількість опадів під час цвітіння — формування насіння. Високий рівень вологозабезпеченості в період цвітіння кошиків на 40% є головним фактором одержання високого рівня врожайності. На формування олійності впливають активні температури в період формування кошиків та їх цвітіння. Збільшення денних температур до 30°C проявляє позитивний вплив на формування врожаю. Білковість насіння, головним чином, залежить від врожайності культури — з її ростом відсоток білка в насінні зменшується. Зроблено висновок, що погодні умови в Степу України неоднозначно впливають на формування врожаю та якості насіння. Критичними періодами є формування кошиків та їх цвітіння, які потребують достатнього рівня вологозабезпеченості та досить теплої погоди (25–30°C).

УДК 633.854.78:632.951:632.7

2012.2.198. ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСЕКТИЦИДНИХ ПРОТРУЙНИКІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПОСІВІВ СОНЯШНИКУ ВІД ЛИЧИНКО КОВАЛИКІВ / Кравець І.С. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2011. — Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — С. 142–148. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536326.

Ковалики, інсектицидні протруйники, посіви соняшнику, врожайність, ефективність дії інсектицидів.

Викладено результати вивчення застосування інсектицидних протруйників для захисту посівів соняшнику від личинок коваликів. Схема дослідження включала: обробка водою (контроль); Гаучо з.п. з нормою витрати 10,5 кг/га; Круїзер 350 FS — 10 л/т; Семафор 20 ST — 2,5 л/т. Крім того, насіння всіх варіантів було оброблено фунгіцидним протруйником Максим XL 035 FS (6 л/т). До початку сівби в ґрунті було виявлено 11–15 екз./м² личинок коваликів. Після сівби і появи сходів кількість личинок у ґрунті варіантів із застосуванням протруйника зменшилась до 1,2–2, при цьому на контрольному варіанті їх кількість зросла до 16 екз./м². На період збирання врожаю кількість коваликів дещо збільшилась: у варіанті з Гаучо з.п. — до 5 екз./м²; з препаратом Семафор 20 ST — до 7; з Круїзер 350 FS — до 6 екз./м². Приріст урожайності, одержаний за рахунок застосування інсектицидних протруйників, сягав: від Гаучо з.п. — 6,2 ц/га; від Семафор 20 ST — 7,1 ц/га; від Круїзер 350 FS — 8,6 ц/га. Матеріально-грошові витрати на 1 га на контролі становили 2665 грн. При використанні протруйників — зросли до 2873, 2843 та 2959 грн відповідно. Застосування інсектицидних протруйників дало змогу знизити собівартість 1 ц продукції до 114,5; 109,35 та 107,6 грн/ц відповідно контролю (141 грн). Прибуток становив відповідно 7167, 7557 та 8041 грн, що перевищувало контрольний варіант у 1,46; 1,54 та 1,64 раза відповідно. Рівень рентабельності: у контролі — 183,7%, на варіанті Гаучо з.п. — 249,5%; Семафор 20 ST — 265,8; Круїзер 350 FS — 281,3%.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Наукові консультанти — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В., кандидат с.-г. наук КРУЧЕК А.Н.

УДК 634.1.055:631.542

2012.2.199. МИСТЕЦТВО І НАУКА ОБРІЗУВАННЯ ФРУКТОВИХ ДЕРЕВ / Аугустін Міка (Ін-т садівництва і квітникарства Польщі) // Agroexpert. — 2011. — № 10. — С. 44–48.

Сади, обрізування фруктових дерев, історія монастирського садівництва, урожайність плодів.

Методи формування та обрізування (Об) дерев, розроблені в монастирях у XIX ст., адаптували для сучасних промислових карликових садів. Популярна нині веретеноподібна форма крони походить від копичкоподібної тих часів. Перші наукові дослідження наслідків Об фруктових дерев почали проводити в США наприкінці XIX ст., а в повоєнний час вони активізувались у Європі. Описано особливості Об на "клік", пригнічення пагонів, інтенсивності росту тощо. Обрізування на "клік", що рекомендується останнім часом, є обґрунтованим лише в тому разі, якщо обрізують річні пагони із самого низу крони з метою зміцнення нижніх гілок. Пагони, які там виростають, не відіграють великої ролі в освітленні крони сонцем. Обрізування на "клік" пагонів верхніх шарів крони і центрального стовбура не має сенсу. Окреслено вплив гравітації на ріст і розвиток пагонів залежно від їх розташування. У період цвітіння дерев та відразу після нього у пагонах обрізаних дерев спостерігається більший вміст ауксину, що зумовлює більшу кількість продуктів фотосинтезу та мінеральних солей у верхівках, ніж у стовбурі чи корені. Це сприяє більшому приросту пагонів та меншому — стовбура і коренів. У червні і липні пагони обрізаних дерев містять вищий рівень гібереліну. Ця група гормонів стимулює ріст пагонів, але гальмує утворення квіткових бруньок. Літнє Об обмежує фотосинтез через зменшення листової поверхні. Зимове Об спричиняє сильний ріст пагонів, а літнє (із середини червня) — їх розгалуження. Останнє використовують, наприклад, при вирощуванні яблунь сортів Rubin, Rubinol та Paulared. Значно покращує стан дерев Об уражених хворобами пагонів і гілок і, навпаки, Об перед морозами чи під час них, а кісточкових — у дощову погоду, наприкінці чим може спричинити зараження дерев різними хворобами. Правильне Об зменшує врожай, але неістотно, проте виростають більші плоди.

УДК 634.1:632

2012.2.200. СУЧАСНИЙ САД ТА ЙОГО ІНТЕГРОВАНІЙ ЗАХИСТ // Пропозиція. — 2012. — № 4: Спецвипуск. — 46 с.

Садівництво ефективне, захист садів інтегрований, яблуня, вишня, слива.

Висвітлюються різнобічні питання ефективного садівництва. Показано проектування плодового розсадника, мікроклональне розмноження плодівих та ягідних культур, заходи подолання наслідків низьких температур. Розглянуто зимостійкість яблуні сорту Мелроуз залежно від різних строків обрізування дерев. Відмічено найважливіші принципи формування й обрізування дерев. Охарактеризовано ріст та плодоношення зимових сортів яблуні, а також вишні та сливи залежно від форми крони, ґрунтового удобрення насаджень. Описано особливості захисту саду зерняткових культур від основних шкідників і хвороб до і в період цвітіння дерев. Наведено високоефективні препарати для промислових садів, методи боротьби і профілактики щодо хвороб, зберігання плодів та їхньої якості.

УДК 634.11:631.527(470)

2012.2.201. СОЗДАНИЕ СОРТОВ ЯБЛОНИ С РАЗЛИЧНОЙ ЛЕЖКОСТЬЮ ПЛОДОВ / Седов Е.Н., Серова З.М. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 1. — С. 7–13. — Библиогр.: 19 назв.

Яблуня (всерос. НДІ селекції плодівих), селекція яблуні, яблука (лежкість), зберігання яблук, полігенність яблуні.

Проаналізовано успадкування строків дозрівання і тривалості зберігання плодів у гібридів яблуні селекції Всерос. НДІ селекції плодівих культур (за 58 років). Із 41 районованого сорту: 8 — літнього дозрівання, 6 — осіннього і 27 — зимового і пізньозимового. Особливу увагу приділено сортам з тривалим терміном лежкості плодів. На великому експериментальному матеріалі показано полігенний характер успадкування тривалості лежкості плодів. Нащадки виявляють більш раннє досягання плодів, ніж батьки. Ця різниця зростає за використання у схрещуванні пізньостиглих форм. Плоди у гібридів можуть дозрівати раніше понад 2 місяці.

Надається господарсько-біологічна характеристика сортів яблуні Свежесть і Синап Орловський, які мають найдовшу лежкість плодів. Достоїнства сорту Свежесть: імунний проти парші плодів і листя, високоврожайний, пізньозимовий строк достигання плодів, які мають високі товарні якості (проте недостатні (середні) смакові якості плодів). Достойніста сорту Синап Орловський: дерева зимостійкі, скороплідні, високі товарні і споживчі якості плодів, тривалий термін їх зберігання (проте дерева крупних розмірів), а за дефіциту ґрунтового кальцію плоди можуть пошкоджуватись.

УДК 634.11:631.527:631.541.1

2012.2.202. ПІДСУМКИ ВИВЧЕННЯ КЛОНОВИХ ПІДЩЕП ЯБЛУНІ В РОЗСАДНИКУ / Гулько Б., Гулько В. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15(1): Агрономія. — С. 362–365. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536392.

Яблуня на Львівщині, клонів підщепи яблуні, розсадники яблуні, саджанці яблуні.

У 2006–2010 рр. вивчали клонів підщепи М.9, 62-396, Д70-456, 54-118 і щеплені на них сорти яблуні: Айдаред (контроль), Райка, Топаз, Аріва. Саджанці вирощували способом окулірування. Ґрунт — темно-сірий опідзолений легкосуглинковий на лесоподібному суглинку, середньозабезпечений елементами мінерального живлення. Найкраще приживались відсадки підщеп Д70-456, 62-396 та 54-118. Відставання кори підщеп перед окуліруванням, насамперед, залежало від їх біологічних особливостей та умов навколишнього середовища. Високий бал відставання кори спостерігали у підщеп 62-396 та Д70-456 (4,7–4,8 бала). Висота саджанців різних сортів залежала від впливу підщеп і становила 129,4–173,6 см, а діаметр штамба — 10,8–13,0 мм (найбільший — на 62-396, Д70-456 та 54-118). Вихід саджанців з 1 га розсадника за роки досліджень становив від 39,7 (М.9) у сорту Айдаред до 65,4 тис. шт./га в Аріва на підщепі 62-396. Вихід стандартних саджанців у всіх сортів був вищим від контрольного варіанта на всіх досліджуваних підщепах. За комплексом ознак виділено найкращі сортопідщепні комбінації: Райка Аріва та Топаз на 62-396, а також Райка на Д70-456.

УДК 634.11:631.816.3

2012.2.203. ХИМИЧЕСКИЙ СОСТАВ ЯБЛОК ПРИ НЕКОРНЕВЫХ ПОДКОРМКАХ МИНЕРАЛЬНЫМИ УДОБРЕНИЯМИ И БИОСТИМУЛЯТОРОМ РОСТА “ЭДАГУМ” / Трунов Ю.В., Цуканова Е.М., Ткачев Е.Н., Грезнев О.А., Сергеева Н.Н., Ненько Н.И., Якуба Ю.Ф. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 1. — С. 93–97. — Библиогр.: 11 назв.

Яблуневі сади Мічурінська, підживлення яблунь позакореневе, удобрення яблунь, стимулятори росту, біохімія яблук.

Досліди закладено у плодоносних насадженнях яблуні сорту Богатир у 2009–2010 рр. (садіння 2001 р., схема 4,5×1,5 м) на слаброслій клонів підщепі 62-396 (м. Мічурінськ). Для підживлення використовували акварин, едагум, бор і цинк. Позакореневе підживлення рослин проводили щороку (2- або 3-разово: у фазі зав'язі плодів, перед червневою редукцією зав'язі та у фазі росту плодів за схемою: 1-й варіант — вода (контроль); 2-й — акварин (1%) + едагум (0,1%); 3-й — акварин (1%) + В (0,1%); 4-й — едагум (0,1%); 5-й — В (0,1%) і 6-й — едагум (0,1%) + В (0,1%). Норма робочого розчину — 800 л/га. Показано, що обробка натуральним біостимулятором росту і розвитку рослин (едагум) збільшувала вміст у плодах антоціанів і халконів. За комплексного підживлення едагумом з бором виявлено оптимальні значення співвідношення цукрів і загальних кислот у плодах. Підживлення едагумом знижувало кислотність у яблуках і підвищувало вміст цукрів; також спостерігався найвищий рівень валіну. Уміст водорозчинного пектину збільшувався на 24,0% за сумісної обробки акварином (комплексне розчинне добриво: $N_{19}P_6K_{20}Mg_{1,5}S_{1,4}Fe_{0,054}Zn_{0,014}Cu_{0,01}Mn_{0,042}Mo_{0,004}B_{0,02}$) та едагумом. Поміж кількістю проліну і загального калію виявлено зворотну залежність. Загальною обробка яблунь акварином та едагумом зумовлювала збільшення поживних елементів у плодах, зокрема підвищувався рівень фосфору на 33,1 і 49,5%, а за сукупної обробки з борними добривами калій

накопичувався на 22,0–31,0% більше, що сприяло кращому зберігання яблук.

УДК 634.13:631.527(470.55/58)

2012.2.204. ИТОГИ СЕЛЕКЦИИ ГРУШИ НА ЮЖНОМ УРАЛЕ / Печенкин П.М., Гасымов Ф.М. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 5. — С. 41–43. — Библиогр.: 6 назв.

Груші Уралу, зимостійкість груші, сорти груші, гібрид усурійської груші № 41-15-9.

На сьогодні в Південно-Уральському НДІПОК (НИИПОК) створено 23 сорти груші. Вони поєднують високу зимостійкість, а також стійкість проти парші груші усурійської (*Pyrus usuriensis Maxim*) з відмінною якістю плодів груші європейської (*Pyrus pyrastrer Burgsd*); 9 з них включено до Держреєстру селекційних досягнень, 5 проходять випробування, 9 вивчаються. В основу селекції покладено використання материнських форм, одержаних за участі донора 41-15-9 (Уралочка, Міф, Декабринка та ін.), і батьківських західно-європейської селекції, а також місцевих зимових сортів. Наведено характеристики високозимостійких і високоврожайних нових сортів: Радужная, Фаворитка, Удачная Фалкенберга, Озёрская, Новогодняя.

УДК 634.13:631.527/528(470)

2012.2.205. СТИМУЛЯТИВНА ГАПЛОИДИЯ У ГРУШИ / Долматов Е.А., Джафарова В.Е., Седышева Г.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 2. — С. 37–39. — Библиогр.: 23 назв.

Груша, стимулятивний партеногенез, селекція груші, гапліоди (груша), апоміксис у груші, сорти груші (Росія).

Представлено результати досліджень ВНДІ селекції плодів культур Россільгоспакадемії щодо стимулятивного апоміксису у груші і використання його для одержання гаплідів. Понад 50% сортів груші з вивчених за нездійсненої віддаленої гібридизації з представниками інших родів підродина Ротоідеае утворюють насінини апоміктичного походження, які дають здебільшого початок диплоїдним рослинам. Їх кількість залежить від генотипних особливостей материнської рослини, а в окремих комбінаціях може досягати 25% від числа запиляних квіток. Із 80 сортів максимальну схильність до апоміксису виявляють генотипи 29-4, 40-4, Бретфелпс, 24-50-98, 24-59-255, Білоруська пізня, Майкопська красавица і Дружба. Початок апоміктичним насінням дають зародкові міхурці, в яких відбувся мейоз. Установлено, що практично всі рослини мали диплоїдний набір хромосом, і лише одна була гапліодом. Для збільшення виходу гаплідів незрілі апоміктичне насіння вилучали з 50–60-денної зав'язі і вирощували в культурі *in vitro*. Цитологічно було вивчено 9 зразків із комбінації Білоруська пізня × Хеномелес японський. Наявність метафазних пластинок з гапліодним числом хромосом ($n=17$) установлено лише в окремих точках росту зразків: №1 і 8. У зразка № 1 гапліодний набір хромосом — в епідермальних клітинах, № 8 — у 2 випадках у меристематичних клітинах виявлено тільки метафази із 17 хромосомами, а у 2 — як гапліодні, так і диплоїдні метафази, тобто є вірогідність, що 2 останні — це химери.

УДК 634.21:631.547.67/563

2012.2.206. ИНТЕНСИВНОСТЬ ДИХАНИЯ ПЛОДОВ АБРИКОСА ЗАЛЕЖНО ОТ СПОСОБА ИХ ОБРОБКИ АНТИОКСИДАНТНОЙ КОМПОЗИЦИЕЙ АКМ / Соколова В.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 77–80. — Бібліогр.: 17 назв.

Абрикос, зберігання плодів абрикоса, обробка плодів абрикоса, антиоксиданти (АКМ).

Дослідження проводили у 2006–2009 рр. у НДІ Агротехнологій та екології Таврійського державного агротехнологічного ун-ту та с.-г. виробничому кооперативі ім. Фрунзе, смт Веселе. Із досліджених способів обробки плодів абрикоса найефективнішим виявилось обприскування розчином антиоксидантної композиції АКМ перед збиранням врожаю, яке сприяло утворенню на поверхні плоду найбільш однорідної захисної плівки товщиною 7,0–7,5 мкм і забезпечило рівномірний розподіл антиоксидантів по їх поверхні. Такий метод уможливив зниження інтенсивності дихання плодів в 1,4–1,5 разів, “відсунути” на більш пізні строки настання клімакте-

ричного періоду, і, як наслідок, подовжити термін зберігання плодів абрикоса до 55 діб. Обробка плодів способом обприскування після збирання дала можливість відсунути клімакс до 40–45 діб. Використання способу занурення плодів абрикоса практично не впливало на їх дихальну активність, у цьому варіанті клімактеричний період спостерігався на 15–20 добу, але інтенсивність дихання в цей період була в 1,1 раза нижчою, ніж у контролі. Найвищу активність дихання на початку зберігання мали плоди абрикоса сорту Краснощок — 30,7 мл CO_2 /кг/год ($t=0^\circ\text{C}$), а в сорту Мелітопольський пізній цей показник був на рівні 27,9 мл CO_2 /кг/год.

УДК 634.22:632.3

2012.2.207. ИСПЫТАНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ИММУНОХРОМАТОГРАФИЧЕСКИХ ТЕСТ-ПОЛОСОК ДЛЯ ЭКСПРЕСС-ДИАГНОСТИКИ ВИРУСА ШАРКИ СЛИВЫ / Чирков С.Н., Бызова Н.А., Шевелёва А.А., Митрофанова И.В., Приходько Ю.Н., Дзантиев Б.Б., Атабеков И.Г. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 1. — С. 110–116. — Библиогр.: 27 назв.

Слива, кісточкові культури, вірус шарки сливи, штами, діагностика вірусних хвороб, імунохроматографія, методи ІФА і ПЛР, тест-смужки (садівництво).

Вірус шарки сливи (ВШС) є одним з найшкідливіших патогенів кісточкових культур. Наведено результати моніторингу ВШС у насадженнях кісточкових культур Європейської частини Росії та Криму. Методами ІФА та ПЛР виявлено ізоляти ВШС, які належали до штамів D, M, C і W. На зразках кісточкових культур, заражених різними штамами вірусу, проведено випробування імунохроматографічних тест-смужок для експрес-діагностики ВШС. Ізоляти, які належать до найпоширеніших в Росії штамів D і M, виявлено в екстрактах з листя із симптомами шарки. Термін аналізу не перевищував 10 хв. Отже, використання тест-смужок (пористі мембрани) за моніторингу вірусної інфекції і карантинних заходів може сприяти ранньому виявленню осередків ВШС у насадженнях кісточкових культур і запобігти поширенню хвороби. Тест-смужки не виявляли штами C і W, навіть за достатньо високої концентрації вірусу у зразках. Найбільш вірогідною причиною вважається обмежена специфічність моноклональних антитіл, які використовувались для конструювання тест-смужок. Відмічено, що у Європі загальна частка цих двох штамів серед ізолятів ВШС становить близько 1% (у Росії поширеність штамів C і W ще не вивчена).

УДК 634.23:631.526:632.111.5

2012.2.208. ЗИМО- ТА МОРОЗОСТІЙКІСТЬ СОРТІВ ВИШНІ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Шкіндер-Барміна А.М. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 255–263. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 536517.

Вишня Південного Степу, морозостійкість вишні, сорти вишні (ДП ДГ “Мелітопольське”).

Представлено результати досліджень 2004–2010 рр. у насадженнях ДП ДГ “Мелітопольське” трьох інтродукованих та 37 сортів вишні селекції ІЗС ім. М.Ф. Сидоренка НААН. В умовах Південного Степу весняні заморозки у квітні 2004, 2007, 2009 років мали більший вплив на зниження врожайності сортів вишні, ніж несприятливі умови зимового періоду. Встановлено, що частка впливу погодних умов року на кількість вимерзлих квіток під час весняних заморозків становить 71,88%, що в 16 разів більше за вплив генетичних особливостей сортів — 4,41%. Весняні заморозки 4.04.2004 р. до мінус 9°C призвели до підмерзання маточок від 1,3 до 99,3%. Пошкодження маточок до 30% зафіксовано у 25 сортів, а до 60% і більше мали сорти Шалунья, Ігрушка, Жуковська, Відродження, Ранній десерт, Ожиданіє, Фермерська, Видумка, Любська, Сіянець Туровцевої, Взльот і Мелітопольська новинка, найбільше — у Гріот мелітопольський (64,6%), Модниця (89,1) та Нарядна (99,3%). За стійкістю до несприятливих умов зимового та весняного періодів виділено сорти: Примітна, Шалунья, Рассвет, Іскушение, Встреча, Вдохновение і Фермерська, які можуть використовуватись у селекційній роботі як джерела цих ознак. Найурожайніші сорти вишні занесено до Державного реєстру сортів рослин України. Це — Гріот Мелітопольський, Відродження, Шалунья, Ожиданіє, Воспоминаніє, Ігрушка, Взгляд, Гріот Подбельський і перспективні сорти Сіянець Туровцевої та Амулет.

УДК 634.23:631.527.5

2012.2.209. НАСЛЕДОВАНИЕ НЕКОТОРЫХ ХОЗЯЙСТВЕННО-ЦЕННЫХ ПРИЗНАКОВ В ГИБРИДНОМ ПОТОМСТВЕ ЧЕРЕШНИ / Лукичева Л.А. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 41–48. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 535960.

Черешня, гібриди черешні, селекція черешні, сорти черешні.

Представлено коротку характеристику вихідних сортів (Дрогана Жовта, Ласточка, Риночная, Знатна, Крупноплідна, Дурона ди Вигнола, Бігарро Старкінг) і перспективних гібридів черешні. Дослідженнями встановлено, що за гібридизації крупноплідних сортів між собою в потомстві переважають гібриди з крупними і середніми плодами. Сім'ї сортів Бігарро Старкінг × Крупноплідна і Бігарро Старкінг × Дурона ди Вигнола є добрими вихідними парами для одержання нових крупноплідних сортів з високими смаковими якість. Найперспективнішими сім'ями для одержання сортів із щільною м'якоттю плодів виділено: Знатна × Дрогана Жовта і Бігарро Старкінг × Крупноплідна, з добрими смаковими якість — Бігарро Старкінг × Крупноплідна, Бігарро Старкінг × Дурона ди Вигнола, Дрогана Жовта вільного запилення. Висока врожайність передається потомству у сім'ях: Знатна × Дрогана Жовта і Бігарро Старкінг × Крупноплідна. Виділено 29 перспективних сіянів для використання у подальшій селекції.

УДК 634.23:631.527.6

2012.2.210. СПОСОБИ РОЗМНОЖЕННЯ КЛОНОВОЇ ПІДЩЕПИ ДЛЯ ЧЕРЕШНІ ВСЛ-2 У МАТОЧНИКАХ РІЗНОГО ТИПУ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Оратівський С., Гулько Б. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15(1): Агрономія. — С. 404–409. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536392.

Черешня, клоніва (карликова) підщепа ВСЛ-2, маточники черешні, тирса, субстрати.

Дослід закладено у 2006 р. Показано, що за розмноження карликової підщепи для черешні ВСЛ-2 кращі результати щодо виходу вкорінених відсадків одержано у маточниках горизонтального типу, ніж вертикального. Найбільше вкорінених відсадків виявилось у варіанті з використанням як субстрату тирси — 243,5 тис. шт./га, що перевищило контроль в 1,4 раза. За підгортання маточних рослин сумішшю тирси та ґрунту цей показник становив 195,0 тис. шт./га і перевищив контроль в 1,2 раза. При цьому в контролі (підгортання ґрунтом) — 163,8 тис. шт./га, за розмноження цієї підщепи у маточниках вертикального типу — 166,4 (контроль, підгортання ґрунтом), 166,8 (підгортання тирсою) та 159,0 тис. шт./га (підгортання сумішшю тирси і ґрунту). Отже, найвищі показники прибутку і рентабельності виробництва підщеп одержано за розмноження вегетативної підщепи для черешні ВСЛ-2 горизонтальним способом з використанням тирси як субстрату.

УДК 634.64:632.7(479.24)

2012.2.211. В ПОИСКАХ МЕР БОРЬБЫ С ГРАНАТОВОЙ ТЛЁЙ / Халилов Э.А., Мехтиев С.С. // Защита и карантин растений. — 2012. — № 3. — С. 50.

Попелиця гранатова, гранат, Азербайджан, препарат “Ferskor” (д.р. диметоат), ентомофаг “сонечко”.

У роки досліджень (2005–2008) в гранатових садах Азербайджану гранатова попелиця нанесла значні збитки врожаю. Було визначено, що за вегетаційний період (4–10 міс.) попелиця дає 6–8 генерацій. На тривалість окремих фаз її розвитку великий вплив має температура і відносна вологість повітря. Чим вища і нижча вологість, тим швидше відбувається її розвиток (генерація за 9–12 днів). Запропоновано препарат “Ferskor” (д.р. диметоат, 400 г/л), обприскування яким за норми 1,1 л/га за 30 днів до збирання врожаю забезпечило загину 96,4% особин гранатової попелиці через 10 днів після обробки. На кожне дерево використовували 0,5–0,6 л робочого розчину. Надмірно посушлива і жарка погода також згубно впливала на попелицю. За вегетаційний період (кінець 2-ї декади травня — кінець липня) попелиця розмножувалась масово, потім її чисельність поступово зменшувалась. Виявлено, що ентомофаг сонечко (*Coccinella septempunctata*) також впливає на зменшення чисельності попелиці.

УДК 634.712:631.526/527(470)

2012.2.212. СЕЛЕКЦИОННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПОВЫШЕНИЯ КРУПНОПЛОДНОСТИ МАЛИНЫ РЕМОНТАНТНОГО ТИПА / Евдокименко С.Н., Есичева Т.Б. // Садоводство и виноградарство. — 2011. — № 5. — С. 14–17. — Библиогр.: 7 назв.

Малина крупноплодная ремонтантная, селекция малины (Росия).

Дослідження проводили на колекційних і селекційних ділянках Кокінського ОП ВСТІСП Россільгоспакадемії на 18 ремонтантних сортах, 6 відбірних формах малини міжвидового походження, а також потомстві від 13 комбінацій схрещування. Встановлено, що найбільш крупні ягоди (понад 5,0 г) формують сорти Оранжевое чудо, Брянське диво та елітні сіянці 47-18-4, 37-15-4. Серед кращих донорів крупноплодності виділено сорти: Атлант, Брянське диво, Геракл, Оранжевое чудо і відбірні форми 47-18-4, 13-39-11 та інші. Найперспективнішими родинками в селекції на збільшення маси ягід визнано: 47-18-4 × Геракл; Геракл × Брянське диво; Атлант × Брянське диво і 13-39-11 × Геракл. Широкі можливості для добору мають комбінації контрольованого схрещування з урахуванням вказаних батьків і популяції від їхнього вільного запилення. У потомстві цих форм у 2007–2009 рр. виділено видатні щодо крупноплодності сіянці: 19-99-1 (серед. маса ягід — 6,0 і максимальна — 9,2 г); 3-59-1 (6,5 і 9,8 г); 47-15-20 (6,7 і 10,5 г), 52-147-1 (6,7 і 11,0 г); 2-49-1 (6,8 і 11,7 г) відповідно та інші.

УДК 634.733:631.529

2012.2.213. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНИЦІ ЩИТКОВОЇ ЗА ЇЇ АКЛІМАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ / Улич Л.І., Гринів С.М., Каражбей Г.М., Матус В.М., Улич О.Л. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 3. — С. 21–24. — Бібліогр.: 13 назв.

Чорниця щиткова, сорти чорниці, морфоагробіологічна оцінка чорниці.

Дослідження проведено в колекційних насадженнях на присадибній ділянці фермерського господарства "Теософ" та ДП "Рейлін" (Правобережний Лісостеп). Наведено біологічну характеристику чорниці щиткової (ЧЩ). Селекційні сорти ЧЩ значно відрізняються від чорниці дикорослого типу за морфологічними, біологічними та господарсько-агрономічними ознаками і властивостями. Вони характеризуються поліпшеною архітектонікою куща, придатністю до механізованого збирання, набагато вищою продуктивністю та добрими адаптивними властивостями. Більшість із досліджуваних сортів належала до прямостійних, а розлогу форму куща мають

сорти Дікі, Коллінс, Нуї. Переваги прямостійних у тому, що вони придатні до механізованого догляду за плантаціями і збирання ягід. Найнижкоросліші сорти: Блюголд і Чік 725М, Нортскай, Нортблю, Норткантрі (0,3–0,9 м), найбільшу висоту мають сорти прямостійні — до 2,5 м. За часом розпукування бруньок і початком цвітіння сорти ЧЩ бувають: дуже ранні — Patriot, Weymouth, ранні — Berkeley, середні — Darrow, пізні — Jersey і дуже пізні — Elizabeth. Серед піддослідних: ранні — Блустар 701М, Джонні 716Л, Патріот, Блюджей; середні: Керрі 728С і Чік 725М; пізній — Аманда 718М. Ранні можуть ушкоджуватись заморозками. Охарактеризовано сорти за часом досягання плодів, їх масою та кислотністю, а також терміном зберігання. Більшість зимостійких сортів витримують морози до –30...–34°C. Найстійкіші — Ерліблю, Нортланд, Ранкокас, Блюетта. Добре пристосованими до посухи є Блюкроп, Хардіблю, Нельсон, Ранкокас, Берклі та ін. Ефективним є краплинне зрошення. Чорниця щиткова — світлолюбна рослина, найкращі для неї ґрунти — торф'яно-піщані, торф'яно-суглинні або дерново-підзолисті легко-суглинкові з підвищеною кислотністю. На плантації доцільно висаджувати кілька сортів з неоднаковими морфоагробіологічними властивостями.

УДК 634.8:631.542.3

2012.2.214. ОБРІЗУВАННЯ ВИНОГРАДНОЇ ЛОЗИ / Мазур П.О. // Виноград. Вино. — 2011. — № 5/6. — С. 14.

Виноград, обрізування виноградної лози, сорти винограду.

Обрізування (Об) молодих кущів винограду (КВ) полягає у формуванні скелетної постійної його частини — штамбу та основних розгалужень у вигляді рукавів, плечей, несучих ріжків, сучків і плодівих ланок. Обрізування дорослих КВ — це відбір лози для врожаю наступного року, підтримання належної форми і періодичне оновлення старих частин крони. Однак надмірне Об молодих КВ пригнічує їхній ріст і затримує початок плодоношення. Описано способи і терміни Об, формування плодової ланки. Урожайність куща залежить від умов живлення КВ, довжини багаторічних рукавів, їх кількості. У слаброслих КВ (Славутич, Перлина Сабо) довгі багаторічні рукави негативно впливають на ріст і врожайність кущів. На сильнорослих можна формувати посилені плодові ланки з 2 стрілок й одного сучка заміщення. У зоні Київщини рекомендується обрізувати КВ пізньої осені, після першого сильного заморозку, коли опаде листя і відіме невізрілий приріст. Весняне припущення лише за крайнього випадку, наприклад, механічних ушкодженнях рослини.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/8(477)

2012.2.215. ОВОЩЕВОДСТВО УКРАИНЫ / Витанов А. // Овощеводство. — 2011. — № 12. — С. 24–28.

Овочівництво України, селекция овощных растений, сорти овощных растений, гибриды овощных растений, инновации в овощеводстве Украины.

Проаналізовано стан галузі овочівництва в Україні й окреслено головні напрями його розвитку. Зазначено, що овочівництво є складовою частиною загальнонаціонального продовольчого комплексу, який формує національну безпеку країни. Наша держава вже сьогодні входить у першу сімку світових лідерів з валового виробництва овочевої продукції, а в перерахунку на душу населення займає 9-те місце у світі. Однак серед 20 передових країн їй належить лише 18-те місце за рівнем урожайності, яка в 2010 р. становила в середньому 17 т/га. Генетичний потенціал вітчизняних сортів і гібридів використовується лише на 25–35%. Споживання овоче-баштанної продукції щороку нижче норми (161 кг) внаслідок великих втрат (до 30%) вирощеного врожаю, особливо в процесі зберігання. Сьогодні розробляється концепція Державної цільової програми розвитку овочівництва і переробної галузі до 2020 р., яка передбачає, зокрема, розробку шляхів

наращування виробництва якісної овоче-баштанної продукції (13,5 млн т), забезпечення потреби населення України цією продукцією (в розрахунку 161 кг на душу населення), розвитку ринкової інфраструктури, забезпечення об'єму експорту продукції в кількості до 2,5 млн т на рік, впровадження науково обґрунтованого підходу до вирощування овочів, створення консультативних служб для трансферу інновацій і реклами та ін. Виконання запропонованої моделі розвитку забезпечить конкурентоспроможність галузі овочівництва. Зазначено, що селекція овочевих і баштанних рослин проводиться з 60 їх видами. Розглянуто особливості сортів і гібридів вітчизняної селекції: максимальну адаптивність до місцевих ґрунтово-кліматичних умов, стійкість до біотичних і абіотичних чинників, високі смакові якості, наявність цінних біологічно активних речовин, придатність для технологічної переробки чи тривалого зберігання. Висвітлено інноваційні досягнення науковців Ін-ту овочівництва і баштанництва НААН.

УДК 635.1/8:631.526.32.527(477)

2012.2.216. ФОРМИРОВАНИЕ СОРТОВОГО ГЕНОФОНДА В УКРАИНЕ / Бобось И.М. // Настоящий хозяин. — 2012. — № 3. — С. 24–32.

Овочівництво, сорти овочів, генофонд, селекція овочевих рослин, гібридизація, насінництво овочевих рослин, сортимент сортів і гібридів овочевих рослин.

Висвітлено особливості формування сортового генофонду овочевих рослин (ОР) в умовах інтенсивного розвитку галузі. Одним з вирішальних факторів одержання високих і стабільних урожаїв ОР є впровадження інтенсивних технологій вирощування, якого можна досягнути за рахунок використання сучасного сортименту. На сьогодні в Україні дуже актуальною є проблема посівного і формування сортових ресурсів. Державний реєстр сортів рослин України в 2012 р. включив 1975 сортів і гетерозисних гібридів. У структурі посівних площ ОР за 2010 р. найбільшу питому вагу мали помідор (17,7%), капуста всіх видів (15,7%) і цибуля ріпчаста (12,8%). Найстрімкіше збільшується кількість сортів і гетерозисних гібридів помідора (364 назви), капусти білоголової, огірка і цибулі ріпчастої, які в Держреєстрі становлять відповідно 178, 167 і 142 сорти і гетерозисні гібриди. Коренеплоди в структурі посівних площ України займають близько 20% (збільшення на 5% за останні 5 років). Найпопулярнішими залишаються морква (9,5%) та буряк столовий (8,8%). Сучасною тенденцією формування сортових ресурсів є збільшення кількості гетерозисних гібридів. Співвідношення сортів до гібридів в останній рік становить 55 до 45%. Наведено перелік створених високопродуктивних гібридів помідора, перцю, огірка, капусти, баштанних культур. Вказано на необхідність впровадження малопоширених, але цінних культур (вігна спаржева, капуста декоративна, баклажан та ін.). Вказується на доцільність закупівлі насіння виробниками безпосередньо у заявників сортів, компаній-імпортерів і їх регіональних представників, а також детальних технологій вирощування культур у різних агрокліматичних зонах.

УДК 635.11:631.526.32(477)

2012.2.217. СОРТОВОЕ РАЗНООБРАЗИЕ СВЕКЛЫ СТОЛОВОЙ / Бобосъ И.М. // Настоящий хозяйин. — 2011. — № 12. — С. 18–25.

Буряк столовий, сорти буряку столового, селекція буряку столового, вирощування буряку столового, лежкість коренеплодів.

Висвітлено питання щодо сортового різноманіття буряку столового (БС) в умовах України. У Державний реєстр сортів рослин на 2011 р. внесено понад 50 сортів і гетерозисних гібридів, з яких 36 зарубіжної і лише 14 — вітчизняної селекції. Сегмент сортименту БС зарубіжних селекційних фірм в Україні становить 70% проти 14% державних вітчизняних науково-дослідних установ НААН. Виробникам слід враховувати, що серед сортів є багаторосткові й одноросткові, оскільки від цієї ознаки залежить норма висіву і формування оптимальної густоти посівів. Сходи одноросткових сортів за сівби сівалками точного висіву не потребують проріджування, зокрема Астар F₁, Атаман, Кардинал, Регульський та ін. Культура вимоглива до вологості ґрунту, температури повітря і світла, яке сприяє інтенсивній пігментації коренеплодів. Сучасний сортимент представлено в основному середньостиглими сортами, хоча на ринку з'явилися перспективні ультраскоростиглі гібриди Зеппо РЦ F₁ з вегетаційним періодом 60–70 діб і Вадан F₁, цінність яких полягає у швидкому формуванні коренеплодів для отримання суперранньої пучкової продукції у відкритому ґрунті та під плівковим укриттям і агроволокном. Останні 2 сорти вирізняються високою адаптивністю до різних умов вирощування. Крім того, вони добре зарекомендували себе в другому обороті вирощування для зберігання й переробної промисловості. Залежно від форми коренеплоду сорти БС, які вирощують в Україні, поділяються на циліндричні (Атаман, Андромеда, Торпедо тощо), конічні (Багрянний), округлі (Акела, Бордо 237, Червона куля та ін.), плоскоокруглі (Кросбі, Єгипетський, Січовий) і плоскі (Єгипос, Носівська плоска і Чорномор). Зауважується, що за вибору сорту необхідно брати до уваги стабільність буряка до утворення квітчастих пагонів у перший рік розвитку, оскільки коренеплоди в таких рослин формуються дерев'янистими і малосоковитими, що значно знижує їхню врожайність і товарність.

УДК 635.11:631.526.32:631.17:631.532.2

2012.2.218. ЕФЕКТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ МАТОЧНИХ КОРЕНЕПЛОДІВ НА НАСІННЯ БУРЯКУ СТОЛОВОГО СОРТУ ВІТАЛ / Вітанов О.Д., Горо-

ва Т.К., Томах Є.О., Митенко І.М. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 177–185. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 536178.

Буряк столовий, вирощування буряку столового, коренеплоди буряку маточні, насіння буряку столового, сорт буряку столового.

Наведено результати досліджень щодо визначення рівня виходу маточних коренеплодів буряку столового сорту Вітал за різних способів зрошення, а також встановлення насіннєвої продуктивності та її мінливості за різних фракцій маточників в умовах Лівобережного Лісостепу України. Сорт Вітал створено методом міжсорткової гібридизації сортотразків з Греції, Польщі, Нідерландів з наступним індивідуальним відбором за циліндричним індексом. У насінництві буряку столового практичне значення має кількісний вихід маточників з одиниці площі, що забезпечує істотний вплив на коефіцієнт розмноження і, відповідно, на загальну ефективність вирощування насіння. У середньому за 3 роки найбільший вихід маточників стандартної фракції відмічено за краплинного зрошення — 94,9 тис. шт./га, що на 55,3% перевищує контроль (без зрошення) та маточників-штеклінгів — 110,5 тис. шт./га — перевищення контролю на 89,3%. Установлено низький рівень мінливості врожайності (9,78±2,82%) насінників, вирощених через маточники-штеклінги та стандартні коренеплоди. Результати досліджень засвідчили ефективність застосування краплинного зрошення маточників буряку столового з рівнем передполивної вологості ґрунту 70–65% НВ.

УДК 635.152:631.5/544

2012.2.219. РЕДИС В ОТКРЫТОМ И ЗАКРЫТОМ ГРУНТЕ / Куликова Н.Н. // Настоящий хозяйин. — 2012. — № 2. — С. 10–14.

Редис, вирощування редису, сорти редису, вигонка редису в парниках, гібриди редису.

Розглянуто питання щодо технології вирощування різних сортів та гібридів редису в умовах відкритого і закритого ґрунтів. Культура відзначається високою холодостійкістю, коротким вегетаційним періодом та порівняно скромними вимогами до тепла. Редис є типовою рослиною довгого дня. Проведені в Україні дослідження засвідчили, що за тривалості денного освітлення не більше 10 годин, на пухкому й родючому ґрунті за оптимальної вологості ґрунту та повітря редис не утворює стрілки і протягом усього літа залишається у фазі листової розетки. Культура дуже вимоглива до волиги в ґрунті і повітрі, негативно реагує на удобрення свіжим гноєм, тому останній слід вносити під попередник. Найкращими попередниками для нього є добре удобрені органікою огірок, помідор, перець, баклажан та ін. Не бажано вирощувати редис після капустяних і коренеплідних культур. Найкращі результати можна отримати від внесення швидкодіючих азотних добрив. Для одержання в кінці березня — на початку квітня ранньої продукції, насіння слід висівати в парниках 15–20 лютого. Набивкою парників можуть слугувати гній (краще кінський) чи доміве сміття з насипним шаром ґрунту. Парникова земля має бути весь час вологою — 60–65% від повної вологості. З другої половини квітня редис можна вирощувати у відкритому ґрунті. Оптимальний строк сівби навесні — березень–квітень, а восени — вересень. Протягом вегетації догляд за редисом полягає у своєчасному прополюванні, проріджуванні і, у випадку необхідності, поливах. Редис ушкоджується найчастіше хрестоцвітними білками, захистом від яких є якомога рання сівба, оскільки застосування інсектицидів на зеленних культурах не допускається. Сортів різноманітність редису в Україні надзвичайно велика: тип Рожево-червона з білим кінчиком (Красочка, Червона з білим кінчиком, Опус); тип Сакси (Катруся, Яючка, Сидя F₁, Базис, Ксенія); тип Французький сніданок (Богиня) та інші.

УДК 635.25:631.5

2012.2.220. ОСОБЕННОСТИ ПРОИЗВОДСТВА РАННЕГО РАССАДНОГО ЛУКА / Новицкий В. // Овощеводство. — 2012. — № 1. — С. 30–33.

Цибуля рання розсадна, вирощування ранньої розсадної цибулі, розсада цибулі касетна, сорти ранньої розсадної цибулі, збирання ранньої розсадної цибулі.

Висвітлено особливості технології вирощування ранньої розсадної цибулі (РРЦ). На фоні перевиробництва цибулі в сезоні

2011 р. хороших результатів удалося досягти фермерам, які вирощували ранню цибулю (озима, розсадна, сіянка чи рання посівна). Перевага ранньої культури цибулі полягає в стабільно високій реалізаційній ціні даного продукту (5–6 грн/кг у середині червня), що дає змогу реалізувати врожай до початку масового дозрівання цибулі. Найефективнішим і найбільш надійним способом отримання врожаю ранньої продукції є вирощування РРЦ без факторів ризику (висока вартість і складність придбання високоякісного посадкового матеріалу, необхідність закупівлі спеціалізованої техніки). Застосування розсадного способу дає змогу одержувати оптимальну густоту стояння рослин і, відповідно, гарантувати запланований врожай, який надходить на ринок на 2–3 тижні раніше врожаю ранньої сіяної цибулі. За використання гібридів суперранньої цибулі, які добре себе зарекомендували (Кенді F₁, Екзакта F₁, Сьєрра Бланка F₁) можна отримати високотоварний урожай у межах 80–120 т/га, і при цьому близько 60–70% вказаного об'єму реалізувати за ціною, яка в 2–4 рази перевищує ціну реалізації масової цибулі. Найбільш технологічним варіантом вирощування розсади цибулі є виробництво її в касетах у захищеному ґрунті. Наведено комплекс послідовних технологічних операцій за такого способу вирощування. Орієнтовним строком висадки розсади є середина березня — початок квітня. Гарантією отримання високого і раннього врожаю є правильна підготовка ґрунту (наведено схему основних її елементів). Для зниження собівартості виробництва цибулі необхідно максимально механізувати технологічні процеси. Система живлення РРЦ має бути розрахована на 50–60 днів (орієнтовна норма азотних добрив становить 180–220 кг за д.р.). Для отримання максимального прибутку, збирання цибулі необхідно проводити в найтісніші строки.

УДК 635.263:631.5

2012.2.221. ЛУК-ШАЛОТ / Непорожня Е. // Овощеводство. — 2012. — № 3. — С. 56–57.

Цибуля-шалот, вирощування цибулі-шалот, розмноження цибулі-шалот.

Наведено наукові рекомендації щодо особливостей вирощування цибулі-шалот (кущівка, сорокозубка), яка дуже рано дає ніжне перо і рано дозріває. У зелених листках міститься 4,6% цукрів, тоді як в листках батун — 3,5, а ріпчастої цибулі — 2,2%. За одночасного висаджування цибулин шалота і сіянки було зібрано врожай пера 179 і 78 ц/га відповідно. Залежно від сорту і способу вирощування цибулі-шалот дає до 600 ц/га зеленого пера. З однієї висадженої цибулини утворюється гніздо з 3–25 цибулинами масою по 10–50 г, які вирізняються відмінною лежкістю і транспортабельністю. Висока холодостійкість цибулин проявляється в тому, що заморожування й поступове відтанення не діє на них згубно, тому шалот можна зберігати в холодних сухих приміщеннях. У захищеному ґрунті посадка, як правило, мостова, тобто цибулини мостять одну до другої. У відкритий ґрунт їх висаджують восени і навесні. Для отримання зеленого пера шалот слід висаджувати в березні. На богарі використовують схему посадки багаторядними стрічками. Відстань між ними — 50–60 см, між рядками в стрічці — 15–20 см, між цибулинами в ряду — 8 см. В умовах зрошення відстань у рядах і між ними скорочується вдвічі. На ріпку шалот рекомендовано висаджувати в березні–квітні за попередньою схемою, лише відстань між рослинами в ряду збільшують до 15 см. В основному шалот розмножують вегетативно, але тривале вегетативне розмноження призводить до здрібнення цибулин, тому хоча б раз у 10–15 років необхідно отримувати потомство з насіння. Проте часті пересіви насінням спричиняють появу великої кількості рослин, що стрілюються.

УДК 635.34:[546.36+546.42+546.4/.8+546.175]:631.95

2012.2.222. КАК СНИЗИТЬ ЗАГРЯЗНЕНИЕ КАПУСТЫ ПОЛЮТАНТАМИ / Соинова О.Л., Михеев В.А., Закабунина Е.Н. // Картофель и овощи. — 2012. — № 2. — С. 21–22.

Капуста, забруднення капусти полютантами, сорти капусти, сидерати, нітрати, важкі метали, радіонукліди.

Розглядається питання щодо забруднення капусти полютантами — нітратами, важкими металами (ВМ), радіонуклідами, пестицидами тощо. Аналіз на вміст нітратів став обов'язковою умовою надходження овочів на ринок. Гранич-

ним вважається вміст N–NO₃ (мг/кг сирової маси): у капусті білоголової — 15–650, червоноголової — 10–300, пекінської — 250–600, цвітній — 15–150, кольрабі — 40–600. Накопичення нітратів у капусті збільшилося з 1907 по 1970 рік від 201 до 780 мг/кг. Найменше нітратів знаходиться в середині головки, а максимальна кількість — у качані і верхніх покривних листках. Для запобігання надмірному накопиченню нітратів слід, насамперед, усунути потрапляння азотовмісних речовин (крім добрив) у ґрунт і воду. Рациональне використання добрив на фоні високої агротехніки сприяє підвищенню врожаю овочів, поліпшенню їхньої якості, зокрема зниженню вмісту нітратів. Застосування сидератів зменшує вдвічі їх накопичення в овочевій продукції. У процесі переробки кількість нітратів також значно знижується. Серйозну небезпеку становить наявність у овочах ВМ і радіонуклідів. Так, ВМ концентруються переважно у верхньому шарі ґрунту, тому за наявності в ньому ВМ у кількостях, які перевищують ГДК, ґрунт краще замінити повністю. За використання як добрива сапропелю, його необхідно перевірити на наявність ВМ, оскільки мул поглинає і накопичує ці елементи. Зелені культури забороняється вирощувати в зонах забруднення з цієї ж причини. За здатністю накопичувати радіонукліди капустяні культури можна розмістити у висхідному порядку за мірою зростання радіоактивних елементів: капуста червоноголова — білоголова — савойська — брокколі — цвітна — кольрабі — капуста брюсельська.

УДК 635.342:631.5(477)

2012.2.223. РАННЯЯ КАПУСТА / Федосий И.А. // Настоящий хозяин. — 2012. — № 1. — С. 10–13.

Капуста білоголова рання, попередники капусти білоголової, удобрення капусти, розсада капусти, сорти і гібриди капусти, догляд за капустою, збирання врожаю капусти.

Висвітлено комплекс агротехнічних заходів щодо вирощування капусти білоголової ранньої (КБР). Зазначено, що для отримання найбільш ранньої товарної продукції капусту в Україні вирощують розсадним способом у парниках і плівкових теплицях (оптимальний варіант — у касетах). Найкращими попередниками для КБР є бобові культури, рання картопля, буряк столовий, помідор, огірок і цибуля. Повертати капусту на попереднє місце слід не раніше, ніж через 3–5 років, особливо на ґрунтах з підвищеною кислотністю і заражених киллою. Після рано зібраних попередників проводять напівпаровий обробіток ґрунту. Капуста білоголова ранньостиглих сортів на початку вегетації має велику потребу в добривах, особливо сумісного внесення органічних і мінеральних речовин. Строки висаджування розсади — важливий елемент технології вирощування капусти, оскільки вони впливають на кількість і період надходження раннього врожаю і якість продукції. Висаджувати КБР у відкритий ґрунт у Степу слід 10–20 березня, у Лісостепу — 20 березня — 10 квітня, у Поліссі — 1–20 квітня залежно від погодних умов. Ультраранню розсаду (10–15%) висаджують на 5–10 дів раніше вказаних вище строків. У період догляду за КБР необхідно здійснювати розпушування міжрядь, підгортання, підживлення, полив, боротьбу з шкідниками. Найбільшої шкоди завдають капусті хрестоцвіта блішка, проти якої слід застосовувати децис, профі (0,2–0,3 л/га), актару — 0,25, конфідор — 0,2 л/га, а також капустяна муха, ефективними заходами боротьби з якою є чітке дотримання агрофону, профілактичні обробки вищезгаданими інсектицидами. Для зав'язування головок поливна норма має становити 250–300, а в період їхнього формування і досягання — 350–400 м³/га води. Урожай ранньої капусти збирають за досягнення головами товарних розмірів (маса — 0,5–1,0 кг). Якщо після збирання основного врожаю рослини капусти здорові і добре розвинені, то з них можна одержати ще один урожай.

УДК 635.522:631.5(477)

2012.2.224. САЛАТ-РОМЭН: ПРЕВОЗМОГАЯ ПРЕВРАТНОСТИ ПОГОДЫ / Позняк А. // Овощеводство. — 2012. — № 2. — С. 42–48.

Салат-ромэн, вирощування салату-ромэну, насінництво салату-ромэну, хвороби салату-ромэну, збирання врожаю салату-ромэну.

Наведено ботанічну характеристику й біологічні особливості салату-ромэну (СР) та комплекс технологічних заходів

щодо його вирощування. Салат-ромен (римський салат) — це різновид салату посівного, який в Україні розповсюджений недостатньо. Особливістю сортів цього різновиду є те, що вони формують головку чи напівголовку (рихла головка) з подовженими чи подовжено-овальними твердими листками. Довжина головки >1,5 її діаметра. Головки салату досить пружні, з легким горіховим присмаком. Деякі фахівці рекомендують вирощувати СР виключно для осіннього і зимового споживання в контексті зміни клімату в останні роки, зокрема нестачі вологи. Рослини салату за сіви у звичайні ранньовесняні строки взагалі не утворюють головок, а від фази розетки зразу ж переходять до стеблуння. Проте науковцям дослідної станції "Маяк" Ін-ту овочівництва і баштанництва вдалося в екстремальних умовах провести дослідження власних селекційних форм, за результатами яких було виділено цінні лінії, а найперспективніший посухостійкий сорт найближчим часом буде передано в Державну службу з охорони прав на сорти рослин для проведення кваліфікаційної експертизи. Салат-ромен — рослина холодостійка. Оптимальна температура для його росту й розвитку становить 15–20°C. За високої температури (>20°C) у ранніх сортів прискорюється процес стеблуння. Оптимальними для вирощування СР ґрунту за реакцією рН близькою до нейтральної — 6–6,8, а на кислих ґрунтах він росте і розвивається погано. Салат-ромен належить до вологолюбних рослин. Оптимальна вологість ґрунту має становити 60–70% ПВ, а вологість повітря ≈70% у сонячні дні і 60–65 у похмурі. Кращими попередниками є просяні культури і ранні зернові. Сівбу проводять рано навесні. Догляд за посівами полягає в триразовому розпушуванні за вегетацію, прополюванні бур'янів і формуванні густоти стояння рослин. Товарні головки слід збирати в період технічної стиглості. За можливості треба проводити 2–3 поливи залежно від вмісту вологи в кореневмісному шарі ґрунту. Салат можуть ушкоджувати гусінь окличної і капустяної совки, гамма, слимаки та інші шкідники, а з хвороб — уражувати: несправжня борошниста роса, сіра і біла гнилі, септоріоз, огіркова мозаїка і мозаїка салату та ін.

УДК 635.611:631.544.7

2012.2.225. ДЫНЯ В ПЛЁНОЧНОЙ ТЕПЛИЦЕ / Кубрак С.Н. // Настоящий хозяин. — 2012. — № 4. — С. 26–29.

Диня, вирощування дині в теплиці, теплиці плівкові, урожайність дині, сорти і гібриди дині, насінництво дині, селекція дині.

Висвітлено особливості вирощування дині в плівкових теплицях, найчастіше без обігріву, оскільки витрати на опалення не покриваються прибутком від урожаю. У північних районах вирощують лише скоростиглі та середньостиглі сорти. Одним із способів одержання більш ранньої продукції є використання щеплення. Протягом 2005–2007 рр. у плівкових теплицях без обігріву спостерігали досягання плодів дині дещо раніше — на 3–4 доби. Крім того урожайність плодів гібрида Рада F₁, прищепленого на гарбуз великоплідний і лагенарію, істотно перевищила кореневласні рослини (3,5 кг/м²). Детально висвітлено елементи технології вирощування дині, а саме: підготовка насіння до сіви і вирощування розсади, висаджування розсади і догляд за рослинами, формування куща, визначення стиглості плодів і збирання врожаю. За даними Київської дослідної станції (результати досліджень 2009–2011 рр.) у плівкових теплицях на сонячному обігріві рекомендовано вирощувати такі сорти і гібриди дині, як Титовка, Рада F₁, Лада, Киянка, Роксолана F₁, Спокуса F₁ та ін. На жаль, генетичний потенціал вітчизняних сортів і гібридів використовується лише на 30%, хоча вони не поступаються зарубіжним. Основною причиною цієї проблеми є слабо налагоджена система насінництва та відсутність реклами.

УДК 635.63:631.674.6:631.559:631.8

2012.2.226. ВОДОСПОЖИВАННЯ ТА УРОЖАЙНІСТЬ НАСІННЄВИХ РОСЛИН ОГІРКА ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ЗРОШЕННЯ ТА УДОБРЕННЯ / Солдатенко О.В. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 99–104. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 536178.

Огірок, урожайність огірка, водоспоживання огірка, зрошення краплинне огірка, удобрення огірка.

Вивчалася ефективність краплинного зрошення (КЗ) за виробництва насіння огірка порівняно з дощуванням та не-

зрошуванням фоном з метою виявлення оптимальних рівнів зволоження краплинним поливом й визначення ефективності способів застосування мінеральних добрив на фоні різних способів поливу в умовах Лівобережного Лісостепу України. З'ясовано, що найкращим способом зрошення огірка на насінні цілі є краплинний (з рівнем передполивної вологості ґрунту 80–75% НВ до фази цвітіння та 70–65% НВ після нього) на фоні локального внесення добрив (N₃₀P₆₀K₄₅ + фертигація N₃₀). Виявлено, що рослини огірка ефективно використовували воду на формування одиниці врожаю. Було отримано врожайність насіння 211 кг/га і витрачено вдвічі менше мінеральних добрив, ніж за суцільного способу їх внесення. Наведено рекомендації щодо застосування технологічних схем вирощування огірка сорту Джерело на насіння з використанням КЗ. Доцільним є внесення мінеральних добрив у ґрунт навесні з розрахунку N₃₀P₆₀K₄₅. Оптимальна схема розміщення рослин (50+90)×20 см, а густота — 70 тис. шт./га. Ефективними є проведення двох фертигацій по N₁₅ у фази 3–4 справжніх листків і початок цвітіння, а також використання КЗ з рівнем передполивної вологості ґрунту до масового цвітіння 80–75% НВ (4 поливи нормою 125 м³/га), а у фазі плодоношення — 70–65% НВ (2 поливи нормою 300 м³/га). Вказується на перспективність використання регуляторів росту та мікроелементів за краплинного зрошення при вирощуванні огірка на насіння.

УДК 635.646:631.559:631.526.32:631.531.032

2012.2.227. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТОТИПІВ І СОРТІВ БАКЛАЖАНА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СХЕМИ РОЗМІЩЕННЯ РОСЛИН / Зінченко Є.В., Шебетя О.М. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 11. — С. 34–36. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536168.

Баклажан, продуктивність баклажана, сорти баклажана, розміщення рослин баклажана, урожайність баклажана.

Представлено результати експериментального дослідження схем розміщення рослин баклажана (Б) різних сортотипів з метою досягнення максимальної його продуктивності. Досліди проводили на баклажанах двох підвидів шести сортотипів: західно-азіатського підвиду (Алмаз, Біла Лілія) та східно-азіатського підвиду (Геліос, Сауран, Прем'єр, Фіалка). Розсаду було висаджено за дослідними схемами 70×25, 70×45 та контроль 70×35. За результатами досліджень на врожайність плодів Б впливали як сортотипи і сорти (фактор А), так і схеми розміщення рослин (фактор В). Найкращий показник урожайності серед дослідних сортів був у сорту Алмаз, вирощеного за схемою 70×25 і з густотою 57 тис. рослин/га (73 т/га, що на 16 т/га більше за контроль), а також у сорту цього ж підвиду Біла Лілія (46 т/га, що на 8 т/га більше контролю). У рослин східно-азіатського підвиду більша врожайність була за схемою 70×45 і густотою 32 тис. рослин/га. Урожайність сорту Сауран становила 49 т/га, що на 10 т/га більше, ніж на контрольному варіанті. У середньому за фактором В урожайність більша на схемі 70×25 — 43 т/га, що на 8 т/га перевищує контроль, за НР_{0.5} по фактору В — 1 т/га. Результати досліджень засвідчили, що для рослин баклажана західно-азіатського підвиду оптимальною густотою посадки є 57 тис. рослин/га на схемі 70×25, а для східно-азіатського підвиду з розгалуженим і розкидистим кущем — 32 тис. рослин/га на схемі 70×45 см.

УДК 635.67:631.527.5:631.95(477)

2012.2.228. РЕАКЦІЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЦУКРОВОЇ НА АГРОЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ ВИРОЩУВАННЯ ТА ЇХ СЕЛЕКЦІЙНА ЦІННІСТЬ / Клімова О.Є., Плеханова Т.Ф., Аргунова К.В. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 4. — С. 86–91. — Бібліогр.: 13 назв.

Кукурудза цукрова, гібриди кукурудзи цукрової, агроекологія, вирощування кукурудзи цукрової, адаптивність кукурудзи цукрової.

Досліджено реакцію гібридів кукурудзи цукрової (КЦ) на агрокліматичні умови вирощування та встановлено їх селекційну і практичну цінність на різноманітному агрофоні в різних ґрунтово-кліматичних зонах України. Здійснено диференціацію гібридів за врожайністю товарної продукції та рівнем екологічної стабільності й спрямованості. З'ясовано характер гомеостазу гібридів та розроблено рекомендації з їхнього

використання залежно від генотипу та умов вирощування. Одним з найдоступніших виробництв прийомів зниження негативного впливу лімітуючих чинників довкілля на рівень урожайності КЦ є добір гібридів, пластичність яких найбільше відповідає конкретним умовам вирощування. Зазначено, що для стабілізації виробництва товарної продукції КЦ в Україні, з її значною мінливістю погодних умов та різноманітністю ґрунтово-кліматичних зон, у кожному конкретному регіоні слід вирощувати 3–4 різних за скоростиглістю гібриди: високоінтенсивні, з вузькою позитивною реакцією — на кращих

агрофонах; гібриди з широкою нормою реакції, з високою адаптивністю до стресів і достатньо високим рівнем урожайності за оптимальних умов та високим нижнім її порогом — на низькому агрофоні. Встановлено, що найвищу селекційну та практичну цінність мають гомеостатичні гібриди з підвищеним середнім рівнем урожайності: Русич 29 і Русич 27, а також гібриди інтенсивного типу та пластичні — Русич 1, Русич 7, Русич 24, Русич 25 і Конкурент, які вдало поєднують високу й середню врожайність з відносно стабільним та середнім рівнем її реалізації за різних умов вирощування.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — кандидат с.-г. наук КРУЧЕК А.Н.

УДК 635.9:712.28(477.63–25)

2012.2.229. ПРОЕКТ САДУ РЕКРЕАЦІЇ НА ДАХУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ / Зайцева І.А., Ловинська В.М., Вербицька О.А., Савченко А.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 164, ч. 2. — С. 76–85. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 535978.

Сад-дах, проект озеленення даху, контейнерні рослини, малі архітектурні форми, рекреація.

Розроблено комплексний проект експлуатованого малого саду рекреації на даху спортивного залу Дніпропетровського ДАУ з урахуванням сучасних тенденцій садово-паркового будівництва. Такий варіант міні-саду дає можливість відпочивати в умовах, наближених до природних, не виходячи за територію ВНЗ. Проектом передбачено використання інтенсивного способу озеленення покрівлі, а для підвищення декоративності й естетичної значущості саду було запроєктовано малі архітектурні форми: ефектний фонтан у формі кулі, який істотно впливає на мікроклімат; легка альтанка — укриття від сонця і дощу; декоративна стінка з нішами, обладнаними квітучими контейнерними рослинами (хоста гібридна, люпин багатолістий, лаванда вузьколиста та ін.); ажурний трельяж для опори витких рослин (виноград дівочий, клематис розлогий); лави для відпочинку. В асортименті дерев і кущів представлені: туя західна, бересклет вкоріненний, лавр благородний та ін. Добір рослин здійснювали за трьома основними критеріями: узгодження габаритів рослин з малим розміром саду (23,5 м²); наявність фітонцидних властивостей і здатності заспокоювати нервову систему; відповідність забарвлення рослин і їхніх квітів зеленій, біло-блакитній і біло-фіолетовій гамі, що найсприятливіше діє на фізіологічний і психічний стан людини. Для контейнерного озеленення плануються використати невибагливі гірські рослини. Зазначено, що облаштування сучасних садів на дахах дає багатосторонній ефект: економічний — раціональне використання цінних міських земель й одержання додаткової корисної площі; екологічний — покращання санітарно-гігієнічних параметрів міського навколишнього середовища; соціально-культурний — розвиток системи нових місць спілкування, повсякденного відпочинку людей та вдосконалення естетики міського ландшафту.

УДК 635.92

2012.2.230. БРУГМАНСИЯ / Симкович Т. // Огородник. — 2011. — № 10. — С. 36.

Бругмансія, сорти і види бругмансії, розмноження бругмансії, агротехніка вирощування бругмансії, декоративність бругмансії.

Висвітлено біологічні особливості бругмансії — високодекоративного багаторічного чагарника з красивими пониклими ліycopодібними квітами завдовжки 25–50 см, за форму яких рослину ще називають труби архангела. Квіти вирізняються сильним солодким ароматом, особливо у вечірній час. Бругмансія — тепло- і вологолюбна рослина, яка добре росте і розвивається на родючих аерованих ґрунтах, цвіте з липня до заморозків. На яскравому сонці бругмансія формує красивий кущ і рясно цвіте, а в затінку може втратити все листя

і загинути. Згубним для бругмансії є також перегрів коріння. Рослину потрібно поливати твердою (лужною) водою, оскільки від цього залежить якість цвітіння. У випадку, коли вода нейтральна, а ґрунт кислий, то хоча б раз за літо кущ треба полити вапняковим молоком (1 г/л води). Бругмансію слід розмножувати стебловими живцями восени або напровесні, щоб зберегти сортові якості. Розмноження насінням починають у лютому–березні. За ретельного догляду рослини, вирощені з насіння, у липні–серпні сягають 70–100 см заввишки і розцвітають. Догляд за бругмансією досить простий, головне, що їй необхідно — рясний полив, періодичне обприскування для підтримки вологості повітря, щоб рослина не скидала пуп'янки і листя; щедрі підживлення не рідше одного разу на тиждень повним мінеральним добривом з органічним. У жовтні рослину викопують з грудкою землі і висаджують в контейнер чи велике відро місткістю 10 л і сильно обрізують гілки. Один з найпопулярніших видів — бругмансія духмяна з білими, жовтими чи рожевими квітками завдовжки до 30 см, які дуже сильно і приємно пахнуть. У популярній в Європі гібридній формі *B. candida* найвідомішими сортами є Plena з витонченими білими квітками, а також Grand Marnier з жовтогарячо-червоними квітками.

УДК 635.92/95:582.916.21

2012.2.231. РОТИКИ — ЗНАЙОМІ НЕЗНАЙОМЦІ / Машковська С.П. // Квіти України. — 2012. — № 1. — С. 2–5.

Антиринум (ротик), сорти антиринуму, вирощування антиринуму.

Наведено ботанічну характеристику, особливості біології, розмноження, селекції, агротехніки вирощування й використання високодекоративної квіткової культури — антиринуму (ротиків), яка належить до невеликої групи рослин рясно- і довгоквітучих (рання весна — пізня осінь). Найпоширенішим у квіткарстві є антиринум великий, на основі якого створено багато різноманітних сортів. Запилювати рослину можуть лише джмелі й бджоли. В Україні антиринум вирощують як однорічник. Квіти в нього великі, прості або махрові, зібрані в китицеподібні суцвіття з пелюстками білого, жовтого, жовтогарячого, рожевого, малинового, пурпурового кольору (однотонні й плямисті). Ротики світлолюбні, холодостійкі, не вибагливі до ґрунтів (краще ростуть на легких і суглинках з рН 6–8). Порівняно легко витримують нетривалу посуху, а за надлишкової вологості уражуються хворобами. Розмножують рослини насінням, рідше — живцями. Цвітіння починається через 2–2,5 місяця після появи сходів. Живцями розмножують лише деякі махрові форми ротиків. Оптимальний метод вирощування — розсадний (t=15–20°C). Рослини уражуються гнилями кореня й основи стебла, фузаріозом та вертикальним в'яненням, іржею, септоріозом, несправжньою борошнистою росою, попелицями, кліщем тютюновим, сошкою та ін. Селекціонери світу створили численні диплоїдні, тетраплоїдні сорти та безліч гетерозисних гібридів. Нині налічують понад тисячу сортів антиринуму, об'єднаних у 12 сортогруп (серія Rocket, сорти Avalanche, Eldorado, Schneeflocke, Kolibry та ін.). Ротики дуже широко використовуються в озелененні й застосовуються в народній медицині завдяки лікарським властивостям.

УДК 635.922.925:582.572.7:631.527:632.488.4Ф

2012.2.232. СЕЛЕКЦІЯ ГЛАДІОЛУСА ГІБРИДНОГО НА СТІЙКІСТЬ ДО *FUSARIUM OXYSPORUM* SCH. F. *GLADIOLI* / Мамченко Г.С., Піщенко О.В. // Вісник Степу: наук. зб. — Кіровоград, 2011. — Ювіл. вип. — С. 99–101. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 535763.

Гладіолус, селекція гладіолуса, гібриди гладіолуса, фузаріоз, поліплоїдія, мутагенез, гетерозис, інцухт-лінії, сорти гладіолуса.

Наведено результати досліджень з селекції гладіолуса, зокрема зі створення сортів, які поряд з високими декоративними якостями мають високу стійкість до основних хвороб, особливо фузаріозу. Для створення нового сорту гладіолуса до селекційного процесу було залучено сорти та сортозразки з високими декоративними якостями (супергофрованість квіток, довге та струнке суцвіття з кількістю квіток у ньому до 25 шт.): Необикновенное Чудо, 532 Великая Княгиня Єлісавета, 554 Україна моя, 478 Пам'яті Талькова, так і стійкі до фузаріозу: 420 Донна Марія, 540 Роса в Ізумруді, 592 Шоколадниця та ін. У період з 2005 по 2010 р. проведено міжсорткову штучну гібридизацію 1343 квіток по 77 комбінаціях схрещувань. У результаті гібридизації вирошено й проаналізовано 4484 гібридні сіянці. Установлено, що найвищим рівнем окупності, зокрема і за рахунок стійкості до фузаріозу, характеризується селекційний зразок 11-10-04 (Чарівниця × Долгожданний Дебют × Шоколадниця). Вказаний номер передано до Державного сортопробування в 2010 р. під сортовим назвою Ірбіс. Строк цвітіння цього сорту — середньоранній (75–79 днів). Забарвлення біле з ледь помітним зеленим відтінком, пелюстки сильно гофровані. Кількість квіток у колосі 22–25, з них 8–9 одночасно відкриті. Висота рослин — 145 см. Відзначається стійкістю до фузаріозу, має відмінне від інших сортів темно-зелене листя. Зроблено висновок, що перспективними шляхами підвищення стійкості до фузаріозу в селекції гладіолуса можуть бути поліплоїдія, мутагенез, селекція на гетерозис з використанням інцухт-ліній тощо.

УДК 635.922/925.053:582.711.712

2012.2.233. ВИТКИ ТРОЯНДИ — ЧУДОВІ РОСЛИНИ ДЛЯ ВЕРТИКАЛЬНОГО ОЗЕЛЕНЕННЯ / Рубцова О.Л. // Квіти України. — 2012. — № 1. — С. 8–10.

Троянда витка, рамблери, шипшина багатоквіткова, троянди виткі великоквіткові, вирощування витких троянд, озеленення вертикальне, сорти витких троянд.

Висвітлено питання щодо використання витких троянд (ліан) для вертикального озеленення. Вони поділяються на дві види та сорти: рамблери та виткі великоквіткові троянди. Більшість даних видів троянд-ліан походить із субтропіків, тому їх можна культивувати лише на Південному узбережжі Криму, а в умовах Полісся й Лісостепу України успішно вирощують тільки шипшину багатоквіткову. До рамблерів належать троянди, одержані в результаті схрещування шипшини багатоквіткової, шипшини Віхура, Бенкса, Маккартні та старовинної групи нуазетових троянд. Цьому виду троянди необхідна опора, інакше вони "розповзуться" по землі і не матимуть гарного вигляду. Квітки у цих троянд з'являються наступного року на пагонах минулих років, і тому їх протягом зими необхідно ретельно вкривати. Рамблери із-за невеликого розміру квітів називають ще дрібноквітковими виткими трояндами. Квітнуть вони дуже рано, у червні-липні лише один раз, але протягом місяця. Кущі майже повністю вкриті квітами. До рамблерів належать такі сорти, як Екскельза, Дороти Перкінс, Уайт Дороти (уражаються борошнистою росою) та ін. Виткі великоквіткові троянди мають міцні товсті пагони до 2,5–3 м. У троянд цієї групи великі квітки, зібрані у невеликі суцвіття (Нью Доун, Графіня Воронцова, Алхіміст та ін.). До витких великоквіткових також належать клаймінги (брунькові мутації) троянд чайно-гібридних, грандіфлора, флорибунда та ін., які за формою квітки і кольором пелюсток схожі з батьківськими кущовими формами. Доглядаючи за виткими трояндами, дуже важливо правильно обрізувати їх та регулярно підживлювати, особливо сорти заввишки понад 2,5 м. Висаджувати троянди можна навесні і восени, попередньо обрізавши саджанці. Більшість витких троянд значно менше уражаються шкідниками і хворобами порівняно з іншими різновидами.

УДК 635.922/925:582.998.16

2012.2.234. КРАСИВІ ТА КОРИСНІ ЧОРНОБРИВЦІ / Машковська С.П. // Квіти України. — 2011. — № 6. — С. 9–11.

Чорнобривець, сорти чорнобривця, розмноження чорнобривця, догляд за чорнобривцем, використання чорнобривця.

Висвітлено біологічні особливості, технологію розмноження, методи захисту рослин чорнобривця (Ч) від шкідників і хвороб та широкий спектр їх використання. Ботанічний вид чорнобривці (*Tagetes L.*) налічує приблизно 50 видів. В Україні вирощують 5 видів, з яких найпопулярнішими у квіткарстві є Ч прямостоячі, або африканські, розлогі, або французькі, а також тонколисті, або мексиканські. У світі нині налічується близько тисячі сортів Ч, але в промисловому й аматорському квіткарстві використовуються далеко не всі. Відрізняються вони забарвленням, формою, розмірами та махровістю суцвіття, висотою та розлогістю рослин, ароматом. Великою популярністю серед населення користуються сорти Ч прямостоячих: високорослих хризантемоквіткових з жовтими і жовтогарячими суцвіттями — *Chrysanthemum Carinatum*, *Orang Perfect*, *Orang Flamme*; високорослих гвоздикоквіткових з біло-ванільними суцвіттями — *Kilimandzharo*, *Vanilla*; низькорослих хризантемоквіткових з жовтими і жовтогарячими суцвіттями — *Moonlight*, *Princessa*, *Nanum Orang*; Ч розлогіх низькорослих двоколірних з простими суцвіттями — *Arlekin*, *Marietta*, *Mikki* та ін. різновидів. Колекція Національного ботсаду ім. М.М. Гришка НАН України налічує 96 сортів. Цвітуть Ч з червня до заморозків, насіння дозріває у липні-серпні, зберігаючи схожість 2–3 роки. Вони невибагливі до вологості, стійкі до спеки й посухи, легко витримують пересаджування в будь-якому віці, дають самосів, чутливі до заморозків. На розсаду насіння Ч висівають у лютому-березні в ящики з добре розпушеним субстратом. Альтернативним способом розмноження Ч є висівання насіння у відкритий ґрунт на постійне місце в другій половині квітня. Рослини слід періодично підживлювати мінеральними добривами, а під час тривалої посухи регулярно поливати. Вони відносно стійкі до хвороб і шкідників, але іноді трапляються грибні захворювання й ушкодження павутинними кліщами, попелицею і слимаками. Чорнобривці мають чимало корисних властивостей, завдяки чому їх використовують як лікарські, фарбувальні, вітамінні і фітосанітарні рослини.

УДК 635.922:631.5/526.32

2012.2.235. ГАЙЛАРДІЯ / Симкович Т. // Огородник. — 2012. — № 2. — С. 44.

Гайлардія, розмноження гайлардії, вирощування гайлардії, сорти гайлардії, види гайлардії.

Висвітлено питання щодо біологічних особливостей, специфіки розмноження, технології вирощування й селекції гайлардії (індійська ковдра, вогняне колесо), яка об'єднує 28 видів. Гайлардії — трав'янисті однорічні та багаторічні рослини заввишки до 30 см з великими поодинокими суцвіттями-кошиками (діаметр 5–12 см). Крайові язичкові квіти червоно-пурпурові, жовті, жовтогарячі або двоколірні, а серединні — пурпурові. Цвіте гайлардія з червня-липня до жовтня. Рослина світлолюбна, посухостійка; достатньо морозостійка, але погано реагує на перезволоження і застій ґрунтової вологості. Добре росте й розвивається на легких не кислих ґрунтах (рН 6,0–7,0) з хорошим дренажем. Гайлардію висівають прямо в ґрунт у квітні або в лютому-березні на розсаду. Багаторічні гайлардії можна висіяти також восени, тоді вони розцвітнуть наступного року. За місяць до заморозків у багаторічних рослин зрізують усі квітконоси, що сприяє рясному цвітінню в наступному сезоні. На зиму їх злегка вкривають листям або мульчують торфом. Гайлардія в наших кліматичних умовах нестійка до борошнистої роси і сірої гнилі. Профілактичні заходи проти хвороб — застосування фунгіцидів або міцного розчину марганцівки. Невисокі гайлардії краще висаджувати на передньому плані квітників. Ефектно вони виглядають також у рокарях, альпінаріях і контейнерах. Серед найпоширеніших сортів і видів — гайлардія красива (*Lollipop*, *Red Plume*, *Yellow Plume*); тупозубчаста великоквіткова (*Duzzler*, *Wirral Flame*, *Croftway* та ін.). Суперновинками серед багаторічних гайлардій є сорти *Arizona Sun* і *Prima vera*, створені для бордюрів, рокаріїв, контейнерної і горщечкової культури. За сівби на розсаду в лютому вони розцвітають у перший рік.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.003

2012.2.236. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: монографія / Біттер О.А., Ковальова Г.В., Мазуренко О.В. — Івано-Франківськ, 2011. — 184 с. — Бібліогр.: 244 назви. Шифр 536462.

Тваринницька галузь України, тваринництво Івано-Франківської обл., економіка тваринництва, інвестиції, законодавчі акти (тваринництво).

Висвітлено теоретико-методологічні основи ефективного функціонування тваринництва. Дано оцінку сучасного його розвитку в с.-г. підприємствах та визначено шляхи підвищення економічної ефективності виробництва продукції тваринництва. Автори запропонували інноваційну модель розвитку галузі за схемою: інноваційна ідея → стратегія планування → економічна ефективність → новація → нововведення → інновація → ефективне управління інноваційним процесом. Інвестиційна стратегія України є визначальною в загальній стратегії розвитку даного сектору економіки, а фінансовий стан галузі з причини надмірної збитковості і заборгованості не дає можливості розраховувати на суттєві інвестиції з боку виробника. Розглянуто інвестиційну діяльність с.-г. товаровиробників на прикладі Івано-Франківської області. Наголошується, що формування ринкового середовища у тваринницькій галузі, передусім, має передбачати органічне поєднання ринкових механізмів з ефективним державним втручанням через прийняття і впровадження в дію нормативно-законодавчих актів. Запропоновано позиції, які мають входити до Державного плану розвитку тваринницької галузі. Охарактеризовано особливості формування та ефективного функціонування організаційно-економічного механізму розвитку тваринництва.

УДК 636.018.082.13

2012.2.237. НОВА МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОТОЧНОГО СТАТУСУ (КАТЕГОРІЇ) РИЗИКУ ДЛЯ ПОРОДНОЇ ПОПУЛЯЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ ПЛЕМІННИХ РЕСУРСІВ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ / Гузев І.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 3. — С. 42–48. — Бібліогр.: 31 назва.

Тварини с.-г. (збереження порід), племінні ресурси України, генетика і селекція тварин, наукове супроводження тваринництва.

Нову методику розроблено на основі міжнародних рекомендацій ФАО. Вона передбачає ідентифікацію ступенів ризику (загальної небезпеки) для існування будь-якої породної

популяції тварин (генофондового об'єкта) класифікувати за 6 головними та 2 додатковими категоріями і підкатегоріями. До основних статусів у порядку зменшування відносно ризику належать: “зниклий”, “критичний”, “у стані небезпеки, або що зазнав небезпеки”, “уразливий”, або “діткливий (не захищений)”, “поза зоною ризику” і “невідомий”. Розглянуто демографічні та генетичні критерії, поширення популяції, потенціал *ex situ in vitro* збереження, соціально-економічні і політичне забезпечення підтримки. Наголошується, що з метою остаточного визначення статусу загроз для конкретної популяції потрібно враховувати всі вищезазначені параметри. Надзвичайно важливим є врахування наявності і застосування програм збереження (сталого використання і розвитку, активної підтримки з боку науково-дослідних закладів, асоціацій чи комерційних компаній, що сприяє значному підвищенню стійкості породи до дії зовнішніх факторів.

УДК 636.085.25:612.014.43

2012.2.238. БІОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО СКЛАДАННЯ ТЕПЛОВОГО БАЛАНСУ В ОРГАНІЗМІ ТВАРИН / Цвігун А.Т., Блюсюк С.М., Чернявська Т.О., Кравець Н.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Подільський, 2012. — Вип. 20. — С. 293–296. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Тварини с.-г., енергетичні процеси у тварин, перетравність кормів, теплообмін у тварин, годівля тварин, живлення тварин.

Представлено результати досліджень авторів та узагальнено сучасне світове розуміння процесів витрат енергії кормів на основний обмін організмом тварин. Інформація щодо процесів тепловіддачі організмом с.-г. тварин може використовуватись як основа для розроблення норм їх енергетичного живлення, а також доповнить сучасне уявлення про сукупність витрат енергії у процесі життєдіяльності тваринного організму. Наведено розрахунки, які показують, що поряд зі складними балансовими дослідженнями одним із шляхів розрахунку теплопродукції тварин може бути визначення на основі даних про кількість тепла, витраченого твариною на адсорбцію його радіацією, нагрівання корму та води, вдихуваного твариною повітря, втратами тепла з теплопровідністю і конвекцією. Представлено рівняння, які доцільно адаптувати до різних статевовікових груп тварин за різних умов їх утримання.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.061.082.13

2012.2.239. ПРО ТЕОРІЮ ОЦІНКИ ТИПІВ КОНСТИТУЦІЇ КОНЕЙ / Волгіна Н.В., Волгов Д.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Львів, 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 3. — С. 48–53. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536057.

Коні, класифікація коней, екстер'єр коней, конституція коней, продуктивність коней, теорія оцінки коней, породи коней.

Сформульовано положення нової теорії оцінки типів конституції в конярстві, які носять уточнення щодо особливостей коней різних напрямів робочої продуктивності. На відміну від попереднього класичного розуміння конституції тварин як сукупності морфофізіологічних даних організму, що відображають будову тіла і пов'язані із загальною продуктивністю, автори наголошують на конкретній диференціації саме найміцніших тварин. З огляду на це, ними розроблено метод визначення індексу міцності типу конституції, а не просто конституції. Вважається за потрібне внести до нової теорії

положення щодо недопустимості ототожнення сирості суглобів та наливів кінцівок коней із сирістю їх типу конституції. Дослідження довели невідповідність цієї думки дійсності. Теорію та практикою одержання видатних коней у різних породах доведено, що названі екстер'єрні недоліки не пов'язані з послабленням міцності типу конституції або з наростанням його грубості і не можуть бути використані в якості характеристики типу. Стосовно меж конкретних ознак коней високої роботоздатності міцного типу конституції встановлено, що за відхилення рівня розвитку промірів, індексів будови тіла, живої маси, товщини шкіри та копитного рогу за межі $M=0,5\sigma$ спостерігається послаблення міцності типу конституції, а за збільшення $M+0,5\sigma$ — наростання грубості типу конституції. Це положення не виходить за рамки стандартів порід за промірами, а, навпаки, отримує підтвердження. Проміри коней, які в даних дослідженнях мають міцний тип конституції, за шкалою оцінки відповідають не нижче 8–9 балам. У той же час, у тварин зі зменшенням індексу міцності типу конституції спостерігається зниження промірів та відповідно їхньої бальної оцінки, а у тварин, в яких наявне збільшення грубості типу конституції, проміри перевищують вимоги 9 балів.

УДК 636.1.082.453.52:619:579

2012.2.240. ВПЛИВ МІКРОМІЦЕТІВ СПЕРМИ ЖЕРЕБЦІВ НА ЇЇ ЗДАТНІСТЬ ВИТРИМУВАТИ КРІОКОНСЕРВУВАННЯ / Ткачов О.В. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2011. — № 105. — С. 172–177. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536428.

Коні, жеребці-плідники, сперма жеребців, осіменіння кобил штучне, мікроміцети, кріорезистентність сперми.

Дослідження проводили у КСК "Алюр" Житомирської обл., КСК "Княжичі" Київської обл., КСК "Добромир" Луганської обл., Петрівському кінному заводу Дніпропетровської обл. на клінічно здорових п'яти плідниках вестфальської породи. Проаналізовано кількість колоній утворюючих одиниць мікроміцетів у нативній спермі жеребців (НСЖ): Каскадер ($81,80 \pm 4,14$), Ворд-Сайнс ($90,40 \pm 3,17$), Кардинал ($32,10 \pm 1,10$), Канваз ($14,10 \pm 0,69$) і Вандей ($15,10 \pm 0,43$). Жеребці Канваз і Вандей, маючи КУО не більше 15 на см^3 , відзначались 100% кріорезистентністю сперми. За КУО/ см^3 — 30 кріорезистентність становила 80%, а за КУО/ см^3 — 80–50%. Отже, грибова забрудненість НСЖ понад 80 КУО/ см^3 знижувала виживаність до 1,44–1,50 годин, що згідно з діючими нормативами характеризує НСЖ як непридатну до використання у системі штучного осіменіння кобил. Мікроміцетна контамінація після заморожування-відтавання зросла в 1,5–2 рази. Низькі виживаність та збереженість спермій у Каскадера та Ворд-Сайнса супроводжувались достовірно більшою кількістю дієвих кон'югатів та малонового діальдегіду в деконсервованій спермі. Зроблено висновок, що за збільшення кількості колонійутворювальних одиниць мікроміцетів відбувається накопичення кінцевих продуктів перекисного окиснення ліпідів, які спричиняють деструктивну дію на клітинну стінку спермій.

УДК 636.1.084.11

2012.2.241. ШВИДКІСТЬ МОЛОКОВІДДАЧІ КОБИЛ НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКОЇ ВАГОВОЗНОЇ ПОРОДИ В ДІБРІВСЬКОМУ КІННОМУ ЗАВОДІ / Тарадайко А.П. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділь., 2012. — Вип. 20. — С. 269–271. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536533.

Коні (новоолександрівська вагозна), кобили Дібрівського конезаводу, доїння кобил, молоковіддача у кобил.

Кобил доять від 3 до 8 разів на добу (через кожні 2 год). У рефлексі молоковіддачі розрізняють 2 фази: нервова і нервово-гуморальна. Розглянуто швидкість молоковіддачі (ШМ) кобил новоолександрівської ваговної породи за різних технологій доїння та віку кобил (Дібрівський кінний завод). Показано, що кобили, які доїлися в присутності "чергового" лошати, достовірно переважали контрольних щодо ШМ. Показник молоковіддачі у них становив 1,04 л/хв. Кобили віком від восьми до 12 років виявляли найкращу молоковіддачу. Старші мали з ними незначну різницю, а семирічні і молодші показали ШМ на 30% повільнішу, ніж у середньовікових маток. Отже, ШМ кобил має певну залежність від технології їх доїння. За присутності "чергового" лошати, кобили значно

скоріше і повністю випорожнювали вим'я, на що витрачалось від 64 сек (кобила Корона) до 2 хв 22 с (Бариня). Найдовше доїлася кобила Розрубка, яка належала групі роздою, де тварин підгодовували вісом — 1,26 л молока за 4 хв 16 сек. Середні показники затрат часу на повне видоювання по групах становили: 1,42 хв у кобил, яких доїли в присутності "чергового" лошати; 2,13 хв — у групі роздою та 2,19 хв — у контрольній групі.

УДК 636.1.087.7:546.23

2012.2.242. СЕЛ-ПЛЕКС В ПРОДУКТИВНОМ КОНЕВОДСТВЕ / Уразбахтин Р., Сатыев Б., Идиятуллин Г., Садыкова З., Сёмина В. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 2. — С. 12–14.

Конярство Башкортостану, кобили, лошата, кормові добавки, селен (Сел-Плекс).

Кормова добавка "Сел-Плекс" містить селенометіонін, селеноцистин та інші органічні сполуки селену. На відміну від неорганічних джерел селену, вона не є окислювачем, має високий рівень доступності, особливо в умовах стресів, легко проникає в яйце, плод, молочну залозу, краще накопичується в м'язах. Розглянуто результати використання "Сел-Плексу" в конярстві Республіки Башкортостан, яка належить до селенодефіцитних регіонів Росії. Збагачення раціону дійних кобил "Сел-Плексом" (1 г/100 кг живої маси) забезпечило надій за 7 місяців лактації 1203 кг, що більше на 146 кг (13,8%) за контроль, а валовий надій за 7 місяців лактації у дослідних кобил одержано 2316 кг, що більше на 247 кг (12,0%), ніж у контрольних. При цьому на 10% (101 кг) молока більше використано на годівлю лошат. Жива маса лошати у дослідній групі збільшилась на 22,4 кг (10,8%) порівняно з контрольною.

УДК 636.127.046.061.082

2012.2.243. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОМІРІВ У РОДИНАХ КОНЕЙ ОРЛОВСЬКОЇ РИСИСТОЇ ПОРОДИ / Супрун І.О. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 229–238. — Бібліогр.: 8 назв.

Коні (орловський рисак), племінна справа, селекція коней, конституція коней, кінні заводи, родоначальниці коней, генеалогія орловського рисака.

Проаналізовано відомості (бонітування, картотеки, племінні книги тощо) щодо промірів племінних кобил орловської рисистої породи (ОРП) у провідних кінних заводах (к.з.) України: Дібрівському, Запорізькому, Лозівському, Лимарівському та "Шахтар". За косою довжиною тулуба, достовірно пов'язаною з роботоздатністю рисаків, найкращий показник виявлено в родині Пікантної (к.з. "Шахтар") — 172 см; обхват грудей за лопатками, який свідчить про силу тварини та її вгодваність і, частково, потенційну роботоздатність, у неї становив 199,3 см. Загалом найкрупніші кобили знаходяться в к.з. "Шахтар", коса довжина тулуба у деяких — 176–172, обхват грудей за лопатками — 201–205 см. Представниці родини Пікантної виявились найкрупнішими, екстер'єрні показники у родині мають невисоку варіабельність — 1,8%. Найменшими за розмірами серед родин є кобили родини Конвенції (161 см). Мінливість косої довжини тулуба в орловській рисистій породі становила — 2,29–3,32%. Найбільш варіабельний промір був у тварин Запорізького к.з. — у родині Капелі (4,77%) та Аїди (3,86%). За результатами дослідження всіх 4 промірів (висота в холці, коса довжина тулуба, обхват грудей за лопатками, обхват п'ястка) тварини к.з. "Шахтар" визнано найкращими, а Запорізького к.з. — найгіршими (табл.). Наголошується, що необхідно спрямовувати племінну роботу саме з родинними, які мають гірші показники розвитку селекційних ознак, щодо їх поліпшення. Звуження ж генеалогічної різноманітності може мати небажані наслідки для популяції орловських рисаків і в Україні, і в цілому.

УДК 636.127.046.082

2012.2.244. АНАЛІЗ ПРОИСХОЖДЕНИЯ КОБЫЛ ОРЛОВСКОЙ РЫСИСТОЙ ПОРОДЫ КЛАССА 2.10 И РЕЗВЕЕ / Кассесина Е.В. // Зоотехния. — 2012. — № 2. — С. 4–5.

Коні (орловський рисак), кобили (клас 2.10), селекція коней, жвавість кобил, історія орловського рисака.

Найбільш сприятливим періодом розвитку орловської рисистої породи вважається 1971–1990 рр. Подається історична

довідка щодо походження кобил породи з видатною жвавистю у цей період у 7 найкрупніших кінних заводах СРСР. Висвітлено варіанти підбору тварин (лінії матері, лінії батька), за яких було одержано кобил класу 2.10. Показано, що переважна більшість з них — результат кросу ліній. За досліджуваний період від внутрішньолінійного підбору народились тільки 2 кобили із 122 (Валуйка 2.09,9 лінії Пілота та Керія 2.07,5 лінії Воїна). Усі інші 120 кобил (98,36%) було одержано в результаті кросу ліній. Вдалі поєднання виявились за використання жеребців лінії Піона на матках ліній Пілота (10,8% кобил класу 2,10), Проліва (9,2%) і Ветра (6,7%) в Московському кінному заводі, а також жеребців лінії Ветра на матках лінії Отбоя (6,7%) в Дубровському й Алтайському кінних заводах. Зазначено, що лінія Піона з боку матері, за одним винятком, ні з ким, окрім представників ліній Пілота і Проліва, не поєднується.

УДК 636.127.046.082.2

2012.2.245. ВПЛИВ ІНТЕНСИВНОСТІ ІПОДРОМНИХ ВИПРОБУВАНЬ НА ВІДТВОРНУ ЗДАТНІСТЬ КОБИЛ РИСИСТИХ ПОРІД / Супрун І.О. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 264–266. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536533.

Кони рисистих порід, іподромні випробування, тренінг коней, відтворність кобил, жвависть рисаків, лошата.

Основний напрям селекційно-плеємної роботи з рисистими породами — це селекція на жвависть (Ж). Проаналізовано відтворні якості кобил орловської та російської рисистих порід залежно від інтенсивності іподромних випробувань (Дібрівський кінний завод). Установлено, що роботоздатність цих тварин (клас жвавості) сама по собі не чинить негативно-го впливу на плодючість кобил орловської рисистої породи. Занижені показники плодючості маток престижних класів Ж зумовлені тривалою та інтенсивною іподромною експлуатацією, яка негативно впливає на відтворну здатність. Кобили орловської породи, які показали помірну Ж (2 хв 10,1 сек і тихіше) характеризуються вищою плодючістю, зумовленою зменшеною інтенсивністю експлуатації їх на іподромі. Діловий вихід лошат у кобил даного класу Ж становить 71,3%, що значно (на 6,1%) перевищує показники більш престижного класу Ж — 2 хв 05,1 сек — 2 хв 10 сек (при $P > 0,95$). Кобили

російської рисистої, які проявили помірну Ж (2 хв 10,1 сек і тихіше), характеризуються найвищою плодючістю, що також зумовлено зниженою інтенсивністю використання їх на іподромі, діловий вихід лошат у них — 71,1%, що вище за показники найпрестижніших класів Ж — 2 хв 05 сек і жвавіше, 2 хв 05,1 сек — 2 хв 10 сек (при $P > 0,95$). Найвищий вихід лошат спостерігали у кобил, які взагалі не випробувались на іподромі — 71,7%. Основний показник плодючості (вихід лошат) у кобил класу 2 хв 05 сек і жвавіше російської рисистої породи становить 53,7%, а в кобил класу жвавості 2 хв 05,1 сек — 2 хв 10 сек — 60,0%, що менше, ніж у кобил "тихіших" класів жвавості.

УДК 636.13.046.2.082

2012.2.246. ГЕНЕАЛОГІЧНА СТРУКТУРА ТА ЛІНІЙНА СПОЛУЧУВАНІСТЬ ЧИСТОКРОВНОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ УКРАЇНИ / Ткачова І.В., Мирось В.В., Ковальова Т.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2011. — № 105. — С. 177–181. — Бібліогр.: 1 назва. Шифр 536428.

Кони чистокровної верхової породи, жеребці, кобили, селекція коней, генеалогія коней.

Констатується, що в Україні на 1.01.2010 р. налічується 769 коней чистокровної верхової породи, зокрема, жеребців-плідників — 28 гол., племінних кобил — 264 гол. Найбільш перспективними виділено лінії (Л) Норсерн Дансера і Нейтів Дансера. Лінія Норсерн Дансера — найчисленніша і за кількістю продовжувачів Л становить 34,1% плідників у породі, а Нейтів Дансера — 15,7. По три плідника (по 6,8%) у лінії Дугласа, Назрули, Неарко і Турбільона та по два (по 4,6%) — у Дарк Рональда, Феларіса і Рібо. Сучасний маточний склад породи представлений більшістю кобил (15,9%) також лінії Норсерн Дансера. Проте за умови виділення кращих жеребців вітчизняного походження, є перспектива відродження цінних ліній Рібо (жеребці Гартблей, Гулебад, Добор), Турбільона (Рамзес, Марат), Блендфорда (Гільгамеш, Ізшим), Назрули (Болеро, Ілюзіоніст), Дугласа (Дозатор, Резак). Рекомендовані найбільш ефективні міжлінійні кроси, що підвищують селекційний прогрес породи: Мен О'Уора × Пренс Роза; Рібо × Дугласа; Назрули × Мен О'Уора, Дугласа, Рібо, Турбільона; Феларіса × Дугласа; Норсерн Дансера × Рібо; Дугласа × Пренс Роза, Мен О'Уора, Турбільона; Нейтів Дансера × Тедді.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.033.082(470)

2012.2.247. ГЕНЕТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ МЯСНОГО СКОТА В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ / Амерханов Х., Каюмов Ф. // Молочное и мясное скотоводство. — 2011. — Спецвыпуск по мясному скотоводству. — С. 3–6. — Библиогр.: 6 назв.

ВРХ Росії (геофонд), м'ясне скотарство, комола ВРХ, селекція ВРХ, племзаводи і племрепродуктори ВРХ.

Охарактеризовано сучасний стан м'ясних порід ВРХ у Росії, поголів'я яких в крупних та середніх сільгосппідприємствах на 1.01.2011 р. становило 466,8 тис. гол., зокрема корів — 181,4 тис. Порівняно з 2010 р., це більше на 12,2% та 6,1% відповідно. Істотне підвищення чисельності поголів'я м'ясної худоби відбулось у Республіках: Калмикія і Татарстан, Оренбурзькій, Челябінській і Саратовській областях, Ставропольському та Краснодарському краях. Створюються нові м'ясні стада в Курганській, Кіровській, Тверській, Ленінградській, Воронежській і Калузькій областях. Удосконалення племінних і продуктивних якостей м'ясних порід здійснюється 42 племзаводами та 199 племрепродукторами. Найбільшу питому вагу становлять породи: калмицька (44,4%), герефордська (22,8%) і казахська білоголова (17,8%). Показано видатних плідників для племінної роботи. Зазначено, що формування генеалогічних груп тварин з особливою фенотипічною ознакою — комолістю — є важливим завданням.

Найбільшу концентрацію гена комолості (0,41) встановлено в племзаводах "ЗАО "Амурское" та "ООО "Экспериментальное". Використання у відтворенні комолих плідників дає змогу одержати більше комолих нащадків і частково перевести ген комолості в гомозиготний стан. Надається характеристика видатних тварин м'ясного скотарства Росії.

УДК 636.22/.28.033.082.232

2012.2.248. ДОБІР БУГАЙВ М'ЯСНИХ ПОРІД / Коропець Л.А. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 116–118. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536533.

ВРХ м'ясних порід, бугаї-плідники (добір), екстер'єр бугаїв, спермопродуктивність бугаїв, оцінка бугаїв, м'ясне скотарство.

Дослідження проведено за матеріалами племінного обліку племзаводу української м'ясної породи "Воля" Золотоніського р-ну Черкаської обл. Показано, що добір бугайців м'ясних порід за власною продуктивністю доцільно проводити з урахуванням ознак живої маси, висоти в крижах, косої довжини тулуба в 12-міс. віці. Це дає змогу зменшити витрати на їх випробування, скоротивши інтервал між поколіннями, а також підвищити рівень відтворної здатності плідників і збільшити

їх ж.м. Проміри: висота в крижах та коса довжина тулуба у 12-міс. віці бугайців вірогідно корелюють з їх ж.м. у цьому віці ($r=0,74$ і $0,56$ відповідно), із ж.м. у 15-міс. віці ($r=0,61$ і $0,62$ відповідно) та об'ємом еякуляту ($r=0,33$). Встановлено, що добір бугайців за вищезазначеними промірами сприятиме збільшенню ж.м. дорослих тварин та не впливатиме негативно на рівень показників їх спермопродуктивності. Низький рівень кореляційного зв'язку між вираженістю м'ясних форм у 15-міс. віці із ж.м. бугаїв у 3 роки і показниками їх захиттєвої спермопродуктивності ($r=-0,02\dots-0,12$), а також наявність позитивних вірогідних ($P<0,05$) коефіцієнтів кореляції їх з висотою в крижах ($r=0,45$) та косою довжиною тулуба ($r=0,40$) є підґрунтям доцільності заміни суб'єктивної вираженості м'ясних форм за 60-бальною шкалою-оцінкою та названими промірами екстер'єру при випробуванні бугайців.

УДК 636.22/28.033.082.26

2012.2.249. МЯСНАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ ЧИСТОПОРОДНЫХ И ПОМЕСНЫХ БЫЧКОВ ПРИ РАЗНЫХ ТЕХНОЛОГИЯХ ВЫРАЩИВАНИЯ / Шамберев Ю., Прохоров И., Калмыкова О. // Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 2. — С. 21–22. — Библиогр.: 3 назв.

М'ясне скотарство, ВРХ (чорно-ряба × м'ясна симентальська), схрещування ВРХ, яловичина, бички помісні.

Показано, що промислове схрещування корів чорно-рябої породи з м'ясною симентальською породою німецької селекції сприяло одержанню помісного молодняку з більш високим рівнем інтенсивності росту і розвитку, оціненою за живою масою, середньодобовим приростом, промірами тіла та індексами тілобудови. Післязабійні показники м'ясної продуктивності також засвідчили перевагу помісії над чорно-рябими ровесниками (забійний вихід, вихід туші, маса внутрішнього жиру, коефіцієнт м'ясності). Вирощування чистопорідних чорно-рябих бичків за технологією м'ясного скотарства під матерями-годувальницями уможливило одержання до забою крупніших тварин з кращим розвитком м'ясних форм, ніж в аналогів, вирощених із застосуванням технології "ручного випоювання". Так, маса парної туші помісії переважала аналогічний показник бичків 1-ї дослідної групи на 57,9 кг (30,3%) і 2-ї — на 40,7 кг (19,9%). Помісі характеризувались більшим забійним виходом — 59,2%. Водночас, у бичків чорно-рябої породи 1-ї і 2-ї груп цей показник становив 55,3 і 55,6% відповідно.

УДК 636.22/28.034.082.13(477)

2012.2.250. ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Вороненко В.І., Омельченко Л.О., Фурса Н.М., Макарчук Р.М. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 73–83. — Библиогр.: 16 назв.

ВРХ сіра українська, молочне скотарство, генофонд ВРХ, збереження зникаючих порід ВРХ, племрепродуктори ВРХ, пасовище утримання ВРХ, генеалогічні родини сірої худоби, мінливість ВРХ.

На сьогодні поголів'я сірої української (СУ) породи ВРХ в Україні становить менше 1000 голів, а це є попередженням щодо її зникнення. У 2006–2010 рр. розроблено заходи, спрямовані на збереження генофонду СУ ВРХ. У ТОВ "ФОТА" Донецької обл. створено новий племрепродуктор чисельністю 162 гол., у т.ч. — 71 корова. Станом на 1.01.2011 р. під контролем і методичним керівництвом Ін-ту тваринництва степових р-нів "Асканія-Нова" працює 2 племрепродуктори СУ породи: ДП ДГ "Маркеево" (Херсонська обл.) і ТОВ "ФОТА" (Донецька обл.). Надається характеристика продуктивності основних генеалогічних родин генофондового стада. Важливим методичним заходом у збереженні генофонду є моніторинг селекційно-генетичних процесів у підконтрольних стадах. Виділено основні критерії відбору: міцна конституція, високий рівень життєздатності, відтворювальних функцій і молочності, великі розміри тварин (ж.м. бугаїв-плідників — 850–900 кг, корів — 530–580 кг) тощо. Створення оптимальних умов утримання та годівлі, які забезпечують реалізацію генетичного потенціалу тварин, — основні чинники збереження генофонду СУ ВРХ. Наголошується на потребі максимального наближення цієї аборигенної породи до пасовищного утримання. Зазначено, що в популяції генофондового стада ПР ДП ДГ "Маркеево" зі збільшенням живої маси корів (ж.м.

82% модального класу — 501–600 кг) підвищувався рівень спадкової мінливості (11,18%), що створює сприятливі умови для відбору та підбору, спрямовані на збереження ідентичності тварин і генофонду породи. Водночас у популяції налічується 7,6% тварин М⁺ варіанта з ж.м. 601–650 кг і більше, яких слід використовувати для поліпшення усієї популяції, виділення і закріплення "мілких" мутацій, накопичення яких удосконалює породу, дає можливість комбінувати генотипи і таким шляхом створювати продуктивніші комбінації і лінії (М.Ф. Іванов, 1910).

УДК 636.22/28.034.082.232

2012.2.251. ВАЖНЕЙШИЙ ФАКТОР В СЕЛЕКЦИИ МОЛОЧНОГО СКОТА / Сацук В., Янчук И., Ермилов А., Ковалюк Н., Волченко А. // Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 1. — С. 9–11. — Библиогр.: 5 назв.

Молочне скотарство, бугай-плідники (добір), алелі ВРХ, селекція ВРХ, гетерозиготність худоби, ген BoLA-DRB 3.

У великій рогатій худобі за первинну імунну відповідь на дію патогенів відповідає ген BoLA-DRB 3, локалізований у 23-й хромосомі. Для селекції він представляє інтерес тим, що визначає ефективність імунної системи тварин і знаходиться в одній хромосомі з геном пролактину і низкою інших, які впливають на молочну продуктивність. На конкретних прикладах розглянуто можливість використання інформації щодо маркерного гена BoLA-DRB 3 на прикінцевому етапі добору бугаїв-плідників до маточного поголів'я. Оптимальним є підбір бугаїв до маточного поголів'я "тріями". Усі три плідники мають бути носіями рідкісних алелів для даного стада і не повторювати селекційно значущих ознак: надій, вміст жиру та білка, легкий отел тощо. У випадку одноразового переугулу корови чи телиці бугай замінюється. Таке закріплення уможливорює істотне збільшення гетерогенності стада, сприяє швидкому і позитивному розвитку основних селекційних ознак та підвищенню рівня резистентності поголів'я до різних стрес-факторів.

УДК 636.22/28.034.082:612.646

2012.2.252. ОСОБЛИВОСТИ ЕМБРИОНАЛЬНОГО РОСТУ І РОЗВИТКУ ТВАРИН РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ ЧОРНО-РЯБОЇ ХУДОБИ: монографія / Федорович Є.І., Просяний С.Б., Сірацький Й.З. — К., 2011. — 159 с. — Библиогр.: 454 назв. Шифр 536639.

ВРХ чорно-ряба, ембріони ВРХ, корови тільні, ветеринарне акушерство, селекція ВРХ, генотипи ВРХ чорно-рябої.

В історичному аспекті розглянуто дослідження зарубіжних і вітчизняних учених щодо особливостей ембріонального розвитку плодів с.-г. тварин. У порівняльному аспекті представлено результати власних досліджень авторів, проведених у ВД "Мукшанське" Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. на тільних коровах та їхніх плодах різних генотипів української чорно-рябої молочної породи: контроль — чорно-ряба; дослідні — 5/8 чорно-ряба × 3/8 голштинська; 7/16 чорно-ряба × 9/16 голштинська; 5/16 чорно-ряба × 11/16 голштинська. Наведено динаміку маси та лінійного росту плодів і їх органів. Показано ембріогенез внутрішніх органів і тканин, динаміку кількісних змін навколоплідних вод у худоби, їх біохімічний та імунологічний склад. Висвітлено біохімічні особливості ембріонального розвитку плодів. Охарактеризовано становлення імунологічного статусу тварин у період внутрішньоутробного розвитку. Проаналізовано особливості імунологічних взаємовідносин матері і плода. Розглянуто реагування плода на наявність мікроорганізмів у навколоплідних водах матерів.

УДК 636.22/28.034.084.523

2012.2.253. ВПЛИВ ПОКАЗНИКІВ ВМІСТУ РУБЦЯ КОРІВ НА ЯКІСТЬ НЕЗБИРАНОГО МОЛОКА / Тишківська Н.В., Чуб О.В., Тишківський М.Я. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2011. — Вип. 8(87). — С. 163–166. — Библиогр.: 11 назв. Шифр 536408.

Молочне скотарство, годівля корів, рубець корів, молоко незбиране, раціони корів, кислоти.

Визначальним фактором якості молока (Мо) є рівень та повноцінність годівлі лактуючих корів. Поряд зі збалансованістю раціону важливе значення має інтенсивність утворення коротколанцюгових жирних кислот (КЖК) у вмісті рубця

корів, що характеризує перебіг рубцевої ферментації, ріст мікробної маси та ефективність синтезу молочного жиру й інших компонентів Мо. Показано, що збільшення жирності Мо до $4,48 \pm 0,10\%$ залежить від кількості КЖК у вмісті рубця ($130\text{--}145$ ммоль/л), концентрації оцтової ($52,4 \pm 1,85\%$) і масляної ($23,7 \pm 1,7$) кислот, що використовуються молочною залозою для синтезу жирних компонентів, та терміну лактації корів. Наприкінці лактації жирномолочний склад Мо зростає, це пов'язано з "поведінкою" секреторних клітин, які беруть участь в утворенні Мо. Підвищити вміст білка можна шляхом поліпшення загальної поживності раціону для лактуючих корів, хоча б за рахунок вуглеводів. Це зумовлює збільшення кількості вільних амінокислот — попередників казеїну, а в рубці корів під час зброджування вуглеводів утворюється більше пропіонової кислоти, що має істотне значення для синтезу молочного білка. Наведено показники раціону лактуючих корів та концентрації енергії й поживних речовин (надій 15 л, маса тварин 550 кг) у зимово-весняний період.

УДК 636.22/28.034:612.32

2012.2.254. ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ ГЕНЕТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА РОСТА БЫЧКОВ МОЛОЧНЫХ ПОРОД / Харитонов Е. // Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 1. — С. 21–22. — Библиогр.: 3 назв.

ВРХ, бугайці молочних порід, комбікорми, раціони бугайців, рубцеве травлення у ВРХ, яловичина.

Розглянуто результати експериментальних даних щодо згодовування висококонцентратних раціонів бугайцям молочних порід у віці 3–4 міс. на рівні 83–85% за сухої речовини корму. Протягом 30 днів бугайці 1-ї та 2-ї групи одержували однакові за поживністю раціони, основані на випоюванні 6 кг заміниacza незбираного молока і вільному доступі до комбікорму. Після закінчення випоювання тварини 1-ї групи одержували комбікорми № 1: 51,7% — тритикале, 8,8 — вівса, 10 — кукурудзи, 17,7 — макухи соєвої та 8,8 — соняшникової, 1,5 — трикальцію фосфату, 1,5 — солі NaCl, 0,3% — преміксу. Бугайцям 2-ї групи згодовували автоклавований горох і комбікорм № 2: 65,2% тритикале, 12,4 — вівса, 14,2 — кукурудзи, 5 — трикальцію фосфату, 2,5 — солі і 1% — преміксу. Результати засвідчили, що досліджувані раціони не призводять до порушень рубцевого травлення і забезпечують значне утворення пропіоната у рубці, всмоктування глюкози та амінокислот, сприяють приростам — 1300–1400 г.

УДК 636.22/28.034:631.14

2012.2.255. РОЗВИТОК МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ: монографія / Божидарнік Т.В. — Луцьк, 2011. — 412 с. — Библиогр.: 427 назв. Шифр 536463.

Молочне скотарство, економіка молокопродуктового підкомплексу АПК.

Висвітлено ресурсні та інфраструктурні передумови розвитку молокопродуктового підкомплексу (МП) АПК. Проаналізовано сировинну базу та виробничо-технічний потенціал. Показано особливості функціонування інституціоналізованих форм підприємницької діяльності та механізми інвестиційного забезпечення реалізації підприємницьких проектів у МП АПК на основі вивчення зарубіжного досвіду та створення інтегрованих підприємницьких структур. Представлено концептуальні засади реінжинірингу МП, що базуються на: критичному аналізі основних тенденцій виробництва молока і молочних продуктів, оцінці рівня затратності виробництва, регіональній диференціації техніко-технологічного забезпечення ведення молочного скотарства, а також впровадженні перспективних форм інтеграції виробників молока та молокопереробних підприємств, формуванні нестатутних об'єднань учасників молокопродуктової вертикалі на сільських депресивних територіях, імплементації позитивного досвіду країн пострадянського періоду щодо залучення молокопродуктового бізнесу у вітчизняну практику. Розглянуто концепцію реформування організаційно-економічних відносин у МП Волинської обл., джерела фінансування розвитку матеріально-технічної бази молочної промисловості.

УДК 636.22/28.082:231.084

2012.2.256. ВИРОЩУВАННЯ РЕМОНТНИХ ТЕЛИЦЬ НА РАЦІОНАХ З РІЗНИМ РІВНЕМ ЗЕЛЕНИХ КОРМІВ / Кравчен-

ко Ю.С. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 96–101. — Библиогр.: 3 назви.

ВРХ червона степова, телиці, годівля ремонтних телиць, раціони телиць, пасовища, солома пшенична, силос кукурудзяний, трава зелена, комбікорми телицям.

Підслідних телиць червоної степової породи (84 гол.) у віці 13–14 місяців розділили на 4 групи. Утримання тварин було безприв'язне, при вільному доступі до води та корму. Схема досліду: 1-ша група одержувала солому пшеничну (СП) 5%, силос кукурудзяний (СК) — 25, зелену траву (ЗТ) — 55, комбікорм-концентрат (КК) — 15; 2-га — СП — 5%, СК — 25, ЗТ — 60, КК — 10%; 3-тя — СП — 5%, СК — 25, ЗТ — 65, КК — 5; 4-та група — СП — 5%, СК — 25, ЗТ — 70, КК — 0%. Представлено поживну цінність раціонів (табл.). За результатами досліду (153 доби) телиці у літньо-пасовищний період збільшили живу масу тіла відповідно до груп: на 19,6%, 18,3, 17,2, 15,4% і досягли парувального віку. Зроблено висновок, що в умовах збалансованого, повноцінного рівня годівлі ремонтних телиць можливо одержувати заплановані показники продуктивності тварин при мінімальних витратах кормових засобів. Так, вирощування ремонтних телиць до 18-міс. віку з живою масою 320 кг дає змогу одержати корів з молочною продуктивністю 2800–3200 кг за першу лактацію (296–316 діб).

УДК 636.22/28.085.52:612.3

2012.2.257. ПЕРЕТРАВНІСТЬ ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН СИЛОСУ ЗАЛЕЖНО ВІД СТУПЕНЯ ЙОГО ПОДРІБНЕННЯ / Єлеська Т.О. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2011. — № 105. — С. 57–61. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 536428.

ВРХ, годівля молодняку ВРХ, силос подрібнений, перетравність кормів у ВРХ, сира клітковина, сирий протеїн, травлення у бугайців і телиць.

Показано, що при переведенні молодняку ВРХ на годівлю силосом різного ступеня подрібнення ($100,90 \pm 3,13$ мм; $54,94 \pm 3,11$ та $13,7 \pm 0,24$ мм) відбувається значне і достовірне зменшення перетравності сирової клітковини на 9% у бугайців та на 23% у телиць. При цьому достовірно підвищувалася перетравність сирового протеїну на 12% та безазотистих екстрактивних речовин на 8% та 10% відповідно. Вміст доступної для обміну енергії підвищувався від 95,40 МДж до 102,82 МДж, що зумовило достовірне підвищення концентрації доступної для обміну енергії на 11%. Проте, через інтенсивний ріст тварин ($1,2$ кг/добу) рівень годівлі спочатку знижувався від $1,13$ МДж/кг обмінної маси (ОМ) до $1,02$ МДж/кг ОМ, а потім зростав до $1,14$ МДж/кг ОМ.

УДК 636.237.21.034.084.11

2012.2.258. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПЕРВІСТОК, ВИРОЩЕНИХ ЗА РІЗНИХ РІВНІВ СПОЖИВАННЯ НЕЗБИРАНОГО МОЛОКА У МОЛОЧНИЙ ПЕРІОД / Чумаченко І.П., Маньковський А.Я., Антонюк Т.А., Коропець Л.А. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 309–311. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Библиогр.: 2 назви. Шифр 536533.

ВРХ укр. чорно-ряба мол., молочне скотарство, надой первісток ВРХ, годівля ремонтних телиць, вирощування високопродуктивних корів.

Відзначається, що вирощування ремонтних телиць на досить великих даванках молока ($400\text{--}500$ кг незбираного та $200\text{--}700$ і більше збираного) забезпечує досить високі ($700\text{--}750$ г) середньодобові прирости живої маси до 6-міс. віку. Проте такі телята не підготовлені до споживання лише рослинних кормів і різко знижують енергію росту ($200\text{--}300$ г) аж до періоду становлення рубцевого травлення — 8–10-міс. віку. Представлено результати досліджень продуктивності корів-первісток української чорно-рябої молочної породи. Так, корови контрольної групи (11 гол.) за період вирощування одержали 400 кг/гол. незбираного молока, а дослідної (21 гол.) — 150 кг/гол. незбираного молока та 250 кг заміниacza (ЗНМ) і мали вільний доступ до суміші концентрованих кормів чи комбікормів. За період лактації 305 днів первістки дослідної групи мали надій на рівні 5666 кг, що на 808 кг ($16,6\%$) більше порівняно з ровесницями контрольної ($P > 0,95$). Середній показник вмісту жиру в молоці становив $3,95$ та $3,96\%$

відповідно. Вивчення кореляційної залежності між надоєм за 305 днів лактації та складом молока засвідчило негативний зв'язок надою з якісними показниками молока (від -0,27 до -0,62) та високовірогідний позитивний кореляційний зв'язок між надоєм та кількістю молочного жиру — 0,92 ($P>0,999$), молочного білка — 0,77 ($P>0,999$) та сухої речовини — 0,93 ($P>0,999$).

УДК 636.237.21.084.1/.085

2012.2.259. ВПЛИВ ФАКТОРІВ ГОДІВЛІ НА СПОЖИВАННЯ КОРМІВ МОЛОДНЯКОМ ЧОРНО-РЯБОЇ ПОРОДИ / Цвігун О.А., Цвігун А.Т. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділь., 2012. — Вип. 20. — С. 299–303. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536533.

ВРХ чорно-ряба, годівля ВРХ, корми, живлення жуйних, прогнозування годівлі ВРХ, рівняння регресії (раціони ВРХ).

Проаналізовано результати 19 науково-господарських та фізіологічних дослідів, проведених на молодняку ВРХ (829 гол.), з яких 773 гол. чистопорідної чорно-рябої породи. В годівлі тварин були переважно силосні, трав'янисті корми та жом. Вивчали залежність споживання сухої речовини, валової та обмінної енергії в абсолютних показниках і в розрахунку на 100 кг живої маси від ж.м. та продуктивності молодняку, вмісту енергії, поживних та біологічно активних речовин у раціонах. Визначено, що раціонами з об'ємистих кормів неможливо забезпечити високий рівень годівлі, тому що настає механічне насичення. Соковиті (об'ємисті) корми мають негативну кореляцію ($r=0,857-0,944$) з рівнем годівлі незалежно від її типу. Водночас раціони з меншою питомою вагою об'ємистих кормів і відповідною структурою споживаються в значно більших кількостях, а рівень концентратів позитивно корелює з рівнем годівлі ($r=0,588-0,887$). Чим вища концентрація поживних речовин, тим менше споживається тваринами СР, ВЕ на 100 кг ж.м. Зроблено висновок, що на рівень споживання сухої речовини, валової та обмінної енергії мають достовірний вплив середньодобові прирости, ж.м. тварин, вміст у раціоні поживних, мінеральних та біологічно активних речовин за силосного, трав'яного та жомового типів годівлі. Щодо абсолютних показників — цей вплив позитивний ($r=0,746-0,999$), а в розрахунку на 100 кг маси тіла — негативний ($r=-0,347...-0,743$). Наведено конкретні рівняння регресії, за допомогою яких можна прогнозувати споживання сухої речовини, валової й обмінної енергії молодняком ВРХ чорно-рябої породи.

УДК 636.237.23.081/.522.2

2012.2.260. КОРМОВА ПОВЕДІНКА БУГАЙЦІВ ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ АРОМАТИЗАЦІЇ ПОВНОРАЦІОННОЇ КОРМОВОЇ СУМІШІ / Лейбіна Т.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділь., 2012. — Вип. 20. — С. 146–148. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536533.

ВРХ (симентальська порода), бугайці на відгодівлі, ароматизатори в годівлі ВРХ, м'ясна відгодівля.

Дослід проведено у ПСП "Агрофірма Привілля" Троїцького р-ну Луганської обл. на 3 групах бугайців симентальської породи по 15 гол. Їх відгодовували повнораціонною кормовою сумішшю на основі силосно-концентратних раціонів, поживність яких становила 8,1–10,4 кормових одиниць. За вмістом перетравного протеїну — 810–990 г, концентрації обмінної енергії в 1 кг сухої речовини кормів — 9,6–9,8 МДж. Заплановані витрати кормів за 183 доби досліду для всіх груп були однаковими (1689 к. од.). У процесі відгодівлі використовували фазовий спосіб, і змінювали поживність раціонів від 80% до 120% відносно норми, з ритмом у 10 діб. Штучний ароматизатор "VANILA 12033" вводили у кормосуміш 2-ї і 3-ї груп бугайців — 1,5 г/кг сухої речовини разом із преміксом "IN-R Biotin Plus" (вироб. Німеччина). Ароматизація кормів 2-ї групи проводили постійно впродовж усього досліду, а 3-ї групи — через кожні 10 діб у другій фазі, коли поживність і кількість кормів раціонів збільшували з 80% по 120% від науково обґрунтованої норми. Результати засвідчили, що періодичне введення до складу суміші кормів ароматизатора "VANILA 12033" протягом інтенсивної відгодівлі бугайців, у терміни підвищення поживності раціонів за фазовим принципом, є ефективним технологічним способом, який дає змогу збільшити час перебування худоби біля годівниць на 14,0–15,2%, подовжити тривалість жуйки на 40,3–53,3 хв (6,7–9,3%) за одночасного зменшення часу кормової бездіяльності тварин на 6,3–7,3%. Це є передумовою підвищення рівня споживання кормів та збільшення інтенсивності росту бугайців на відгодівлі.

УДК 636.237.23.082.232

2012.2.261. РЕАЛИЗАЦИЯ НАСЛЕДСТВЕННОСТИ ЛИНЕЙНЫХ ПРИЗНАКОВ ЭКСТЕРЬЕРА БЫКОВ-ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ / Хмельничий Л.М. // Зоотехния. — 2012. — № 2. — С. 2–3. — Бібліогр.: 4 назв.

ВРХ укр. червоно-ряба, молочне скотарство, екстер'єр ВРХ, бугай-плідники (підбір), розведення і генетика ВРХ.

Основне завдання практичного використання лінійної класифікації в селекції молочної худоби — це оцінка бугай-плідників за типом їхніх дочок. Розглядається кореляційний зв'язок між оцінкою екстер'єру корів-первісток української червоно-рябої породи і величиною надою за 1-ї, 2-ї та 3-ї лактацій у племзаводах АФ "Маяк" Золотоніського р-ну і "Промінь" Черкаського р-ну Черкаської обл. Показано відсутність повторюваності кореляцій між лінійною оцінкою екстер'єру корів у віці 1-ї лактації та надоєм у віці 2-ї і 3-ї лактацій. Це свідчить про потребу якнайстараннішого і пильнішого підбору препотентних бугай-плідників, оцінених за типом їхніх дочок, з урахуванням при цьому реальної ситуації щодо стану екстер'єру корів конкретного стада, в якому здійснюється підбір. Підкреслюється, що за підбору бугайів для поліпшення екстер'єру і продуктивності молочних корів, у першу чергу, слід мати на увазі показники лінійної оцінки групових ознак тілобудови, які корелюють з молочною продуктивністю, оскільки зосереджуючись на успадкуванні кожної окремої ознаки, іноді проблематично знайти бугая з бажаним розвитком усіх статей, хоча такі плідники існують, а їх використання у відтворенні було б ідеальним варіантом.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.3

2012.2.262. ВПЛИВ ТКАНИННОГО ПРЕПАРАТУ З ВІВЦЕВОЇ ПЛАЦЕНТИ НА ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ БАРАНІВ-РІЧНЯКІВ / Жулінська О.С., Лобачова І.В. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 12–17. — Бібліогр.: 17 назв.

Вівці, плацента вівцематок, препарати тканинні, біогенні стимулятори, кров овець, котилідонони плаценти, баранці-річняки.

Джерелом плаценти були вівцематки віком 3–5 років з відсутністю абортів і мертвородів в анамнезі та видимих ознак

запалення (за кольором, запахом навколоплідних вод та посліду) у родових шляхах, а також з нормальним перебігом ягніння. Описано способи виготовлення тканинних препаратів (D1 і D2). Піддослідними були 12 баранів-річняків. Ін'єкції проводили три рази з інтервалом у 2 доби, у ранкові години, внутрішньом'язово з боку внутрішньої поверхні стегна (3 мл/гол.) — у травні, червні (за т.нак.овишнього середовища — 30–32°C). Результати: на місці введення препаратів запального процесу не виявлено; температура тіла через 6, 24 і 30 год була у нормі (38,5–40,5°C); гематологічні та біохімічні показники крові залишались без вірогідних змін.

Відмічено тенденцію до збільшення рівня резервної лужності у кінці дослідного періоду у тварин, яким вводили препарат Д1, та вмісту неорганічного фосфору — за Д2. Не виявлено вірогідної різниці за абсолютними приростами живої маси між контролем (К) і дослідними групами (Д1 і Д2), водночас, за Д2 показник абсолютного приросту характеризувався меншою варіабельністю проти К і Д1 (71,6% і 53,4% відповідно). Адаптація до температурного стресу у жарку погоду у дослідних тварин була кращою. Подальші дослідження будуть спрямовуватись на вивчення тканинних препаратів як профілактичних засобів попередження ускладнень у репродуктивних органах вівцематок у ранній післяродовий період.

УДК 636.3

2012.2.263. СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СИНХРОНИЗАЦИИ ЭСТРУСА У ОВЕЦ / Ерохин А.С. // Овцы, козы, шерстяное дело. — 2011. — № 4. — С. 4–8. — Библиогр.: 28 назв.

Вівчарство промислове у Франції, еструс в овець, розмноження овець, гормональна стимуляція овець, запліднюваність вівцематок.

Представлено огляд сучасних гормональних і біологічних способів синхронізації і стимуляції еструсу (Ес) в овець у сезон розмноження і в період сезонного анеструсу. Наприклад, простагландини застосовують під час сезону розмноження, коли у самок є функціональні жовті тіла в яєчниках. Гормональні препарати в схемах стимуляції Ес застосовують поза сезоном розмноження. Описано використання внутрішньовлагнальних губок (ВГ), поліуретанових чи силіконових еластичних спіралей. У Франції поширено метод синхронізації Ес в овець і кіз шляхом введення ВГ, які містять 45 мг флуорогестон ацетату, термін — 11 днів; потім за 48 год до видалення ВГ тваринам одноразово вводять 400–600 ІЕ сироваткового гонадотропіну жеребних кобил і 50 мкг клопростенолу (синтетичний аналог простагландину F-2a). Після цього проводять однократно штучне осіменіння самок охолодженою або замороженою спермою через 43–45 год після видалення губки без виявлення ознак статевої охоти. Показано ефективність різних доз СЖК, гонадотропного препарату PG-600 тощо. Особливої уваги заслуговують біологічні методи стимуляції Ес. Наприклад, у період "поза сезоном розмноження" в стадо овець вводять статевозрілих баранів. При цьому у самок стимуляція Ес зумовлюється зміною частоти пульсації гонадотропного релізінг-гормону і збільшенням тоничної секреції лютеїнізуючого гормону. Однак відмічено, що за цього біологічного методу спостерігається зниження рівня заплідненості овець у перший цикл і зменшення синхронізуючого ефекту в наступні цикли. Французькими вченими встановлено, що для підвищення ефективності цього методу стимуляції Ес у дрібної рогатої худоби необхідне попереднє 2-місячне утримання тварин при штучному подовженому світловому дні. Це сприяє стимуляції Ес поза сезоном розмноження і викликає овуляцію у 99% самок. Отже, з огляду на можливість виключення гормональних обробок тварин, біологічний метод представляє великий інтерес і передбачається подальше його вдосконалення на перспективу.

УДК 636.32/38.033.082.13

2012.2.264. ВІДГОДІВЕЛЬНІ ЯКОСТІ ОВЕЦЬ АСКАНІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Свістула М.М., Скрепець В.І., Деменська Н.М., Єфремов Д.В., Горб С.В. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 30–35. — Библиогр.: 7 назв.

Вівці асканійські, селекція овець, баранина, годівля баранців, корми концентровані баранцям, м'ясні породи овець.

Об'єктом дослідження були баранці (Б) 3–4-міс. віку, 4 групи по 10 гол.: 1-ша — таврійський тип асканійської тонкорунної породи; 2-га — асканійські кросбреди; 3-тя — асканійські чорноголові; 4-та — асканійська каракульська порода. Використовували концентратний тип годівлі (65% концентратів) — 0,9 кг/гол. Сіно люцернове — 1,5 кг/гол. (35%). До складу концентратної суміші включили: ячмінь — 55,4%; овес — 10; кукурудзу — 10; макуху соняшникову — 12; горох — 12; бікарбонат натрію — 0,5; кормову добавку "Вітатон" — 0,05%. Поживність 1 кг корму була 1,13 к. од., 11 МДж обмінної енергії, 148 г сирого протеїну, 80 г клітковини, 2,2 — кальцію і 4,8 г фосфору. Балансування мінерального живлення здійснювали підгодовлюючи солемінеральними сумішами та крейдою за вільного доступу до них. Між групами тварин не виявлено

істотної різниці щодо споживання корму (комбікорм — майже повністю, сіно — 65–75%). Найінтенсивнішим ростом відзначались Б 3-ї групи. Так, за період відгодівлі середньодобовий приріст у чорноголових становив 293 г, кросбредних — 280, каракульської асканійської тонкорунної — 251; таврійського типу — 244 г. Найкращим забійним виходом вирізнялись туші Б каракульської — 52,7% та асканійської м'ясо-вовнової породи кросбредного та чорноголового типів — 49,8 та 51,8% відповідно. У тварин тонкорунної породи цей показник становив 46,7%. Найменша кількість внутрішнього жиру — у тушах Б таврійського типу (0,9 кг), у інших генотипів ця кількість більша у середньому на 0,44 кг. Найвищий відсоток вмісту протеїну був у м'ясі 1-ї та 3-ї груп (79,0 та 77,8%). Біохімічні показники крові (табл.) засвідчили фізіологічну норму тварин. Найвищий рівень гемоглобіну спостерігали у тварин 1-ї і 4-ї груп, білка — у 3-ї та 4-ї, кальцію і фосфору — у 2-ї та 3-ї груп. Найменші показники щодо конверсії кормів на одиницю приросту виявлено в овець асканійської м'ясо-вовнової породи — 4,8–4,9 к. од.

УДК 636.32/38.033.082.26

2012.2.265. М'ЯСНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОМІСНИХ БАРАНЦІВ, ОДЕРЖАНИХ ВІД СХРЕЩУВАННЯ ВІВЦЕМАТОК АСКАНІЙСЬКОЇ М'ЯСО-ВОВНОВОЇ І ПЛІДНИКІВ АСКАНІЙСЬКОЇ КАРАКУЛЬСЬКОЇ ПОРІД / Польська П.І., Яковчук В.С. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 22–29. — Библиогр.: 8 назв.

Вівці (асканійські × каракульські), м'ясо-вовнові вівці, баранина, жир овець, експорт баранини, схрещування овець, баранці на відгодівлі.

Акцентовується увага на тому, що в Україні є необхідний ґенофонд овець для формування експортного потенціалу дієтичної ягнятини для різних вимог споживачів, наприклад, для країн Близького Сходу (мусульманське населення віддає перевагу бараніні зі значним поливом жиру на всіх топографічних ділянках тушок). Охарактеризовано помісних баранців 8-міс. віку, одержаних в ДГ "Маркєєво" від асканійських кросбредних маток і плідників асканійської каракульської породи, яких при постановці на відгодівлю у 6-міс. віці не стригли. У дослідних баранців (ДБ) довжина вовни у 8-міс. віці становила 12 см (lim 9–15 см), що позначилось на збільшенні маси парної шкіри до 12,3% (5,23 кг) від передзабійної живої та зменшенні забійного виходу. Тушки 8-міс. ДБ за показниками вгодованості і вивопненості м'язами з чітко вираженим жирним хвостом і за наявності суцільного поливу жиру, забійному виході — 48,1% (19,1 кг) комісійно віднесено до 1-ї категорії та оцінено найвищим балом. Вихід м'яса 1-го сорту у них становив 90,3% з оптимальним співвідношенням у м'якушеві частині протеїну і жиру — 1:1,43 та значній наявності внутрішньом'язового жиру (3,21%). Отже, тушки ДБ характеризуються високою комплексною оцінкою та відмінним товарним виглядом. Значний вміст жиру в найдовшому м'язі спина свідчить про "мармуровість" м'язів, яка забезпечує соковитість і ніжність м'яса. Підшкірний жир тушок сприяє мінімуму висихання і попереджує потемніння поверхневих шарів м'язів під час зберігання тушок. Жир, внаслідок низького вмісту в ньому вологи, є непридатним для росту мікроорганізмів, що також захищає м'ясо від псування. За показниками температури плавлення підшкірний жир у помісних ДБ характеризується найвищою якістю.

УДК 636.32/38.082.26:637.5'63

2012.2.266. М'ЯСНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ХІМІЧНИЙ СКЛАД М'ЯСА ПОМІСНИХ БАРАНЦІВ / Дереш О.М., Туринський В.М., Тимофійшин І.І., Фурманчук С.М., Шендеру М.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 76–78. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Библиогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Вівці м'ясо-вовнові, схрещування овець, баранина, м'ясо помісних баранців.

Дослідження проведено на базі племрепродуктора СВК "Лабунський" Полонського р-ну Хмельницької обл. у 2007–2011 рр. Сформували три групи овець: 1-ша (контроль) — чистопорідні північнокавказької матки, 2-га — барани-плідники асканійський кросбред та матки північнокавказької м'ясо-вовнової породи, 3-тя — барани-плідники асканійський крос-

бред та помісі, одержані від схрещування вихідних порід. Порівняльна оцінка м'ясних якостей баранців 2-ї і 3-ї груп у 4-міс. віці показала, що за передзабіною живою масою вони переважали тварин контрольної групи на 6,8 та 18,1% відповідно, у 8-міс. — на 11,0 та 12,7, у 12-міс. — на 2,1 та 4,9%. При цьому за масою туші перевага становила 6,2 та 22,9%; 14,7 та 22,4; 3,4 та 13,2% відповідно. У помісних баранців 2-ї і 3-ї груп у 4-міс. віці м'якоти в тушах було більше, ніж у чистопорідних, на 0,3 і 1,9 кг; у 8-міс. — на 1,8 і 2,8; у 12-міс. — на 0,3 і 2,1 кг. За коефіцієнтом м'ясності у 4-міс. віці помісні тварини 3-ї групи переважали контрольних на 17,2% (за однакових значень їх з 2-ї дослід. гр.). З віком інтенсивність обмінних процесів в організмі овець знижується, що зумовлює збільшення кількості жиру. Так, за відлучення від маток помісі мали 10,2–10,3% жиру в м'ясі, а в 12-міс. віці — 15,2–15,4%. Різний рівень протеїну і жиру в м'ясі впливає на калорійність баранини (КБ). За КБ помісі переважали чистопорідних однолітків у 4-міс. віці на 9,3–10,5%. Різниця за КБ у 8-міс. віці становила 19,6%, а у 12-міс. — 18,5% на користь помісних тварин.

УДК 636.32/38.082:004

2012.2.267. ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ БАЗИ ДАНИХ ОВЕЦЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ / Горлов О.І., Івіна К.А., Мокеєв І.О., Чічаєва О.П., Щербаков А.В. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 3–6. — Бібліогр.: 12 назв.

Вівчарство племінне, інформаційні БД овець, нормативні документи, селекційний центр овець, зоотехнічний облік, законодавство, Інтернет, генетичні ресурси овець, управління вівчарством, моніторинг овець.

Розробка загальнонаціональної бази даних (БД) овець в Україні потребує оптимального поєднання централізації і децентралізації її елементів. Як приклад розглянуто концепцію подібної БД в Російській Федерації. Зауважується, що для реального функціонування БД в Україні необхідно відповідними нормативними актами зобов'язати суб'єкти племінної справи (ПС) своєчасно поставляти інформацію до селекційного центру (не рідше, ніж раз на рік, після завершення основних селекційно-зоотехнічних заходів). Дані повинні відображати індивідуальний селекційний облік тварин. Результати обробки даних племінного обліку передаватимуться суб'єктам ПС в якості рекомендаційних документів для подальшої племінної роботи в напрямі, стратегія якого визначатиметься селекційним центром "Інститут тваринництва степових р-нів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова", яким розроблено методичні рекомендації з формування бази даних вівчарства, призначені для фахівців установ і організацій системи НААН. Поточна інформація результатів селекційно-генетичних заходів заноситься на електронні носії у два етапи: 1) в суб'єктах племінної справи — у файли таблиць Microsoft Excel заданого формату, які надсилаються електронною поштою в селекційний центр (СЦ) з вівчарства; 2) у СЦ ці таблиці "імпортуються" у формат глужевої БД і стають доступними для подальшої обробки програмними засобами. Наразі рекомендації, що являють собою детальну інструкцію по заповненню таблиць БД овець, затверджено вченою радою Ін-ту і розіслано у 7 НДІ і 2 дослідні станції, які є співвиконавцями за тематикою з вівчарства, а також у підвідомчі та базові господарства. Поповнення БД проводиться з регіонів України. На сьогодні у БД зібрано відомості про

14351 гол. трьох порід овець із восьми суб'єктів племінної справи з глибиною ретроспективи до 10 років.

УДК 636.32/38.084.11

2012.2.268. ЗБЕРЕЖЕНІСТЬ ЯГНЯТ У РАНЬОМУ ОРГАНОГЕНЕЗІ / Заруба К.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 85–87. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Вівці асканійської м'ясо-вовнової, ягнята (збереженість), смертність ягнят, захворювання ягнят, ярки, баранці.

Дослідження проведено на вівцях асканійської м'ясо-вовнової породи в ДПДГ "Асканія-Нова" Чаплинського р-ну Херсонської обл. У період ягніння плодючість вівцематок становила 143,1%. Одержано 677 ягнят, з них до відлучення залишилось 567 голів. Установлено, що на відносно невисокі показники виходу ягнят до відлучення (83,8%) вплинули не стільки біологічні можливості овець досліджуваної породи, скільки недоліки організаційно-господарського характеру. Баранці, незалежно від типу їх народження, мали вищий вихід ягнят до відлучення на 4,1% порівняно з ярками. Найвищу збереженість мали одинаки у приплоді (90,7%) незалежно від статі. У двієнь і трієнь ці показники були 80,2 та 57,2% відповідно. Загалом у пренатальний період втрати становили 64,5% від загальної кількості ягнят, що загинули до відлучення. У період підсису (6–120 днів) збереженість ягнят значно вища, втрачено лише 39 гол. (5,7%). Смертність ярки — 6,8%, у баранців — 4,7%. Головні причини загибелі — захворювання органів травлення і дихання. Визначено оптимальну живу масу ягнят, яка забезпечує високу їх збереженість. У одинаків баранців вона — 3,6–6,0 кг та ярки 3,1–5,0 кг.

УДК 636.32/38.084.11/087.7:546.47

2012.2.269. ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ОБМІН РЕЧОВИН У ВІВЦЕМАТОК ЗА РІЗНИХ РІВНІВ ЦИНКУ В РАЦІОНІ / Свістула М.М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 242–245. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Вівці (тавр. тип аскан. тонкорун.), молочність овець, годівля вівцематок, цинк, кормові добавки, ягнята.

Дослідження проведено на вівцематках таврійського типу асканійської тонкорунної породи (ДПДГ "Асканія-Нова", Чаплинський р-н, Херсонська обл.). Показано, що підвищення рівня цинку у раціонах піддослідних вівцематок до 66–80 мг/кг сухої речовини корму в першій половині лактації та до 49–59 мг/кг — у другій сприяє збільшенню молочності на 13–16,6% та інтенсивності росту ягнят у період підсису на 6–10%. Так, згодовування лактуючим вівцематкам раціону (1,8 кг бобово-злакового сіна, 2,0 кг силосу кукурудзяного та 0,58 кг комбікорму) зі збільшеною концентрацією цинку на 25 та 50% (1-ша та 2-га полов. лактації відповідно) поліпшило перетравність поживних речовин, посилило обмін азоту і мінеральних елементів в їхньому організмі та покращило калорійність і біологічну цінність молока (табл.). Оптимальною концентрацією цинку в раціонах вівцематок таврійського типу асканійської тонкорунної породи визначено 80 та 59 мг/кг сухої речовини у першій та другій половині лактації відповідно.

636.4 Свилярство

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.08.25

2012.2.270. ЧИСТОПОРІДНІСТЬ СВИНЕЙ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗА НЕЮ / Почерняєв К.Ф., Артюх В.Г. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 1. — С. 61–62. — Бібліогр.: 12 назв.

Свині, чистопорідність свиней, породи свиней.

Вивчали успадкування специфічних характеристик за материнським типом у племінних тварин порід великої білої (ВБ), дюрка (Д) і ландрас (Л). Досліджено зразки сперми 30 кнурів порід ВБ, Д і Л ЗАТ ПЗ "Агро-Регіон" Бориспільського р-ну Київської обл. Зазначено, що всі досліджені кнури за своїми фенотиповими ознаками відповідали заявленим породам.

Проте мітохондріальні гаплотипи окремих тварин були не характерними для заявлених порід. Один із досліджуваних кнурів ВБ породи мав мітохондріальний гаплотип G, що трапляється у тварин породи уельс. У 29% досліджених плідників породи Л визначено мітохондральний гаплотип N, притаманний ВБ породи. Серед кнурів породи Д траплялися тварини з мітохондріальними гаплотипами породи ландрас С — 30% та ВБ L — 35%. Таким чином, нехарактерні мітохондріальні гаплотипи, виявлені у деяких формально чисто-породних представників свиней порід ВБ, Д і Л, свідчать про їхнє гібридне походження.

УДК 636.4.082

2012.2.271. ІНДЕКС ВІДТВОРЕННЯ ЯК МЕТОД ОЦІНКИ ВІДТВОРНОЇ ЗДАТНОСТІ КНУРІВ-ПЛІДНИКІВ / Шеремета В.І., Опанасенко О.С., Новицький В.П. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 1. — С. 38–41. — Бібліогр.: 9 назв.

Кнури-плідники, відтворна здатність кнурів-плідників, індекс відтворення.

Розроблено методику комплексного оцінювання відтворної здатності (ВЗ) кнурів. Дослід проводили на чистопородних кнурах-плідниках (КП) порід велика біла (ВБ) та ландрас (Л) української та англійської селекції упродовж 2010 р. на базі СВАТ Агрокомбінат "Калита" Броварського р-ну Київської обл. Встановлено, що у кнурів породи Л за період дослідження об'єм еякуляту був менший на 11%, а концентрація спермій — більшою на 21,2%, ніж у плідників ВБ. Індеси відтворення за 1-ї та 2-ї садок були майже однаковими та вірогідно вищими на 43% і 44% відповідно порівняно із 3-ю. Порівняльний аналіз індексу відтворення у досліджуваних порід свідчить, що ВЗ ландрасів вища порівняно з кнурами ВБ породи, оскільки у перших він був вірогідно ($p < 0,05$) більшим на 27,5%. Зазначено, що кнури з більшим індексом відтворення мають і більший об'єм еякуляту та концентрацію спермій. Отже, оцінка ВЗ кнурів за величиною індексу відтворення дає змогу відібрати плідників з кращою спермопродукцією.

УДК 636.4.082.4:57.085

2012.2.272. ВИКОРИСТАННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СВИНОК В ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕМБРІОНІВ *IN VITRO* / Шербак О.В., Зюсюн А.Б. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 45. — С. 325–330. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 536269.

Яєчники свинок, ооцит-кумулясні комплекси свинок, ембріони свиноматок.

Досліджено використання ооцит-кумулясних комплексів свиней породи ландрас (Л) і велика біла (ВБ) при одержанні ембріонів *in vitro*. В експериментах використано яєчники, ооцит-кумулясні комплекси (ОКК) та ембріони на доімплантаційних стадіях розвитку. Морфологічну характеристику популяцій незрілих ооцитів свинок порід ВБ і Л наведено в таблиці. Встановлено, що із яєчників свинок породи Л отримано 35,4% гамет, а від породи ВБ — 29%. Зазначено, що в середньому з фолікулів одного яєчника свинки породи Л вилучено 36 ОКК, а породи ВБ — 39 ОКК. Рівень дозрівання *in vitro* ооцитів, вилучених з яєчників свинок порід Л і ВБ, становив 87,5%. Отже, ОКК, вилучені з яєчників свинок обох порід, можна успішно застосовувати в технології *in vitro*. Цитогенетичним аналізом раннього ембріогенезу свиней порід Л і ВБ доведено доцільність додаткового використання репродуктивного потенціалу самиць даних порід у технології формування ембріонів *in vitro* та програмах збереження генотипу генетично цінних представників породи.

УДК 636.4.082.453.5

2012.2.273. ОРИГІНАЛЬНА МЕТОДИКА ПРОГНОЗУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ШТУЧНОГО ОСІМЕНІННЯ СВИНОМАТОК ЗАМОРОЖЕНО-ВІДАТЛЮЮ СПЕРМОЮ / Мартиненко Н.А., Коваленко В.Ф., Біндюг О.А., Зінов'єв С.Г., Базалевич А.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 45. — С. 153–162. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 536269.

Кріоконсервація сперми кнурів, осіменіння штучне свиноматок, функціональна активність спермій.

Вивчали заморожуваність та функціональну активність спермій кнурів-плідників *in vitro* та *in vivo* у взаємозв'язку

з їхньою запліднюючою здатністю. Дослідження було проведено на 3 кнурах-плідниках великої білої (ВБ) породи. Зазначено, що відсоток поступально-рухливих спермій у експульсованій рідині зменшувався протягом 5 год і через 3 год їх нараховувалось лише 3,1–6,3%. Через 4 год після осіменіння у матковій рідині більшість свиноматок було виявлено лише поодинокі спермії з коливальним рухом. Встановлено пряму кореляцію між функціональною активністю спермій у експульсованій рідині і показником опоросів — 0,69 ($p < 0,05$). Виявлено, що за показником функціональної активності спермій у процесі їхньої кріоконсервації оптимальна тривалість фази екілібрації сперми становила 2–3 години. Кількість поступально-рухливих спермій у експульсованій матковій рідині була не менше 30% відразу після осіменіння і 10% — через 3 год і відображає вірогідність оптимального запліднення свиноматок. З метою прогнозування результатів запліднюючої здатності відталених спермій доцільно проводити оцінку функціональної активності гамет у рідині, експульсованій маткою свині після осіменіння.

УДК 636.4.083.37

2012.2.274. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ РЕМОНТНИХ СВИНОК ЗА РІЗНИХ УМОВ УТРИМАННЯ / Грищенко С. // Тваринництво України. — 2011. — № 12. — С. 16–18. — Бібліогр.: 6 назв.

Економічна ефективність, ремонтні свинки, утримання свиней.

Визначали економічну ефективність вирощування ремонтних свинок на бетонній, щілинній та глибокій довгонезмінюваній підстилці. Для дослідження було відібрано 150 двохмісячних ремонтних свинок великої білої породи, з яких сформували три групи по 50 гол. кожна. У контрольній групі свинок утримували на бетонній підлозі, де 70% становила суцільна бетонна підлога, а 30% — щілинна. Тварини другої дослідної групи перебували на щілинній підлозі. Свинки третьої дослідної групи знаходились на глибокій довгонезмінюваній підстилці. Встановлено, що загальні витрати на вирощування та утримання тварин до першого опоросу на щілинній підлозі та на глибокій солом'яній підстилці, порівняно з матками, яких вирощували на бетонній підлозі, були нижчими відповідно на 2,5 та 5,1%. Зазначено, що від кожної свиноматки 2-ї і 3-ї дослідних груп в рік можна додатково отримати прибуток відповідно по 187,5 і 374 грн. Таким чином, утримання ремонтних свинок до парувального віку на глибокій довгонезмінюваній солом'яній підстилці у приміщенні з регульованим мікрокліматом сприяє підвищенню економічних показників вирощування молодняку і економічно вигідне, порівняно з утриманням ремонтного поголів'я на бетонній або щілинній підлозі.

УДК 636.4.083.38

2012.2.275. ВПЛИВ ЛІТНЬО-ТАБІРНОГО ПАСОВИЩНОГО УТРИМАННЯ НА РІСТ СВИНЕЙ СУЧАСНИХ ГЕНОТИПІВ / Максименко О.О., Волощук В.М. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2011. — Вип. 6. — С. 78–80. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536271.

Молодняк свиней, літній табір, утримання свиней, пасовище.

Досліджено показники росту свиней порід велика біла (ВБ) і ландрас (Л), вирощених в умовах літньо-табірного пасовищного утримання. Для досліду відібрали дві групи молодняку ВБ і Л по 30 гол. у кожній. Молодняк дослідних груп утримували в таборі напіввідкритого типу, а молодняк контрольних — починаючи з 84-денного віку утримували в приміщеннях і годували за загальноприйнятою в господарстві технологією. Дослідні групи перевели до спеціально розробленого літнього табору, де тваринам згодовували комбікорму на 20% менше. У свиней ВБ і Л, яких утримували в літньому таборі, протягом усього періоду вирощування спостерігалася перевага в живій масі. Порівняно з ВБ породою, свині породи Л інтенсивніше росли в період з 140-ї по 168-му добу. У свиней ВБ породи вищі прирости живої маси спостерігаються після 168 діб. Отже, при утриманні в літньому таборі та на пасовищах молодняк сучасних генотипів досягає високих приростів за рахунок оптимізації об'ємно-планувальних рішень та кращого використання пасовищ. У молодняку породи Л

спостерігаються кращі показники скоростиглості порівняно з аналогами тварин породи ВБ.

УДК 636.4.084

2012.2.276. ЗГОДОВУВАННЯ БАКТЕРІАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ ПОРОСЯТАМ / Кучерявий В., Постернак Л., Суханевич Н., Івасишин М. // Тваринництво України. — 2011. — № 12. — С. 22–25. — Бібліогр.: 10 назв.

Поросята, препарати бактеріальні, кров поросят.

Досліджували морфологічні та біохімічні показники крові відгодівельного молодняку свиней при згодовуванні лактинів. Для досліду було сформовано три групи аналогів молодняку свиней великої білої породи по 10 гол. у кожній. Перша група була контрольною. Свині другої одержували у складі раціону перший препарат у кількості 0,4 г/гол. за добу, третьої — другий у дозі 1,2 г/гол. за добу. Перший бактеріальний засіб має концентрацію мікробних тіл 10 млрд/г, другий — 1 млрд/г. Наведено гематологічні та біохімічні показники крові свиней (табл.). Встановлено, що при введенні в раціон першого бакпрепарату середньодобові прирости поросят збільшуються на 69 г, або на 18,8%, витрати кормів на 1 кг приросту зменшуються на 15,06%. При згодовуванні другого середньодобові прирости збільшуються на 104 кг, або на 28,3%, а витрати кормів на 1 кг приросту зменшуються на 21,3%. Вміст гемоглобіну та середній його рівень в одному еритроциті в дослідних групах знаходився нижче контрольного показника. При споживанні лактинів у крові свиней спостерігається зменшення кількості холестерину, але вміст заліза і фосфору збільшується.

УДК 636.4.084

2012.2.277. ЗЕРНО ГОРОХУ І АМАРАНТУ В ГОДІВЛІ СВИНЕЙ / Овсієнко С.М., Гуцул А.В., Діхтярук Н.С. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 3. — С. 231–237. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536057.

Свині, годівля свиней, горох, амарант.

Вивчали продуктивну дію зерна гороху, амаранту і вплив їхнього згодовування при дорощуванні та відгодівлі свиней на забійні показники, стан внутрішніх органів і морфологічні показники шлунків. Дослідження проводили на молодняку великої білої породи в умовах ТОВ "Липовецьке" смт Липовець. Для зоотехнічного експерименту було сформовано 3 групи-аналоги по 15 гол. у кожній. Встановлено, що тварини 2-ї дослідної групи, яким до основного раціону в якості кормової добавки додавали дерть гороху, мали на 22,8 кг більший валовий приріст живої маси порівняно з контрольною, а валовий приріст свиней 3-ї групи, яким додавали дерть амаранту, був вищим на 19,7 кг. Згодовування зерна гороху та амаранту сприяє збільшенню забійної маси свиней на 12,7 кг в 2-й дослідній групі та на 11,4 кг — 3-й. Використання зерна амаранту, як кормової добавки, викликало збільшення маси печінки на 0,4 кг у свиней 3-ї дослідної групи, що вказує на підвищення діяльності органу, пов'язану з більшою інтенсивністю обмінних процесів організму. У тварин дослідних груп маса шлунка була більшою на 29,3 г та на 29,0 г відповідно. Отже, введення до раціону свиней на дорощуванні і відгодівлі зерна гороху та амаранту в якості кормових добавок сприяє підвищенню енергії корму, середньодобових приростів, а також ефективному використанню поживних речовин організмом тварин.

УДК 636.4.084.1

2012.2.278. ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНА ОЦІНКА ЗАЛОЗ ВНУТРІШНЬОЇ СЕКРЕЦІЇ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ ПРИ ВИКОРИСТАННІ БВМД АМІНОМАКС № 5220 / Власенко В.В., Фаріонік Т.Т., Довгань В.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 205–209. — (Сер. Харч. технології, вет. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536058.

Аміномакс № 5220, молодняк свиней, залози внутрішньої секрції.

Вивчався вплив згодовування білково-вітамінно-мінеральної добавки (БВМД) Аміномакс № 5220 на негативні зміни печінки, підшлункової, щитоподібної залоз та наднирників молодняку свиней. Дослід проведено на двох групах-ана-

логах молодняку свиней великої білої породи, по 20 гол. у кожній. Перша група була контрольною. Поросята другої групи протягом 90-добового основного періоду одержували БВМД Аміномакс № 5220 у кількості 25% до основного раціону. В подальшому молодняк вирощувався до досягнення забійних кондицій — живої маси 120 кг, після чого було проведено контрольний забій і від трьох тварин з кожної групи відібрано залози для лабораторних досліджень. Установлено, що згодовування молодняку свиней Аміномакс № 5220 не впливає суттєво на морфологічні показники печінки, зумовлюючи лише тенденцію до збільшення її маси, та зменшення розмірів ядер гепатоцитів. У підшлунковій залозі споживання кормової добавки зумовлює невірогідне зменшення маси, та суттєво не відбивається на каріометричних показниках. Збагачення раціонів свиней БВМД Аміномакс № 5220 в панкреатичних острівцях зумовлює тенденцію до зменшення їх кількості на 1 мм² та розмірів при одночасному збільшенні числа ядер в острівцях та їх розмірів. Вплив досліджуваних кормових добавок на структуру щитоподібної залози проявляється в незначному збільшенні маси та зменшенні висоти фолікулярного епітелію. В наднирниках свиней згодовування Аміномакс № 5220 зумовлює зменшення розмірів ядер у клубочковій, а також збільшення їх в сітчастій зоні коркової речовини, і не впливає на зміну показників кількості ядер на 1 мм² в усіх зонах коркової та надниркової речовин. Отже, згодовування молодняку свиней БВМД Аміномакс № 5220 безпосередньо не впливає на більшість морфогістологічних показників залоз внутрішньої секрції.

УДК 636.4.087.8:636.4.03

2012.2.279. ПРОДУКТИВНІ ОЗНАКИ СВИНЕЙ ЗА КОМПЛЕКСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕПАРАТІВ / Прудченко Д.В., Пентиліук С.І. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2011. — Вип. 6. — С. 69–71. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536271.

Свиноматки, годівля поросят, кормові добавки, продуктивність свиней, поросята.

Наведено результати використання ферментно-пробіотичного препарату Целлобактерин (ЦБ) у поєднанні з антимікробним препаратом Біомас (Б) або адсорбентом Мікосорб (М) у раціонах маток та поросят. Досліджували три групи свиноматок за 30 днів до опоросу. Свиноматки отримували комбікорми, використовували в господарстві. Тваринам 1-ї дослідної групи додатково вводили ферментативний пробіотик ЦБ та Б у кількості відповідно 0,1% і 0,2% від маси комбікормів, а 2-ї — ЦБ та М — 0,1% та 0,2% відповідно. Встановлено, що за величиною багатоплідності свиноматки 1-ї дослідної групи перевищували контрольних на 4,1%, 2-ї — на 9,5%. За комплексною оцінкою відтворувальних якостей свиноматок за підсисний період тварини 1-ї групи перевищували контрольних на 7,3–8,5%, а 2-ї — на 11,8–17,2%. Таким чином, до 21-денного віку більш істотний вплив на продуктивність поросят 2-ї дослідної групи спостерігався при застосуванні комплексу ЦБ+М. У подальшому застосування комплексу ЦБ+Б у раціонах тварин 1-ї дослідної групи також виявилось ефективним, хоча з дещо нижчими показниками, ніж у 2-й.

УДК 636.4:611

2012.2.280. МОРФОЛОГІЯ ЧЕРЕПІВ СВИНЕЙ РІЗНИХ ПОРІД / Присяжнюк В.Я. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 189–192. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536056.

Свині, морфологія черепів свиней, породи свиней.

Досліджували морфологію черепів у цілому та окремих кісток свиней мангалицької породи та тварин лінії карпатська м'ясна. Встановлено, що у свиней карпатського м'ясного типу череп відзначається кращим розвитком мозкового відділу. Відносна бокова довжина лицевого відділу черепа вища у свиней мангалицької породи, в нижній щелепі виявлено більшу відносну довжину. Черепи свиней цієї породи відрізняються більшими показниками відносною довжини кісткового піднебіння та корінних зубів. Порівняння відносної ширини мозкового відділу черепа свиней обох генотипів показує, що більш високими показниками відрізняються тварини манга-

лицької породи. Ширина черепа у свиней обох груп незначно відрізняється за досліджуваними показниками.

УДК 636.4:612.015.017

2012.2.281. ІМУНОБІОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ОРГАНІЗМУ ПОРОСЯТ-СИСУНІВ ПІСЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ ІМУНОСТИМУЛЯТОРА ІЗ КІСТКОВОГО МОЗКУ / Гришко В.А., Малина В.В. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2011. — Вип. 6. — С. 5–8. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536271.

Поросята-сисуні, імуностимулятор, кістковий мозок.

Вивчали вплив біологічно активного препарату Мобес, виготовленого із кісткового мозку, на імунобіологічний статус поросят-сисунів (ПС). Дослідження проводили на свиноматках ТОВ "Маджерік-Агрос" с. Лобачів Володарського р-ну Київської обл. на чистопорідних ПС великої білої породи віком від 3 до 45 дб. Із поросят за принципом пар-аналогів сформували дослідну та контрольну групи. Дослідним тваринам, починаючи з 3-ї доби після народження, вводили препарат, що містить мієлопептиди кісткового мозку, а контрольним відповідно ізотонічний розчин натрію хлориду. Встановлено, що на 30-ту добу вирощування рівень гемоглобіну в периферичній крові дослідних поросят був вищим, ніж у контрольній відповідно на 7,1%, кількість еритроцитів — на 13,3 і лейкоцитів — на 13,5%. Зазначено, що на 15-ту добу вирощування в дослідній групі порівняно з контрольною фагоцитарна активність, фагоцитарний індекс, фагоцитарне число і фагоцитарна ємність відповідно на 3,2%; 11,5; 27,6 і 47,9% були вищими. У 30-добовому віці у периферичній крові дослідних тварин спостерігалась найвища за весь період фагоцитарна активність нейтрофілів. Отже, мієлопептиди й амінокислоти кісткового мозку, що містяться у препараті Мобес, за парентерального введення в організм ПС в перші дні народження стимулюють функцію їх кісткового мозку, зокрема процеси проліферації, диференціації і спеціалізації β-лімфоцитів.

УДК 636.4:612.015.1

2012.2.282. ДИНАМІКА ОКРЕМИХ БІОХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ ПОРОСЯТ ЗА УМОВ ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕПАРАТУ ГЕПАТОНІК / Коцюмбас І.Л., Шкодяк Н.В., Сободаш О.Й., Голубій Є.М. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 1/2. — С. 44–48. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536196.

Поросята, біохімічні показники крові поросят, препарат Гепатонік.

Вивчали вплив препарату Гепатонік, до складу якого входить природна органічна сполука L-каротин, на динаміку біохімічних показників крові 3-місячних поросят. Дослід проведено у НДІ ЛНАУ (с. Підліски Жовківського району Львівської області) на поросятах 3-місячного віку, які за принципом аналогів були розділені на 2 групи. Тварини 1-ї групи — контроль. Поросятам 2-ї групи випоювали препарат Гепатонік у дозі 20 мл/гол на добу впродовж 14 дб. Встановлено, що у групі поросят, які отримували з водою препарат Гепатонік, на 15-ту добу спостерігали збільшення у сироватці крові концентрації загальних ліпідів на 4,3% та зменшення загального холестеролу на 20,9%. При цьому активність аланінамінотрансферази (Алат) та аспартатамінотрансферази (Асат) підвищилась відповідно на 25 і 12,5% порівняно з контрольною групою. Концентрація дієнових кон'югатів (ДК) і кінцевих малонових діальдегідів (МДА) в еритроцитах дослідної групи поросят на 15-ту і 22-ту добу збільшилась відповідно у 2,2 та 2,7 раза, а також у 1,4 і 1,3 раза порівняно з тваринами контрольної. Отже, препарат Гепатонік у дозі 20 мл/гол на добу інтенсифі-

кує переамінування вільних амінокислот, сприяє збільшенню вмісту загальних ліпідів, які використовуються організмом як енергетичний та пластичний матеріал, і проявляє нормалізуючий вплив на енергетичний метаболізм.

УДК 636.4:612.1.015

2012.2.283. ГЕМАТОЛОГІЧНІ ТА БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ СВИНОК ПАРУВАЛЬНОГО ВІКУ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ / Мельник В.О., Бондар А.О., Живаєва К.Є., Шакур А.П. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 158–162. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536056.

Свинки, кров свинки, генотипи свиней, біохімічні показники крові свиней.

Вивчали морфофункціональні та біохімічні показники крові ремонтних свинок різних порід. Досліджено зв'язок інтер'єрних показників з їх фізіологічним станом. Дослід проводили в умовах племзаводу СГПП "Техмет-Юг" Жовтневого р-ну та племзаводу СВК "Міг-Сервіс-Агро" Новоодеського р-ну Миколаївської обл. Було відібрано і створено 4 групи свинок-аналогів по 8–10 гол.: контрольна (велика біла порода) і дослідні — червона білопояса (ЧБП), ландрас (Л) та дюрок (Д). Зазначено, що концентрація загального білка в сироватці крові ремонтних свинок усіх досліджуваних порід була в межах норми і коливалась від 64,5±1,94 г/л у свинок породи Л до 72,4±2,13 г/л у свинок ЧБП. Відмічено, що за вмістом α-глобулінів перевагу мали свинки породи Л — 20,7%, а найменший показник у свинок породи Д — 15,4%. Найвища концентрація β-глобулінів містилась у сироватці крові свинок породи ВБ і ЧБП — 19,1%. За кількістю альбумінів виявлено високий ступінь вірогідності по групах свинок породи Л та Д порівняно з контрольною. За кількістю лейкоцитів виявлено достовірну різницю дослідних груп свинок порід ЧБП та Л порівняно з свинками контрольної групи ВБ. Отже, встановлено відмінності показників крові в піддослідних групах тварин.

УДК 636.4:612.621

2012.2.284. ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КРІОРЕЗИСТЕНТНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ООЦИТ-КУМУЛЮСНИХ КОМПЛЕКСІВ СВИНОК РІЗНИХ ПОРІД / Галицька Т.В., Троїцький П.А. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 1/2. — С. 328–332. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536196.

Свині, кріорезистентність, ооцит-кумулюсний комплекс свинки.

Висвітлено результати експериментальних досліджень із кріоконсервування ооцит-кумулюсних комплексів (ОКК) свинок породи ландрас (вар. А) та великої білої (вар. Б). Для дослідження кожен варіант розподіляли на дві групи: дослідна, в якій ОКК підлягали кріоконсервуванню надшвидким методом і контрольна — гамети не заморожували. Встановлено, що запліднення *in vitro* яйцеклітин свинок породи ландрас (гр. Ад) і подальше 72-годинне культивування призводить до збільшення на 10,7% кількості отриманих зародків порівняно з яйцеклітинами свинок породи велика біла (гр. Бд). У контрольній групі (без заморожування) показники *in vitro* отримання ембріонів свиней порід ландрас (гр. Ак) та великої білої (гр. Бк) становили відповідно 42,9 і 34,9%. Виявлено, що індекс дроблення 2-клітинних ембріонів (порода ландрас) був вищий у дослідній групі, порівняно з контролем. Отже, встановлено перевагу використання ОКК свинок породи ландрас для кріоконсервування, порівняно з гаметами свинок породи велика біла за таких показників, як кількість отриманих зародків з деконсервованих і дозрілих яйцеклітин.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.033(477)

2012.2.285. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ КОМПАНІЙ — ЛІДЕРІВ РИНКУ М'ЯСА ПТИЦІ УКРАЇНИ / Буряк Р.І.

// Сучасне птахівництво. — 2011. — № 11/12. — С. 10–14.

Птахівництво України, лідери птахівництва, м'ясо бройлерів.

Лідером ринку м'яса птиці в Україні є ПАТ "Миронівський хлібопродукт". Висвітлено напрями його діяльності, підпорядковані підприємства та їх спеціалізацію. Наведено показники виробництва м'яса у 2008–2010 рр., завантаження виробничих потужностей, структуру продажів по каналах збуту продукції. Птахофабрики і комбикормові заводи компанії є найсучаснішими в Україні і світі. Технологічний ланцюг бройлерного виробництва — від виробництва інкубаційних яєць і кормів та вирощування птиці до переробки й реалізації продукції. За даними аналізу у 2010 р. підприємствами ПАТ вироблено понад 360 тис. т м'яса птиці, що на 26% більше, ніж у 2009 р. Компанія розробила і впроваджує довгострокову інвестиційну політику, спрямовану на постійне збільшення виробничих потужностей і паралельний розвиток системи продажу. Асортимент продукції включає також понад 30 найменувань напівфабрикатів і субпродуктів м'яса птиці. У порівняльному аспекті представлено основні фінансові показники ПАТ "Миронівський хлібопродукт" та іншого менш потужного лідера — ТОВ "Комплекс Агромарс" за 2010 р., який є його основним конкурентом.

УДК 636.5.087.7

2012.2.286. НАТУРАЛЬНІ СТИМУЛЯТОРИ / Вернер О., Куликів М. // Наше птахівництво. — 2012. — № 3. — С. 50–52.

Птахівництво, антибіотики, пробіотики, пребіотики, кислота лимонна, годівля птиці, стимулятори у птахівництві, кормові добавки.

Європейський досвід свідчить, що на застосування у птахівництві антибіотичних стимуляторів росту є альтернативні технології, які дають не меншу економічну ефективність. Рекомендується в годівлі птиці використовувати прості органічні кислоти, наприклад, лимонну кислоту (3 кг/т комбикорму) для боротьби з патогенами в шлунку і запобігання появі сальмонели, з якою жоден пробіотик не справляється. Для кращого засвоєння поживних речовин необхідно обов'язково застосовувати ензими, вводити в корми (особливо для молодняку) стабільні при зберіганні, термостабільні, ефективні в тонкому відділі кишечника спорові пробіотики. Як приклад пробіотика, що замінює антибіотичні стимулятори росту, — препарат на основі штаму *Bacillus subtilis*. На його основі розроблено мікробіологічну кормову добавку з концентрацією спор *Bacillus subtilis* 4·10⁹ КУО/г. Його ефективність доведено численними випробуваннями в країнах Європи, Америки, Азії й Африки. Наведено показники збереженості поголів'я птиці, живу масу бройлерів у 28- та 37-добовому віці.

УДК 636.52/.58.033.087.7:612

2012.2.287. АКТИВНІСТЬ ГІДРОЛІТИЧНИХ ФЕРМЕНТІВ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ У КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ ЗА ДІЇ ФІТОПРЕПАРАТУ / Гунчак А.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 68–71. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 4 назв. Шифр 536533.

Курчата-бройлери, ферменти, обмін речовин у бройлерів, фітопрепарати, евкаліпт, вітамін С.

Дослідження проведено в умовах віварію Ін-ту біології тварин НААН на курчатах м'ясного напрямку продуктивності — Кобб-500 (4 групи по 20 гол.). Вивчали вплив свіжоприготовленого настою з листя евкаліпту, який випоювали птиці з 10-добового віку: 1-й дослідній групі — 0,8 мл/кг живої маси — щоденно до 42-доб. (забій бройлерів); 2-й — 0,8 мл/кг ж.м. — від 11-доб. до 17 та від 25 до 31-доб. віку; 3-й — 0,8 мл/кг ж.м. + вітамін С (5 мг/л фітопрепарату) — щоденно до 42-доб. віку. Контрольній птиці препарат не випоювали. Встановлено стимулювальну дію фітопрепарату на активність гідролітичних ферментів (АГФ) травного тракту курчат-бройлерів. У таблицях наведено показники АГФ слизової оболонки 12-палої кишки та у тканині підшлункової залози. Результати засвідчили, що щоденне випоювання птиці настою з листя евкаліпту у дозі 0,8 мл/кг ж.м. сприяло збільшенню ж.м. птиці на 375 г, з тижневими перервами — на 287 г, а випоювання комплексно з вітаміном С — на 405 г порівняно до живої маси курчат-бройлерів у 42-добовому віці контрольної групи.

УДК 636.52/.58.034.087.7:612

2012.2.288. ВПЛИВ ФІТОКОМПОЗИЦІЇ "ВІТАСТИМУЛ" НА ФІЗІОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ОРГАНІЗМУ КУРОК-НЕСУЧОК

/ Бігун Ю.П., Власенко В.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 13–16. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536533.

Кури, кормова добавка "Вітастимул", резистентність птиці, стимулятори біогенні.

Констатується, що різні кормові добавки (КД) нерівноцінно впливають на імунітет птиці. Показано результати впливу біологічної КД "Вітастимул" на курей-несучок. Наведено динаміку гемоглобіну, еритроцитів, лейкоцитів і загального білка в крові птиці 3 груп (контрольна і 2 дослідні по 100 гол.). Дослідним групам упродовж 10 днів випоювали "Вітастимул" (В) — 0,5 і 0,8 мл/кг живої маси відповідно до груп (1-ша і 2-га). Результати засвідчили істотний вплив В на зростання в крові каротиніодів — на 30,1 і 39,0%, резервної лужності — на 9,0 і 8,6%, кальцію — на 2,24 і 2,69 ммоль/л та цукру — на 19,8 і 21,2% відповідно до груп. При цьому гемоглобін підвищується на 1,68 і 1,82 г/л або 17,1 і 18,2%, тромбоцити майже не змінювались і знаходились у межах норми, кількість псевдо-еозинофілів і лімфоцитів значно підвищилась — на 31,6% і 32,4 (P<0,001); 14,6 і 14,4% (P<0,01) відповідно. Також відмічено вірогідне збільшення кількості лейкоцитів у птиці дослідних груп порівняно з контрольною. Розглянуто вікову динаміку (150, 200, 250 діб) активності амінотрансфераз у плазмі крові курок-несучок, а також гуморальні і клітинні показники неспецифічної резистентності організму в різні вікові періоди. Природну резистентність, як правило, пов'язують із лізоцимною активністю сироватки крові (ЛАСК). У 150-доб. курок контрольної групи ЛАСК була майже на одному рівні, а після випоювання фітокомпозиції В на 200 та 250 добу життя ЛАСК зросла на 6,30 і 7,38 та 5,24 і 6,46% відповідно до дослідних груп. Бактерицидна активність сироватки крові птиці з віком підвищувалась у всіх групах птиці. Зроблено висновок про позитивний вплив "Вітастимулу" на організм птиці.

УДК 636.52/.58.082.474

2012.2.289. ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ЕМБРІОНАЛЬНИЙ І ПОСТЕМБРІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК М'ЯСНИХ КУРЧАТ / Задорожний А.А., Туринський В.М. // Сучасне птахівництво. — 2011. — № 10. — С. 21–23. — Бібліогр.: 5 назв.

Кури м'ясних порід, інкубація яєць, ембріони курей, обробка яєць, препарати "Мітомін" і "Катазол", стимуляція розвитку ембріонів.

Для стимуляції ембріонального розвитку м'ясних курей (МК) вперше використовували комплексні препарати "Мітомін" та "Катазол". Порівняльний аналіз різних концентрацій "Мітоміну" (0,1; 0,3; 0,5; 1%) свідчить про позитивний вплив на ембріональний і постембріональний розвиток МК, проте оптимальною є концентрація 0,5%. Обробка яєць МК водним розчином такої концентрації підвищує життєздатність ембріонів (виводимість — на 1,5–2,8%), вивід молодняку — на 3,4%, збереженість курчат до 35-доб. віку — на 1,5–4,8%), живу масу (у добовому віці — на 2,4–7,0%, у 35-доб. віці — на 2,0–4,8%) порівняно з контролем. Одноразова передінкубаційна обробка яєць аерозолями "Катазолу" (концентрації 0,1; 0,3 і 0,5%) посилює обмінні процеси у зародка, стимулює ембріогенез, підвищує вивід курчат. Максимальний стимулювальний ефект онтогенезу курчат МК за концентрації розчину "Катазолу" — 0,1–0,3%. При цьому підвищується виводимість яєць на 2,0–3,4%; вивід курчат — на 2,6–2,9; збереженість їх до 35-доб. віку — на 0,9–3,7%; жива маса в добовому віці — на 1,4–7,0%, а в 35-добовому — на 0,9–4,0%.

УДК 636.52/.58.087.7:612

2012.2.290. ВЛИЯНИЕ КИШЕЧНОЙ МИКРОФЛОРЫ НА СОДЕРЖАНИЕ ТРИГЛИЦЕРИДОВ И ХОЛЕСТЕРИНА В КРОВИ ЦЫПЛЯТ И КУР / Клетикова Л. // Птицеводство. — 2012. — № 2. — С. 37–39. — Библиогр.: 3 назв.

Кури, курчата, кормові добавки, пробіотики птиці, холестерин, тригліцериди, адсорбенти, біфідобактерії.

Показано, що використання у раціоні курчат і курей пробіотичних препаратів "Лактур" (кормова добавка для збагачення і балансування раціонів, стимулятор росту і розвитку) та "Біфітрилак" (адсорбент + висушені клітини біфідобактерій, лактобактерій; поглинає гази, алкалоїди, солі важких металів)

сприяє нормалізації кишкової мікрофлори птиці, яка, у свою чергу, впливає на процес транспорту тригліцеридів і холестерину в кров. Уміст останніх у дослідних курей знижувався в період фізіологічного дозрівання порівняно з контрольними. За виходу птиці на продуктивність 42% (150 днів) концентрація тригліцеридів підвищувалась до 0,62–0,67 мМ/л, а за збільшення несучості також зростала. Як у контрольній, так і в дослідній птиці цей рівень підвищувався у віці 150–180 днів, що зумовлено інтенсивністю статевих гормонів. Проте в період яйцекладки у дослідної птиці рівень холестерину в сироватці крові був нижчий на 46,0–32,2% — за кормової добавки “Лактуру” та на 40,6–32,6% — за “Біфитрилаку”.

УДК 636.59.033.085.12

2012.2.291. ОЦІНКА МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ МОЛОДНЯКУ ПЕРЕПЕЛІВ / Ібатуллин І.І., Отченашко В.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 2. — С. 38–40. — Бібліогр.: 11 назв.

Перепели, м'ясо перепелів, мінеральне живлення перепелів, комбікорми перепелам, вітамін D, крейда, дикальційфосфат.

Дослідження проведено в лабораторії кормових добавок кафедри годівлі тварин і технології кормів ім. П.Д. Пшеничного НУБіП України на перепелах породи фараон (6 груп по 100 гол.). Тривалість зрівняльного періоду становила 7 діб, основного — 35 діб. Показано, що за згодовування перепелам комбікормів з різним умістом кальцію (0,8–1,2%) і фосфору (0,6–1%) спостерігається помірний зворотний зв'язок між співвідношенням доступних кальцію і фосфору й відповідно рівнем засвоєння азоту корму ($r=-0,31$, $P>0,1$) та сильний зворотний зв'язок — щодо засвоєння фосфору ($r=-0,94$, $P<0,05$). При цьому — прямий зв'язок із засвоєнням кальцію ($r=0,31$, $P>0,1$). Не виявлено вірогідних змін у вмісті кальцію та його співвідношенні з фосфором у золі гомілкової кістки, а також активності лужної фосфатази, концентрації кальціолізу, кальцію, фосфору, магнію у сироватці крові під впливом різного кальцій-фосфорного живлення. Перспективу досліджень вбачають у вивченні впливу D-вітамінної забезпеченості на параметри обміну кальцію і фосфору в організмі перепелів, рівнів доступності кальцію та фосфору на перетравність поживних речовин та якість їхнього м'яса.

УДК 636.59.033.087/.7:633.88

2012.2.292. ПРОДУКТИВНІСТЬ, ЗАБІЙНІ ПОКАЗНИКИ У ПЕРЕПЕЛІВ ЗА ЗГОДОВУВАННЯ ЕКСТРАКТУ ЕХІНАЦЕЇ БЛІДОЇ / Сметанська І.М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 257–259. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Перепели, ехінацея біла, кормові добавки перепелам.

Дослідження проведено на базі науково-дослідної ферми Вінницького національного аграрного університету на перепелах породи фараон (4 групи по 50 гол.) упродовж 56 діб. У 30-доб. віці птицю розподілили на самиць і самців. Контрольній групі впродовж досліду згодовували основний раціон (ОР), 1-й дослідний — ОР + ехінацею білу (ЕБ) — 6 мг/кг живої маси; 2-й — ОР + ЕБ — 12 мг/кг ж.м.; 3-й — ОР + ЕБ — 18 мг/кг ж.м. Результати засвідчили найбільшу ефективність дози 12 мг/кг ж.м., за якої істотно збільшувалась ж.м. у самиць і самців за весь період досліду — на 13,3% ($P<0,001$) та 19,7% ($P<0,001$) відповідно, а також підвищувались забійні показники: передзабійна ж.м., маса непатраної, напівпатраної та патраної тушок — на 14,6%, 15,5, 22,3 та 24,3% відповідно (табл.).

УДК 636.59.087.7:612

2012.2.293. ВПЛИВ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ “ПРОЕНЗИМ” НА АМІНОКИСЛОТНИЙ СКЛАД ПЕЧІНКИ У ПЕРЕПІЛОК ЕСТОНСЬКОЇ ПОРОДИ / Балух Н.М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 8–9. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536533.

Перепели естонської породи, кормова добавка “Проензим”, амінокислоти, печінка перепелів, білки (обмін у перепілоку).

Кормова добавка “Проензим” (вироб. ПП “БТУ-Центр”, м. Ладижин Вінницької обл.) містить живі бактерії роду *Bacillus subtilis* та фермент целюлозу, які запобігають захворюванню шлунково-кишковими хворобами, поліпшують перетравність і засвоюваність основних поживних речовин раціону. Показано дослід на 4 групах (по 50 гол.) перепілок естонської породи, яким поетапно з добового віку впродовж 56 діб згодовували “Проензим” у складі комбікорму. Перша група птиці (контрольна) одержувала лише повноцінний комбікорм (ОР). Дослідним — 2-, 3- і 4-й додатково до ОР згодовували “Проензим” (П) у два етапи (1-й — у віці 1–10 діб, 2-й — у 11–56 діб) у різних дозах. Так, на 1-му етапі 2-га, 3-тя і 4-та групи одержували “Проензим” 0,09% (до маси корму), 0,18 і 0,36% відповідно. На 2-му етапі — 0,035%, 0,07 і 0,14% відповідно. Встановлено, що за досліджуваних доз кормової добавки “Проензим” змінювався амінокислотний склад печінки у перепілоку, що загалом мало позитивний вплив. За вмісту мінімальної та середньої кількості П у комбікормі спостерігалось вірогідне зменшення у печінці птиці таких амінокислот, як ізолейцин, лейцин, аргінін, треонін та серин. Також відмічено зменшення у всіх дослідних груп гістидинової, метіонінової та тирозинової амінокислот. За максимальної дози П у кормі (4-та група) значно збільшувався вміст аргініну (на 0,29%), треоніну (на 0,11), серину (на 0,16), ізолейцину (на 0,24), лейцину (на 0,35%). Проте у 4-ї групи за мінімальної дози зменшувався вміст аспарагінової кислоти на 0,28% та глютамінової — на 0,69%.

УДК 636.59.087.7:637.54

2012.2.294. ВПЛИВ ПРОБІОТИКА НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ М'ЯСА ПЕРЕПЕЛІВ / Подолян Ю.М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 217–218. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Перепели породи фараон, кормові добавки перепелам, пробіотики, м'ясо перепелів.

Пробіотичний препарат “Ентеро-актив” (ЕА) містить молочнокислі бактерії роду *Lactobacillus* та *Enterococcus* (вироб. ПП “БТУ-Центр”, м. Ладижин Вінницької обл.). Випробування його ефективності здійснювали на перепелах м'ясної породи фараон (4 групи по 50 гол.). Перша група (контроль) одержувала лише основний раціон (ОР). Другій до ОР з 1 по 10 добу додавали ЕА — ОР + 0,062% ЕА, з 11 по 28 добу — ОР + 0,025 ЕА, з 29 по 56 добу — ОР + 0,0125%. Аналогічно третій: ОР + 0,125, ОР + 0,05 та ОР + 0,025% і четвертій: ОР + 0,25, ОР + 0,1 та ОР + 0,05% відповідно. Результати показали, що за впливу пробіотики ЕА у червоному м'ясі перепелів підвищується рівень гірвології, загальної вологості та ніжності у грудних м'язах (на 42,4%). При цьому частка жиру зменшується на 1,9%, що впливає на зниження рівня мармуровості на 34,3% та калорійності на 15,2%. Зроблено висновки, що згодовування пробіотики ЕА загалом справляє позитивний вплив на фізико-хімічні показники м'яса перепелів.

УДК 636.59.598.221.1.082.474

2012.2.295. АНАЛІЗ ПРИЧИН ЕМБРІОНАЛЬНОЇ СМЕРТНОСТІ СТРАУСІВ / Осадча Ю.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 192–195. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536533.

Страуси, інкубація яєць африканських страусів, ембріони страусів (загибель).

Дослідження проведено впродовж 4 років (АТЗТ “Агро-Союз”) на 119 інкубаційних яйцях чорно- та блакитношкіх страусів і їхніх гібридів. З них 482 ембріони (Ем) завмерли на початковій стадії розвитку, коли ще неможливо було виявити природу їх загибелі. Фактори, що спричинили загибель решти ембріонів (709 шт.) поділили на технологічні, аліментарні, генетичні та змішаної етіології. Встановлено, що найбільша питома частка загиблих ембріонів (541 із 709, або 76,3%) припадає на технологічні причини. Фенотипові прояви дефектів були такі: викривлення та деформація кінцівок — у 2006 р.: чорношкіх — 28,1%, блакитношкіх — 14,3, гібридних — 27,4%; у 2007 р. — 15,8%, 9,2 та 16,1%; у 2008 р. —

21,3%, 13,3 та 26,4%; у 2009 р. — 22,2%, 14,3 та 14,0% відповідно. Аналогічно наведено дані щодо порушення будови лицевої частини черепа, викривлення шиї, деформації дзьоба. Загалом питома частка вад та комплексу вад з технологічних причин загибелі ембріонів варіювала в межах 70,6–84,8%, аліментарних — 2,9–5,5%, генетичних — 2,2–3,1, змішаної етіології — від 0,4 до 17,4%. Недосконалість технології інкубації яєць призвела до загибелі 85% зародків.

УДК 636.596.033.082:006

2012.2.296. ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ З ВИРОБНИЦТВА М'ЯСА ГОЛУБІВ / Сахачький М.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 238–242. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536533.

Голуби промислові, стандарти (голуби), вирощування голубів, м'ясо голубів, історія розведення голубів.

Дослідження проведено на основі матеріалів вітчизняних та іноземних джерел науково-технічної патентної інформації з питань виробництва м'яса голубів. Висвітлено перший нормативний документ в Україні — СОУ 01-24-37-536:2006, який узагальнює накопичений світовий досвід та регламентує технологічний процес виробництва м'яса голубів. Стандартом передбачено одержання не менше ніж 10 голубенят від кожної батьківської пари голубів на рік (5 циклів по 2 гол.). За кожним циклом батьківська пара голубів відкладає 2 яйця, насиджує їх (18–20 діб) та вигодовує виведених голубенят до відлучення у 19–21-добовому віці, що сприяє відкладанню батьками ще двох яєць. Відлучених голубенят упродовж 10–14 діб примусово відгодовують на м'ясо. Детально висвітлено вимоги до добору голубів, приміщень і обладнання для утримання та загальні технологічні параметри. Перспективними напрямками досліджень з удосконалення технології виробництва м'яса голубів визначено: порівняння ефективності використання голубів спеціалізованих порід; підвищення плодючості, у т.ч. селекційними методами; створення комфортних для птиці умов утримання, встановлення норм годівлі відповідно до віку та призначення птиці (доросла, ремонтний молодняк, молодняк для забою на м'ясо).

УДК 636.597.085.14.23:612.015

2012.2.297. ВПЛИВ РІЗНИХ ДЖЕРЕЛ ЛІПІДІВ КОМБІКОРМУ НА ПЕРЕТРАВНІСТЬ ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН У КАЧЕНЯТ / Сичов М.Ю. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 250–252. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536533.

Качки, годівля качок, жири в комбікормах качок, корми качок, перетравність поживних речовин у качок.

Дослідження проведено на каченятах кросу Star 53 Н.У (4 групи по 100 гол.), яким згодовували з комбікормами соняшникову олію (контроль), пальмовий жир, ріпакову та соєву олію відповідно. У перший період вирощування (вік птиці — 1–14 діб) енергетичні корми (пшениця, висівки пшеничні) становили 61,1%, протеїнові (макуха соєва) — 26,2%, тваринного походження (рибне борошно, кістковий концентрат) — 5,8 та мінеральні добавки (премікс КМ КК і вапняк) — 2,6%. Кількість рослинного жиру у комбікормах була різною і залежала від енергетичної поживності (3,6–3,7%). У фінішній період (вік 15–56 діб) корми тваринного походження вилучали і збільшили частку енергетичних кормів до 63,9%, протеїнових — до 28,4, мінеральних добавок до 4,0%. Результати засвідчили, що використання комбікормів у годівлі каченят з додаванням соєвої олії позитивно впливає на підвищення рівня перетравності органічної речовини, протеїну, жиру, клітковини у всі вікові періоди, а добавка пальмового жиру зменшує перетравність жиру на 4,1–6,7% порівняно з контролем. Перспективним для подальших досліджень є встановлення оптимального співвідношення на-

сичених і ненасичених жирних кислот у комбікормах для каченят і їхнього впливу на перетравність поживних речовин корму.

УДК 636.598.085.51:632.118.3:612

2012.2.298. ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧЕННЯ ¹³⁷Cs В ОРГАНІЗМІ ГУСЕЙ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЇХ В УМОВАХ РАДІОАКТИВНОГО ЗАБРУДНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ / Романчук Л.Д. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 234–236. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536533.

Гуси (велика сіра), корми гусей, радіоактивні зони, ¹³⁷Cs, метаболізм ¹³⁷Cs у гусей, пасовища.

Дослідження проводили на гусенятах (Г) великої сірої породи (80 гол.) у підсобному господарстві с. Христинівка Народицького р-ну (2-га радіоактивна зона, щільність забруднення ґрунтів понад 555 кБк/м² (>15 Кі/км²). До 10-доб. віку Г утримували з гускою-квочкою, годували мішанкою із варених яєць та пшеничних висівків і поступово привчали до пасовищної трави та водяного вугилу. Після 10-доб. віку Г годували 6 разів на добу зволоженим комбікормом продовжуючи привчати до поїдання пасовищної трави. З місячного віку їх переводили на годівлю пасовищною травою досхоchu та зерном пшениці 3 рази/добу з вільним доступом до водойми. Контрольний забій: перед початком дослідів, в 30, 60, 90, 120 та 150-доб. віці по п'ять голів. Для порівняльного аналізу дорослих контрольних Г (30 гол.) годували "чистими" кормами — зерном вівса та пшениці 3 рази/добу, утримуючи їх у вольєрах. Результати засвідчили, що за утримання гусей на забруднених радіонуклідами територіях спостерігається підвищення питомої активності ¹³⁷Cs в їхньому організмі протягом 2 місяців, а в деяких органах — до 3 місяців. Починаючи з 3 місяців вміст ¹³⁷Cs поступово зменшується і вже на 5-й місяць вирощування Г рівень знизився: в м'язах — на 67%, печінці — 82, шлунку — 63, шкірі — на 70% та інших органах. При цьому через 20 діб після утримання гусей на "чистому" раціоні питома активність ¹³⁷Cs у м'язах та внутрішніх органах була в межах 3–11 Бк/кг; через 25 діб питома активність ¹³⁷Cs у м'язах та внутрішніх органах була на рівні фіксації приладом. Зроблено висновок, що при переведенні гусей на "чисті" корми процес практичного виведення ¹³⁷Cs з органів і тканин гусей проходить за 20–25 днів.

УДК 636.598.085:632.95:619:616–099

2012.2.299. ОТРАВЛЕНИЕ ГУСЕЙ ФУРАДАНОМ / Трещасов М.Я., Папуниди К.Х., Иванов А.В., Белецкий С.О. // Ветеринария. — 2012. — № 2. — С. 60–61. — Библиогр.: 2 назв.

Гуси, комбікорми токсичні, пестицид фурадан, токсикозу птиці.

Показано гостре отруєння гусей пестицидом групи карбаматів — фураданом, який виявлено у комбікормах (насінні соняшника), що згодовували птиці. Серед отруєних 300 гол. птиці загинуло 98 упродовж 20–40 хв. В перші дні клінічного прояву отруєння виявили нейтрофільний лейкоцитоз, збільшення кількості еритроцитів і гемоглобіну, зниження активності холінестерази в крові на 80–90% і повільне її відновлення. Первинним була диференційна діагностика щодо отруєння фосфорорганічними пестицидами. Паралельно виключили мікотоксини, токсичні елементи, ратициди, отруту тваринного походження, азотовмісні сполуки, мінеральну отруту, а також інфекційні захворювання. Клінічна картина інтоксикації, гематологічні і біохімічні зміни були характерні для дії фурадана (карбофуран) — сильнодіючої отруйної речовини (середня смертельна доза близько 40 мг/кг). У висновках підкреслено, що для профілактики токсикозу у птиці особливу увагу слід приділяти контролю якості і безпеці кормів та їхніх інгредієнтів, вимагати від постачальників сертифікати якості і проведення додаткового хімікотоксикологічного аналізу.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК 636.92.03.087.7(470)

2012.2.300. ИЗМЕНЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПРОДУКТИВНОСТИ У МОЛОДНЯКА КРОЛИКОВ В ПЕРИОД ВЫРАЩИВАНИЯ ПРИ ВВЕДЕНИИ В ИХ РАЦИОН АНТИОКСИДАНТНОГО ПРЕПАРАТА АГИДОЛА КОРМОВОГО / Аджиев Д.Д. // Кролиководство и звероводство. — 2011. — № 4. — С. 20–22. — Библиогр.: 1 назв.

Кролівництво, продуктивність кролів, вирощування молодняку кролів, антиоксиданти в раціоні кролів, агідол кормовий.

Наведено результати вивчення впливу різних доз антиоксиданта (АО) агідолу кормового на зміну показників продуктивності (жива маса (ж.м.), середньодобовий приріст, затрати корму та ін.) у молодняку кролів (самці і самки) у період вирощування від 60 до 180 діб. Зазначено, що антиоксидантні препарати сприяють збереженню жиророзчинних вітамінів, зокрема в комбікормах, тому вивчення впливу різних АО на метаболічні процеси, загальний фізіологічний стан і продуктивні якості обох статей у різні вікові періоди росту та розвитку є актуальним, має науковий і практичний інтерес. Тварини 1-ї контрольної групи отримували основний раціон у вигляді гранульованого комбікорму К-122. Кролям 2-ї, 3-ї і 4-ї дослідних груп додатково згодовували АО агідол кормовий у дозах 250, 350 і 450 мг/кг комбікорму. Виявлено, що в кінці досліду (вік 180 діб) ж.м. самців у 2-й групі була достовірно більшою на 170 г (на 4,4%), ніж на контролі. Абсолютний приріст (АП) у цій групі також був найбільш вираженим і перевищив аналогічний показник тварин 1-ї групи на 7,4%. Приріст ж.м. самок у 2–4 групах хоча і був більшим, однак достовірно не відрізнявся від контрольних значень. Можна виділити лише 4-ту групу, де АП був найбільш виражений і перевищив аналогічний показник у контрольній групі на 5,4%. Результати дослідження засвідчили, що антиоксидантний препарат агідол кормовий сприяє підвищенню інтенсивності росту і збільшенню ж.м. кролів. Крім того, має місце ефективніше використання корму (зменшується його витрата в розрахунку на 1 кг приросту ж.м.), що дає змогу здешевити прокорм кролів у період вирощування.

УДК 636.92.033(4)

2012.2.301. ПРОМЫШЛЕННОЕ КРОЛИКОВОДСТВО — ИНФОРМАЦИЯ К РАЗМЫШЛЕНИЮ / Алексеев А. // Эффективное тваринництво. — 2012. — № 1. — С. 40–42.

Кролівництво промислове, технологія виробництва м'яса кролів, розведення кролів.

Розглянуто особливості технології промислового виробництва м'яса кролів у європейських країнах. Світовим лідером за цим показником є Китай (~500 тис. т), далі йде Італія (300 тис.), третє місце поділяють Франція та Іспанія (по 180 тис.) і Росія (орієнтовно 10–15 тис. т/рік). Діючі кролекомплекси в Європі створюються за таким принципом: в одному територіальному районі на відстані до 50 км один від одного розташовано 14 кролеферм, генетична ферма, завод з виробництва комбікорму та забійний цех. Кожна кролеферма складається з тисячі кролематок і розрахована на випуск 73 тонн кролятини раз у 49 днів. У кожній кролефермі комплексу може бути свій власник. Виробництво організовано за узгодженням між фермами графіком, що дає змогу кожній фермі раз у 7 тижнів відправляти в забійний цех усе виращене поголів'я. Цех постійно одержує готових до забою кролів протягом 7 тижнів від 14 кролеферм. Таким чином досягається ефективне завантаження забійного цеху і стабільність надходження охолодженого м'яса кроля в роздрібну мережу магазинів. Комбікормовий завод виробляє комбікорм потрібного складу і в необхідному обсязі, відправляє його на кожну з 14 ферм. Генетична ферма організовує постачання сперми за графіком 2 рази в тиждень на кожну ферму, а також продає кроликів віком від 1 дня до 4 місяців і сукрільних кролиць. У самців відбирають сперму 2 рази на тиждень і зберігають 24 години, оптимальний період її використання — протягом 12 годин. Поголів'я самців відновлюється раз у 2 роки. Раціон годівлі

кролів складається з води й експандировано-гранульованого комбікорму, куди входить трав'яне борошно. Утримання кролів здійснюється в закритих приміщеннях ангарного типу, побудованих із сендвіч-панелей та обладнаних комплексом систем технологічного догляду. Оптимальним з точки зору трудонавантаження персоналу (3 людини на ферму) й санітарної безпеки є поголів'я з 1000 кролематок + 100 запасних кролиць і підростаючі (ремонтні) кролиці. Висвітлено окремі технологічні процеси промислового вирощування кролів у промкомплексах.

УДК 636.92.082.4.083

2012.2.302. ВІДТВОРНІ ТА ПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ КРОЛІВ ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ / Коцюбенко Г.А. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 2. — С. 35–37. — Бібліогр.: 3 назви.

Кролі, продуктивні якості кролів, вирощування кролів, екотехнологія, технокролівництво, ретротехнологія, відтворні якості кролів.

Проаналізовано переваги й недоліки трьох технологій вирощування кролів, а саме: ретротехнології, техно- й екокролівництва з метою отримання продукції найвищого споживчого гатунку. Ретротехнологію засновано на традиційних способах ведення господарства, придатних для невеличкого селянського подвір'я на 20–50 кролиць. За цієї технології застосовуються найпростіші способи утримання тварин, раціон орієнтований на кормову базу тепличного господарства, а самі кролі не захищені від спалахів вірусних інфекцій. До товарної маси кролі ростуть 150–160 днів. Технокролівництво передбачає сучасні способи утримання і розведення тварин з метою їх вирощування в промислових масштабах. Технокролик дуже відрізняється за якістю м'яса, оскільки він вирощений в тепличних умовах з використанням різних рістстимулювальних препаратів. Технокролівництво є стабільно прибутковим за великих масштабів (2–10 тисяч кролиць), а це потребує великого стартового капіталу — 1,5–5 млн євро. Окупність такого кролівництва може тривати 10 років і більше. Екокролівництво застосовує технології утримання, розведення та годівлі, максимально наближені до природних. Результати досліджень засвідчили, що екотехнології вирощування кролів мають безперечну перевагу. У кролів, вирощених за цією технологією, найкращі відтворні якості, вони найпродуктивніші. Маса тушки забитого кроля віком 120–130 днів становить 2–2,2 кг. Чистий прибуток з м'яса — 50–80 грн. У вирощуванні екокролика, крім м'яса, товарну цінність має його хутро, яке в готовому виробі може коштувати 50–250 грн. Тушки кролів, вирощені за екотехнологією, є найціннішими за фізико-хімічним складом.

УДК 636.92.084.1.086.78/782:[582.962+582.632.1]

2012.2.303. ВПЛИВ ЗГОДОВУВАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН НА РІСТ ТА ПАРАМЕТРИ “СИРИХ” ШКУРОК МОЛОДНЯКУ КРОЛІВ ПОРОДИ СІРИЙ ВЕЛЕТЕНЬ В УМОВАХ ХОЛОДНОГО ПОДІЛЛЯ / Крижановська М.А. // Сільський господар. — 2011. — № 11/12. — С. 9–12. — Бібліогр.: 5 назв.

Кролі, годівля кролів, лікарські рослини, шкурки кролів “сірі”, береза повисла, подорожник ланцетолистий, сірий велетень.

Вивчався вплив згодовування лікарських рослин (листя берези повислої та подорожника ланцетолистого) на ріст і параметри “сірих” шкурок молодняку самців кроля породи сірий велетень в умовах Холодного Поділля (Тернопіль). Протягом досліду контрольна група (КГ) отримувала в основному раціоні (ОР) зелені соковиті корми, коренеплоди та зернові. Дослідній групі (ДГ) згодовували корми ОР, а 3,4% зелених кормів замінили на листя берези повислої — 1,6% та подорожника ланцетолистого — 1,8%. Встановлено, що середньодобовий приріст самців КГ становив 21,4 г, тоді як у ДГ — 23,6 г, або вище на 7,7%. За весь дослід у КГ витрачено на голову 16,1 кг к. од. і 4,8 кг перетравного протеїну,

а в ДГ — 16,5 кг к. од. і 3,5 кг перетравного протеїну. Макро- і мікроелементи лікарських рослин є стимуляторами обмінних процесів організму дослідних кролів і сприяли вищому середньодобовому приросту. Порівняно з контролем ДГ мала більші проміри і кращий розвиток, оскільки в їхньому середньодобовому раціоні були лікарські рослини, багаті на пектини, кальцій, фосфор і каротин (самці ДГ мали більшу довжину тулуба — 30,4 см, а обхват грудей був більшим на 0,9%). Більший вміст кальцію (на 0,23 г), фосфору (на 0,04 г) у кормах ДГ, які містилися в листі берези повислої та подорожника ланцетистого, сприяв кращому засвоєнню протеїну, а разом з тим і збільшенню росту і розмірів тіла кролів. Збільшення вмісту еритроцитів (на 1,5%), гемоглобіну (на 5,7 г%), білка (на 4,0 г%) у крові тварин ДГ свідчить про більший вміст біологічно активних речовин. Установлено, що інтенсивність росту самців ДГ переважала контроль на 12,4% ($P < 0,01$) за менших на 6,9% затрат кормів на 1 кг приросту. Зроблено висновок, що використання листя берези повислої та подорожника ланцетистого як кормового фактора, збагаченого пектиновими речовинами, вітамінами С, К та каротином, позитивно впливає на морфометричні параметри “сирих” шкурок самців кролів породи сірий велетен в умовах Холодного Поділля.

УДК 636.93.087.7

2012.2.304. ВЛИЯНИЕ РАЗНЫХ ДОЗ ЯНТАРНОЙ КИСЛОТЫ НА КАЧЕСТВО ШКУРОК ПУШНЫХ ЗВЕРЕЙ / Беспя-тых О.Ю., Кокорина А.Е., Тебенкова Т.В. // Зоотехния. — 2011. — № 10. — С. 18. — Библиогр.: 5 назв.

Хутрове звірівництво, кислота бурштинова, раціон хутрових звірів, лисиця червона, норка сапфірова, песець вуалевий, шкурки хутрових звірів.

Досліджувався вплив різних доз бурштинової (янтарної) кислоти на якість шкурок хутрових звірів, а саме: червоної лисиці, сапфірової норки і вуалєвого псаця. З молодняку звірів у віці 2 місяці було сформовано 6 груп-аналогів: 5 дослідних і контрольна. Тваринам дослідних груп у раціон додавали бурштинову кислоту з розрахунку відповідно 5, 10, 15, 50 і 100 мг/кг живої маси (ж.м.). Звірі контрольної групи кислоту не отримували. Результати досліджень засвідчили, що бурштинова кислота сприяє підвищенню якості шкурок лисиці і норки та деякому погіршенню якості шкурок псаця. Гіпердози препарату стимулювали збільшення площі шкурок за рахунок зниження їхньої якості. З'ясовано, що оптимальною дозою бурштинової кислоти в раціоні червоної лисиці і сапфірової норки є 5 мг/кг ж.м. Препарат слід додавати в раціон перші 10 діб кожного місяця, роблячи через 5 діб згодовування 2-добову перерву.

УДК 636.934.56:636.082(470)

2012.2.305. ХОРЁК ТВЕРСКОЙ — НОВОЕ СЕЛЕКЦИОННОЕ ДОСТИЖЕНИЕ / Фёдорова О.И. // Кролиководство и звероводство. — 2011. — № 6. — С. 14–16.

Тхір, селекція тхора, породи тхора, хутро тхора, бонітування.

Описано етапи проведення селекційної роботи щодо створення нової породи — тхір тверський. Наведено результати заходів з удосконалення господарсько корисних ознак цих тварин. Проаналізувавши запити внутрішнього й міжнародного ринків, у звірогосподарстві “Новіє меха” Тверської області визначили селекціонований тип тхора: загальне забарвлення — світло-бежеве, пігментовані вершини остевих волосин — чорні, пуховий волос — від кремового до майже білого. Ставилось завдання позбавитися головного недоліку — зональності забарвлення пуху, тобто він повинен бути забарвлений однотонно (від світло-лимонного до світло-кремового, майже білого) без темнішого тону верхівок пухового волосу. З 2001 по 2010 р. відбулося помітне збільшення розміру і маси тхорів внаслідок цілеспрямованого проведення в стаді селекції на збільшення довжини і маси тіла звірів. У результаті 9-літньої селекції на збільшення розміру і маси тхорів жива маса самців збільшилася в 1,4 раза (на 40%), довжина — в 1,2 (на 20%), у самок — в 1,2 й 1,1 раза відповідно. У стаді тверського тхора з 2000 р. до сьогодні кількість самок, які благополучно оценилися, становила

від 96 до 98%, плодовитість — від 9,97 до 11,27 щенят, а діловий вихід — від 7,95 до 9,65 щенят на самку основного стада. Високі класні поголів'я забезпечує одержання шкурок високої якості, які мають хороший попит. Великих і бездефектних шкурок отримують щороку понад 70%. Розведення тхора перламутрового забарвлення дає змогу розширити асортимент і підвищити конкурентоспроможність хутра.

УДК 636.934.56:636.087.61/7

2012.2.306. ФЕРМЕНТАТИВНИЙ ПРОБИОТИК В КОРМЛЕНИИ ХОРЬКОВ / Квартникова Е., Федосеев С. // Комби-корма. — 2011. — № 7. — С. 81–82.

Тхір, годівля тхора, пробіотик ферментативний, целобактерин, продуктивність тхора.

Наведено результати дослідження впливу ферментативного пробіотика целобактерин на продуктивність тхора. Целобактерин являє собою виділену з рубця жуйних тварин асоціацію целюлозолітичних і молочнокислих бактерій. Пробиотик підвищує засвоюваність не лише зернових, а також соняшникового шроту і висівок, практично недоступних для звичайних кормових ферментів. Молочнокислий компонент целобактерину відіграє роль класичного пробіотика — витісняє умовно-патогенну мікрофлору кишечника. Завдяки сумісній дії двох компонентів целобактерин може частково замінити в раціоні кормові ферменти і пробіотики, а в окремих випадках — знизити необхідність застосування антибіотиків і пребіотиків. У ході досліджень було з'ясовано, що площа шкурок самців і самок дослідних груп (ДГ), яким згодовували целобактерин (від 50 до 100), переважала з високим ступенем достовірності площу шкурок контрольних тварин, які не отримували пробіотик. У заліку за якістю шкурок не було достовірних відмінностей між дослідними й контрольними групами, за винятком шкурок самців 3-ї ДГ (100 мг). Оптимальною дозою целобактерину можна вважати 75 мг на 100 ккал обмінної енергії. У варіанті досліді з уведенням у раціон самок пробіотика в розрахунок 75 мг/кг живої маси, плодючість всіх тварин була практично однаковою, але щенят на основну самку в ДГ було менше на 1,2 голови ($P \leq 0,05$), проте було на 4% менше і мертворождалих щенят і на 9% — тих, що не дожили до реєстрації. Зроблено висновок, що препарат целобактерин сприяє підвищенню продуктивних показників тхорів за їх кліткового утримання.

УДК 636.934.57.034.083

2012.2.307. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОЛОЧНОСТІ НОРОК РІЗНИХ ПОРІД ТА ВІКУ ЗА УМОВ УТРИМАННЯ НА СХОДІ УКРАЇНИ / Тодерішка О.С. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 287–290. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536053.

Норка, молочність норки, індекс молочності норки, порода норки, утримання норки.

Наведено результати досліджень молочної продуктивності норки, впливу вікового фактора на породи на цей показник. Проведено аналіз умовної молочної продуктивності самок норки трьох різних порід та віку. У досліді було сформовано групи тварин різних порід, а саме: стандартної темно-коричневої (ТК), сріблясто-блакитної (СБ) та паломіно (П). Норку кожної з порід було поділено на 3 вікові групи — тварини першорічки, другорічки та третьорічки (1-ша, 2-га та 3-тя лактації). Встановлено, що менші показники індексу молочності були в однорічних норках (0,98–2,45), більші — у самок віком 3 роки (1,37–3,25) і лише у самок породи П більшими показниками відзначились самки віком 2 роки. Аналіз даних щодо впливу породи на молочну продуктивність показав, що більший показник індексу молочності 1- та 2-ї декади лактації мали тварини породи П, менший — СБ. У 3-тій декаді лактації однорічних самок вищі показники мали норки породи СБ, нижчі — СТК. У тварин віком 2 роки кращі показники встановлено в породи СТК, гірші — у норки П. У трирічних самок гірші показники індексу молочності були у норку породи П.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

УДК 638.11.162:638.14.06

2012.2.308. У ДАВНИНУ МЕДИ БУЛИ КРАЩЕ? (З ВИСТУПУ НА БДЖОЛЯРСЬКОМУ КРУЗІ 1.10.2011 р.) / Соломка В. // Бджолярський круг. За рентабельну пасіку. — 2011. — № 4. — С. 26–29.

Якість меду, технології пасічникування, винаходи бджоларів (П. Прокопович, І. Меринг, Ф. Грушка).

Дана стаття є продовженням матеріалу, викладеного в журналі "Пасіка" № 2/2004 р. Запропоновано досвід 7-річного вивчення матеріалів щодо якості продуктів бджільництва, який розширив бачення цієї проблеми. Мед залишається цінним природним лікарським засобом, тим більше, що проблема захворювань від хімічних препаратів завжди актуальна. Аналізується, чим же відрізняються меді сучасні від тих, які добували наші пращури, як змінилися технології пасічникування за 200 років. Зазначається, що три чільні стовпи — винаходи П. Прокоповича, І. Меринга, Ф. Грушки — істотно змінили технологію давнього бджільництва. Зроблено висновок, що вади сучасного меду зумовлені не зазначеними винаходами, а бездумним або ж зловмисним користуванням тими величезними можливостями, які надали людству ці прогресивні методи.

УДК 638.123:519.237.8:591.15

2012.2.309. КЛАСТЕРНЫЙ АНАЛИЗ МОРФОЛОГИЧЕСКИХ ПРИЗНАКОВ У БУРЗЯНСКИХ БОРТЕВЫХ ПЧЁЛ / Юмагузин Ф.Г., Сафаралин А.Б. // Аграрная наука. — 2011. — № 12. — С. 18–20. — Библиогр.: 4 назв.

Бджоли бурзянські, аналіз кластерний, індекси кубитальний і тарзальний.

Кластерний аналіз проводили за програмою SYN-TAX IV, призначеною для аналізу екологічних таксономічних даних. Дендрограму будували за методом "дальнього сусіда". Аналіз популяційної структури бурзянських бджіл проводили за найбільш інформативними показниками: кубитальним і тарзальним індексами. В результаті кластерного аналізу було виділено 3 групи кластерів. При цьому кластер II показав в ареалі розповсюдження бурзянських бджіл наявність іншої породи. Встановлено, що заселення цієї породи бджіл йде уздовж великих доріг і населених пунктів. Подібну експансію інших порід в ареалі розповсюдження бурзянської бортвої бджоли автори пояснюють кочівлею бджолярів із степової та лісової зон до гірсько-лісової у період взятку з липи, а також безконтрольним завезенням бджолиних сімей із цих же районів для літнього утримання у місцевих бджолярів.

УДК 638.124.4:638.14.01:638.144

2012.2.310. ПСИХОЛОГІЯ ПАСІЧНИКА ЩОДО ЗИМІВЛІ БДЖІЛ / Хланта М.В. // Пасіка. — 2012. — № 2. — С. 7–9.

Бджоли, зимівля бджіл, гніздо бджіл сухе і тепле, герметизація гнізда, корми на зиму, хвороби.

Надано рекомендації щодо дій пасічника у період зимівлі бджолиних сімей, які ґрунтуються на власному досвіді автора. Він не погоджується з І. Веригінін та А. Аністратенком щодо порад організовувати зимівлю бджіл з одним нижнім льотком і повною герметизацією гнізда. Перші 10–15 років свого пасічникування автор дотримувався рекомендацій інших спеціалістів. Але вже понад 30 років організовує зимівлю за своїми правилами і справи пішли на краще. Зокрема, у вуликах-лежанках на 28–30 рамок утримує по дві бджолосім'ї. Рамки, на яких сидітиме клуб бджіл, повинні мати не менше 2,5 кг меду. З похолоданням, коли бджоли зберуться у клуб, пасічник скорочує гніздо і забирає незайняті рамки. Гніздо із бджолами утеплює. Нижній льоток залишає відкритим з розрахунку 1 см на рамку. Описано можливості та вади герметизації гнізда, умови створення сухого і теплового зимівлі. З появою розплоду, а це може статися на початку січня, для зимуючих бджіл виникає ланцюг небажаних проблем. Як їх подолати, як тримати бджіл у відносному холоді,

але з кормом? Чим годувати бджіл взимку, щоб їм вистачило кормів до весни? Про це та інше розповідається у статті.

УДК 638.124:631.544.4

2012.2.311. ТЕХНОЛОГИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЧЕЛИНЫХ СЕМЕЙ В ЗАЩИЩЁННОМ ГРУНТЕ В УСЛОВИЯХ РЕСПУБЛИКИ БАШКОРТОСТАН / Губайдуллин Н. // Овощеводство и тепличное хозяйство. — 2011. — № 12. — С. 39–42. — Библиогр.: 5 назв.

Бджолині сім'ї, термін життя, якісні показники організму бджіл, тепличні умови.

Проведено вивчення впливу стимулювальних підкормок на закономірності росту і розвитку сімей бджіл та якісні показники організму робочих бджіл декількох генерацій у тепличних умовах. Для підвищення привабливості квітів огірка насіння пророщували в п'яти варіантах з різними біологічно активними добавками — продуктами бджільництва. Вплив стимулювального підкорму досліджували в умовах теплиць у семи групах. У результаті проведених досліджень встановлено, що екзогенне поповнення у сім'ях бджіл недостатньої кількості білка кормами тваринного і рослинного походження сумісно з пробіотиком "Апінік", імуностимулятором "Імуномакс" на фоні аероіонізації дає змогу знизити негативний вплив дефіциту білка і підвищити запильну діяльність робочих бджіл. При цьому максимальний показник льотної активності сімей бджіл був зареєстрований у 6-й та 7-й групах і мав значення вище контрольного в 4,6 та 5,2 рази. Застосування підкорму "Канді", пробіотика "Апінік", імуностимулятора "Імуномакс" сумісно з сироваткою, збагаченою лактатами та пробіотиком "Апінік" (4-ї та 5-ї групи) позитивно впливало на запильну здатність бджіл. Вихід продукції у цих групах був дещо нижчим порівняно з аналогічним у 6-й та 7-й дослідних групах.

УДК 638.13.14.03:636.1.086.31

2012.2.312. ПОСЕЩАЕМОСТЬ ЦВЕТКОВ ЛЮЦЕРНЫ МЕДОНОСНЫМИ ПЧЁЛАМИ / Козин Р.Б. // Пчеловодство. — 2011. — № 10. — С. 20–21. — Библиогр.: 3 назв.

Медоносні бджоли, запилення люцерни, врожайність насіння люцерни.

Представлений у даній статті матеріал є продовженням досліджень 2010 року, об'єктами яких були бджоли сірої гірської кавказької породи та засіяні площі люцерни в різних регіонах Росії. Своєчасне і якісне запилення посівів медоносними бджолами варто розглядати як обов'язковий агротехнічний засіб. Недостатня забезпеченість квітів люцерни запилювачами — одна з причин низьких врожаїв насіння. Наведено приклади відвідування посівів люцерни бджолами у трьох господарствах Росії та Узбекистану. Проведені дослідження показали, що за вирощування кормових культур на полях, розміщених близько до пасік медоносних бджіл, врожайність цих культур вища, ніж в умовах ізоляції від бджіл. Авторами встановлено, що для запилення люцерни на півдні Росії, зокрема, на Північному Кавказі, вулики з 10–13 бджолиними сім'ями варто розташовувати на 1 га.

УДК 638.145.5

2012.2.313. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА МАТОЧНОГО МОЛОЧКА И ВЫВОДА ПЧЕЛИНЫХ МАТОК / Комиссар А.Д. — К., 2011. — 199 с. — Библиогр.: 223 назв. Шифр 536469.

Бджоли, маточне молочко, технології виробництва, лікувальні властивості.

Узагальнюються результати досліджень і багаторічного досвіду автора з урахуванням детального аналізу літературних даних і досвіду колег із різних країн. Розглядається виробництво маточного молочка як один із шляхів підвищення рентабельності пасік, особливо в зонах з низьким медозбором. Акцентується увага на тому, що маточне молочко є цінним лікувально-профілактичним продуктом, який недос-

татньо пропагується і споживається, хоча його застосування є реальним засобом підвищення загального рівня здоров'я населення. При виведенні бджолиних маток і отриманні маточного молочка використовується одна й та ж технологія, мета якої — забезпечення найкращого вигодовування бджолами маткових личинок і наповнення маточників маточним молочком. Запропонована технологія забезпечує отримання як мінімум 30 г маточного молочка за кожні 3 дні від однієї бджолиної сім'ї протягом усього сезону.

УДК 638.153.158

2012.2.314. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ І ШЛЯХИ ПОШИРЕННЯ ХВОРОБ БДЖІЛ / Поліщук В.П. // Пасіка. — 2012. — № 1. — С. 18–19.

Бджоли, хвороби бджіл (поширення та способи подолання).

Значних збитків пасікам завдають різні хвороби бджіл та шкідники, які призводять до загибелі бджолосімей. Автор розрізняє заразні, незаразні хвороби та хімічний токсикоз. Визначено, що заразні хвороби поділяють на інфекційні (спричинені бактеріями, грибами, вірусами) та інвазійні (принесені кліщами, личинками комах, найпростішими). Найчастіше джерелом інфекції може бути вражена бджолосім'я або середовище (корм, вода, стільники та ін.). Незаразні хвороби не мають збудників, їх, на відміну від інфекційних, лікувати легше. Однак збитки від падевого і хімічного токсикозів, а також від білкової дистрофії досить значні. Великої шкоди пасіці завдає отруєння бджіл хімічними речовинами, зокрема пестицидами. Представлено шляхи поширення та екологічні способи подолання різних хвороб бджіл.

УДК 638.153.158

2012.2.315. НОЗЕМАТОЗ ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ РАНО НАВЕСНІ / Поліщук В.П. // Пасіка. — 2012. — № 3. — С. 20.

Бджоли, хвороби, нозематоз, заходи боротьби, профілактика.

Зазначено, що нозематоз (Н) — це хвороба дорослих бджіл. Збудник — мікоспорія *Nosema apis* розмножується і живе в клітинах епітелію середньої кишки бджіл і викликає порушення процесів травлення. Це призводить до ослаблення і загибелі сімей бджіл. Описано особливості перебігу хвороби, діагностику, заходи профілактики. У разі виявлення захворювання, рекомендовано низку біологічних, хімічних та організаційних заходів боротьби. Бджолосім'ї можуть хворіти не лише на Н, а й одночасно на інші хвороби. Тому рекомендовано розробляти оздоровчі заходи проти всіх виявлених на пасіці хвороб.

УДК 638.153.158.2

2012.2.316. ПРОТИ КЛІЩА ВАРРОА — КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД / Приймак Г.М. // Пасіка. — 2012. — № 3. — С. 22–23.

Бджоли, варроатоз, засоби боротьби, пестициди.

З кожним роком зростає потік інформації з усього світу про колапс бджолиних сімей. Причин такого явища багато, одна з них — ураження бджіл кліщем варроа деструктор. Представлено діагностування та заходи боротьби з даною хворобою, які можна розподілити на зоотехнічні, профілактичні, хімічні та організаційні. Наведено загальновідомі (біпін, байварол, варотом) та нові препарати, що набувають все більшого поширення: біпін-Т, біварол, полісан, аміно-Т, апідез, вароадез, апітак та інші. Зазначено, що застосування хімічних препаратів у період медозбору заборонено; до деяких з них кліщі звикають, отож їх використання слід змінювати в часі. Нагадується, що особливо небезпечними для бджіл є пестициди першого класу, менш шкочинні — четвертого класу.

УДК 638.158.2

2012.2.317. ЗАХИСТИМО БДЖІЛ ВІД ОТРУЄННЯ / Коваленко І.А., Односум Г.В. // Пасіка. — 2011. — № 11. — С. 21–23.

Бджоли, отруєння пестицидами, закон України, інструкції, дії пасічника при отруєнні бджіл.

Звертається увага на серйозну проблему галузі бджільництва України — отруєння бджіл пестицидами. Найбільше отруєнь спостерігається на ріпаку. Обробку рослин ріпаку часто проводять під час цвітіння або бутонізації і не повідомляють про це завчасно. Слід зазначити, що обробка рослин у період цвітіння є порушенням вимог щодо захисту рослин і тягнуть за собою кримінальну відповідальність господарників за матеріальні збитки. Нагадується про документи, якими слід користуватись бджолярам у таких випадках: 1) Закон України "Про бджільництво" № 1492-III від 22.02.2000 р.; 2) Інструкція щодо попередження та ліквідації хвороб і отруєнь бджіл, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 12.02.2001 р. № 131/5322. Наводяться витяги з цих законів та інструкцій, зокрема з розділу "Охорона бджіл" представлено статті 27, 30, 32, 37, 38, 40 та розділ "Отруєння бджіл пестицидами". На завершення статті надано рекомендації пасічникам щодо захисту на випадок отруєння бджіл: до кого з органів влади звертатись, яку писати заяву, як і коли відбирати проби бджіл на аналіз.

УДК 638.165.166

2012.2.318. ПАДЕВИЙ МЕД: НЕБЕЗПЕЧНО ДЛЯ БДЖІЛ, КОРИСНО ДЛЯ ЛЮДЕЙ / Головецький І.І., Скрипник В.В. // Український пасічник. — 2011. — № 6. — С. 45–47.

Мед падевий (ПМ), біохімічний склад меду, лікувальні властивості меду, "падевий токсикоз" бджіл.

Звертається увага, що розрізняють падевий мед (ПМ) рослинного і тваринного походження. Представлено особливості його біохімічного складу, характеристики якості та агрегатного стану, лікувальні властивості. Доводиться, що для людей ПМ надзвичайно цінний за своїми лікувальними властивостями. Він має підвищений вміст мінеральних речовин (зокрема калію), мелізитоци і декстрину, які сприятливо діють на серцево-судинну і травну системи. У бджіл ПМ викликає "падевий токсикоз", а тривалість їх життя при цьому скорочується. У вітчизняній літературі практично відсутня інформація про лікувальні та профілактичні властивості ПМ.

УДК 638.167:615.324

2012.2.319. АПІТЕРАПЕВТИЧНІ ПРЕПАРАТИ АПРОБОВАНІ В ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ / Пащенко О.О., Гоцька С.М. [та ін.] // Пасіка. — 2012. — № 1. — С. 21–23.

Бджільництво, апітерапія, препарати на основі медопродуктів.

Апітерапія — напрям натуропатичної медицини із застосуванням продуктів бджільництва: мед, прополіс, віск, маточне молочко, трутневий розплід, бджолине обніжжя, забрус тощо. Представлено декілька апітерапевтичних препаратів, створених співробітниками відділу апітерапії ННЦ "Ін-т бджільництва ім. П.І. Прокоповича". Розроблені препарати пройшли клінічні апробації в Ін-ті клінічної радіології Наукового центру радіаційної медицини АМНУ, в Київському дитячому гастроентерологічному центрі та інших провідних лікувальних закладах України. Це наступні препарати: Апістимул — 1% суміш маточного молочка з медом; Простамед — суміш бджолиного обніжжя, олії гарбуза, прополісу та ін. компонентів; Меліпроран — суміш ехінацеї, бджолиного обніжжя, прополісу та ін. компонентів; Прополісне масло — суміш вершкового масла з прополісом; Апіфітосупозиторії — суміш масла какао, бджолиного обніжжя, маточного молочка, меду, прополісу, олії насіння гарбуза. Розрізняють Апіфіт 1, Апіфіт 2, Апіфіт 3, які дещо відрізняються складом зазначених компонентів. Представлено механізм дії та застосування названих препаратів.

УДК 638.167:615.324

2012.2.320. ПРЕПАРАТИ НА ОСНОВІ ПРОДУКТІВ БДЖІЛЬНИЦТВА ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ТУБЕРКУЛЬОЗУ / Шпичак О.С., Тихонов О.І. // Пасіка. — 2012. — № 2. — С. 26–27.

Продукти бджільництва, препарати від туберкульозу, личинки воскової моли, прополіс.

Констатується, що в Україні епідемію туберкульозу (Т) було зафіксовано з 1995 р., зараз проблема вийшла за рамки медичної на державний рівень. Акцентується увага, на важливій ролі у створенні нових лікарських препаратів від Т продуктів бджільництва, що мають широкий спектр фармакологічної активності. Стійкість збудника Т до протитуберкульозних препаратів вважається одним із головних чинників поширення епідемії. Зазначено, що збудник Т є стійким до більшості хіміотерапевтичних засобів завдяки наявності у мікобактерій захисної ліпідно-протеїнової оболонки. Ліки з личинок воско-

вої моли (бджолина вогнівка) запропонував використовувати ще у 1889 р. видатний вчений І.І. Мечніков. Принцип дії таких ліків полягає в тому, що травні ферменти бджолиної вогнівки, яка харчується бджолиним воском, здатні руйнувати і воскові оболонки туберкульозних бактерій. У 1981 р. лікар-гомеопат Мухін С.А. розробив препарат "Bita" на основі цілющого екстракту личинок воскової моли та біологічно активних витяжок з лікарських рослин для лікування Т. Зараз науковці Національного фармацевтичного ун-ту під керівництвом академіка НААН О.І. Тихонова розробляють лікарські препарати на основі біомаси бджолиної вогнівки, прополісу та рослинної сировини для лікування Т у комплексній терапії з хіміотерапевтичними засобами. На один із них авторами був отриманий патент на винахід, виданий ДП "Український ін-т промислової власності".

УДК 638.167:615.324

2012.2.321. БДЖОЛИНА АПТЕЧКА ДЛЯ КОЖНОГО ДОМУ / Гречка Г.М., Мельникова С.К. // Український пасічник. — 2011. — № 6. — С. 39–40.

Продукти бджільництва, біологічно активні речовини, лікувальні властивості.

Зауважується, що продукти бджільництва мають понад 400 біологічно активних речовин, практично відсутніх у нашій традиційній їжі, без яких організм людини схильний до всіляких недуг. Серед таких продуктів — мед, квітковий пилок, перга, маточне молочко, омогенат трутневих личинок, бджолина вогнівка, прополіс, бджолина отрута, літозан. Описано склад кожного з них, лікувальні властивості та хвороби, які вони лікують. У комбінації зазначених продуктів з різними натуральними сполуками та екстрактами лікарських рослин створюються препарати бджільництва, які лікують

навіть важкі хвороби, такі як туберкульоз та онкологічні. Якщо врахувати всі відомі нам позитивні якості цих унікальних природних дарунків, можна з певністю стверджувати, що вони є цілющими.

УДК 638.228:638.221

2012.2.322. ДУБОВИЙ ШОВКОПРЯД: МІЦНІ І НИТКА, І ЗДОРОВ'Я / Трокоз В. // Здоров'я тварин і ліки. — 2012. — № 1. — С. 20–21.

Шовкопряд дубовий, біологічно активні речовини, екстракт водорозчинний, застосування у ветеринарії (шовкопряд), корм тварин.

Висвітлюється культивування моновольтинної породи дубового шовкопряда (ДШ) Поліський тасар у Національному ун-ті біоресурсів і природокористування України впродовж трьох десятиліть. Віками людство використовує природний дар ДШ створювати сировину для виготовлення міцної шовкової нитки. Звертається увага, що поїдаючи листя певних видів дерев, ця комаха акумулює цінні біологічно активні речовини, які можна використовувати у ветеринарії та гуманній медицині. Лялечка ДШ містить високі концентрації сполук ліпідної, білкової, гормональної і вуглеводної природи, а також ферменти — протеази, дегідрогенази, цитохромоксидази. З лялечок ДШ виготовляють водорозчинний екстракт, а вихідну біомасу додають у корм тварин. Подано біохімічну характеристику гідрофільного продукту та водного розчину з лялечок ДШ. Наголошується, що на особливу увагу заслуговують антипухлинні властивості ліпідних продуктів із лялечок шовкопряда, досліджені *in vitro* та *in vivo*. Представлено біологічну активність ліпідів та вплив їх на різні клітини живих організмів. Показано можливість застосування гідрофільних екстрактів у ветеринарії.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — кандидат с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.2:591.1

2012.2.323. АКТИВНІСТЬ АНТИОКСИДАНТНИХ ФЕРМЕНТІВ У ПЕЧІНЦІ ТОВСТОЛОБИКА ЗА ПОНАДНОРМОВАНОГО РІВНЯ СВИНЦЮ У ВОДІ / Плодиста Н.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 319–324. — (Сер. Харч. технології, вет. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536058.

Товстолобик, печінка товстолобика, свинець.

Вивчався вплив важких металів на активність антиоксидантної системи в організмі товстолобика. Дослідження було проведено на 1- та 2-річках товстолобика. З риб кожного віку було сформовано три групи, по 4 особини у кожній, що утримувались в умовах акваріумів у Львівській дослідній станції Інституту рибного господарства НААН. Риби першої групи 1- та 2-річок товстолобика правили за контроль. Вміст свинцю у воді акваріумів, де утримувались риби 2-ї та 3-ї (дослідних) груп, доводили до концентрації, що становила відповідно 2 ГДК (20 мкг/л) та 3 ГДК (30 мкг/л), шляхом додавання у воду свинцю у вигляді $Pb(NO_3)_2$. Зазначено, що підвищення концентрації свинцю у воді до величини 2 ГДК та 3 ГДК призводило до зниження активності супероксиддисмутази (СОД) у печінці товстолобика 1-річного віку відповідно в 1,42 та 1,38 рази ($P < 0,001$). Вірогідних відмінностей між активністю СОД у риб 2-ї та 3-ї груп не було встановлено, проте активність каталази у печінці дворічок товстолобика зменшилась в 1,28 та 1,41 рази ($P < 0,05$) порівняно з контролем. Отже, утримування 1- та 2-річок товстолобика в умовах акваріумів з понаднормативним (2 ГДК та 3 ГДК) рівнем вмісту свинцю у воді призводило до вірогідного зниження активності СОД та каталази в печінці. При цьому не було відмічено впливу іонів свинцю на активність глутатіонпероксидази, а також вікових відмінностей у змінах активності антиоксидантних ферментів у печінці товстолобика під впливом свинцю.

УДК 639.2:591.1

2012.2.324. ТКАНИННА СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИОКСИДАНТНОЇ СИСТЕМИ ТА ПЕРОКСИДНОГО ОКИСЛЕННЯ ЛІПІДІВ В АМУРСЬКОГО САЗАНА ЗА РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП / Крась С.І., Тарасюк С.І. // Український біохімічний журнал. — 2011. — Т. 83, № 4. — С. 77–83.

Амурський сазан, антиоксидантна система амурського сазана, ензими.

Вивчали активність ензимів системи антиоксидантного захисту (АОЗ) та процесів пероксидного окислення ліпідів (ПОЛ) у тканинах статевонезрілих і статевозрілих особин амурського сазана. Досліджували зразки тканин і органів статевозрілих (вік — 7 років) і статевонезрілих (вік — 2 роки) амурських сазанів обох статей. Риб вирощували у ставах Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН. Встановлено, що міокард сазана, на відміну від інших тканин, характеризується високою активністю ензимів системи АОЗ. Після статевого дозрівання у риб збільшується активність супероксиддисмутази (СОД) і глутатіонпероксидази (ГП). Концентрація дієнових кон'югатів у печінці статевозрілих риб свідчить про їхній високий вміст, який у 4,5 рази перевищує його у статевонезрілих. Виявлено, що у зябрах активність СОД є високою незалежно від віку. Активність каталази серед усіх тканин є найвищою у статевонезрілих риб і становить $4,6 \pm 3 H_2O_2$ протеїну, а у статевозрілих вона знижується у 5,4 рази. Отже, всі вікові зміни у функціонуванні системи АОЗ та інтенсивності ПОЛ характеризуються тканинною специфічністю, тобто залежать від функціональних особливостей тканин.

УДК 639.2:591.86

2012.2.325. ГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАДА АМУРСЬКОГО САЗАНА (*CYPRINUS CARPIO HAEMATOR-TERUS*) РИБОГОСПОДАРСТВА «ЛІСНЕВИЧІ» / Крась С.І., Тарасюк С.І., Маріуца А.Е. // Науковий вісник Львівського

національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 3. — С. 155–160. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536057.

Амурський сазан, генетична структура стада амурського сазана, кров амурського сазана.

Досліджували генетичну структуру племінного стада амурського сазана з використанням генетико-біохімічних маркерів. Матеріалом для досліджень була плазма і еритроцити крові, відібраної з хвостової вени 29 плідників амурського сазана рибгоспу «Лісневичі». Виявлено поліморфізм по всіх досліджуваних генетико-біохімічних системах. Найбільшу кількість алельних варіантів містив локус залізо-з'язуючого білка плазми крові — трансферин. У досліджуваній популяції амурського сазана встановлено п'ять алельних форм за локусом трансферину: TfA, TfB, TfC₁, TfC₂, TfD і два алельні варіанти, фракції яких різняться за рухливістю у поліакриламідному гелі E_{st}F — більш рухливі та E_{st}S — більш повільні. Зазначено, що із трьох можливих генотипів альбуміну переважали гетерозиготи (55% від загальної кількості генотипів) та гомозиготи з генотипом BB (41%). Отже, обрані генетико-біохімічні системи, в поєднанні з фенотиповими ознаками, можуть слугувати внутрішньовидовими маркерами, а також бути використані при характеристиці генофонду.

УДК 639.2:639:313

2012.2.326. ВІДТВОРЕННЯ РИБНИХ ЗАПАСІВ НА ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСНОВІ У ДНІПРОВСЬКО-БУЗЬКІЙ ЕСТУАРНІЙ СИСТЕМІ / Фалей В.Г. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 4. — С. 24–29. — Бібліогр.: 9 назв.

Рибні запаси, відтворення риби, Дніпровсько-Бузька естуарна система.

Висвітлено проблеми деградації ландшафтів у дельті Дніпра внаслідок регулювання річкового стоку водосховищами. Визначено вплив цих змін на стан рибних запасів Дніпровсько-Бузької естуарної системи. В таблиці наведено гідрохімічний режим шести водосховищ. Зазначено, що кожного року втрачається близько 100 га земель. За період з 1960 по 1995 рік близько 337 млн м³ продуктів руйнування потрапили у водосховища. Спостерігається їх заростання, евтрофікація, особливо небезпечним є поширення синьозелених водоростей. Представлено характеристику рослинного світу і ґрунтового покриву дельти Дніпра. Відмічається, що до зарегулювання Дніпра в заплавах озерах вилов риби становив 600–800 т, включаючи такі цінні види, як лящ, щука, сом, сазан та інші. Нині у цих водоймах виловлюють не більше 50 т, в основному караса сріблястого, красноперку, окуня, плоскирку. Крім того на початку ХХІ ст. зникли або дійшли межі свого існування 26 аборигенних видів рибоподібних та риб. Наведено шляхи розв'язання існуючих проблем розвитку рибного господарства в пониззі Дніпра.

УДК 639.211:611.018

2012.2.327. СТРУКТУРА М'ЯЗОВОЇ ТКАНИНИ ЛАТЕРАЛЬНИХ М'ЯЗІВ ФОРЕЛІ РАЙДУЖНОЇ / Слюсаренко А.О., Гриневич Н.Є. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 218–221. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536056.

Форель райдужна, латеральні м'язи форелі райдужної.

Представлено гістологічну характеристику латеральної мускулатури форелі райдужної. Матеріалом для гістологічного дослідження була поперечно-смугаста м'язова тканина цьоголіток, дво- та тріліток форелі райдужної. Встановлено, що поверхневий латеральний м'яз (ПЛМ) локалізується безпосередньо під шкірою у вигляді тяжу. М'язова тканина ПЛМ являє собою червоні м'язові волокна. Саркоплазма проглядалася лише між міофібрилами, які локалізувалися по всій площі волокна. Відмічено, що глибокий латеральний м'яз (ГЛМ) на повздовжніх гістологічних зрізах поділявся міосептами на міомери, які мали вигляд стрічок. Таким чином, ПЛМ форелі райдужної чітко відмежований від ГЛМ. У своїй структурі він має відносно широкі міосепти, які формують міомери неправильної чотирикутної форми. Ріст м'язової тканини проходить за рахунок збільшення м'язових волокон у діаметрі (гіпертрофічний шлях) та повздовжнього їх поділу.

УДК 639.215.2:591.1

2012.2.328. МОРФОГЕНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАЛОЛУСКАТИХ КОРОПІВ НОВОГО ТИПУ НИВКІВСЬКОЇ ЗАВОДСЬКОЇ ЛІНІЇ / Бех В.В., Залоїло О.В., Маріуца А.Е., Тарасюк С.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 3. — С. 15–20. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536057.

Малолускатий нивківський короп, заводська лінія малолускатого коропа, генотип малолускатого коропа.

Вивчено особливості генетичної структури та фенотипових показників окремих груп плідників малолускатого коропа нивківської заводської лінії (НЗЛ) та надано їх морфологічну характеристику. Дослідження проведено на базі Іркліівського риборозплідника рослинної риби (Черкаська обл.). Показники екстер'єру плідників у п'ятирічному віці наведено в таблиці. Встановлено, що за індексом високоспинності (1/Н) та коефіцієнтом вгодності (К_в) плідники третього селекційного покоління НЗЛ належать до високоспинних форм коропа і значення цих показників для самок становить 2,15±0,023 і 3,35±0,031 відповідно. Індекс відносної величини хвостового стебла (1_х/h_х) для самок дорівнює 1,11–1,13, тобто воно залишається товстим і м'ясистим. Зазначається, що при дослідженні локусу трансферину було виявлено 5 алельних варіантів: TfA, TfB, TfC₁, TfC₂, TfD. За даним локусом найвищою виявилась частота алельного варіанта TfC₁. Отже плідникам нового типу властивий високоспинний екстер'єр з тілобудовою м'ясної форми. Серед досліджених генетико-біохімічних систем для локусів трансферину та естерази характерний врівноважений стан, тобто спостерігалась рівновага між фактичними і очікуваними гетерозиготами, а це підтверджує нейтральність обраних для аналізу локусів.

УДК 639.215.2:591.133.11

2012.2.329. КОНЦЕНТРАЦІЯ БІЛКА ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ОКРЕМИХ БІЛКОВИХ ФРАКЦІЙ У СИРОВАТЦІ КРОВІ ОДНОРІЧОК КОРОПІВ РІЗНОГО ГЕНЕЗУ / Особа І.А., Грициняк І.І., Басалкевич Є.Є., Пірус Р.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 1/2. — С. 53–56. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536196.

Короп, білок сироватки крові коропів, сироватка крові коропів.

Наведено результати вивчення концентрації білка та співвідношення окремих білкових фракцій у сироватці крові одnorічок лускатих та рамчастих коропів несвицького зонального (НЛК, НРК) та любінського внутрішньопорідних типів (ЛЛК, ЛРК). Для дослідження було сформовано шість груп риб з особин одnorічок НЛК, НРК, ЛЛК, ЛРК, а також амурського сазана та короново-сазанового гібрида. Зазначено, що вміст альбуміну в сироватці крові як НЛК, так і НРК, вищий порівняно з групами ЛЛК і ЛРК (P>0,001). Встановлено, що рівень фракцій α- та γ-глобулінів вищий у лускатої форми як несвицького, так і любінського внутрішньопорідних типів коропа порівняно з рамчатою. Спостерігається зростання вмісту β-глобулінів у групах любінських коропів порівняно з групами несвицьких. Альбуміно-глобуліновий коефіцієнт сироватки крові всіх досліджуваних груп риб знаходився в межах одиниці, проте був дещо вищим у коропів несвицького зонального типу. Отже, рівень концентрації білка та співвідношення окремих білкових фракцій у сироватці крові коропів несвицького зонального типу свідчать про високі адаптаційні можливості останніх.

УДК 639.3.043:591.1

2012.2.330. ПОКАЗНИКИ КЛІТИННОГО ТА ГУМОРАЛЬНОГО ІМУНІТЕТУ В КРОВІ КОРОПІВ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ ПРИ ДОДАВАННІ ДО РАЦІОНУ НАСТОЙКИ ЕХІНАЦЕЇ ПУРПУРОВОЇ / Дерень О.В., Грициняк І.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 1/2. — С. 135–137. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536196.

Коропи, кров коропів, ехінацея пурпурова, клітинний та гуморальний імунітет коропів.

Досліджували вплив спиртової настойки ехінацеї пурпурової, яку додавали до раціону дворічкам коропів різних генотипів, на активність природних факторів резистентності. Дослідження проводили в дослідному господарстві Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН на двох групах любінських лускатих і рамчастих коропів, а також гібридів лускатого коропа з амурським сазаном. Встановлено, що лізоцимна і бактерицидна активності сироватки крові та фагоцитарна активність нейтрофілів у крові риб всіх генотипів дослідної групи були вищі, ніж у риб контрольної групи, проте лише окремі з різниць статистично вірогідні. Виявлено стимулюючий вплив ехінацеї пурпурової за додавання її до комбікорму, згодовуваного дволіткам коропів різних генотипів протягом 97 днів з 10-денним інтервалом, на лізоцимну і бактерицидну активності сироватки крові. Ступінь цього впливу залежить від генетичних особливостей риб.

УДК 639.3.38

2012.2.331. ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ РОЗРАХУНКУ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІН НА СТАТІВІ ПРОДУКТИ ЕЛІТНИХ ПЛІДНИКІВ РИБ / Рекрут С.В., Павліщенко В.М. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 45. — С. 222–228. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 536269.

Риби, статеві продукти плідників риб, ціни на статеві продукти риб.

Аргументовано доцільність встановлення цін на статеві продукти риб для активізації тиражування елітного генотипу об'єктів аквакультури. Проведеним аналізом споживання риби населенням країни встановлено, що найбільший попит існує на коропа, форель, білого та строкатого товстолобиків, білого амура, веслоноса, канального сома, ленського осетра, стерлядів, буфало, що і визначає розвиток системи форму-

вання племінного матеріалу. Запропонована методика визначення цін на ікру та молоки основних об'єктів аквакультури України ґрунтується на реалізаційній ціні 1 млн екз. личинок (короп, рослиноїдні риби далекого східного комплексу) за 2009 рік, яка становила від 2500 до 4500 грн. Зазначається, що вартість 1 мл молок плідника коропа може бути розрахована у відповідності з витратами на вирощування плідника. Отже, сучасні ринкові вимоги потребують удосконалення підходів щодо організації діяльності селекційно-племінних господарств України. Для забезпечення їхньої прибутковості слід запропонувати додаткові послуги — реалізацію статевих продуктів племінних риб.

УДК 639.64:577.115

2012.2.332. СОДЕРЖАНИЕ ЛИПИДОВ И ИХ ЖИРНО-КИСЛОТНЫЙ СОСТАВ У ВОДОРΟΣЛЕЙ-МАКРОФИТОВ ЧЁРНОГО МОРЯ / Куцин Е.Б., Ткаченко Ф.П. // Гидробиологический журнал. — 2011. — Т. 47, № 2. — С. 65–71. — Библиогр.: 16 назв.

Водорості-макрофіти, Чорне море, жирні кислоти водоростей.

Досліджено вміст ліпідів і їхній жирнокислотний склад у водоростей-макрофітів Одеської затоки Чорного моря. Встановлено, що найбільший вміст ліпідів міститься в зелених водоростях — 1,42–7,01% абсолютно сухої маси, середній — в червоних — 0,48–1,57, найменший — в бурих — 0,22%. Зазначено, що в складі водоростей-макрофітів переважають ненасичені жирні кислоти (олеїнова, лінолева, ліноленова). Ліпіди *Cladofora vagabunda* (зелені водорості) найбільше відповідають нормі (2,1) за показником співвідношення поліненасичених жирних кислот до насичених. Це може являти значний інтерес для медицини при лікуванні атеросклерозу.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619-022.532–03

2012.2.333. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАНОМАТЕРІАЛІВ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ І ТВАРИННИЦТВІ / Бусол В.О., Бусол Л.В., Коваленко Л.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ "ІЕКВМ". — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 325–327. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 535959.

Нанобіотехнології, експертиза ветеринарно-санітарна, метали (нано- й ультрадисперсні частки), токсичність наночастинок металів, інформаційні БД, державні програми.

З огляду на тенденції розвитку нанобіотехнологій констатується, що у ветмедицині і тваринництві у перспективі будуть активно використовувати наноматеріали чотирьох груп: вуглецеві наночастки (фулерени, нанотрубки, графен, вуглецеві нанопени); наночастки простих речовин, у т.ч. біологічно активних металів; наночастки бінарних сполук; препарати наночастинок складних речовин. Обговорюється їх позитивна і негативна дія на організм тварин і людей. Наночастки здатні зв'язуватись з нуклеїновими кислотами, білками, вбудовуватись у мембрани, проникати в клітини, активізувати функцію біологічних структур і підвищувати токсичність різних контамінантів. Токсичність наноматеріалів зумовлюється, в першу чергу, розвитком окислювального стресу та пошкодженням М/ДНК, що може призводити до розвитку запальних реакцій апоптозу та некрозу клітин. Дослідники вважають, що токсичність наночастинок може спричинити шкідливу дію на клітинні мембрани й органели, підсилення транспорту потенційно токсичних речовин через бар'єри організму. Не виключають і їхню генотоксичність і сенсibilізуючий вплив. Ультрадисперсні частки проникають у різні органи, можуть перетинати гематоенцефалітичний бар'єр та акумулюватися в головному мозку, а також впливати на генетичний апарат тварин. Відзначено, що чим менший розмір часток, тим більше їх накопичується в органах і тим повільніше вони виводяться з організму. Автори наголошують на тому, що концептуальні

методологічні підходи щодо використання наноматеріалів у ветмедицині і тваринництві мають базуватись на вивченні їх небезпечності для здоров'я тварин, а їх продукції — для здоров'я людей. Необхідно накопичувати знання щодо токсикологічних властивостей тих чи інших наноматеріалів, які залежать і від хімічного складу, і від розмірів, поверхні, форми, хімічної реактивності, числа наночастинок, конкретної взаємодії з біологічними рідинами та клітинами організму. Слід дотримуватись чіткої відповідності стандартам індикаторних характеристик щодо позитивного і негативного впливу в певних середовищах та періоду віддаленості наслідків кумулятивної дії. Доцільно заздалегідь передбачати їх конкретний вплив на певні органи (системи клітин) — мішені та активність виведення з організму, досліджувати і враховувати їх кількісний склад у біологічних об'єктах. Необхідно створити інформаційну базу даних ветеринарно-санітарної оцінки наноматеріалів, розробити і затвердити цільову Державну програму щодо цих питань.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:615.371

2012.2.334. ПОЛЕВАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОТИВО-ВИРУСНЫХ ВАКЦИН ДЛЯ КОРОВ, ИНФИЦИРОВАННЫХ ВИРУСОМ ЛЕЙКОЗА / Мищенко А.В., Думова В.В., Мищенко В.А., Черных О.Ю. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 214–215. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 535959.

Лейкоз ВРХ, корови, вакцинація худоби, імунodefіцит у патології худоби, антитіла.

У дослідженні використовували сироватки крові корів (Ко), хворих лейкозом (Л) і інфікованих вірусом Л, контроль — здорові тварини. З огляду на епізоотичну ситуацію у неблагополучних господарствах, Ко вакциновано інактивованою сорбованою вакциною проти ящура А, О й Азія-1, а також емульсійною вакциною проти паратифу-3 (ПГ-3), інфекційного ринотрахеїту (ІРТ) і вірусної діареї ВРХ. Антитіла до вірусу (В) ящура типу О виявляли в реакції нейтралізації (РН), до

В інфекційного ринотрахеїту — методом РНГА та ІФА, до В парарипу-3 і коронавірусу — в реакції гальмування гемаглютинації (РГГА). У таблицях показано результати досліджень: у хворих Л корів рівень поствакційних протиящурних антитіл був на $1,9 \log_2$ менше, ніж у здорових, а в інфікованих ВЛ — на $0,9 \log_2$. Визначено, що Ко, хворі Л, індукують утворення антитіл на введення інактивованої емульсійної вакцини проти ІРТ, ПГ-3 і коронавірусної інфекції у титрах $4,0$; $5,4$ і $5,7 \log_2$, що на $1,5$ – $1,6 \log_2$ менше аналогічних показників у здорових тварин. В інфікованих ВЛ Ко рівень поствакційних антитіл був на $0,5$; $0,9$ і $0,7 \log_2$ нижче, ніж у здорових Ко. Зроблено висновок, що емульсійна вакцина стимулює індукцію вірус-специфічних антитіл у більш високих титрах, ніж сорбована, у т.ч. у хворих кі інфікованих ВЛ Ко. У Ко, інфікованих ВЛ, кількість серопозитивних проб після введення інактивованих вакцин була на 18 – 22% менше, ніж у здорових. Отже, в інфікованих ВЛ і хворих Л Ко істотно знижена імунна відповідь на введення інактивованих вакцин.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:636.2

2012.2.335. ЦИТОГЕНЕТИЧЕСКИЕ И ПРОТЕОМНЫЕ ПОДХОДЫ К ПОИСКУ МАРКЕРОВ ЛЕЙКОЗА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Донник И.М., Татарчук А.Т., Водиченков Ю.Ф., Трофимов О.В., Пак И.В., Сивков Г.С., Деркач С.В. // Ветеринария. — 2012. — № 2. — С. 26–29. — Библиогр.: 8 назв.

Лейкоз, ВРХ, маркери лейкозу ВРХ, глобуліни, гаптоглобіни.

Висвітлено дослідження Науково-освітнього центру молекулярної біології і біотехнології (НОЦ МБІБ) Тюменського державного ун-ту Уральського наук.-дослід. ветеринарного ін-ту. Вивчали зміни у крові та молозиві ВРХ, характерні для лейкомії, які суттєві не тільки для розуміння фундаментальних механізмів і закономірностей перебігу хвороби, але й для визначення цілісності застосування геномних і постгеномних технологій у пошуку ранніх маркерів захворювання. Білки сироватки крові тварин аналізували за допомогою електрофорезу в поліакриламідному гелі за участі ДСН (додецилсульфату натрію). Досліджено 205 проб сироватки крові від РІД-позитивних корів (Ко) і 55 проб від РІД-негативних. У хворих тварин виявлено високу частоту скупчень бластних клітин, широкоцитоплазменні лімфоцити (Л), двоядерні форми, тіні Боткина-Гумпрехта. Нерідко змінені форми Л поєднувались з акантоцитозом еритроцитів. Виявлення в Л мікроядер, як наслідок хромосомних аберацій, свідчить про порушення стабільності генетичного апарату клітин у хворих тварин. Зміни в білковому складі сироватки крові Ко, хворих лейкозом, стосувались переважно глобулінів і гаптоглобінів. У контрольних Ко спостерігались від 15 до 18 білкових фракцій, а в РІД-позитивних — від 12 до 15. Зникнення міnorних фракцій глобулінів у хворих лейкозом тварин відображає порушення функцій імунної системи, хоча автори не виключають й інші причини. Загальне зменшення концентрації глобулінів вплинуло на різке зниження рівня гаптоглобінів. За проведення одномірного електрофорезу одержано попередні результати про різноманітність протеомів хворих і здорових тварин, тому автори вважають, що пошук маркерів лейкозу ВРХ в області міnorних білкових фракцій шляхом двомірного електрофорезу є перспективним. Результати біохімії молозива засвідчили зміни рівня амінокислот, що впливає на формування імунологічних параметрів захисних функцій організму новонародженого молодняка ВРХ.

УДК 619:616.98:578.828.11Л–07

2012.2.336. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА АНТИГЕНУ ДЛЯ СЕРОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В РЕАКЦІЇ ІМУНОДИФУЗІЇ / Стегній Б.Т., Фісенко С.А., Стегній М.Ю., Дунаєв Ю.К., Коновалов А.В., Бабанін М.І. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 227–229. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 535959.

Лейкоз, ВРХ, вірус лейкозу, діагностикуми, антитіла (лейкоз ВРХ), клітини FLK-BLV, метод РІД, культуральні поживні середовища, препарат "Актовегін", препарат "Інсулін", диметилсульфоксид.

Основою сучасних систем оздоровлення і профілактики господарств ВРХ від лейкозу є методи серологічної діагностики — РІД та ІФА. Реакція імунодифузії (РІД) базується на

виявленні в сироватці крові тварин антитіл до одного з 2-х структурних білків ВЛ ВРХ — гр 24 та р 51. Виготовлення діагностикумів пов'язано з отриманням великої кількості вірусу та вірусних антигенів, джерелом яких є перещеплювана лінія клітин FLK-BLV, якими хронічно інфікована ВРХ. Зазначено, що у ННЦ "ІЕКВМ" удосконалено технологію виробництва антигену ВЛ ВРХ шляхом підбору оптимальних умов культивування клітин FLK-BLV. Як стимулювальні фактори випробовували препарати "Актовегін" та "Інсулін", які додавали до поживних середовищ у різних концентраціях. З метою підвищення рівня інфекційності ВЛ випробовували диметилсульфоксид (ДМСО). Показано, що "Актовегін" у дозі 1 – 2 мг/см^3 покращує ростові властивості поживного середовища, підвищує проліферативну й антигенпродуктивну активність культури клітин FLK-BLV. Індекс проліферації (ІП) становить $12,6 \pm 0,26$ при $8,6 \pm 0,17$ у контролі. Титр антигену в РІД при цьому збільшується в $1,7$ разів і становить $1:7$, порівняно з контролем — $1:4$. "Інсулін" у дозі 1 та 2 од./см^3 поживного середовища посилює проліферацію клітин FLK-BLV, прискорює термін виповнення моношару і підвищує реплікацію вірусу та продукцію його антигенів. При цьому ІП становить $18,6 \pm 0,12$ (контроль — $8,6 \pm 0,17$), титр антигену ВЛ — $1:6,5$. Додавання 1% ДМСО до поживного середовища подовжує термін переживання і функціонування культури FLK-BLV на 3 – 4 доби, завдяки чому продукція антигену ВЛ зростає в $1,5$ – 2 рази. Встановлено, що за культивування лінії клітин FLK-BLV на поживних середовищах з використанням нативної сироватки крові ВРХ, вихід антигенів становив $255 \pm 7,7 \text{ см}^3$ з 50 дм^3 вірус-культуральної рідини з активністю в РІД $1:3,0$ – $1:4,0$, водночас із застосуванням аглобулінової сироватки одержували антигени в кількості $163,0 \pm 16,9 \text{ см}^3$ з активністю $1:5,0$ – $1:7,0$. За допомогою електронної мікроскопії визначено, що максимальна реплікація ВЛ і продукція його антигенів у культурі клітин FLK-BLV відбувається в період активного ділення клітин від 5 -ї до 7 -ї доби культивування.

УДК 619:616.98:578.833.314

2012.2.337. СИСТЕМА "КЛЕЩИ ORNITHODOROS — ВИРУС" ПРИ АФРИКАНСКОЙ ЧУМЕ СВИНЕЙ. Ч. 2 / Макаров В.В., Сухарев О.И., Литвинов О.Б. // Ветеринария. — 2012. — № 3. — С. 12–17. — Библиогр.: 25 назв.

Африканська чума свиней, свинарство, кліщі Ornithodoros, епізоотологія АЧС, вірусні хвороби свиней, природні осередки АЧС.

Проаналізовано сучасну епізоотологію АЧС, біоекологічні характеристики кліщів роду *Ornithodoros*, кліщову трансмісію АЧС, систему "кліщ — вірус", значення природного вогнища в еволюції хвороби та епізоотологічному процесі. Відзначається, що диверсифікація вірусу в системі "бородавочник ↔ кліщ" проявляється в інтенсивній мінливості генотипів, циркулюючих у Південно-Східній Африці, і концентрації в природно-вогнищевому нозодореалі всього його відомого генотипного різноманіття (22 генотипи) — саме там, де в епізоотії АЧС ключову роль відіграє збалансований природно-осередковий цикл. Контроль інфекції кліщами *Ornithodoros* значно складний з огляду на їхні біоекологічні особливості життєздатності. Досвід ерадикації АЧС в Іспанії показав, що тільки повна відсутність контактів домашніх свиней з кліщами може гарантувати деконтамінацію реального об'єкта. Для польового контролю інфекції у свинарниках застосовували сентипелізацію і серологічне дослідження свиней на наявність антитіл до антигенів слинних залоз кліща *O. erraticus*, що засвідчило високу надійність їх відсутності за негативного результату. Нині проблема кліщів *Ornithodoros* актуальна в Грузії й Вірменії у зв'язку з поширенням там АЧС. Наявність цих кліщів у місцях утримання свиней та поблизу від них, здатність їх слугувати вектором досліджень. Поки позитивних показань не знайдено, як і не виявлено антитіл у диких кабанів.

УДК 619:616.98:579.873.21Т–07

2012.2.338. МЕТОДЫ МОЛЕКУЛЯРНОЙ БИОЛОГИИ И ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ДИАГНОСТИКЕ ТУБЕРКУЛЕЗА ЖИВОТНЫХ / Тупота Н.Л., Тупота С.Г., Донченко Н.А. // Ветеринария. — 2012. — № 3. — С. 26–29. — Библиогр.: 46 назв.

Туберкульоз тварин, діагностика туберкульозу, метод поліморфізму, метод ПЛР.

Розглянуто основні методи молекулярної діагностики туберкульозу тварин, за допомогою яких можна у найкоротші строки виявити ДНК мікобактерій (у т.ч. і низькі концентрації) в біологічному матеріалі, провести диференційну діагностику, визначити моно- або мікст-інфекцію. Найчутливіший на сьогодні базовий метод ПЛР не потребує імунологічної відповіді на проникнення збудника в організм хазяїна, що уможливило виявлення захворювання на ранніх стадіях. Використання Real-Time PCR дає змогу оцінювати кількісну концентрацію збудника, прогнозувати подальший перебіг хвороби і результати застосовуваної терапії. Поєднання різних молекулярних методів (ПЛР і секвенування) слугує для рішення таксономічних задач, вивчення структури популяцій мікобактерій і визначення індивідуальних відмінностей геному, які відображають їхні штамові особливості.

УДК 619:616.98:579:615.33:636.5

2012.2.339. ФЛОРФЕНИКОЛ В ПТИЦЕВОДСТВЕ / Борисенкова А., Новикова О., Оконевицкий П. // Птицеводство. — 2012. — № 3. — С. 43–47.

Антибіотикорезистентність, препарат “Флорфеникол”, бактерії (чутливість до антибіотиків).

Використання антибіотиків у птицеводстві призвело до перенесення антибіотикорезистентності від штамів мікроорганізмів тваринного походження до мікроорганізмів людської популяції, наслідком чого є скорочення спектра вибору антибіотиків для лікування людей. Тому постійно виникає необхідність пошуку і вивчення нових антибактеріальних засобів для птиці. Запропоновано один з таких препаратів — “Флорфеникол 2,5%” (ФПО “Ветос-Фарма Сп. 3.0.0”, Польща) як замісник поширеного і забороненого левоміцетину. “Флорфеникол” (Ф) має широкий спектр дії, ефективний відносно багатьох грампозитивних і грамнегативних бактерій, рикетсій, спірохет, діє на штами бактерій стійких до пеніциліну, стрептоміцину, сульфаніламідів. Також він активний щодо *Actinobacillus pleuropneumoniae*, *Pasteurella spp.*, *Bordetella bronchiseptica*, *Haemophilus spp.*, *Streptococcus spp.*, *Fusobacterium necrophorum*, *Klebsiella pneumoniae*, а також мікоплазм *M. hyopneumoniae* і *M. hyorhinis*, у т.ч. бактерій, продукуючих ацетилтрансферазу і стійких до тіамфеніколу. Слабоактивний відносно кислото-стійких бактерій, синегнійної палички, кластридій і найпростіших. Препарат Ф належить до помірно небезпечних речовин (3-й клас). Описано механізм антимікробної дії Ф. Наведено результати випробування Ф *in vitro* на 29 культурах 11 видів основних збудників бактеріальних хвороб птиці.

УДК 619:616.98:636.4

2012.2.340. МОДИФІКОВАНІ ІНФЕКЦІЙНІ АГЕНТИ (М-АГЕНТИ) СВИНЕЙ ТА ЕМЕРДЖЕНЦІЯ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ У СВИНАРСТВІ / Бузун А.І. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 18–21. — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 06 535959.

Інфекційні агенти, епідемії, епізоотії, емерджентні хвороби, свинарство, збудники хвороб, законодавство вет-медицини.

Відзначається, що найзагрозливішими у світі, з погляду агротерористичного застосування, є наступні види інфекційних біологічних агентів, які модифікуються (М-агенти): вірус (В) ящуру, В класичної чуми свиней (КЧС), В африканської чуми свиней (АЧС), В чуми ВРХ, В гарячки Долини Ріфт, В грипу птиці, В венесуельського енцефаломієліту коней, В блютангу, В віспи овець і кіз, В хвороби Ауескі (ХА), В везикулярного стоматиту, В тешенської хвороби (ТХ), В заразної бугорчатки ВРХ, В репродуктивно-респіраторного синдрому свиней (РРСС), В африканської чуми коней, велогенний вісцеротропний В ньюкаслської хвороби, ентеровірус свиней 9-го типу, ліссадвіруси та В сказу, бактерія сибірки, хламідія пситакозу, рикетсія гідроперикардиту ВРХ, збудник міазу (гельмінт). Отже, 11 із 22 міжнародно визнаних агротерористичних агентів (не враховуючи вірус грипу А) стосуються безпосередньо безпеки свинарства. В окремих регіонах України часом виникають надзвичайні епізоотичні ситуації, пов'язані з РРСС, КЧС, ТХ, ХА. Нині існує загроза заносу АЧС. Проте на державному рівні належної уваги щодо цих питань не приділяється. Для вітчизняного свинарства нагальними на сьогодні є проблеми

емерджентності хвороби Ауескі, цирковірусної інфекції, репродуктивно-респіраторного синдрому та ін. Особливу тривогу викликає технологічно-правовий механізм сучасної програми ліквідації ХА щодо обов'язкового застосування “маркованих” вакцин у поєднанні з технологією “виявив — знищив”, який призведе до знищення присадибного та дрібнотоварного свинарства (виробництво екологічно чистого сала). Звертається увага і на поширення польових чи М-варіантів збудника через синантропні види птахів та гризунів, а також на вплив техногенних забруднень, глобальних природних змін і чорнобильський фактор, необґрунтоване застосування вірусвакцин та інше, що зумовлює мутацію збудника.

УДК 619:616.993:636.1:575.113

2012.2.341. ДЕСТАБІЛІЗАЦІЯ ГЕНОМУ КОБИЛ ПІД ЧАС ІНФІКУВАННЯ ЇХ ЗБУДНИКАМИ КРОВОПАРАЗИТАРНИХ ХВОРОБ / Джус П.П. // Біоресурси і природокористування. — 2011. — Т. 3, № 3/4. — С. 88–92. — Бібліогр.: 3 назви.

Інвазії (*Babesia* та *Ehrlichia*), кобили (новоолександр. ваго-воз), моніторинг мутагенів, кров коней.

Проведено мікроядерний аналіз еритроцитів і тимчасових культур лімфоцитів периферійної крові кобил (20 гол.) новоолександрівської ваговної породи. У 9 тварин виявлено суміжну інвазію одночасно 2 збудниками — родів *Babesia* та *Ehrlichia*. Ураженість еритроцитів становила $\approx 4,25\%$. Наведено цитогенетичні параметри клітин крові кобил. Установлено, що інфікування збудниками кровопаразитарних хвороб, створюючи додаткове навантаження на кровотворні органи, супроводжується порушеннями хромосомного апарату клітин еритроїдного ряду. Це спричиняє підвищення частоти еритроцитів з мікроядрами у крові досліджуваних кобил. Зауважується, що перебіг захворювання в гострій формі може призвести до незворотних процесів на генетичному рівні як у соматичних, так і у статевих клітинах, що зумовить порушення репродуктивної здатності в коней, або ж успадкування нащадками небажаних конститутивних відхилень і стійкого їх закріплення в локальних групах тварин.

УДК 619:616–08–039.71:636.32/38:612.015

2012.2.342. ПРОФИЛАКТИКА НАРУШЕНИЙ ПРОЦЕССОВ МЕТАБОЛИЗМА И ПОВЫШЕНИЕ ПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВЬЯ МОЛОДНЯКА ОВЕЦ ПРИ ОТГОННО-ПАСТИЩНОЙ СИСТЕМЕ ОТРАСЛИ / Оздемиров А.А., Анаев М.С., Яникова Э.А., Джамалудинова И.Н., Мамаев Н.Х. // Ветеринарная медицина. — 2011. — № 3/4. — С. 122–124. — Библиогр.: 7 назв.

Хвороби незаразних етіологій, пробіотики “Охмопрем-оп” і “Лаксупрем-оп”, віці (метаболізм).

З метою профілактики субклінічних порушень процесів метаболізму у молодняку овець розроблено методи оптимізації обмінних процесів із застосуванням біологічно активних пробіотиків “Охмопрем-оп” і “Лаксупрем-оп”. Досліди проведено впродовж 190 днів. Яркі одержували основний раціон (ОР) + “Охмопрем-оп” (12 г/доб./гол.); суягні і лактуючі матки — “Лаксупрем-оп” (17 г/доб./гол.). Показано, що запропонований науково обґрунтований спосіб профілактики порушень метаболізму в організмі тварин позитивно вплинув не тільки на загальний біохімічний й антиоксидантний статус, але і на фізіологічну зрілість приплоду та продуктивність вівцематок. У контрольних груп ярів і молодих вівцематок (суягних і лактуючих) такий важливий показник у крові як цинк був на 42,9%, 50,7 і 34,5% менший, ніж у дослідних відповідно, а марганець у лактуючих маток — нижче на 30% за фізіологічну норму. Маса тіла новонароджених ягнят у дослідних становила 3,3–4,1 кг (середня 3,45 кг), а в контрольній групі — від 2–2,1 до 2,50 кг (середнє 2,51 кг). Молоко маток дослідних груп було значно якісніше щодо біологічної цінності. Так, рівень лактози збільшився на 20%, загального білка — на 13,1, кількість кальцію — на 23,5, магнію — на 32,0, фосфору — на 12,7, натрію — на 26, калію — на 19, нікелю — на 43,3, міді — на 34,1, цинку — на 31,47%. У молоці дослідних вівцематок також підвищився рівень кобальту і літію та знизився вміст свинцю на 45%.

УДК 619:617.735–002:636.1

2012.2.343. ХОРИОРЕТИНИТЫ ЛОШАДЕЙ / Копенкин Е., Сотникова Л., Агуреева Н. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 2. — С. 14–29.

Хоріоретиніти коней, очі коней, увеїт задній, коні, зір коней, діагностика хоріоретиніту.

Хоріоретиніт (Х), задній увеїт — захворювання очей коней, яке характеризується розвитком асептичного запалення судинної оболонки (хоріоїдеї) і сітківки очного яблука. Досліджували коней (60 гол.) з діагнозом “гострий” і “хронічний” хоріоретиніт. Наведено результати діагностичних методів: офтальмологічні, гематологічні, імунологічні. Показано, що Х є самостійним захворюванням і не пов'язаний з ураженням переднього відділу увеального тракту. Основними діагностичними критеріями і клінічними факторами ризику (ОДК і КФР) гострого Х визнано вогнищеве або дифузне помутніння преретинальних шарів скловидного тіла, гіперемію і набряк диска зорового нерва, папіліт, вогнищеза або дифузну зміну кольору очного дна, наявність хоріоїдальних вузлів, вогнищевий або дифузний Х, ретинальні екстравазати, зниження зорової здатності. До ОДК і КФР хронічного Х віднесено шварти і фіброз скловидного тіла, папіліт, часткову або повну атрофію диска очного нерва, неоваскулярізацію, наявність хоріоїдальних вузлів, вогнищеву або дифузну хоріоретинальну дистрофію, тракційне відшарування сітківки, зниження зорової здатності. Описано роль аутоімунних реакцій у патогенезі Х коней. Представлено нову схему лікування та його результати. Особливості запропонованої схеми в тому, що лікування здійснюється за морфологічними і клініко-імунологічними показниками, враховуючи не тільки дані клініки, але й імунологічний статус хворої тварини, що дає можливість визначити напрям терапії, розробити оптимальні дози ліків і строки лікування. Встановлено його мінімальну тривалість — 6 місяців.

УДК 619:618.19–002–085–022.532

2012.2.344. ОЦЕНКА АНТИБАКТЕРИАЛЬНОЙ И ТЕРАПЕВТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕПАРАТА, ВКЛЮЧАЮЩЕГО РОГАТОГО СЕРЕБРА, ПРИ МАСТИТЕ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Титова М.А., Шкиль Н.А., Коптев В.Ю., Бычков А.Л. // Ветеринарная медицина. — 2011. — № 3/4. — С. 103–104. — Библиогр.: 3 назв.

Мастити корів, нанопрепарати, срібло, діоксид титана, антибіотики, ВРХ.

Досліджуваний антибактеріальний препарат містив комплекс наночастинок срібла і діоксиду титану з різною концентрацією діючої речовини — 40,0; 20,0; 10,0 і 2,0 мг/кг носія, представленого 10% розчином полімеру синтетичного походження, полівінілпірролідона. Контролем слугував антибактеріальний препарат “Неотил” (д.р. тілозін тарtrat і неоміцину сульфат). Коровам чорно-рябої породи 2–4 лактації 2 рази/добу інтрацистерально вводили нанопрепарат у дозі 10 мл (1, 2, 3 і 4-й групам відповідні вищенаведені концентрації), а тваринам контрольної групи (5-й) вводили “Неотил”. Молоко піддослідних корів з клінічними ознаками маститу містило бактерії роду *Streptococcus* sp. — 53,4% випадків, *Staphylococcus* sp. — 28,7, *E. coli* — 12,3, *Proteus vulgaris* — 1,4, *Enterobacter* sp. — 4,2%. Після терапії вищевказаними препаратами встановлено результати: “Неотил” — не проявив антибактеріальної активності щодо впливу на мікроорганізми роду *Streptococcus*, *Staphylococcus*, *Proteus*, лише слабо вплинув на *E. coli* і *Enterobacter agglomerans*. Максимальний терапевтичний ефект встановлено за лікування маститу корів при застосуванні 20,0 мг/кг і 40,0 мг/кг, проте останнє не виявило значного підвищення ефективності і призвело до перевищити діючої речовини препарату. Отже, оптимальною концентрацією визнано 20,0 мг/кг.

УДК 619:618.39:636.1

2012.2.345. ПРИЧИНИ РАННЬОЇ ЕМБРІОНАЛЬНОЇ СМЕРТНОСТІ У КОНЯРСТВІ / Платонова Н.П. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 82–85. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 535960.

Аборти в кобил, кобили вагітні, ембріональна смертність у кобил, діагностика жеребності, прогестерон, простагландини, кісти ендометральні.

Із обстежених кобил 375 мали жеребність: 88,4% — з одним плодом, 3,9% — з двома. За повторного обстеження — до 50-го дня жеребності встановлено ранню ембріональну смертність у 7,2% (26 кобил). Між 9-м і 16-м тижнями вагітності ще 16 кобил (4,5%) мали аборти. Зазначено, що термін з 9 по 14-й день після овуляції є одним з критичних у розвит-

ку плода. Характерною особливістю його є те, що впродовж цього періоду плід розпізнається материнським організмом. Будь-яке обмеження міграції плоду у цей час призводить до секреції простагландинів, створюючи умови для настання ранньої ембріональної смертності. Наявність у кобил ендометральних кіст (ЕК) спричиняє перешкоджання нормальній міграції плоду. Особливу увагу слід приділяти саме ранній діагностиці (14–20 днів) та наявності складок ендометрію. У даному випадку 28 жеребностей кобил розвивалось на фоні ЕК різного розміру та локалізації, які були діагновані раніше. У 16 з 28 спостерігали складки ендометрію і було проведено прогестеронову терапію. В усіх випадках жеребність продовжувала розвиватись до 70–110 дня. Однак використання прогестерону не завжди є доцільним, особливо коли недостатній рівень прогестерону виникає на фоні низької життєздатності ембріона. З огляду на підтримання генетичної чистоти популяцій, збереження такої жеребності і народження приплоду з генетичними вадами не є вигідною стратегією у конярстві.

УДК 619:618.7–085:636.2

2012.2.346. ПРОФИЛАКТИКА ПОСЛЕРОДОВЫХ ВОСПАЛИТЕЛЬНЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ РЕПРОДУКТИВНЫХ ОРГАНОВ КОРОВ / Косорлукова З., Зоткин Г., Захарова О., Шишунова Т., Торопова Н. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 3. — С. 49–54. — Библиогр.: 13 назв.

Ветеринарне акушерство й гінекологія, корови тільні, ендометрити в корів, субінволюції матки в корів, селеніт натрію, тетравіт, кислота бурштинова, кислота аскорбінова.

Несприятливі для вирощування тварин техногенні і біогенні забруднення, негативи біогеохімічних провінцій, недоброякісні корми і незбалансована годівля, порушення ветеринарно-санітарних норм зумовлюють масову захворюваність тварин, зокрема репродуктивних органів. Так, післяродовий ендометрит і субінволюцію матки реєструють у 60–90% корів. Показано ефективність застосування селеніту натрію і тетравіту з бурштиновою кислотою або з янтаскорбіном (бурштинова й аскорбінова кислоти, 1:1) за 20–25 днів до і після отелення корів (157 гол.). Контрольній групі тварин за 20–25 днів до отелення вводили одноразово внутрішньом'язово 10 мл 0,5% розчину селеніту натрію і дворазово (до і після отелення, з інтервалом 10 днів) — тетравіт в дозі 10 мл. Дослідним групам додатково застосовували антиоксиданти — 20–25 днів до і стільки ж після отелення: 1-й групі — бурштинову кислоту — 1,0 г/гол./добу; 2-й — янтаскорбін — 0,5 г/гол./добу; 3-й — янтаскорбін — 1,0 г/гол./добу; 4-й — янтаскорбін — 1,5 г/гол./добу. Профілактична ефективність і заплідненість у 3-й і 4-й групах були найкращими і становили 91 та 96% відповідно, а строки від отелення і до запліднення скоротились у середньому до 77,3–79,7 днів. Отже, результати засвідчили, що введення обумовлювали поліпшення метаболічних процесів, нормалізацію імунобіохімічного гомеостазу, у т.ч. про- й антиоксидантної систем, що сприяє фізіологічному перебігу інволюційних процесів і запобігає післяродовим запальним захворюванням репродуктивних органів у корів.

УДК 619:616.98:578.824.11

2012.2.347. БЕШЕНСТВО ЖИВОТНЫХ // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 3. — С. 17–30.

Сказ, поліенцефаломієліт диссемінований, вакцинація тварин, вірусні хвороби.

Сказ — інфекційна вірусна хвороба диссемінованого поліенцефаломієліту з гострим перебігом, небезпечна для всіх теплокровних тварин і людини. Подається історична довідка і характеристика захворювання (збудник, стійкість вірусу, епізоотологічні дані, патогенез, перебіг і симптоми, патолого-анатомічні зміни, діагноз, імунітет, профілактика і заходи боротьби). Зауважується, що серед зоонозних інфекцій сказ (гідрофобія) займає особливе місце, оскільки вірус поряд з людиною вражає практично всіх теплокровних тварин. Описано стан щодо епізоотичної ситуації в Російській Федерації, а також в Україні, зокрема в Донецькій області, де в 2010 р. кількість вогнищ сказу тварин зросла у 2,8 раза. Обласною санітарно-епідеміологічною станцією повідомлялось

про охоплення епізоотологічним процесом щодо сказу 53% адміністративних територій області. В структурі захворюліх 83% становили домашні і с.-г. тварини. Загострилась проблема бездоглядності домашніх тварин, відповідно підви-

щився рівень захворюваності сказом собак і особливо котів. Надійним і ефективним заходом боротьби зі сказом визна-но профілактику за допомогою вакцинації антирабійними вакцинами.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 637.1.11:658.562

2012.2.348. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ НАССР НА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ / Богатко Н.М., Власенко В.В., Богатко Л.М., Салата В.В., Семанюк В.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 171–176. — (Сер. Харч. технології, вет. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536058.

Молоко, продукти молочні, підприємства молокопереробні, система НАССР.

Проаналізовано особливості впровадження системи НАССР (Hazard Analysis and Control Critical Points — Аналіз ризиків і критичні контрольні точки) на молокопереробних підприємствах України. Зазначено, що відповідно до переліку харчових продуктів, складеного Всесвітньою організацією охорони здоров'я, молоко і молочні продукти за ступенем обмінення мікроорганізмами і частотою випадків харчових отруєнь віднесені до 1-ї категорії як ті, що найчастіше є прямим джерелом отруєнь. Система НАССР — це запобіжна система оцінювання контролю небезпечних чинників продовольчої сировини, технологічних процесів і готової продукції, що значною мірою зменшує ризики виникнення небезпек для життя та здоров'я людей. Відзначається, що система НАССР ґрунтується на 7 принципах: складання переліку потенційно небезпечних чинників та проведення їх аналізу, визначення критичних точок контролю (КТК), визначення критичних меж для кожної КТК, розроблення системи моніторингу КТК, розроблення та застосування коригувальних дій, запровадження процедур перевірки для підтвердження ефективності функціонування системи НАССР, запровадження системи ведення документації та реєстрації даних. Таким чином, у результаті постійного відстежування даних згідно з системою НАССР вище керівництво має змогу щоденно отримувати об'єктивну інформацію щодо безпечності харчових продуктів, які виробляються на цьому молокопереробному підприємстві. Запровадивши систему НАССР, самостійну чи інтегровану, молокопереробні підприємства можуть заявляти про це в рекламній інформації системи НАССР у встановленому порядку.

УДК 637.146

2012.2.349. ПЕРСОНІФІКОВАНЕ ХАРЧУВАННЯ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИРОБНИЦТВА КИСЛОМОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ / Залигіна В.Д., Булгакова О.В., Кротинова К. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 2. — С. 44–46. — Бібліогр.: 2 назви.

Продукти кисломолочні, харчування, виробництво кисломолочних продуктів.

Розроблено новий кисломолочний продукт (КМП) персоніфікованого харчування (ПХ) з підвищеною біологічною та дієтичною цінністю. Зазначено, що ПХ — це система організованого харчування, яка оптимально відповідає специфічним потребам, обумовленим станом здоров'я споживачів, за рахунок збільшення харчової цінності і поліпшення органолептичних властивостей продуктів, їх позитивного фізіологічного впливу та екологічної безпеки. Основа КМП — кисле молоко, вироблене за традиційною технологією (шляхом сквашування пастеризованого коров'ячого молока чистими культурами молочнокислих бактерій протягом 3–6

год при температурі 20–43°C до кислотності згустку 75–80°Т, перемішування протягом 30–40 хв, охолодження до 20±4°C та дозрівання протягом 9–13 год). Для виробництва КМП "Молочний ажур" для ПХ до кислого молока із вмістом жиру 0,05% додавали варену рисово-соеву суміш, розсипчасту суху фруктозу та порошок корицю. Рецептuru даного продукту наведено в таблиці. Отриманий продукт містить комплекс життєво необхідних поживних речовин для здійснення обмінних процесів організму людини, має високу засвоюваність і поліпшені органолептичні властивості.

УДК 637.2

2012.2.350. ПРИМЕНЕНИЕ СТАБИЛИЗАТОРОВ ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ КОНСЕРВНОГО СТЕРИЛИЗОВАННОГО МАСЛА / Ломова Н.М., Очкаляс О.М. // Молочное дело. — 2011. — № 11/12. — С. 10–12. — Бібліогр.: 2 назв.

Масло, стабілізатори, виробництво масла.

Дослідження були спрямовані на встановлення впливу виду стабілізатора і температури на тривалість зберігання та терміни використання низькокалорійного консервованого стерилізованого масла (НСКМ). З цією метою виробництво зразків НСКМ проводили з внесенням стабілізаторів метилцелюлози (МЦ) і Na-метилцелюлози (NaMЦ). Встановлено, що із додаванням стабілізаторів МЦ і NaMЦ знижується вміст перекисів у НСКМ і гальмується їх утворення в процесі зберігання масла без охолодження. Зазначено, що сильнішу антиоксидантну дію проявляє NaMЦ. Наведено вплив стабілізаторів на зміну йодних чисел НСКМ у процесі зберігання його при температурі 20±2°C (табл.). Гідроліз жиру при зберіганні НСКМ з додаванням в якості стабілізаторів МЦ і NaMЦ проходить дуже повільно, вміст вільних жирних кислот у ньому і після шести місяців зберігання практично не збільшується. Таким чином, НСКМ виготовлене з використанням в якості стабілізаторів МЦ і NaMЦ, стійке до зберігання без охолодження, незалежно від ступеня його жирності в межах 50–70%, та протягом шести місяців може зберігатися у свіжому вигляді.

УДК 637.3.33:633.88

2012.2.351. БІОТЕХНОЛОГІЧНА СХЕМА ВИГОТОВЛЕННЯ КИСЛОМОЛОЧНОГО СИРУ З ЕКСТРАКТОМ ЕХІНАЦЕЇ ТА ЙОГО ОРГАНОЛЕПТИЧНА ОЦІНКА / Печар Н.П., Скіп О.С. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 185–188. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536056.

Сир кисломолочний, ехінацея, органолептична оцінка кисломолочного сиру.

Кисломолочний сир (КМС) — це незамінний компонент повноцінного і здорового раціону. Зазначено, що технологічний процес КМС з внесенням екстракту ехінацеї включає такі операції: нормалізація молока; пастеризація нормалізованого молока; заквашування бактеріальною закваскою з попереднім внесенням екстракту ехінацеї в дозі 2 мл/л молока; внесення хлориду кальцію і сичужного ферменту; сквашування; обробка згустку; самопресування і пресування; охолодження сиру; розфасування та упакування сиру; оцінка якості та реалізація продукту. Рецептuru для виробництва КМС з екстрактом ехінацеї та його органолептичні показники наведено в таблиці. Нова схема виробництва КМС дає

можливість прискорити процес його виготовлення за рахунок скорочення часу заквашування.

УДК 637.52:614.31

2012.2.352. ЗАСТОСУВАННЯ УДОСКОНАЛЕНОГО ЕКСПРЕСНОГО МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ ПРИ ЇХ ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНІЙ ОБРОБЦІ

/ Богатко Н.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 177–181. — (Сер. Харч. технології, вет. науки). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536058.

Продукти м'ясні, якість м'ясних продуктів, обробка ветеринарно-санітарна.

Запропоновано удосконалити метод визначення натрію хлориду в ковбасних виробках (КВ). Для дослідження використовували 58 проб КВ на підприємствах з переробки м'яса ТОВ "Аграрник", "Поліс", "Маршалок" м. Біла Церква. Попередньо дані проби були досліджені органолептично та в комплексі з біохімічними дослідженнями. Вдосконалений спосіб визначення кількісних показників натрію хлориду в м'ясопродуктах заснований на зміні кількості та концентрації реактивів при депротейнізації досліджуваної проби внаслідок її підкислення, додавання до екстракту надлишку розчину нітрату срібла та титрування цього надлишку розчином тіоціанату калію в присутності індикатору — сульфату амонійного заліза. Швидкість проведення дослідження становила 50 хв. Зазначено, що отримані дані були більш достовірні порівняно з результатами досліджень по вмісту крохмалю — на 96,4–98,3% та по вмісту нітриту натрію — на 97,5–99,3%. Найвища достовірність показників по визначенню вмісту натрію хлориду удосконаленим методом — 98,7%. Установлено, що вміст натрію хлориду у різних видах м'ясопродуктів був у межах норми. Отже, удосконалений метод є ефективним та економним щодо приготування реактивів, а його результати дають конкретні кількісні показники за вмістом хлориду натрію в м'ясопродуктах.

УДК 637.521

2012.2.353. ВПЛИВ РЕЖИМІВ ПІДГОТОВКИ І ВВЕДЕННЯ ІНГРЕДІЄНТІВ ФАРШЕВИХ НАПІВФАБРИКАТІВ НА ЇХ ВОДОУТРИМУЮЧУ ЗДАТНІСТЬ

/ Козлова С.Л., Остролюцька К.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 77–81. — (Сер. Харч. технології, вет. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536058.

Інгредієнти, напівфабрикати, водоутримувальна здатність.

Висвітлено результати введення м'яса кальмара і солі кухонної в фарш м'яса товстолобика. Встановлено, що водоутримувальна здатність (ВУЗ) фаршу, виготовленого лише з м'яса товстолобика, становить 46,2%, що свідчить про невисоку його здатність до утримання вологи. Зі збільшенням частки м'яса кальмара у фарші ВУЗ білків комбінованого фаршу збільшується: при додаванні 5% м'яса — на 20,5%; 10 — 25,4; 15 — 28,6; 20 — 35,3; 25 — 46,7 і 100% — на 64,8%. Зазначено, що додавання солі кухонної та 15% м'яса кальмара до фаршу з м'яса товстолобика і комбінованого сприяє збільшенню ВУЗ їх білків. Таким чином, введення м'яса кальмара до фаршу з м'яса товстолобика формує щільнішу консистенцію та підвищує ВУЗ фаршу. Найвищі показники ВУЗ білків у смажених зразках за мінімальних втрат маси після обсмажування встановлено при вмісті в них 15% м'яса кальмара і 1,5% солі кухонної.

УДК 637.521.47

2012.2.354. АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МОЛОЧНОГО БІЛКА ПРИ ВИРОБНИЦТВІ СІЧЕНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ

/ Шаповал Н.М., Штунда О.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 147–149. — (Сер. Харч. технології, вет. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536058.

Білок молочний, напівфабрикати сичені, технологія виробництва сичених напівфабрикатів.

Показано, що за рахунок додавання до складу рецептури молочного білка підвищується якість сичених напівфабрикатів.

Зазначено, що білок має стабілізуючі властивості, зумовлені вмістом сироваткових коагулюючих білків, які покращують якість м'ясних виробів із розмороженого чи блочного м'яса. Відмічено, що білок зв'язує вологу та жир у співвідношенні 1:10:9 та дає змогу отримати вироби гарної якості з покращеними економічними та органолептичними показниками, а також сприяє зменшенню втрат маси при обсмаженні виробів з сиченого м'яса на 10–15%. Таким чином, молочні білки відновлюють м'ясний смак виробів, стабілізують фаршеві системи, активують м'ясні білки, підвищують їх вологопоглинальну здатність та мають гарні стабілізуювальні властивості.

УДК 637.523

2012.2.355. ЗМІНА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ М'ЯСНОГО ФАРШУ З ВМІСТОМ ПРОПІОНОВОКИСЛИХ БАКТЕРІЙ В ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЦТВА КОВБАСНИХ ВИРОБІВ

/ Ощипок І.М., Наконечний В.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 115–118. — (Сер. Харч. технології, вет. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536058.

Вироби ковбасні, фарш м'ясний, бактерії пропіоново-кислі.

Досліджували вплив внесення концентрату пропіоново-кислих бактерій (КПБ) на процеси дозрівання і кольороутворення м'ясного фаршу в процесі виробництва ковбасних виробів (варено-копчені ковбаси). Встановлено, що при внесенні 2–3 од. КПБ через 8–10 годин рН досягає рівня 5,5, що забезпечує максимальну вологоутримувальну здатність у м'ясному фарші. Зазначено, що найменші втрати маси спостерігаються в нульовій точці (перша година засолювання). Мінімальне значення втрат маси пов'язане з тим, що на поверхні білкових молекул є значне число гідрофільних центрів, здатних утримувати вологу. У дослідних зразках відбувається збільшення втрати маси фаршу, а у зразку з використанням КПБ втрати через 8 годин досягають значень, аналогічних контрольним на 24-ту годину витримки в соляному розчині. Зниження втрат маси фаршу при тепловій обробці пов'язане з впливом власних протеолітичних ферментів та мікроорганізмів на м'язову тканину. Відмічено, що внесення КПБ підвищує утворення нітрозопігментів і позитивно впливає на стійкість забарвлення. Таким чином, внесення КПБ прискорює біохімічні процеси при посолі м'ясного фаршу і тим самим забезпечує необхідні функціонально-технічні властивості.

УДК 637.524:614.31

2012.2.356. КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ВАРЕНО-КОПЧЕНИХ КОВБАС В ПРОЦЕСІ ЗБЕРІГАННЯ

/ Ушаков Ф.О. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2011. — Вип. 59. — С. 153–156. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536313.

Ковбаси варено-копчені, якість ковбас, біохімічні дослідження ковбас.

Визначали якість варено-копчених ковбас (ВКК), виготовлених на м'ясопереробному підприємстві фірми "Гармаш", на початку проведення дослідів і через кожні 10 діб зберігання. Дослідження здійснювали в лабораторії кафедри ветеринарної спертиси Одеського державного аграрного ун-ту. Встановлено, що за 10 діб зберігання якість ковбас за дев'ятибальною шкалою знизилась від 9,0 до 7,9 бала, а через 20 і 30 діб до 6,9 і 6,4 балів відповідно. Зазначено, що через 10 діб кількість мезофільних аеробів та факультативно-анаеробних мікроорганізмів (КМАФАнМ) зросла на 140%, 20 — 240 і 30 діб — на 400%. На початку дослідів вміст у ковбасах аміноаміачного азоту не перевищував 2 мг%, а через 10, 20 та 30 діб його вміст збільшився до 20,1; 46,4 і 67,2 мг% відповідно. Вміст летких жирних кислот збільшився від 0,1 до 0,4 мл за перші 10 діб, на 0,6 мл за 20 діб і на 0,8 мл за 30 діб. Отже, зберігати ВКК можна не більше 20 діб.

УДК 664.34

2012.2.357. НОВІ МАЙОНЕЗИ З ОПТИМІЗОВАНИМ РЕЦЕПТУРНИМ СКЛАДОМ

/ Пешук Л.В., Радзівська І.Г. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 2. — С. 50–52.

Майонез, рецептура майонезу, олії купажовані.

Висвітлено розробки технологій майонезу, в рецептурах яких у якості жирової основи використано купажі кунжутної,

оливкової, соєвої та соняшникової олій, а яєчний порошок замінено на соняшникові фосфоліпіди. Дослідження проведено в лабораторії кафедри технології м'яса, м'ясних та олієжирових продуктів НУХТ. Як основний компонент олійної основи майонезу обрано нерафіновану кунжутну олію. До складу 1-го купажу входять — кунжутна, соняшникова та оливкова олії, 2-го — кунжутна, соєва та соняшникова. Зазначено, що сумарний вміст ненасичених жирних кислот в обох купажіх по 86%, з них поліненасичених — 45% у купажі з оливковою олією та 55% у купажі з соєвою. Відмічено, що використання фосфоліпідної добавки в кількості 0,32–0,40% дає можливість одержати стійкі водно-жирові емульсії необхідної стійкості. Розроблено дві рецептури майонезу жирністю 65,4%, в яких рафіновану соняшкову олію замінено на купажовані. Майонез має ніжний кислуватий смак, хорошу в'язкість і консистенцію, відрізняється стійкістю до окислювального псування під час зберігання. Отже, виробництво таких продуктів має соціальний ефект, що виражатиметься в підвищенні імунітету людського організму до негативних факторів навколишнього середовища.

УДК 664.64.016.8

2012.2.358. ХАРАКТЕРИСТИКА ХЛЕБОПЕКАРНЫХ СВОЙСТВ МЯГКОЙ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ СТЕПНОГО ЭКОТИПА / Ишкова Е.Н., Рябченко Н.А. // Хлебный бизнес. — 2012. — № 1. — С. 32–34.

Хліб, хлібопекарські властивості, пшениця озима степового екотипу.

Досліджено газо- і цукроутворювальну здатність зразків борошна пшениці, органолептичні показники та смак пшеничного хліба. Встановлено, що максимальною кількістю сирої клітковини відмічені зразки борошна з сортів "Олексіївка" — 37,4%, "Богиня" — 36,5 та "Краплина" — 33,2%. Найменшим цей показник був для борошна із сортів "Лист 25" і "Паланиця" — 29,2 і 29,5% відповідно. Зазначено, що газоутворювальна здатність борошна залежить від наявності в ньому цукру, активності його амілолітичних ферментів і стану крохмалю. Найвищими показниками газо- і цукроутворювальної здатності відмічені зразки із сортів пшениці "Олексіївка" і "Богиня" — 1504 мл і 299 мг та 1492 мл і 299 мг відповідно. Загальна хлібопекарська оцінка для зразків, випечених із борошна пшениці сортів "Олексіївка" і "Богиня" становила 4,8, а "Лист 25" і "Паланиця" — 3,2 бала.

УДК 664.641

2012.2.359. МУЧНЫЕ КОМПОЗИЦИОННЫЕ СМЕСИ / Моргун В.А., Волошенко О.С., Москвина Н.З. // Зерновые продукты и комбикормы. — 2011. — № 3. — С. 15–18. — Библиогр.: 2 назв.

Борошно, харчова цінність борошна, борошняні суміші.

Розглядається питання, яке стосується складання композиційних сумішей борошна підвищеної харчової цінності. Зазначено, що борошно, вироблене з нуту, містить меншу кількість вуглеводів, проте вміст білка в ньому на 80% вищий порівняно з пшеничним. Спостерігається вищий (у 2,0–2,5 раза) вміст водо- і солерозчинних фракцій, що підвищує ступінь засвоюваності білка. Зазначено, що тісто даних композиційних сумішей не мало такої пружності, як пшеничне. Відмічено зменшення часу стійкості тіста на 1,5–2,5 хв. При введенні борошна, виробленого з нуту, спостерігалось зниження ступеня його розрідження на 60–100 VE. Хліб, випечений із композиційної суміші, яка містить 10% борошна, виробленого з нуту, мав гірші показники якості порівняно з контрольним зразком. Таким чином, борошно з нуту у складі двокомпонентних композиційних сумішей може бути використане без погіршення їх якості в кількості 6–8%.

УДК 664.661:663.8

2012.2.360. НОВЫЕ ИСТОЧНИКИ БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫХ КОМПОНЕНТОВ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ХЛЕБА / Лебеденко Т.Е., Новикова Т.П., Соколова Н.Ю., Мисержи М.Д. // Зерновые продукты и комбикормы. — 2011. — № 3. — С. 23–28. — Библиогр.: 8 назв.

Хліб, борошно пшеничне, біологічно активні речовини.

Наведено результати досліджень по збагаченню хлібобулочних виробів витяжками пряно-ароматичних (ПА) і лікарських (Л) речовин. Об'єктами досліджень були витяжки

кропиви, меліси, шавлії лікарської, естрагону, хмелю і плодів шипшини травневої. Наведено фізико-хімічні показники якості витяжок ПА і Л речовин, а також їх вплив на газоутворювальну здатність пшеничного борошна та якість хліба (табл.). Встановлено, що досліджувані зразки покращують фізико-хімічні показники готових виробів. Естрагон і меліса надають виробам приємний присмак і аромат. Витяжки хмелю і шипшини можна розглядати в якості природних поліпшувачів при переробці борошна з сильно розтягнутою клітковиною. Позитивний вплив витяжок на газоутворювальну здатність борошна, стан дріжджових клітин дає можливість припустити доцільність їх використання для активування пресованих і висушених дріжджів. Отже, витяжки Л і ПА трав доцільно використовувати для розширення асортименту хлібопекарської продукції, підвищення її харчової цінності та якості готових продуктів, за некондиційності перероблюваного борошна, а також розглядати як перспективні добавки в прискорених технологіях.

УДК 664.68

2012.2.361. ВПЛИВ ПРИРОДНИХ ДОБАВОК НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЯКОСТІ ЛІПІДНОЇ ФРАКЦІЇ ПЕЧИВА ЦУКРОВОГО / Давидович О.Я., Лозова Т.М. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 2. — С. 20–21.

Печиво цукрове, добавки природні, фракція печива ліпідна.

Запропоновано рецептуру печива цукрового (ПЦ) з включенням порошку листя меліси в кількості 2,0% (2,32 кг/т). За контрольний зразок було обрано ПЦ "Наша марка". Зазначено, що протягом всього часу зберігання (8 міс.) кількість пероксидів у ПЦ "Пелюсток" не перевищувала 0,08% I₂ на відміну від контролю. Відмічено, що після 3 міс. зберігання у контрольному зразку кількість вільних жирних кислот зросла у 2,6 раза порівняно з початковим значенням. Водночас у ліпідній фракції печива "Пелюсток" цей показник зріс у 1,6 раза. Встановлено, що протягом 3 міс. у досліджуваному ПЦ бензидинове число збільшилося у 1,5 раза порівняно з початковим значенням. У контролі за цей період кількість карбонільних сполук зросла у 2 рази. Отже, використання порошку листя меліси лікарської дає змогу подовжити термін зберігання нового ПЦ "Пелюсток" у 2 рази відносно встановленого у стандарті ДСТУ 3781–98.

УДК 664.691:631.1

2012.2.362. ТОВАРОВЕДНАЯ ОЦЕНКА НОВЫХ МАКАРОННЫХ ИЗДЕЛИЙ ИЗ НОВЫХ СОРТОВ ОЗИМОЙ ТВЕРДОЙ ПШЕНИЦЫ / Рябченко Н.А., Оносова И.А., Привалова В.Г. // Хлебный бизнес. — 2012. — № 1. — С. 38–40.

Макарони, пшениця озима тверда, оцінка товарознавча.

Представлено порівняльну товарознавчу оцінку макаронних виробів із озимих твердої і м'якої пшениць. Встановлено, що в зерні озимої твердої пшениці (ОТП) вміст білка і клітковини був більшим порівняно з зерном озимої м'якої пшениці (ОМП). Тривалість утворення тіста з борошна ОТП коротша порівняно з ОМП, а за стійкістю його утворення спостерігалась обернена залежність. Розтяжність тіста із ОТП становила 30–34 мм, а з ОМП лише 23–27 мм. Фізико-хімічні і органолептичні показники макаронних виробів наведено (табл.). Зазначено, що тривалість варіння макаронних виробів із борошна ОМП коливалась від 12 до 15 хв, а із ОТП — 7–10 хв. Коефіцієнт збільшення маси в макаронних виробках із борошна ОТП становив за сортами 2,6–3,1, а з м'якої — 2,1–2,5. Втрати сухих речовин макаронів із борошна ОТП були мінімальні — 0,1–1,7%, а із борошна ОМП — 6,9–9,3%. Загальна кількість мезофільних аеробних і факультативно-анаеробних мікроорганізмів у виробках Макфа, Сонячні зернисті і Макарошки із борошна ОТП становила відповідно від 2,4·10³ до 3,1·10³, а також від 2,6·10³ до 3,0·10³ КОЕ в 1 г. Таким чином, вироблені макаронні вироби (Макфа, Сонячні зернисті, Макарошки) характеризуються високим балом органолептичної оцінки, низьким обсіменінням мікроорганізмами і високим балом по оцінюванню зварених макаронних виробів.

УДК 664.85

2012.2.363. ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ЯБЛОЧНО-ПЕКТИНОВОГО ПЮРЕ НА СВОЙСТВА НАЧИНКИ / Василенко З.В., Житкова А.Е. // Хлебный бизнес. — 2012. — № 1. — С. 64–67. — Библиогр.: 5 назв.

Пюре яблучно-пектинове, начинка, яблука.

Розроблено технологію отримання пюре з сульфатованих вичавків яблук (яблучно-пектинове пюре) холодним способом. Встановлено, що із збільшенням концентрації яблучно-пектинового пюре (ЯПП) в рецептурі начинки від 70 до 90% збільшується її пружність від 27,59 до 49,28%, пластичність від 31,25 до 52,41% і знижується еластичність від 72,41 до 50,72%. Зазначено, що начинки від 80 і 90% вмістом ЯПП

мають обмежені термостабільні властивості. Відмічено, що залишковий вміст діоксиду сірки в зразках на основі ЯПП, виготовлених із сульфатованих вичавків яблук, не перевищує норму і становить 0,002%. Таким чином, було встановлено, що заміна в рецептурі фруктової начинки яблучного пюре на яблучно-пектинове, в кількості 80–90%, забезпечує термостабільні властивості яблучної начинки, а також високі органолептичні та фізичні показники якості готового виробу.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК [630*28+630*83]:634.51(477)

2012.2.364. О СОСТОЯНИИ И ПЕРСПЕКТИВАХ РАЗВИТИЯ ОРЕХОВОДСТВА В УКРАИНЕ / Бадалов П.П. // Лісовий журнал. — 2011. — № 2. — С. 28–31. — Библиогр.: 18 назв.

Горіх волоський, гібридизація, апоміксис, окулірування горіха літнє, щеплення зимове настільне.

Підведено підсумки селекційної роботи з горіхом волоським за період понад 70 років. Отримано зимостійкі, високорожайні форми шляхом відбору і використання схильності горіхів до апоміксису. Міжвидова гібридизація з метою отримання високоякісних горіхів показала, що в третьому і навіть четвертому поколіннях як за насичуючих схрещувань за рахунок горіха волоського, так і за схрещування між собою самих гібридів, форм, адаптованих до місцевих умов і з високою якістю плодів, за більш ніж 70 років так і не було одержано, але в деяких випадках виділено гетерозисні форми з потужним ростом. Їхня деревина дуже декоративна і придатна для меблевої промисловості, а також для виготовлення цінних сортів фанери. Уже в 30 років висота цих гібридів у першому поколінні сягає 8–13 м, а діаметр на висоті 1,3 м — 31–39 см. Багаторічний досвід показав, що найдоцільнішим способом промислового вирощування горіха волоського на плодovu продукцію є плантаційне вирощування. Для збереження чистосортності і скорочення строків настання плодоношення застосовують вегетативно розмножений посадковий матеріал. Ставилися досліди з розмноження горіха волоського живцюванням, відсадками і щепленням. Перші 2 способи практичних результатів не дали, що ж стосується щеплень, то широкий вихід у практику отримали літнє окулірування прямокутним щитком і настільне зимове щеплення поліпшеним купулюванням. За основу було взято технологію, розроблену Ф.І. Сергієнковим, доповнену авторськими модифікаціями.

УДК 630*+639.1/2(091)(477.83/.86)

2012.2.365. ЛІСОВЕ ТА МИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ГАЛИЧИНИ / Клапчук В.М., Проців О.Р.; Прикарпат. нац. ун-т, Івано-Франків. обл. управління ліс. та мислив. госп-ва. — Івано-Франківськ, 2011. — 432 с. Шифр 536444.

Лісове господарство Галичини, мисливське господарство Галичини, лісокористування, рибне господарство.

В історичному аспекті висвітлено стан лісового господарства, питання охорони лісових екосистем та лісокористування, а також мисливства та рибальства Галичини. Охарактеризовано межі розповсюдження, породний склад і стан лісів Галичини від початку четвертинного періоду до Другої світової війни. Проаналізовано нормативно-правову базу управління лісовим господарством в часи Австро-Угорщини та Польської Республіки. Наведено результати аналітичного вивчення різних аспектів системного ведення лісового господарства, охорони лісів, технології розробки лісосік та лісосплавів, основних видів лісокористування, зокрема тартачного виробництва, розвитку деревного промислу і ремесел. Відтворено роздуми гуцулів про стан лісів у Польщі. Докладно розглянуто питання щодо організаційно-теоретичних і нормативно-правових засад організації й управління мисливським і рибальським господарствами, а також щодо економіки мисливства, організаційних і духовних аспектів розвитку громадських мисливських організацій, друкованих органів мисливців та рибалок Галичини.

УДК 630*114.6:581.524.13:630*17:582.632.1Г/2Д

2012.2.366. АЛЕЛОПАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛИСТКОВОГО ОПАДУ РОСЛИН ДУБА ЗВИЧАЙНОГО (QUERCUS ROBUR L.) ТА ГРАБА ЗВИЧАЙНОГО (CARPINUS BETULUS L.) / Мельничук М.Д., Григорюк І.П., Ліханов А.Ф., Ключаваденко А.А., Дрозд П.Ю. // Біоресурси і природокористування. — 2011. — Т. 3, № 3/4. — С. 5–14. — Библиогр.: 17 назв.

Дуб, граб, ґрунти лісові, алелопатія, листковий опад дерев, коліни, синергізм.

Вивчалася динаміка вилигування водорозчинних сумарних фенольних сполук з листового опад дуба і граба звичайних. Визначався їхній алелопатичний потенціал, особливості взаємодії колінів та розроблялася проєкційно-просторова модель утворення міжвидового алелопатичного поля. З'ясовано, що прояв сумісних алелопатичних зон функціонально залежить від морфометричних параметрів і розташування рослин-донорів у просторі; синтезу й динаміки надходження колінів до едафотопу; здатності до адитивної або синергічної взаємодії, внаслідок якої алелопатичний тиск на біотоп посилюється; персистентних властивостей колінів, біотрансформації фітомаси, мортмаси облігатними та факультативними консортами, внаслідок трофічної активності яких можуть утворюватися нові фізіологічно активні сполуки. Значну роль у цьому процесі відіграють гідротермічні показники, освітленість, мезота, мікрорельєф місцевості. Встановлено, що вторинні метаболіти, виділені з листового опад дуба і граба звичайних, у комплексі відзначаються високим алелопатичним потенціалом і можуть розглядатися як перспективні фітогербіциди. Завдяки встановленню біохімічного складу найефективнішої композиції поліфенольних сполук можна підібрати дійові й екологічно безпечні природні засоби боротьби з небажаною фітобіотою, карантинними та адвентивними бур'янами.

УДК 630*116.64.266:582.632.1/2(470)

2012.2.367. ВЫРАЩИВАНИЕ ЖИЗНЕСПОСОБНЫХ ЗАЩИТНЫХ ЛЕСНЫХ НАСАЖДЕНИЙ С БЕРЕЗОЙ И ДУБОМ ЧЕРЕШЧАТЫМ / Вавин В.С., Ахтямов А.Г., Тунякин В.Д. // Лесное хозяйство. — 2011. — № 6. — С. 33–35. — Библиогр.: 8 назв.

Лісосмуги захисні, вирощування лісосмуг, дуб, береза, агролісомеліорація.

Розглядаються питання щодо особливостей вирощування життєздатних захисних лісових насаджень з березою і дубом звичайним. Результати досліджень засвідчили, що за сумісного вирощування дуба з березою насадження проходять у своєму розвитку 3 етапи: ефективна підгоночна роль берези в ранньому віці (роль "шуби"); потужний розвиток берези і пригнічення дуба та інших світлолюбних деревних порід; вихід дуба з-під покриву лісу за допомогою рубок догляду. На 2-му етапі (після загального змикання крон) дуб сильно пригнічений до того часу, поки крони беріз не піднімуться вище і не порідшають, після чого починається повільне збільшення приросту дуба за діаметром. Установлено, що збереження дуба шляхом суцільної одноразової вирубки берези можливе навіть у 50-річному віці, але такий варіант допустимий лише за рівномірного розміщення дуба під покривом берези. У меліоративному відношенні вигіднішими є поступові рубки, коли висота насаджень знижується не так різко і зберігається багаторічність насадження, необхідна для певних конструкцій лісосмуг. Стверджується, що, звіль-

нені від пригноблюючого впливу берези, дуб звичайний і клен гостролистий можуть створити насадження, які здатні витримати підвищення температур і нестачу вологи, характерні для останніх років.

УДК 630*12/.15(477)

2012.2.368. ЗУБР В АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТАХ УКРАЇНИ / Євтушевський М. // Лісовий і мисливський журнал. — 2011. — № 4. — С. 38–39.

Збереження фауни лісу, зубр, кормова ємність для зубра. Висвітлено питання щодо розведення і збереження зубра в антропогенних ландшафтах України. Зубр надає перевагу широколистяним лісам, розрідженим ділянкам, осушеним торфовищам, воглим місцевостям з густим різнотрав'ям. Узимку він охоче тримається біля кормових майданчиків та копиць сіна. Ця тварина входить до складу лісової мисливської фауни, проте може жити не лише в лісі. У всіх нинішніх поселеннях в Україні зубр поїдає близько 10% річних пагонів кущових рослин, які знову відновлюються. Значно більшу загрозу для деревних насаджень становлять трофічні конкуренти зубра: олені, козулі, кабани, які взимку в місцях концентрації поїдають ті самі рослини, що й зубри. Тому визначальною в цей час є штучна їх підгодівля. Для поселення зубра слід вибирати угіддя, які мають добрі захисні умови та різноманітну кормову базу й розташовані далеко від населених пунктів та цінних лісових молодняків. Чим різноманітніший склад угідь, тим більшою буде їхня кормова ємність для зубра. Для створення поселень зубра на Поліссі є придатними великі масиви лісу вздовж кордону з Росією від Волинської до Сумської областей. Нині тут майже немає зубрів, хоч є всі умови для їх проживання. Попри великі запаси кормових ресурсів природних угідь України, у нас зовсім небагато знайдеться територій, де б господарства могли утримувати 150–200 голів зубра. За результатами досліджень, невеликі групи не можуть забезпечити тривале існування виду. Зазначено, що створення й підтримання субпопуляцій зубра чисельністю понад 50 голів у кожній — необхідний крок для збереження цього виду в Україні, але він ускладнюється браком фінансів.

УДК 630*18:631.95:504.54

2012.2.369. ЕДАТОП — ПЕРВИННА ЕКОКОМІРКА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ І АГРОЛАНДШАФТІВ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ / Фурдичко О.І., Бобко А.М. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 4. — С. 5–12. — Бібліогр.: 7 назв.

Екосистеми лісові, едатоп (екокомірка), агроландшафт, аграрне виробництво, раціональне використання деревини. Вивчалися напрями формування лісових екосистем та агроландшафтів згідно з вимогами найповнішого використання землі з метою отримання максимального доходу із забезпеченням динамічно зрівноваженого навколишнього природного середовища. На прикладі едатопу (екологічна комірка) субору свіжого складного (C₂) доведено технічну можливість і необхідність обчислення потенційної продуктивності всіх лісових земель (24 екокомірки) за типами лісорослинних умов і корінними лісоутворювальними породами (за типологією П.С. Погребняка). Визначення потенційної природної продуктивності едатопу в складі лісових земель не викликає труднощів, оскільки впродовж багатьох років, від зародження лісівництва і дотепер, систематично і послідовно проводяться різноманітні дослідження типів лісів, ходу росту лісонасаджень лісоутворювальних порід, товарної структури деревостанів тощо. Зазначено, що необхідність переходу від оцінки комерційних показників лісокористування за фізичними вимірами до фінансових у грошовому перерахунку потребує дослідження щодо формування ринкових цін на основні лісові матеріали відповідних порід, їхньої динаміки та механізмів державного регулювання.

УДК 630*23:630*114:630*17:582.475.4(477.41/.42.5)

2012.2.370. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ НА СТАРООРНИХ ЗЕМЛЯХ СХІДНОГО ПОЛІССЯ / Новак Б.І., Білоус М.М., Фучило Я.Д. — К., 2011. — 152 с. — Бібліогр.: 238 назв. Шифр 536476.

Відтворення лісових насаджень, сосна, староорні землі, садивні місця, лісостани високопродуктивні.

Висвітлено розроблення оптимальних технологічних схем заліснення виведених із с.-г. використання земель для одержання на них біологічно стійких і високопродуктивних деревостанів на основі узагальненого досвіду створення й вирощування лісових насаджень на староорних землях (СОЗ) та проведення в цих умовах спеціальних науково-дослідних робіт. Наведено результати досліджень ґрунтових умов цих земель, їхнього впливу на ріст і розвиток лісостанів, а також впливу на них передпосадкового обробітку ґрунту, початкової густоти культур та змішування деревних порід. Вивчався стан насаджень природного походження на СОЗ та ефективність проведення заходів, спрямованих на підвищення продуктивності малоцінних лісових насаджень тощо. Рекомендовано змішувати деревні породи за схемою 5–7 рядів сосни звичайної та 1–2 ряди берези повислої, оскільки за такої схеми березовий опад вкриває всі соснові ряди і конкуренція між деревними породами знижується. У сформованих природним шляхом на СОЗ молодняках з переважаанням другорядних порід доцільно здійснювати реконструкцію природним способом, уводячи в насадження господарсько цінні деревні породи та здійснюючи систематичні рубки догляду за лісом у міжкоридорному просторі.

УДК 630*23:630*903:630*94(477)

2012.2.371. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ ТА ЛІСОРозВЕДЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ / Шершун М.Х., Дребот О.І. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 4. — С. 13–17. — Бібліогр.: 8 назв.

Лісовідновлення, лісорозведення, природне поновлення лісу, поступові рубки лісу, групово-вибіркові рубки.

Проаналізовано динаміку обсягів лісовідновлення в різних природних зонах України й запропоновано основні засади щодо визначення планових показників обсягів природного поновлення (ПП) для лісогосподарських підприємств. Обґрунтовано доцільність використання планового показника стосовно ПП деревостанів, виходячи з періодичності плодоношення головних лісоутворювальних порід (ЛП). Крім того, обсяги та частка ПП мають розраховуватися відповідно до площ (та частки) головних ЛП, які переважають у лісовому фонді окремого лісогосподарського підприємства. Економічний ефект на ділянках з ПП обґрунтовувався економією коштів на проведення лісокультурних робіт порівняно з типовими ділянками до моменту їх створення. Економія витрат здійснюється завдяки відмові від традиційних схем створення лісових культур. У подальших дослідженнях з проведення розрахунків варто брати до уваги й такі аспекти, як економічний, соціальний та екологічний, що виникатимуть внаслідок проведення поступових та групово-вибіркових рубок. Найбільші обсяги лісовідновлення та лісорозведення в 2010 р. були зосереджені в зоні Степу — 22727 га (101,9% до плану). У Лісостепу й Поліссі — значно менші (12301 та 10549 га відповідно). Виконання плану в цих регіонах становить 107%. Фактичні обсяги лісовідновлення та лісорозведення в карпатському регіоні — 3529 (109,3% до плану). Найбільша частка ПП деревостанів зосереджена в північно-західній частині України (понад 40%), Централізованому і Східному Поліссі (близько 20%), Лісостепу (10%). Найменша частка ПП характерна для Степу й Криму, що зумовлено несприятливими кліматичними умовами. Проте в зоні Степу створено найбільше ЗЛН (80%) проти 20% у Поліссі й Карпатах і 40% — у Лісостепу.

УДК 630*232.315:630*17:582.475.4:631.547

2012.2.372. ВПЛИВ МІКРОРЕЗОНАНСНОЇ БІОАКТИВАЦІЇ НА ДИНАМІКУ ПРОРОСТАННЯ НАСІННЯ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ / Іванюк І.Д., Шипіло І.С. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2011. — № 2(29), т. 1. — С. 228–232. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536390.

Насіння сосни звичайної, сосна звичайна, динаміка проростання насіння сосни, біоактивація мікрорезонансна, біоактивація електроімпульсна насіння сосни.

Вивчався вплив мікрорезонансної та електроімпульсної біоактивації на динаміку проростання лісового насіння сосни звичайної. Обробка за цими методами проводилась у двох варіантах тривалістю по 4 і 8 хв, тобто для мікрорезонансної біоактивації 2 варіанти — А14' та А18', а для електро-

імпульсної відповідно А24' і А28' (4 варіанти + контроль). З'ясовано, що методи високочастотної мікрорезонансної та електроімпульсної біоактивації мають сприятливий вплив на здатність насіння до проростання і початковий розвиток паростків. У результаті пророщування виявилось, що динаміка росту в усіх варіантах обробки була вищою в середньому в 1,6 раза, а енергія проростання та схожість підвищилися на 10%. Насінини наклюнулися на 1–2 дні раніше, ніж на контролі. Для мікрорезонансної біоактивації найкращі результати дало насіння, що оброблялося протягом 8 хв (енергія проростання — 97, схожість — 100%). Найкращі результати для електроімпульсної біоактивації одержано у варіанті з насінням, обробленим протягом 4 хв. Енергія проростання в даному випадку становила 95, а схожість — 100%. Різниця між показниками дослідних варіантів коливалася в межах 5%. За результатами досліджень можна зробити висновок, що застосування біоактивації дає змогу збільшити вихід стандартних сянців з одиниці площі й отримати біологічно стійкий посадковий матеріал, причому затрати на передпосівну обробку — мінімальні.

УДК 630*266:630*4/414(477.5)

2012.2.373. НАИБОЛЕЕ ОПАСНЫЕ ВРЕДИТЕЛИ В САДОВО-ПАРКОВЫХ И ПОЛЕЗАЩИТНЫХ ЛЕСНЫХ НАСАЖДЕНИЯХ И СРЕДСТВА, ОГРАНИЧИВАЮЩИЕ ИХ ВРЕДНОСТЬ / Шестопапов М.В. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний університет". — Сімферополь, 2011. — Вип. 137: С.-г. науки. — С. 137–142. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 536424.

Лісова фітопатологія, шкідники лісу, засоби боротьби з шкідниками лісу.

Висвітлено результати досліджень щодо виявлення видового складу шкідників садово-паркових і полезахисних лісових насаджень (СПН і ЗЛН відповідно) та визначення сучасних засобів, які обмежують шкодочинність найнебезпечніших видів. Зазначено, що територія передгірського Криму вирізняється наявністю численних СПН і ЗЛН, які на сьогодні практично не окультурюються, і в них нерідко в період зимівлі знаходять прихисток такі шкідники, як: клоп-черепаха, ковалик, різні види совок, а також казарка, букарка, кримський плосконіс, оленка волохата та ін. Найбільше пошкоджували листки кримський плосконіс, листовійка, американський білий метелик (АБМ). Плоди дикорослої яблуні були помітно пошкоджені казаркою і букаркою. Непарний шовкопряд, а також АБМ заселяли дерева досить слабо. Древесниця в'длива найбільше пошкоджувала клен ясенolistий. Каліфорнійська щитівка найсильніше проявила себе на яблуні, як в ЗЛН, так і в СПН. Із засобів боротьби проти каліфорнійської щитівки найефективнішими виявились препарати 30 В і моспілан, а проти плосконоса кримського — базудин і Бі-58. За обробки останнім препаратом загибель жука становила 98%. У зв'язку зі складністю проведення обприскування СПН і ЗЛН проти шкідників доцільним є додаткове застосування агротехнічних та механічних методів боротьби: періодичні прочистки ЗЛН, скошування бур'янів тощо. Ефективним заходом є створення сприятливих умов для поселення птахів. З інших засобів, особливо проти листогризучих шкідників, заслуговують на увагу обприскування дерев мікробіологічними препаратами захисту рослин, такими як ВІРН-НШ, дендробацилін, інсектин, лепідоцид та ін. Зроблено висновок, що поряд з позитивною роллю, ці агроценози, якщо їх систематично не окультурювати, стають резервацією для багатьох шкідників промислових садів і виноградників.

УДК 630*38:621.39

2012.2.374. ГИС — У ЛИС / Коржов В. // Лісовий і мисливський журнал. — 2011. — № 6. — С. 8–10.

Лісові автодороги, геоінформаційні системи (ГІС), транспортна інфраструктура лісових територій, облік технічний лісових автодоріг, паспортизація лісових автодоріг.

Висвітлено досвід запровадження геоінформаційних технологій інвентаризації лісових автодоріг, які відіграють надзвичайно важливу роль у регіонах, значні площі яких вкриті лісом. Від густоти дорожньої мережі в лісових масивах та її технічного стану істотно залежить ефективність лісової галузі, культура і якість виконання лісгосподарських робіт,

а також можливість застосування сучасних систем лісових машин і лісовозного транспорту. Створення ефективної лісотранспортної мережі — передумова для запровадження принципів сталого ведення лісового господарства, тому цей напрям визначено одним з двох пріоритетних завдань з національного використання лісових ресурсів, які окреслено "Державною цільовою програмою "Ліси України" на 2010–2015 роки". В Україні останніми роками взято курс на роботи з удосконалення транспортної інфраструктури лісових територій. Більшість лісових підприємств ресурсних регіонів оснащено сучасною технікою і мають відповідний досвід та кваліфікованих працівників для виконання дорожньо-будівельних робіт. Заплановано і виконуються значні обсяги будівництва нових автодоріг, крім того експлуатуються понад 70 тис. км автошляхів, більшість яких служить понад 40 років. З метою підготовки рекомендацій щодо запровадження технічного обліку лісових автодоріг в УкрНДІ гірліс проводяться роботи з їхньої інвентаризації на модельній території із застосуванням сучасних засобів вимірювань (GPS, електронний дальномір і теодоліт) та відпрацьовуються, спільно з працівниками Національного лісотехнічного ун-ту України, методи подачі інформації із застосуванням геоінформаційних технологій. Завершено польові роботи з обстеження понад 200 км доріг. Вказується на доцільність створення банку даних інформації про лісові автодороги як лінійні об'єкти з відомими відносними координатами вздовж дороги та наявністю деякої кількості каліброваних точок.

УДК 630*432.1.17

2012.2.375. ПЕРСПЕКТИВНЫЙ СПОСОБ ОХРАНЫ ЛЕСОВ И ОБЪЕКТОВ ЭКОНОМИКИ ОТ ЛЕСНЫХ ПОЖАРОВ / Шешуков М.А., Громыко С.А., Позднякова В.В. // Лесное хозяйство. — 2011. — № 6. — С. 39–40. — Библиогр.: 2 назв.

Пожежа лісова, охорона лісу від пожеж, смуги мінералізовані, смуги протипожежні з модрина і тополі, забруднення довкілля.

Обґрунтовано перспективність створення захисних протипожежних смуг (ЗПС) із загущених посадок саджанців модрина Гмеліна (даурської) і тополі Максимовича. Зазначено, що ЗПС, сформовані з модрина по периметру блоків розміром 500×500 м через 12–15 років стають надійною перепорою розповсюдженню лісових пожеж і починають активно засівати прилеглі площі, перетворюючись у довгочасне і надійне ядро самовідновлення лісів на безлісних територіях. Тому ЗПП із загущених насаджень модрина можуть не лише доповнювати, але й слугувати надійною альтернативою традиційним мінералізованим смугам, оскільки мають низку економічних та лісгосподарсько-пірологічних переваг (не потребують щорічного поновлення, є надійною перешкодою розповсюдженню вогню за вітряної погоди і джерелом високоякісної деревини та ін.). Серед листяних порід найвираженіші протипожежні властивості має тополя. Під її покривом формується щорічний трав'яний покрив, опале листя восени й навесні слабо загоряється, а в період опадання довго зберігає підвищену вологість і швидко розкладається тощо. Аналогічними протипожежними властивостями характеризується осика. Тополь, крім високих протипожежних властивостей, прекрасно абсорбує і розщеплює канцерогенний промисловий розчинник трихлоретилен, а за зміненої генетичної структури здатна руйнувати також хлороформ, бензин, вінілхлорид і тетрахлорметан.

УДК 630*453:630*266:632.787:504.064.3(477.5)

2012.2.376. РЕЗУЛЬТАТЫ БИОЭКОЛОГИЧЕСКОГО МОНИТОРИНГА НЕПАРНОГО ШЕЛКОПРЯДА В ПОЛЕЗАЩИТНЫХ ЛЕСНЫХ ПОЛОСАХ И ЛЕСНЫХ НАСАЖДЕНИЯХ КРЫМА / Шестопапов М.В. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний університет". — Сімферополь, 2011. — Вип. 137: С.-г. науки. — С. 169–174. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 536424.

Лісосмуги захисні, шовкопряд непарний, моніторинг біоекологічний, боротьба з непарним шовкопрядом, гусінь непарного шовкопрядя, фастак, вірин-НШ.

Проведено дослідження з метою уточнення біологічних особливостей розвитку непарного шовкопрядя (НШ) і його кормових зв'язків у лісових місцевостях (ЛМ) і полезахисних

лісових смугах (ПЛС) передгірного Криму та визначення сучасних ефективних засобів боротьби з ним. Зазначено, що останнім часом спостерігається розповсюдження шовкопряда не лише в ЛМ і ПЛС, але навіть у промислових садах і присадибних ділянках. Виявлено, що НШ в ЛМ Севастополя пошкоджує всі породи, зокрема дуб пухнастий, сосну кримську, граб східний, яблуню, черешню, абрикос, але найбільше — дуб пухнастий і граб східний. З'ясовано, що максимальну кількість кладок яєць самка цього шкідника відкладає в нижній частині штаблів дерев та біля основи стовбура дерева. Проте кладки яєць було виявлено в розколинах, у кроні дерев, на скелях та інших місцях. Кількість яєць в одній кладці коливається в межах від 250 і до 400. Біологічною особливістю шовкопряда є явище статевого диморфізму (різкі відмінності між самцем і самкою). Цикл розвитку у НШ розтягнутий, що сприяє нерівномірному відродженню гусені з яєць і з'явленню гусені різного віку в різні періоди червня—липня і навіть в серпні. Ця особливість шкідника зумовлює значною мірою зниження ефективності застосування хімічних і біологічних препаратів. Для визначення ефективності пестицидів випробовувався інсектицидний препарат фастап. Дані досліджень свідчать, що авіаобробка лісів інсектицидним препаратом фастап забезпечує ефективність у межах 63,6–91,6% (у середньому 79,4). Використання біопрепарату вірин-НШ спричиняє загибель гусені в період її активного живлення у верхній частині крони на 84,3%, у середній — 79,2 і в нижній — 72,1%. Невисока ефективність біопрепарату компенсується тривалістю його дії. Проте застосування обох препаратів не забезпечує повного знищення НШ.

УДК 630*6.83:62–664(477.42)

2012.2.377. ЕКОНОМІЧНІ АЛЬТЕРНАТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОСИРОВИНИ / Ходаківський Є.І., Смаглій В.О., Іванюк О.В. // Вісник Житомирського національного агро-екологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2011. — № 1(28). — С. 407–413. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 535758.

Економіка лісового господарства, енергетичне використання лісосировини, лісова біомаса, біопаливо, технологія утилізації біомаси.

Розглянуто питання щодо шляхів вирішення проблеми енергоносіїв, зокрема за рахунок потенціалу лісової біомаси. Висвітлено економічні аспекти використання біомаси для виробництва біопалива. Житомирська обл. займає перше місце в Україні за площею лісів і має розвинуту деревообробну промисловість та значну кількість деревних відходів. Об'єм деревних ресурсів, який може бути використаний для виробництва біопалива, прямо залежить від об'ємів лісозаготівлі й лісопереробки та від структури лісового фонду, його об'єму й доступності в регіонах Житомирської обл. Найдоцільнішою вважається утилізація відходів з деревини для добування тепла, що значно скорочує витрати на закупівлю енергоносіїв. Завдання енергетичного використання лісосировини оптимально вирішує комплекс автоматичного спалювання деревних відходів. Такий підхід сприяє розв'язанню екологічних проблем, пов'язаних з використанням традиційного палива. Спалення кускових відходів, стружки й тирси через значний рівень вологості є менш ефективним порівняно з виробництвом паливних брикетів і гранул. Останні виготовляються з висушених залишків деревини, соломи, торфу та ін. Найважливішою властивістю брикетування і гранулювання є збільшення теплотворної здатності відходів деревини. Оптимальний варіант — поєднання лісопильного виробництва і лінії з виготовлення паливних гранул. Зазначено, що утилізація лісосировини дає змогу не лише розширити діапазон джерел енергії, зміцнити енергетичну безпеку держави, але й створювати нові ринки збуту для сільгоспвиробників.

УДК 630*62:504:349.6(477)

2012.2.378. ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ / Печуляк В.П. — Ірпін, 2011. — 352 с. Шифр 536477.

Господарство лісове, регулювання відносин у лісовому господарстві, лісокористування, лісовідновлення, сталий розвиток.

Висвітлено історичний розвиток і сучасний стан вітчизняного законодавства у сфері лісового господарства й актуальні організаційно-правові питання державного регулювання відносин (ДРВ) у цій сфері. Особливу увагу акцентовано на взаємодії органів державної влади в процесі забезпечення сталого розвитку лісокористування й лісовідновлення. Встановлено теоретико-правові основи становлення та розвитку законодавства України в галузі лісового господарства. Запропоновано визначення понять ДРВ у цій сфері та його механізму. Дано характеристику основних елементів механізму ДРВ: мети, принципів, функцій, форм і методів такого регулювання. Розглянуто систему суб'єктів ДРВ у лісовому господарстві України й окремі проблеми лісокористування, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю, та підприємницької діяльності у лісогосподарській сфері. Розроблені рекомендації можуть бути використані для вдосконалення й підвищення ефективності здійснення державної екологічної політики.

УДК 630*811.1:58.08:630*17:582.47(470)

2012.2.379. ИЗМЕРЕНИЕ КЛЕТЧНЫХ ПАРАМЕТРОВ ГОДИЧНЫХ КОЛЕЦ ХВОЙНЫХ / Силкин П.П., Екимова Н.В. // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2011. — № 5. — С. 35–40. — Библиогр.: 7 назв.

Структура річних шарів хвойних, клітинні параметри, система аналізу зображень.

Розглядається апаратно-програмний комплекс для вимірювання клітинних параметрів річних шарів хвойних, створений автором і апробований протягом останніх 7 років у науково-дослідних установах. Зазначено, що розроблена система аналізу зображень клітинних параметрів базується на будь-якому стандартному світловому мікроскопі прохідного світла, оснащеного цифровою відеокамерою реального часу. Обов'язковою умовою має бути наявність стандартного програмного забезпечення, яке дає змогу записувати зображення з відеокамери на жорсткий диск комп'ютера. Програмний комплекс працює з будь-яким мікроскопом в описаній вище конфігурації, що робить його незалежним від апаратного забезпечення лабораторії, даючи змогу з мінімальними фінансовими затратами організовувати масові вимірювання клітинних структур. Детально розглядається процедура вимірювання й програмний комплекс, який має високу адаптаційну здатність як до апаратного забезпечення, так і до виду та якості зразків деревних рослин. Наявність автоматичних і напівавтоматичних режимів роботи дає змогу оператору вимірювати великі масиви клітин в прийнятні строки. Висока ефективність розробленого комплексу, перевірена на практиці, базується не лише на використанні сучасних електронно-оптичних систем і комп'ютерного обладнання, але й на зваженому використанні автоматичних режимів з урахуванням граничних умов їхнього застосування. Систему аналізу зображень розроблено для вирішення завдань дендрохронології, дендрокліматології, дендроекології, а також оцінки якості деревини й моніторингу стану лісових екосистем.

УДК 630*83:674.81(470)

2012.2.380. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВА ДРЕВЕСНЫХ ТОПЛИВНЫХ ГРАНУЛ / Суровцева Л.С., Старкова А.В. // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2011. — № 6. — С. 76–80. — Библиогр.: 2 назв.

Деревні паливні гранули, сировина вторинна, відходи деревні кускові, тріски технологічні.

Встановлювалася ефективність виробництва деревних гранул (ДГ) з вторинної сировини лісопильного виробництва, які є джерелом екологічно чистої енергії. Європейський Союз (ЄС) щороку використовує близько 3 млн т ДГ. Котельні на біопаливі в Європі користуються популярністю. У середньому споживання ДГ зростає в ЄС на 15% щороку, а в країнах СНД ринок їх збуту ще дуже недосконалий. Розглянуто 2 варіанти організації для одержання ДГ з відходів лісопильно-деревообробних підприємств з різним об'ємом переробки вторинної сировини. За 1-м варіантом (без технологічних трісок) об'єм виробництва ДГ становив 13444 т/рік, за 2-м (переробка всіх відходів лісопильного виробництва) — 37000 т/рік. Затрати на сушіння вихідної сировини від початкової вологості 10% становлять більшу частку в собівартості виробництва ДГ,

тому було проведено дослідження середньозваженої вологості вихідної сировини за двома варіантами. З'ясовано, що вологість деревної вторинної сировини за 2-м варіантом у 1,5 раза вища порівняно з 1-м. За 2-м варіантом необхідно додатково подрібнити 92,7% трісок, а за 1-м — лише 2%. Сума прибутку за 1-м варіантом — 7150 тис. руб., за 2-м — 35311, а запас фінансової міцності — 9239 і 84264 тис. руб., відповідно. Термін окупності організації виробництва за 1-м варіантом — 14, а за 2-м — 4,5 років. Тому останній варіант є привабливішим для інвестора. Зроблено висновок, що виробництво ДГ буде ефективнішим за переробки всієї наявної вторинної сировини лісопильного виробництва.

УДК 630*97(477+438)

2012.2.381. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА “ОДИСЕСЯ” / Харитонова М. // Лісовий і мисливський журнал. — 2011. — № 5. — С. 8–9.

Міжнародне співробітництво у лісівництві, лісове господарство Польщі, досвід українських лісівників, лісорозсадництво, вирощування стандартних сіянців.

Висвітлено питання щодо прикордонного міжнародного співробітництва України і Польщі в галузі лісового господарства, оскільки понад півтисячі кілометрів спільного кордону пролягає лісовими масивами. На офіційній зустрічі польсько-й українського керівництв лісової галузі обговорювалися

результати співпраці та спільні плани й перспективи на майбутнє. Слід зазначити, що за 9 місяців 2011 р. реалізація продукції підприємствами Держлісагентства України збільшилася на 40%. Порівняно з аналогічним періодом попереднього року прибуток зріс на 1 млрд грн. Українську сторону зацікавив досвід польських колег з будівництва розсадників для посадкового матеріалу із закритою кореневою системою, а також організації екологічного туризму та розвитку рекреації. У рамках офіційного візиту польських лісівників ознайомили з роботою деяких структурних підрозділів Держлісагентства: Українського НДІ Лісового господарства і агролісомеліорації, Українського центру підвищення кваліфікації кадрів лісового господарства, Боярської лісової дослідної станції та найкращими підприємствами Полтавської і Харківської областей. Було відзначено позитивні сторони та відмінності щодо ведення лісового господарства лісгоспами обох держав. Кожна зі сторін збагатилася новими ідеями та досвідом. Сторони неабияк зацікавили питання залучення приватного бізнесу до лісогосподарських робіт. Україна планує перейняти досвід Польщі й залучити до ведення лісового господарства приватні компанії, зокрема використовувати їхні послуги під час будівництва лісових доріг та в лісозаготівлі, що дасть змогу вже в 2012 р. збільшити дохід до 5 млрд грн. Обидві сторони одностайні в тому, що господарем державних лісів має бути лише держава.

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. Індекс УДК — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).

2. Бібліографічний опис (БО) документа — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.

Приклад:

УДК 633.416:631.527.5:631.543.2

СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.

3. Ключові слова (5–10 слів) — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).

4. Номер реферату — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.

5. Текст реферату подається українською мовою і складається за таким планом:

- об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка;
- основні питання, які розглядаються в первинному документі;
- результати, висновки, галузь застосування.

Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.

6. Результати роботи викладаються точно і гранично інформативно.

7. Висновки подаються так, як вони представлені в документі.

8. Викладати текст реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.

9. У рефераті не вживати складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.

10. У тексті реферату формули наводяться у таких випадках:

- без формул неможлива побудова тексту реферату;
- формули виражають результати роботи;
- формули значно полегшують розуміння змісту роботи.

Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.

11. Обсяг реферату:

- для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків;
- для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абугалиева А.И. 169
Агапонов Н.Н. 3
Агуреева Н. 343
Адамень Ф.Ф. 123
Аджиев Д.Д. 300
Айдиев А.Ю. 61
Алабушев А.В. 170
Алексеев А. 301
Амерханов Х. 247
Анаев М.С. 342
Анишина Ю.А. 173
Анісімов О.В. 38
Аніскевич Л.В. 37
Антипова Л.К. 80
Антоненко Е.М. 66
Антонюк Т.А. 258
Анциферова О.Н. 87
Аргунова К.В. 228
Артюх В.Г. 270
Атабеков И.Г. 207
Афанасенко О.С. 130
Афанасьев К.И. 150
Ахмедов А.Д. 96
Ахтямов А.Г. 367

Б

Бабанін М.І. 336
Бадалов П.П. 364
Баева В.С. 182
Базалевич А.В. 273
Базыкина Г.С. 67
Балух Н.М. 293
Балыкина Е.Б. 137
Барсуков І.П. 164
Басалкевич Є.Є. 329
Бахмат О.М. 194
Бегей С.С. 83
Безніцька Н.В. 94
Безуглова О.С. 113
Белецкий С.О. 299
Белоус И.Н. 173
Беспятых О.Ю. 304
Бех В.В. 328
Бех Н.С. 186
Беседа О.Л. 20
Бігун Ю.П. 288
Бідило М.І. 51
Білоус М.М. 370
Білоцерківська А.С. 5
Біндюг О.А. 273
Біттер О.А. 236
Благоразумова М.В. 175
Блюсюк С.М. 238
Бобко А.М. 369
Бобось И.М. 216, 217
Бовсуновський А.М. 125
Богатирьов Д.В. 50
Богатко Л.М. 348
Богатко Н.М. 348, 352
Богатырёва Е.Н. 107
Богданенко М.П. 98
Божидарнік Т.В. 255
Бойко І.Є. 126
Бойко П.І. 75
Бойцова Л.В. 55
Бокина И.Г. 76
Болтянский Б. 48
Бондар А.О. 283
Бондар О.І. 116
Бондарчук С.П. 121
Борисенкова А. 339
Борисюк П.Г. 187
Бородай І.С. 9
Бочарова В.Р. 148
Бузун А.І. 340
Булгаков В.М. 45
Булгакова О.В. 349
Бунык Н.М. 5
Буряк Р.І. 285
Бусол В.О. 333

Бусол Л.В. 333
Бусол М.В. 189
Бухало О.В. 14
Бучелюк С.В. 126
Бучинський І. 105
Бучкина Н.П. 55
Бызова Н.А. 207
Бычков А.Л. 344

В

Вавин В.С. 367
Вагунин Д.А. 171
Валыйкин С.В. 161
Варварчук І.П. 153
Василенко З.В. 363
Василько В.І. 102
Васьківська С.В. 164
Васько Н.І. 166–168
Вахняк В.В. 89
Веил Р. 112
Величко В.А. 64
Вербицька О.А. 229
Вергунов В.А. 4, 5, 9
Вернер О. 286
Верховцева Н.В. 70
Витанов А. 215
Вільчинська Д. 10
Вінічук М. 128
Вітанов О.Д. 218
Власенко В.В. 278, 288, 348
Власенко О.О. 177
Водиченков Ю.Ф. 335
Вожегова Р.А. 92
Войтовська В.І. 186
Войтук Д.Г. 37
Волгіна Н.В. 239
Волгов Д.А. 239
Волкова Е.Н. 119
Волошенко О.С. 359
Волощук В.М. 275
Волченко А. 251
Вороненко В.І. 250
Вохняк В.С. 89
Выборнов В.В. 98

Г

Гаврилюк В.Б. 89
Галасун Ю.П. 60
Галатович Г.Я. 183
Галицька Т.В. 284
Ганженко А.Н. 191
Гаркуша А.А. 180
Гасимов Ф.М. 204
Гвоздев В. 48
Гвоздев О. 46, 48
Герасимчук Л.О. 118
Головач І.В. 43
Головецький І.І. 318
Голубій Є.М. 282
Горб С.В. 264
Горлов О.І. 267
Горова Т.К. 101, 218
Горянина Т.А. 162
Гоцька С.М. 319
Грабар І.Г. 63
Грановська Л. 86
Гребенюк І.В. 8
Грезнєв О.А. 203
Гречка Г.М. 321
Гривківська О.В. 15
Григорюк І.П. 366
Гриневич Н.Є. 327
Гринів С.М. 213
Гринь Ю. 39
Грициняк І.І. 329, 330
Гришко В.А. 281
Грищенко С. 274
Громовик А.И. 72
Громыко С.А. 375
Губайдуллин Н. 311

Гудзь М. 36
Гудков Д.И. 119
Гудков І. 124
Гузєв І.В. 237
Гулько Б. 202, 210
Гулько В. 202
Гуменюк М.Я. 191
Гунчак А.В. 287
Гуныо А.С. 44
Гутаров О.І. 32
Гуторов А.О. 30
Гуцул А.В. 277

Д

Давидович О.Я. 361
Дегтярьов В.В. 57
Деменська Н.М. 264
Демко А. 41
Демко О. 41
Дерев'яно Д. 42
Дерень О.В. 330
Дереш О.М. 266
Деркач С.В. 335
Джамалудинова И.Н. 342
Джафарова В.Е. 205
Джура Н. 117
Джус П.П. 341
Дзантиев Б.Б. 207
Дидів І. 110
Діденко С.Ю. 144
Діхтярук Н.С. 277
Добрянська Н.А. 183
Довгань В.В. 278
Долматов Е.А. 205
Донник И.М. 335
Донченко Н.А. 338
Доронін В.А. 189
Драган М.І. 64
Дребот О.В. 125
Дребот О.І. 371
Дробилко А.Д. 91
Дробилко Ю.А. 91
Дробот О. 95
Дрозд П.Ю. 366
Дубенок Н.Н. 98
Думова В.В. 334
Дунаєв Ю.К. 336

Е

Евдокименко С.Н. 212
Екимова Н.В. 379
Ермилов А. 251
Ерохин А.С. 263
Есичева Т.Б. 212

Є

Євтушевський М. 368
Єлецька Т.О. 257
Єршова Т.С. 77
Єфремов Д.В. 264

Ж

Жезмар Н.В. 175
Живаєва К.Є. 283
Житкова А.Е. 363
Жулінська О.С. 262

З

Задорожна К.В. 148
Задорожний А.А. 289
Зайцева І.А. 229
Зайчук О.С. 68
Закабунина Е.Н. 222
Залигіна В.Д. 349
Залоїло О.В. 328
Заруба К.В. 268
Захарін Ф.М. 37
Захарова О. 346

Заяць В.М. 21
Зінов'єв С.Г. 273
Зіновчук В.В. 129
Зіновчук Н.В. 129
Зінченко Є.В. 227
Зінчук М.І. 121
Зоткин Г. 346
Зубець М.М. 9
Зюзюн А.Б. 272

И

Иванов А.В. 299
Иванов Д.А. 87
Иванова С.Е. 103
Идиятуллин Г. 242
Ишкова Е.Н. 358

І

Ібатуллин І.І. 291
Іванов М.І. 44
Іванова Н.В. 166
Іванченко О.А. 82
Іванчук В.П. 74
Іванюк І.Д. 372
Іванюк О.В. 377
Івасишин М. 276
Івіна К.А. 267
Івлева Т.В. 164
Ілляк В.Д. 126
Ільєнко О.В. 192

К

Кабанець В.М. 185
Калибаев Б.Б. 169
Калмыкова О. 249
Камишан Т.Н. 164
Камінський В.Ф. 64
Канівець С.В. 65
Канінський М.П. 34
Канінський П.К. 34
Каражбей Г.М. 213
Карпова І.С. 157
Карпук Л.М. 189
Кассесинова Е.В. 244
Каштанов С.Н. 150
Каюмов Ф. 247
Квартникова Е. 306
Кечайкина И.О. 69
Кириченко В.В. 6
Кислун О.А. 50
Кишковская С.А. 147
Кіров І.М. 43
Клапчук В.М. 365
Клетикова Л. 290
Клімова О.Є. 228
Клюваденко А.А. 366
Ключник А.В. 16
Кобзин А.Г. 171
Кобизєва Л.Н. 184
Ковалєв Н.Г. 87
Коваленко В.Ф. 273
Коваленко І.А. 317
Коваленко Л.В. 333
Коваленко Н.П. 75
Ковалець Ю.М. 62
Ковальова Г.В. 236
Ковальова Т.О. 246
Ковалюк Н. 251
Когут Б.М. 56
Кожухова Н.Е. 152
Кожухова Н.Э. 156
Козаченко М.Р. 167, 168
Козаченко О.А. 100
Козаченко Р.М. 166
Козин Р.Б. 312
Козлова С.Л. 353
Козубенко Л.В. 164
Кокодий С.В. 151
Кокорина А.Е. 304
Коломієць Л.А. 159

Колючий В.Т. 159
Комиссар А.Д. 313
Кондратюк О.І. 28
Коник Г.С. 183
Коновалов А.В. 336
Конуп Л.О. 153
Кончакивська Т.М. 141
Копенкин Е. 343
Коптев В.Ю. 344
Коржов В. 374
Кормош С.М. 101
Коропець Л.А. 248, 258
Косорлукова З. 346
Костенко С.О. 146
Костогриз Л.А. 188
Костромітін В.М. 195
Костюк Б.А. 126
Кохан А.В. 197
Коцюбенко Г.А. 302
Коцюмбас І.Л. 282
Кочмарський В.С. 159
Кошкालда І.В. 17, 23
Кравець І.С. 198
Кравець Н.В. 238
Кравченко І.Є. 43
Кравченко Ю.А. 189
Кравченко Ю.С. 256
Крамерев С. 154
Крась С.І. 324, 325
Кремен А. 112
Крижановська М.А. 303
Кротинова К. 349
Крохін С.В. 57
Кубрак С.Н. 225
Куваева Ю.В. 56
Кузнецов М.Я. 61
Кузьменко В.Ф. 49
Кузьменко М.И. 119
Кулжинський С.С. 5
Кулик Н.А. 65
Куликова Н.Н. 219
Кулиш А.В. 151
Куліков М. 286
Кургак В.Г. 172
Курило В.Л. 191
Кучин Е.Б. 332
Кучерявий В. 276
Кучинська О.П. 89
Кушнір І.В. 33

Л

Лавренко С.О. 90
Лазарев В.И. 56, 61
Ларетин Н.А. 179
Ларина Г.Е. 70
Лебеденко Т.Е. 360
Лейбіна Т.І. 260
Литвинов О.Б. 337
Личко А.К. 158
Личко Н.М. 158
Лікар Я.О. 139
Ліханов А.Ф. 366
Лобачова І.В. 262
Ловинська В.М. 229
Лозова Т.М. 361
Ломова Н.М. 350
Лукичова Л.А. 209
Лук'янець О.П. 172
Лункіна Т.І. 26
Лупенко Ю.О. 13
Лучна І.С. 160

М

Мазур Г.Ф. 27
Мазур І.Б. 126
Мазур П.О. 214
Мазуренко О.В. 236
Макаренко А.С. 191
Макаренко М. 52
Макаренко О. 52
Макаров В.В. 337

Макарчук Р.М. 250
Максименко О.О. 275
Малина В.В. 281
Малюта С.С. 157
Мамаев Н.Х. 342
Мамченко Г.С. 232
Манджиева С.С. 66
Маньковський А.Я. 258
Маринка С.М. 159
Маріуца А.Е. 325, 328
Марков І.Л. 132
Маркова Н.В. 81
Маркова Т.Ю. 166
Мартин А.Г. 19
Мартиненко Н.А. 273
Мартыненко Н.Н. 147
Мартинов С.П. 145
Марченко В. 36
Масютенко Н.П. 56
Матвісць В.Г. 166
Матус В.М. 213
Машковська С.П. 231, 234
Мащак Я.І. 108
Медведев В.В. 54
Межжерин С.В. 151
Мелихов В.В. 99
Мельник А.В. 196
Мельник А.І. 65
Мельник В.О. 283
Мельников М.М. 176
Мельникова С.К. 321
Мельничук А.О. 125
Мельничук М.Д. 366
Месель-Веселяк В.Я. 13, 31, 35

Мехтиев С.С. 211
Мигаль М.Д. 185
Микитенко Ю.І. 14
Милановский Е.Ю. 61
Минкина Т.М. 66
Мироненко Н.В. 130
Мирось В.В. 246
Мисержи М.Д. 360
Митенко І.М. 218
Митрофанова І.В. 207
Михайлова Л.А. 130
Михеев В.А. 222
Мищенко А.В. 334
Мищенко В.А. 334
Мігальов А. 39
Міка А. 199
Мойш Н.І. 126
Моксєв І.О. 267
Моргун В.А. 359
Морозов В.В. 94
Морозов О.В. 94
Москвина Н.З. 359
Музафаров Н.М. 164
Музыка О. 39
Мулярчук О.І. 71

Н

Нагалюк С. 95
Нагорна Л.В. 134, 135
Надточій О. 41
Надточій П.П. 118
Назаренко С.Г. 159
Наконечний В.В. 355
Наланко Г.В. 177
Наумов О.Г. 166
Недвиг М.В. 60
Недяк Т.М. 186
Ненько Н.И. 203
Непорожня Е. 221
Нестеренко В.П. 94
Нешта І.П. 65
Николаев Е.В. 176
Николаев И.Н. 181
Новак Б.І. 370
Новак О.Л. 90
Новиков А.В. 99
Новиков Н.Н. 158

Новикова О. 339
Новикова Т.П. 360
Новицкий В. 220
Новицкий В.П. 271

О

Овечкин С.В. 67
Овсієнко С.М. 277
Односум Г.В. 317
Ожерельєва В.М. 6
Оздемиров А.А. 342
Оконевский П. 339
Олешко В.П. 180
Олійник В.В. 12
Олійник О.В. 12
Олійник Т.І. 18
Ольшанский В.П. 47
Ольшанский С.В. 47
Омельченко Л.О. 250
Оносова И.А. 362
Опалко В. 36
Опанасенко О.С. 271
Опара Н.М. 4
Оратівський С. 210
Оробінський В. 42
Осадча Ю.В. 295
Особа І.А. 329
Остролуцька К.В. 353
Отченашко В.В. 291
Очколяс О.М. 350
Ощипок І.М. 355

П

Павлишак Я.Я. 83
Павліщенко В.М. 331
Пак І.В. 335
Панова Г.Г. 55
Папуниди К.Х. 299
Паштецкий В.С. 123
Паштецкий В.С. 35
Пашенко В.Ф. 51
Пашенко О.О. 319
Пентиліук С.І. 279
Петіна Л.В. 22
Петкявичюс С. 45
Петренко М.М. 50
Петренкова В.П. 6, 8, 160
Петрова К.В. 90
Печар Н.П. 351
Печенкин П.М. 204
Печенюк В.І. 143
Печуляк В.П. 378
Пешук Л.В. 357
Пинский Д.Л. 66
Пискунова Х.А. 77
Письменный В.Д. 176
Піпченко О. 52
Пірус Р.І. 329
Піщенко О.В. 232
Платонова Н.П. 345
Плеханова Т.Ф. 228
Плодиста Н.І. 323
Повлін І.Е. 101
Подольян Ю.М. 294
Подольнин І.М. 44
Позднякова В.В. 375
Позняк А. 224
Покопцева Л.А. 82
Полиенко Е.А. 113
Полішкевич О.Р. 155
Поліщук В.П. 314, 315
Польська П.І. 265
Поморцев А.А. 145
Попа Ю.М. 120
Попов А.А. 178
Постернак Л. 276
Почерняев К.Ф. 270
Привалова В.Г. 362
Приймак Г.М. 316
Присяжнюк В.Я. 280
Присяжнюк М.В. 2

Приходько Ю.Н. 207
Пришляк В.М. 43
Прищеп Д.Н. 173
Просяний С.Б. 252
Прохоров И. 249
Проців О.Р. 365
Прудченко Д.В. 279
Пузік Л.М. 111
Пухова Н.Ю. 70

Р

Радзієвська І.Г. 357
Разумова В.В. 181
Рекрут С.В. 331
Рено Ж.П. 165
Ретьман М.С. 131, 142
Рибак М. 73
Рідей Н.М. 127
Родионова А.В. 174
Роїк М.В. 186
Рокочинський А. 86
Романенко В.Д. 119
Романенков В.А. 56
Романчук Л.Д. 298
Ромашенко М.І. 53, 97
Рубцова О.Л. 233
Руденко О.А. 187
Рыжая Е.Я. 55
Рюмин А.Г. 69
Рябков С.В. 53, 97
Рябоконе В.П. 24
Рябцев В.М. 180
Рябенко Н.А. 358, 362

С

Савченко А.О. 229
Савченко Ю.І. 1
Савчук О.І. 125, 177
Садовская Э.Н. 163
Садыкова З. 242
Сакункончак Т. 61
Салата В.В. 348
Салменкова Е.А. 149
Самойчук К. 46
Самородов В.М. 4
Сардак М.О. 5
Сариев Б.С. 169
Сатыев Б. 242
Сафаргалін А.Б. 309
Сахацький М.І. 296
Сацук В. 251
Свірень М.О. 38
Свістула М.М. 264, 269
Седов Е.Н. 201
Седышева Г.А. 205
Семанюк В.І. 348
Семёнов В.М. 59
Семіна В. 242
Серая Т.М. 107
Сербін Є. 40
Сергеева Н.Н. 203
Серова З.М. 201
Серпова Е.В. 147
Сивков Г.С. 335
Сиволап Ю.М. 156
Сидоренко А.В. 123
Сидоренко В. 39
Сидоренко О.В. 146
Сидорчук С.І. 108
Силкин П.П. 379
Симкович Т. 230
Синченко В.Н. 190
Сичов М.Ю. 297
Сікалова О.В. 164
Сірацький Й.З. 252
Сіроштан А. 78
Січкарь В.І. 193
Скидан М.С. 195
Скидан О.В. 129
Скіп О.С. 351
Скорук О.П. 25

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Скрепець В.І. 264
Скриннік І.О. 50
Скрипник В.В. 318
Слюсаренко А.О. 327
Смаглій В.О. 377
Сметанська І.М. 292
Смішна-Старинська Л.В. 114
Смольский Е.В. 173
Сободаш О.Й. 282
Соїнова О.Л. 222
Соколова В.М. 206
Соколова Н.Ю. 360
Солдатенко О.В. 226
Солових А.Е. 38
Солових І.К. 38
Соломка В. 308
Солонечний П.М. 167, 168
Сопіга М.О. 5
Сотникова Л. 343
Сотченко В.С. 7
Старинський Г.В. 114
Старкова А.В. 380
Сташук В. 86
Стегній Б.Т. 336
Стегній М.Ю. 336
Стригун О. 138
Строкаль В.П. 127
Ступак Т.І. 185
Супрун І.О. 243, 245
Суровцева Л.С. 380
Суханевич Н. 276
Сухарев О.І. 337
Сушкова С.Н. 66
Сычѳв В.Г. 109
- Т**
- Танклевська Н.С. 22
Тарадайко А.П. 241
Таразанова Т.В. 163
Тараріко Ю.О. 100
Тарасенко О. 42
Тарасюк В.М. 126
Тарасюк С.І. 324, 325, 328
Татарчук А.Т. 335
Тебенюкова Т.В. 304
Тебердиев Д.М. 174
Темерев А.А. 96
Тертишний О.В. 184
Тетьоркіна О.Є. 53
Тимофійшин І.І. 266
Тимошенко О. 95
- Титова М.А. 344
Тихомирова Т.М. 171
Тихонов О.І. 320
Тишківська Н.В. 253
Тишківський М.Я. 253
Тищенко Л.Н. 47
Ткаліч І.Д. 197
Ткачѳв Е.Н. 203
Ткаченко Ф.П. 332
Ткачов О.В. 240
Ткачова І.В. 246
Тодерішка О.С. 307
Томах Є.О. 218
Торбенко В. 39
Торопова Н. 346
Тремасов М.Я. 299
Трембіцька О.І. 63
Трибель С. 138
Трипольська Г.С. 11
Троїцький П.А. 284
Трокоз В. 322
Трофимов О.В. 335
Трунов Ю.В. 203
Трускавецький С.Р. 68
Тулина А.С. 59
Тундибаев К.К. 169
Тунякин В.Д. 367
Тулицын Н.В. 161
Тупота Н.Л. 338
Тупота С.Г. 338
Тури́нский В.М. 266, 289
Тюлин В.А. 171
- У**
- Улич Л.І. 213
Улич О.Л. 213
Ульянченко О.В. 51
Уразбахтин Р. 242
Усатий С.В. 53
Усова З.В. 144
Уста Л.Г. 53
Ушаков Ф.О. 356
Ушкаренко В.О. 90
- Ф**
- Фалей В.Г. 326
Фаріонік Т.Т. 278
Федонюк М.А. 121
Федоренко В.П. 140
Фѳдоров Г.Ю. 85
Фѳдорова А.В. 77
Фѳдорова Г.Н. 178
- Фѳдорова О.І. 305
Фѳдорович Є.І. 252
Фѳдосєєв С. 306
Фѳдосий І.А. 223
Фѳдотова М.О. 50
Фісенко С.А. 336
Фокин Б.П. 93
Фрид А.С. 56
Фурдичко О.І. 369
Фурманчук С.М. 266
Фурса Н.М. 250
Фучило Я.Д. 370
- Х**
- Хайдакова Д.Д. 61
Халилов Э.А. 211
Харитонов Е. 254
Харитоновна М. 381
Хланта М.В. 310
Хмельничий Л.М. 261
Ходаківський Є.І. 377
Холодов В.А. 56
Хомовий М.М. 143
Хорсун І.А. 193
Худолій І.В. 140
Хумарова Н.І. 115
- Ц**
- Цвігун А.Т. 238, 259
Цвігун О.А. 259
Цуканова Е.М. 203
Цуркан О.В. 43
- Ч**
- Чекар О.Ю. 57
Череда Т.Є. 32
Черний А.М. 137
Чернобай Л.М. 164
Черных О.Ю. 334
Чернявська Т.О. 238
Черняєва І.М. 160
Черствий С. 88
Чирков С.Н. 207
Чічаєва О.П. 267
Чорна І.О. 29
Чуб О.В. 253
Чуков С.Н. 69
Чумаченко І.П. 258
- Ш**
- Шааф М. 136
- Шайкова Т.В. 182
Шакун А.П. 283
Шамберев Ю. 249
Шаповал Н.М. 354
Шарий Г.І. 14
Шарков І.Н. 58
Шатковський А.П. 53, 97
Шваб С. 73
Швартау В. 133
Шебетя О.М. 227
Шевелѳва А.А. 207
Шевченко П.Д. 91
Шєин Е.В. 61
Шелухина Н.В. 84
Шелякіна Т.А. 166
Шендеру М.І. 266
Шеремєта В.І. 271
Шершун М.Х. 371
Шестопалов М.В. 373, 376
Шешуков М.А. 375
Шипіло І.С. 372
Шишунова Т. 346
Шиян В.І. 12
Шкиль Н.А. 344
Шкіндер-Барміна А.М. 208
Шкодяк Н.В. 282
Шлаара Д. 106
Шпичак О.С. 320
Шпокас Л. 45
Штунда О.А. 354
Шувар А.М. 126
Шувар І.А. 126
- Щ**
- Щербак О.В. 272
Щербаков А.В. 267
- Ю**
- Юмагу́жин Ф.Г. 309
Юркевич Є.О. 75
- Я**
- Яворів В. 36
Яковчук В.С. 265
Яколюда С. 79
Якуба Ю.Ф. 203
Ялпачик О. 46
Яникова Э.А. 342
Янишевская О.А. 109
Янишевский В.П. 109
Янчук И. 251
Ясенецький В. 36

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- А**
- аборти в кобил 345
абрикос 206
агідол кормовий 300
аграрне виробництво 369
агроекологічна оцінка земель 127
агроекологія 118, 123, 228
агроекологія ґрунтів 127
агрозаходи 76
агрolandшафт 123, 369
агролісомеліорація 367
агротехніка 71, 129
агротехніка вирощування 165, 187
агротехніка вирощування бругмансії 230
агротехніка вирощування овочів 127
агротехніка (прийоми) 134
агротехніка ячменю 74
агрофітоценоз 174
агрохімік 4
агрохімічні показники 107
агроценози 141
агроценози (довголіття) 175
- адаптація рослин 154
адаптивність кукурудзи цукрової 228
адсорбенти 290
Азербайджан 211
активність біологічна 63
алелі ВРХ 251
алелі мікросателітних локусів 148
алелопатія 366
алельна різноманітність локусів гордеїну 145
амарант 277
амілоза 168
амілопектин 168
амінокислоти 293
аміномас № 5220 278
амурський сазан 324, 325
аналіз кластерний 146, 309
аналіз продукції 28
аналіз рестрикційний 147
антибіотики 286, 344
антибіотикорезистентність 339
антиоксиданти (АКМ) 206
антиоксиданти в раціоні кролів 300
- антиоксидантна система амурського сазана 324
антиринум (ротики) 231
антитіла 334
антитіла (лейкоз ВРХ) 336
апарат висівний 38
апарат молотильний 45
апітерапія 319
апоміксис 364
апоміксис у груші 205
ароматизатори в годівлі ВРХ 260
аспекти соціально-економічні 29
африканська чума свиней 337
- Б**
- баклажан 227
бактерії пропіоновокислі 355
бактерії (чутливість до антибіотиків) 339
баранина 264–266
баранці 268
баранці на відгодівлі 265
баранці-річняки 262

бджільництво 319
 бджоли 310, 313–317
 бджоли бурзянські 309
 бджолині сім'ї 311
 безнаслідність 152
 безостість 166
 безпека продовольча 15, 17
 безпека фінансова 15
 безробіття 24
 береза 367
 береза повисла 303
 бички помісні 249
 білки (обмін у перепілок) 293
 білок 197
 білок молочний 354
 білок сироватки крові коропів 329
 біоактивація електроімпульсна
 насіння сосни 372
 біоактивація мікрорезонансна 372
 біогенні стимулятори 262
 біодизель 35
 біоенергетика 25
 біоетанол 35, 191
 біологічна активність ґрунту 83
 біологічно активні речовини 321, 322,
 360
 біомаса 25
 біометричні параметри 101
 біопаливо 377
 біопаливо моторне 11
 біорізноманіття 122
 біотехнологія 147
 біохімічний склад меду 318
 біохімічні дослідження ковбас 356
 біохімічні показники крові поросят 282
 біохімічні показники крові свиней 283
 біохімія яблук 203
 біфідобактерії 290
 блоки гліадинів 144
 боби кормові 84, 181
 бобові трави 177
 бонітування 305
 бор 106
 боронування посівів пшениці 161
 боротьба з непарним
 шовкопрядом 376
 борошніста роса 131
 борошно 162, 359
 борошно пшеничне 360
 борошняні суміші 359
 бругмансія 230
 бугайці молочних порід 254
 бугайці на відгодівлі 260
 бугаї-плідники (добір) 248, 251
 бугаї-плідники (підбір) 261
 бура листовата іржа 131
 буряк столовий 90, 217, 218
 буряк цукровий 106, 188, 190, 191
 буряки кормові 108
 бур'яни 143

В

важелі бюджетні 27
 важкі метали 118, 222
 вакцинація тварин 347
 вакцинація худоби 334
 вапнування 173
 вапнування ґрунтів 124
 варіабельність 167
 варіювання ознак 168
 варроатоз 316
 вдосконалення технологічного
 процесу 43
 Великоанадольське лісництво
 (І-ше держ. дослідне півдня) 3
 величина удару часток 46
 ветеринарне акушерство 252
 ветеринарне акушерство
 й гінекологія 346
 вигонка редису в парниках 219
 види використання соломи 35
 види гайлардії 235
 види енергії альтернативні 35

видовий склад травостою 174
 видовий склад травосумішей 171
 видовий склад трипсів 140
 визначення пропускну здатності 41
 викопування коренеплодів
 вібраційне 43
 використання машинно-тракторного
 парку (МТА) 51
 використання с.-г. земель 17
 використання соломи 35
 використання чорнобривця 234
 винаходи бджолярів
 (П. Прокопович) 308
 виноград 152, 214
 вироби ковбасні 355
 виробництво агропромислове 27
 виробництво кисломолочних
 продуктів 349
 виробництво масла 350
 вирощування антиринуму 231
 вирощування буряку
 столового 217, 218
 вирощування високопродуктивних
 корів 258
 вирощування витких троянд 233
 вирощування гайлардії 235
 вирощування голубів 296
 вирощування дині в теплиці 225
 вирощування кролів 302
 вирощування кукурудзи цукрової 228
 вирощування лісосмуг 367
 вирощування молодняку кролів 300
 вирощування ранньої розсадної
 цибулі 220
 вирощування редису 219
 вирощування розсадним
 способом 98
 вирощування салату-ромену 224
 вирощування стандартних сіянців 381
 вирощування цибулі-шалот 221
 вихідний матеріал 160
 вишня 200
 вишня Південного Степу 208
 вівці 262
 вівці асканійські 264
 вівці асканійські м'ясо-вовнові 268
 вівці (асканійські × каракульські) 265
 вівці (метаболизм) 342
 вівці м'ясо-вовнові 266
 вівці (тавр. тип аскан. тонкорун.) 269
 вівчарство племінне 267
 вівчарство промислове у Франції 263
 відвали породні 120
 відмінність 156
 відмови краплинного зрошення 96
 відносини земельні 23
 відтворення гумусу 58
 відтворення лісових насаджень 370
 відтворення риби 326
 відтворна здатність
 кнурів-плідників 271
 відтворні якості кролів 302
 відтворність кобил 245
 відходи деревні кускові 380
 вірин-НШ 376
 вірус лейкозу 336
 вірус шарки сливи 207
 вірусні хвороби 347
 вірусні хвороби свиней 337
 вітамін С 287
 вітамін D 291
 власність на землю 31
 властивості водно-фізичні 87
 властивості торфових ґрунтів 88
 властивості фізичні 54, 61
 вміст білка в насінні 193
 вміст гумусу 94
 вміст олії 195
 вміст органічного вуглецю 56
 вода зрошувальна 93
 вода поливна 92
 вода різної якості 53
 водорості-макрофіти 332

водоспоживання 92
 водоспоживання коренеплодів 90
 водоспоживання огірка 226
 водоутримувальна здатність 353
 вологість зерна 42
 вологість насіння 189
 врожай 101, 108, 114
 врожайність 84, 163, 170, 174, 198
 врожайність кукурудзи 165
 врожайність насіння люцерни 312
 врожайність насіння лядвенцю
 рогатого 183
 врожайність трав 173
 врожайність травосумішей 171
 ВРХ 254, 257, 335, 336, 344
 ВРХ м'ясних порід 248
 ВРХ Росії (генофонд) 247
 ВРХ (сментальська порода) 260
 ВРХ сіра українська 250
 ВРХ укр. червоно-ряба 261
 ВРХ укр. чорно-ряба мол. 258
 ВРХ червона степова 256
 ВРХ чорно-ряба 252, 259
 ВРХ (чорно-ряба × м'ясна
 сментальська) 249
 втрата біорізноманіття 116

Г

гайлардія 235
 Галеев Г.С. — видатний селекціонер
 гібридів кукурудзи 7
 галузь бурякоцукрової 187
 гаплоїди (груша) 205
 гаптоглобіни 335
 ген BoLA-DRB 3 251
 ген естрогену (ESR) 146
 генеалогічні родини сірої худоби 250
 генеалогія коней 246
 генеалогія орловського рисака 243
 генетика і селекція тварин 237
 генетична різноманітність
 популяцій 150
 генетична структура 151
 генетична структура стада амурського
 сазана 325
 генетичні ресурси овець 267
 генне маркування 151
 геном організму 157
 генотип малолускаго коропа 328
 генотипи ВРХ чорно-рябої 252
 генотипи свиней 283
 генофонд 216
 генофонд ВРХ 250
 геоінформаційні системи (ГІС) 374
 гербіцид Гроділ Ультра 143
 гербіциди гліфосатовмісні 136
 герметизація гнізда 310
 гетерозиготність худоби 251
 гетерозис 232
 гібрид усурійської
 груші № 41-15-9 204
 гібриди F₁ та F₂ 188
 гібриди гладіолуса 232
 гібриди кукурудзи 164
 гібриди кукурудзи цукрової 228
 гібриди овочевих рослин 215
 гібриди редису 219
 гібриди соняшнику 195, 197
 гібриди у водоймах України 151
 гібриди черешні 209
 гібридизація 160, 188, 216, 364
 гідробіоти 119
 гідрорадіоекологія 119
 гідротермічний чинник 159
 ГІС-технології 68
 гладіолус 232
 глобуліни 335
 гниль коренева пшениці 133
 гниль плодова 134
 гніздо бджіл сухе і тепле 310
 годівля баранців 264
 годівля вівцематок 269
 годівля ВРХ 259

годілля качок 297
 годілля корів 253
 годілля кролів 303
 годілля молодняку ВРХ 257
 годілля поросят 279
 годілля птиці 286
 годілля ремонтних телиць 256, 258
 годілля свиней 277
 годілля тварин 238
 годілля тхора 306
 голуби промислові 296
 гордеїни 145
 горіх волосський 364
 гормональна стимуляція овець 263
 горох 84, 277
 господарство лісове 378
 господарювання сучасне 17
 граб 366
 гранат 211
 гранулометричний склад ґрунту 128
 Графф В.С. — видатний вчений-лісівник 3
 гречка 79
 група стиглості 164, 192
 групо-вибіркові рубки 371
 груша 205
 груші Уралу 204
 гумати 113
 гумус 72, 89
 гуси 299
 гуси (велика сіра) 298
 гусінь непарного шовкопряда 376
 густина рослин 114

Г

ґрунт дерново-підзолистий 62, 63, 69, 85, 87, 118
 ґрунт сірий лісовий 64
 ґрунти лісові 366
 ґрунти орні 54
 ґрунти чорноземні 66
 ґрунтознавець 4, 5

Д

дво- і однодомні коноплі 185
 деградація ґрунтів України 116
 деградація земель 17
 декоративність бругмансії 230
 деревні паливні гранули 380
 Державний Фонд земель 14
 державні програми 333
 джерела стійкості до хвороб 160
 джерела фінансового розвитку 15
 дикальційфосфат 291
 диметилсульфоксид 336
 динаміка запасів вологи у відвалі 120
 динаміка проростання насіння сосни 372
 диня 111, 225
 дистинол 82
 диференціація за локусами 150
 діагностика вірусних хвороб 207
 діагностика жеребності 345
 діагностика туберкульозу 338
 діагностика хоріоретиніту 343
 діагностикуми 336
 дії пасічника при отруєнні бджіл 317
 діоксид титана 344
 дія фронтально-кругова 39
 діяльність наукова 4
 Дніпровсько-Бузька естуарна система 326
 добавки природні 361
 добрива 77, 80, 103, 104, 111, 158
 добрива азотні 176
 добрива калійні 74
 добрива мінеральні 71, 73, 106, 109, 154
 добрива мінеральні та органічні 173
 добрива органічні 72
 добриво Босфоліар 36 Екстра 102

добриво зелене 114
 догляд за капустою 223
 догляд за чорнобривцем 234
 доза оптимальна 103
 доїння кобил 241
 доробка зернового вороху 42
 досвід українських лісівників 381
 дослід польовий тривалий 56
 дослідження експериментальне 45
 дослідна справа 8
 досягнення вчених-тваринників 9
 дренавання рисових масивів 86
 дріжджі винні Криму 147
 дробарка прямого удару 46
 дуб 366, 367

Е

евкаліпт 287
 едотоп (екокомірка) 369
 екологізація с.-г. ландшафтів 126
 екологічна політика 115
 екологічні проблеми України 116
 екологія 115, 117
 екологія ґрунтоутворення 120
 екологія с.-г. 129
 економіка 115
 економіка лісового господарства 377
 економіка молокопродуктового підкомплексу АПК 255
 економіка тваринництва 236
 економіко-екологічні системи 115
 економічна ефективність 101, 113, 173, 174, 180, 274
 екосистема 67, 122
 екосистема с.-г. 59
 екосистеми водні 119
 екосистеми лісові 369
 екотехнологія 302
 експертиза ветеринарно-санітарна 333
 експорт баранини 265
 екстер'єр бугаїв 248
 екстер'єр ВРХ 261
 екстер'єр коней 239
 екстракт водорозчинний 322
 елементи крила обприскувача 40
 ембріональна смертність у кобил 345
 ембріони ВРХ 252
 ембріони курей 289
 ембріони свиноматок 272
 ембріони страусів (загибель) 295
 емерджентні хвороби 340
 емісія закису азоту 55
 ендометрити в корів 346
 енергетична цінність кормів 171
 енергетичне використання лісосировини 377
 енергетичний баланс 155
 енергетичні процеси у тварин 238
 енергія проростання 189
 ензими 324
 ентомофаг "сонечко" 211
 ентомофаги 139
 епідемії 340
 епізоотії 340
 епізоотологія АЧС 337
 еструс в овець 263
 етанол 155
 еутипіоз винограду 153
 ефективність аграрного виробництва 34
 ефективність використання 155
 ефективність дії інсектицидів 198
 ефективність економічна 109
 ефективність рисових зрошувальних систем 86
 ефективність удобрення 99
 ефективність фунгіцидів 135
 ехінацея 351
 ехінацея біла 292
 ехінацея пурпурова 330

Є

європейська якість 104
 Сукарпія 7

Ж

жвавість кобил 244
 жвавість рисаків 245
 жеребці 246
 жеребці-плідники 240
 живлення жуйних 259
 живлення тварин 238
 жилки листка 186
 жир овець 265
 жири в комбінорах качок 297
 жирні кислоти водоростей 332
 жито 162
 жито озиме 128
 життєвий цикл трипсів 140

З

забезпечення нормативно-правове 32
 забезпечення фінансово-кредитне 33
 забруднення антропогенне Полісся 121
 забруднення ґрунту нафтою 117
 забруднення ґрунту поліметалічне імпульсне 118
 забруднення довкілля 116, 375
 забруднення капусти політантами 222
 забруднення радіонуклідне 119
 заводська лінія малолускатого коропа 328
 закон України 317
 законодавство 267
 законодавство ветмедицини 340
 законодавчі акти (тваринництво) 236
 залишки пожнивні 55
 залози внутрішньої секреції 278
 запаси гумусу 57
 запилення люцерни 312
 заплави річки 88
 запліднюваність вівцематок 263
 засади економіко-екологічні 51
 засновник Носівської ДС (Придніпровська низовина) 5
 засновник Полтавської ДС і наук. школи 4
 засновник Харківської обл. с.-г. ДС 8
 засоби боротьби 316
 засоби боротьби з шкідниками лісу 373
 засоби захисту 138
 засоби захисту рослин 158
 засоби покращання кормовиробництва 179
 застосування гідропривода 44
 застосування добрив 60
 застосування у ветеринарії (шовкопряд) 322
 затрати праці 85
 захворювання ягнят 268
 захист 136, 143
 захист насіння 133
 захист рослин 138, 140, 141
 захист садів інтегрований 200
 заходи агроеліоративні 94
 заходи боротьби 132, 315
 заходи організаційно-економічні 34
 збалансований розвиток економіко-екологічних систем 115
 збереження зникаючих порід ВРХ 250
 збереження фауни лісу 368
 зберігання плодів абрикоса 206
 зберігання яблук 201
 збирання врожаю капусти 223
 збирання врожаю салату-ромену 224
 збирання ранньої розсадної цибулі 220
 збір олій 195
 збудники хвороб 340
 звалища несанкціоновані 121

зволоження 95
зелена маса 164, 183, 184
Земельний банк 14
землекористування 57, 125
землеробство біологічне 126
землеробство зрошуване 92
землеробство стійке 103
земля осушувана 95
зимівля бджіл 310
зимостійкість 154
зимостійкість груші 204
зір коней 343
зміна гранулометричного складу 60
зона зрошення 100
зоотехнічний облік 267
зразки колекції 166
зразки сої 184
зразки ячменю ярого 168
зрошення 98
зрошення краплинне 53, 71, 96, 97, 99
зрошення краплинне оірка 226
зубр 368

І

ізоферменти 151
імунодефіцит у патології худоби 334
імуностимулятор 281
імунохроматографія 207
інвазії (*Babesia* та *Ehrlichia*) 341
інвестиції 236
інгредієнти 353
індекс відтворення 271
індекс молочності норки 307
індекси кубітальний і тарзальний 309
індикатори розвитку 13
інкубація яєць 289
інкубація яєць африканських страусів 295
інновації в овочівництві України 215
інсектициди 137
інсектицидні протруйники 198
Інститут сільського господарства Полісся 1
інструкції 317
інтенсифікація виробництва 26
Інтернет 267
інфекційні агенти 340
інформаційні БД 333
інформаційні БД овець 267
інфраструктура фінансово-управлінська 14
інцухт-лінії 232
іподромні випробування 245
історія зоотехнічної науки 9
історія монастирського садівництва 199
історія орловського рисака 244
історія розведення голубів 296
історія с.-г. відділення КПІ 10

К

камера зволоження 48
капуста 140, 222
капуста білоголова 71
капуста білоголова рання 223
карась золотий 151
карстово-крейдові ландшафти Полісся 121
картографування 68
картопля 97, 113
картопля рання 99
кафедри селекції 6
качки 297
Київська ДС тваринництва "Терезине" (20–80 рр. ХХ ст.) 9
кислота аскорбінова 346
кислота бурштинова 304, 346
кислота лимонна 286
кислоти 253
кислоти гумінові 72
кількість зерен у колосі 169
кінні заводи 243

кісти ендометральні 345
кістковий мозок 281
кісточки культури 207
класифікація коней 239
клітини FLK-BLV 336
клітинний та гуморальний імунітет коней 330
клітинні параметри 379
кліщі *Ornithodoros* 337
клони столових і технічних сортів винограду 153
клонова (карликова) підщепа ВСЛ-2 210
клонові підщепи яблуні 202
клястероспориоз 135
кнури-плідники 271
кобили 242, 246
кобили вагітні 345
кобили Дібрівського конезаводу 241
кобили (клас 2.10) 244
кобили (новоолександр. ваговоз) 341
ковалики 198
ковбаси варено-копчені 356
козлятник східний 182
коливання поперечні 44
коліни 366
комбайн зернозбиральний 41, 49
комбайни самохідні 49
комбікорми 254
комбікорми перепелам 291
комбікорми телицям 256
комбікорми токсичні 299
комола ВРХ 247
комплекс біоенергетичний 100
компоненти 20
компостування 55
коні 239, 240, 343
коні (новоолександрівська ваговозна) 241
коні (орловський рисак) 243, 244
коні рисистих порід 245
коні чистокровної верхової породи 246
конкурентоспроможність с.-г. підприємств 12
коноплі 185
конституція коней 239, 243
контейнерні рослини 229
концентрація 30
концепція сучасна (добрива) 103
конюшино-тимофіївкова суміш 83
конярство Башкортостану 242
кооперація 34
кооперація с.-г. 129
кореляція 167, 168
коренеплоди 108
коренеплоди буряку маточні 218
корм тварин 322
корми 259
корми гусей 298
корми качок 297
корми концентровані баранцям 264
корми на зиму 310
кормова добавка "Вітастимул" 288
кормова добавка "Проензим" 293
кормова ємність для зубра 368
кормовиробництво 179
кормові добавки 242, 269, 279, 286, 290
кормові добавки перепелам 292, 294
кормові травосуміші 171
кормові угіддя 125, 172
кормороздавач комбікормів 48
корови 334
корови тільні 252, 346
короп 329, 330
котилідрони плаценти 262
КПІ (1898–1917) 10
крейда 291
криза продовольча 28
кріоконсервація сперми кнурів 273
кріорезистентність 284
кріорезистентність сперми 240

кров амурського сазана 325
кров коней 341
кров коропів 330
кров овець 262
кров поросят 276
кров свиней 283
кролі 302, 303
кролівництво 300
кролівництво промислове 301
кукурудза 155
кукурудза від "Монсанта" 102
кукурудза у Франції 165
кукурудза цукрова 228
Кулжинський С.П. — відомий вчений-аграрій 5
культуральні поживні середовища 336
культури зернові 75, 76
культури зернові озимі 154
культури коренеплідні 139
культури овочеві 97
культури покривні як азотні добрива 112
кури 288, 290
кури м'ясних порід 289
курчата 290
курчата-бройлери 287

Л

ланка зрошувальної сівозміни 91
латеральні м'язи форелі райдухної 327
лежкість коренеплодів 217
лейкоз 335, 336
лейкоз ВРХ 334
лисиця червона 304
листяний опад дерев 366
личинки воскової моли 320
лідери птахівництва 285
лікарські рослини 303
лікувальні властивості 313, 321
лікувальні властивості меду 318
лінії пшениці 160
лінія 166
лісова біомаса 377
лісова фітопатологія 373
лісове господарство Галичини 365
лісове господарство Польщі 381
лісові автодороги 374
лісовідновлення 371, 378
лісокористування 365, 378
лісомеліорація 3
лісорозведення 371
лісорозведення степове (170-річчя) 3
лісорозсадиштво 381
лісосмуги захисні 367, 376
лісостани високопродуктивні 370
літній табір 275
лошата 242, 245
луговий метелик 138
льон олійний 73, 109
люпин білий 84, 114
люцерна 180

М

майонез 357
макарони 362
макро- і мікроелементи 104
Максим Стар 133
малина крупноплідна ремонтантна 212
малі архітектурні форми 229
малолускатий нивківський короп 328
марганець 106
маркери лейкозу ВРХ 335
маса 1000 зерен 169
масло 350
мастити корів 344
маточне молочко 313
маточники черешні 210
машина гичкозбиральна 44
машина дощувальна "Фрегат ДМФЕ" 39

машини бурякозбиральні 43
 машини польові безпілотні 37
 мед падевий (ПМ) 318
 медоносні бджоли 312
 меліорант 190
 меліса лікарська 101
 мережа дренажна 86
 мережа селекційно-насінневих установ (СНУ) 2
 Меринг І. 308
 метаболізм ¹³⁷Cs у гусей 298
 метали (нано- й ультрадисперсні частки) 333
 метеорологічні умови 193
 метод ПЛР 338
 метод поліморфізму 338
 метод польового досліду 8
 метод РІД 336
 методи ІФА і ПЛР 207
 методи селекції і насінництва 7
 методика дослідної справи 4
 механізм фінансово-економічний 27
 механізми регулювання ринку земель 21
 мисливське господарство Галичини 365
 міграція 24
 міграція важких металів 118
 міграція радіонуклідів 124
 міжнародне співробітництво у лісівництві 381
 мікродобрива 105
 мікроелементи 110
 мікроміцети 240
 мікросателітний аналіз 148, 150
 мікроструктура 64
 мінералізація гумусу 57
 мінералізація торфу 88
 мінеральне живлення перепелів 291
 мінливість 159
 мінливість ВРХ 250
 модель гідродинамічна 50
 модель інноваційна 16
 молекулярна генетика 149
 молекулярний аналіз 144, 145
 молекулярні маркери 152, 156
 молекулярно-генетичний аналіз 146
 молодняк свиней 275, 278
 молоко 348
 молоко незбиране 253
 молоковіддача у кобил 241
 молотильно-сепарувальний пристрій 41
 молочне скотарство 250, 251, 253, 255, 258, 261
 молочність норки 307
 молочність овець 269
 моніліоз 134
 моніторинг біоекологічний 376
 моніторинг зрошуваних ґрунтів 94
 моніторинг мутагенів 341
 моніторинг овець 267
 мораторій 20, 32
 морква 139
 морозостійкість 154
 морозостійкість вишні 208
 морфоагробіологічна оцінка чорниці 213
 морфологічні ознаки листків 186
 морфологія черепів свиней 280
 мутагенез 232
 мутагенна дія ДНК 157
 муха морквяна 139
 м'ясна відгодівля 260
 м'ясне скотарство 247–249
 м'ясні породи овець 264
 м'ясо бройлерів 285
 м'ясо голубів 296
 м'ясо перепелів 291, 294
 м'ясо помісних баранців 266
 м'ясо-вовнові вівці 265

Н

навантаження антропогенне 70
 навігація 37
 нагромадження поживних речовин 114
 надійність тракторів 52
 надолі первісток ВРХ 258
 накопичення ¹³⁷Cs рослинами 128
 нанесення родючого ґрунту на поверхню відвалу 120
 нанобіотехнології 333
 нанопрепарати 344
 напівфабрикати 353
 напівфабрикати січені 354
 напрями інвестиційної активності 16
 напрями розвитку 20
 напрями розвитку стратегічні 13
 насадження яблуневі 53
 насінники 180
 насінництво 2
 насінництво дині 225
 насінництво овочевих рослин 216
 насінництво салату-ромену 224
 насіння 170
 насіння буряку столового 218
 насіння сосни звичайної 372
 наука зоотехнічна (КПІ Олександра II) 10
 наукове супроводження тваринництва 237
 начинка 363
 нітрати 222
 нозематоз 315
 норка 307
 норка сапфірова 304
 норма висіву 192
 норма внесення (азот) 106
 норма добрив оптимальна 74
 нормативні документи 267
 норми висіву 181, 182
 норми висіву олійного льону 73

О

обґрунтування економічне 30
 облік технічний лісових автодоріг 374
 обмін речовин у бройлерів 287
 обмолот 42
 обмолот качанів кукурудзи 45
 обрізування виноградної лози 214
 обрізування фруктових дерев 199
 обробіток ґрунту 84, 93
 обробка ветеринарно-санітарна 352
 обробка насіння соняшнику передпосівна 82
 обробка плодів абрикоса 206
 обробка яєць 289
 овес 163, 181
 овочеві культури 127
 овочівництво 216
 овочівництво України 215
 огірок 128, 226
 однорідність 156
 озеленення вертикальне 233
 озеленення породних відвалів 120
 ознака кількісна 167, 168
 ознаки морфологічні 185
 окулірування горіха літне 364
 олійність насіння 197
 олії купажовані 357
 ооцит-кумулясний комплекс свинок 284, 272
 опідзолення 65
 опір розклинюванню 61
 опір тяговий 36
 оптимізація 125
 оранка 85
 оранка звичайна 173
 організатор дослідної справи 5
 органічне сільське господарство 129
 органолептична оцінка кисломолочного сиру 351
 орента с.-г. земель 23

осіменіння кобил штучне 240
 осіменіння штучне свиноматок 273
 особливості морфологічні 62
 осушення 88
 осушувачі ґрунту 177
 отруєння пестицидами 317
 охорона лісу від пожеж 375
 охорона природно-ресурсного потенціалу 126
 оцінка бугаїв 248
 оцінка грошова 18
 оцінка товарознавча 362
 очі коней 343

П

пагони продуктивні 169
 "падевий токсикоз" бджіл 318
 параметри комірок 38
 параметри конструкційні 48
 пасмо кінцево-моренне 87
 пасовища 256, 275, 298
 пасовища природні 176
 пасовищне утримання ВРХ 250
 паспортизація лісових автодоріг 374
 ПДРФ 146
 переваги та недоліки їх застосування 112
 перенесення генів 157
 перепели 291, 292
 перепели естонської породи 293
 перепели породи фараон 294
 переробка забрудненої радіонуклідами продукції 124
 перетравність кормів 238
 перетравність кормів у ВРХ 257
 перетравність поживних речовин у качок 297
 песець вуалевий 304
 пестицид фурадан 299
 пестициди 121, 141, 316
 печиво цукрове 361
 печінка перепелів 293
 печінка товстолобика 323
 пирій (*Agropyron repens*) 136
 Південний біотехнологічний центр 156
 підживлення яблунь позакореневе 203
 підшоша плужна 54
 підприємства аграрні 22
 підприємства молокопереробні 348
 підтримка державна 33
 планування стратегічне 115
 плацента вівцематок 262
 племзаводи і племрепродуктори ВРХ 247
 племінна справа 243
 племінні ресурси України 237
 племрепродуктори ВРХ 250
 площі посіву 187
 поверхня деки дробарки 46
 поглинання металів 66
 погодні умови 197
 подорожник ланцетолистий 303
 пожежа лісова 375
 поживність корму 177
 позакореневе підживлення 102
 показник седиментації 144
 показники надійності 96
 полігенність яблуні 201
 поліенцефаломієліт диссемінований 347
 полімеразна ланцюгова реакція 153
 поліморфізм 146
 поліплоїдія 232
 політика бюджетна і податкова 22
 політика енергетична 25
 попелиця гранатова 211
 попередники капусти білоголової 223
 попередники сидеральні 77
 популяційно-генетична структура 149
 популяції із Ірану та Середньої Азії 145

порода норки 307
 породи коней 239
 породи свиней 146, 270, 280
 породи тхора 305
 поросята 276, 279, 282
 поросята-сисуні 281
 посіви соняшнику 198
 поступові рубки лісу 371
 посухи та ерозія ґрунтів 3
 потік насіння рециркулярний 38
 потреби продовольчі 50
 пребіотики 286
 препарат "Ferskor" (д.р. диметоат) 211
 препарат "Актовегін" 336
 препарат Гепатонік 282
 препарат "Інсулін" 336
 препарат Ризобакт СН 178
 препарат "Флорфеникол" 339
 препарати бактеріальні 276
 препарати від туберкульозу 320
 препарати (захист рослин) 132
 препарати "Мітомін" і "Катазол" 289
 препарати на основі медопродуктів 319
 препарати тканинні 262
 прибуток 102
 приріст урожаю 107, 113
 природне поновлення лісу 371
 природні осередки АЧС 337
 природокористування збалансоване 126
 пробіотик ферментативний 306
 пробіотики "Охмопрем-оп" і "Лаксупрем-оп" 342
 пробіотики 286, 294
 пробіотики птиці 290
 прогестерон 345
 прогноз хвороб ріпаку (2012 р.) 132
 прогнозування годівлі ВРХ 259
 продиhi 186
 продукти бджільництва 320, 321
 продукти кисломолочні 349
 продукти молочні 348
 продукти м'ясні 352
 продуктивні якості кролів 302
 продуктивність 159, 169, 177, 190, 194, 196, 197
 продуктивність баклажана 227
 продуктивність коней 239
 продуктивність коренеплодів 187
 продуктивність кормових 172, 178
 продуктивність кролів 300
 продуктивність (люцерна) 180
 продуктивність пасовищ 176
 продуктивність пшениці 143
 продуктивність свиней 279
 продуктивність сівозміни 107
 продуктивність сінокосів 175
 продуктивність сої 192
 продуктивність травосумішей 182
 продуктивність тхора 306
 проєкт озеленення даху 229
 прополіс 320
 простагландини 345
 протруювачі насіння (Селект Топ) 133
 профілактика 315
 профіль гумусований 65
 профіль ґрунту 57
 профіль карбонатний 67
 процес сушіння насіння 50
 птахівництво 286
 птахівництво України 285
 пул мінералізований 59
 пшениця 162
 пшениця озима 77, 78, 113, 143, 158, 159–161
 пшениця озима степового екотипу 358
 пшениця озима тверда 362
 пшениця яра 131, 142
 пюре яблучно-пектинове 363

Р

радіаційна безпека 124

радіоактивне забруднення території України 116
 радіоактивні зони 298
 радіоекологія 124, 125, 128
 радіонукліди 121, 125, 128, 173, 222
 райграс 128
 рамблери 233
 раціон хутрових звірів 304
 раціональне використання деревини 369
 раціони бугайців 254
 раціони корів 253
 раціони телиць 256
 рДНК 147
 регулювання аграрної сфери 15
 регулювання відносин у лісовому господарстві 378
 регулювання державне 19, 23
 регулювання земельних відносин 18
 регулювання ринку 11
 регулятори росту 170
 редис 219
 режим використання сінокосів 175
 режим вологості 67
 режим зрошення 91
 режим оподаткування 33
 режим поживний 89
 режими використання травостоїв 172
 резистентність птиці 288
 рекреація 229
 ремонтні свинки 274
 рентабельність 125
 ресурс земельний 18
 ресурси земельні 21
 ресурси трудові 24
 ретротехнологія 302
 реформа аграрна 31
 рецептура майонезу 357
 речовина органічна 59
 речовина органічна 69
 риби 331
 риби морські 149
 рибне господарство 365
 рибні запаси 326
 ринок агробіоенергетичний 11
 ринок енергетичний 25
 ринок земель 14, 19, 32
 ринок зерна 12
 ринок праці аграрний 24
 ринок с.-г. земель 21, 23
 рівняння регресії (раціони ВРХ) 259
 різновидність 166, 167
 рілля 125
 рільництво 8
 ріпак озимий 105
 родоначалниці коней 243
 родючість 94
 родючість ґрунту 58, 68
 Рожественський Б.М. 8
 розведення і генетика ВРХ 261
 розведення кролів 301
 розвиток 138
 розвиток економічного потенціалу 16
 розвиток зернового виробництва 12
 розвиток с.-г. підприємств 26
 розвиток села 29
 розвиток сільських територій 19
 розвиток сільського господарства 28
 розміри с.-г. підприємств 30
 розміщення рослин баклажана 227
 розмноження бругмансії 230
 розмноження гайлардії 235
 розмноження овець 263
 розмноження цибулі-шалот 221
 розмноження чорнобривця 234
 розсада капусти 223
 розсада цибулі касетна 220
 розсадники яблуні 202
 рослини бобові 117
 рослинник 4
 ротор вертикальний 46
 рубець корів 253
 рубцеве травлення у ВРХ 254

руйнування ландшафту 123
 рушії с.-г. техніки 36

С

сад-дах 229
 саджанці яблуні 202
 сади 199
 садивні місця 370
 садівництво ефективне 200
 салат-ромен 224
 свинарство 337, 340
 свинець 323
 свині 270, 277, 280, 284
 свинки 283
 свиноматки 279
 свиня свійська 146
 селекційний центр овець 267
 Селекційні установи 6
 селекція 2
 селекція буряку столового 217
 селекція ВРХ 247, 251, 252
 селекція глідюлуса 232
 селекція груші 205
 селекція дині 225
 селекція за молекулярними маркерами 152
 селекція коней 243, 244, 246
 селекція культур 1
 селекція малини (Росія) 212
 селекція надсильних сортів 144
 селекція овець 264
 селекція овочевих рослин 215, 216
 селекція тхора 305
 селекція черешні 209
 селекція яблуні 201
 селен (Сел-Плекс) 242
 селеніт натрію 346
 селера коренеплідна 110
 сепарація віброрешітна 47
 септоріоз 131
 Сертикор 133
 сертифікація с.-г. продукції 129
 сидеральна маса 114
 сидерати 222
 силос кукурудзяний 256
 силос подрібнений 257
 синергізм 366
 сир кисломолочний 351
 сира клітковина 257
 сирий протеїн 257
 сироватка крові коропів 329
 сировина вторинна 380
 система активації та синергізму 104
 система аналізу зображень 379
 система добрив 107
 система закритого дренажу 95
 система зрошувальна 100
 система НАССР 348
 система удобрення 74, 194, 163
 системи захисту 137
 системи землеробства 123
 системи осушувальні 95
 сівба (строки та способи) 183
 сівозміна 74, 75, 85
 сівозміна короткоротаційна 63
 сівозміна польова 60
 сівозміни овочеві 97
 сінокоси інтенсивні 175
 сірий велетень 303
 сказ 347
 склад гранулометричний 64–66
 слива 200, 207
 смертність ягнят 268
 смуги мінералізовані 375
 смуги протипожежні з модрина і тополі 375
 собівартість 85
 соболь 150
 солома 190
 солома пшенична 256
 соняшник 81, 82, 195–197
 сорго 170
 сорт 166, 159, 185, 196

сорт антиринуму 231
сорт баклажана 227
сорт буряку столового 217, 218
сорт винограду 148, 214
сорт витких троянд 233
сорт вишні
(ДП ДГ "Мелітопольське") 208
сорт гайлардії 235
сорт гладіолуса 232
сорт груші 204
сорт груші (Росія) 205
сорт і види бругмансії 230
сорт і гібриди дині 225
сорт і гібриди капусти 223
сорт Істок і Северний 109
сорт капусти 222
сорт овочевих рослин 215
сорт овочів 216
сорт ранньої розсадної цибулі 220
сорт редису 219
сорт сої 192, 193
сорт черешні 209
сорт чорниці 213
сорт чорнобривця 234
сортимент сортів і гібридів овочевих
рослин 216
сортова ідентифікація 156
сортівипробувальні станції 6
сосна 370
сосна звичайна 372
соя 184, 192–194
сперма жеребців 240
спермопродуктивність бугаїв 248
спеціалізація 30
співвідношення добрив 111
спосіб сівби 182, 192, 194
спосіб унесення добрив 103
способи вирощування культур 91
способи обробітку ґрунту 83
справа науково-дослідна с.-г. 2
срібло 344
стабілізатори 350
стабільність (ВОС-тест) 156
сталій розвиток 378
стан еколого-агрохімічний 89
стан сільського господарства 13
стандарти (голуби) 296
становлення селекції 6
староорні землі 370
статеві продукти плідників риб 331
статичний прогин (обприскувач) 40
стебловий іржа 131
стимулятивний партеногенез 205
стимулятори біогенні 288
стимулятори росту 203
стимулятори у птахівництві 286
стимуляція розвитку ембріонів 289
стійкість до фітопатогенів 152
стійкість економічна 26
страуси 295
строк сівби 195
строки внесення добрив 176
строки сівби 196
строки сівби гібридів соняшнику 81
строки сівби сортів гречки 79
структура земельних угідь 123
структура мікробних угруповань 70
структура річних шарів хвойних 379
структурний стан ґрунтів 53
субінволюції матки в корів 346
субстрати 210
суданська трава 181
суміш зернова 47
суха речовина 183
сучасні уявлення 149
схеми використання травостоїв 180
схожість 189
схрещування 166
схрещування ВРХ 249
схрещування овець 265, 266

Т

тварини с.-г. 238

тварини с.-г. (збереження порід) 237
тваринництво 179
тваринництво Івано-Франківської
обл. 236
тваринницька галузь України 236
Творче об'єднання "Север"
і Південний комітет селекції
кукурудзи і сорго (Г. Галєєв) 7
телиці 256
температура повітря 189
температури низькі 154
тенденції розвитку 49
теорія оцінки коней 239
тепліці плівкові 225
теплічні умови 311
теплообмін у тварин 238
території сільські 16
термін життя 311
тест-смужки (садівництво) 207
тетравіт 346
тетраплоїдні форми 186
технокролівництво 302
технології виробництва 92, 313
технології вирощування культур 1
технології вирощування озимої
пшениці 78
технології пасічництва 308
технологічність тракторів 52
технологія виробництва м'яса
кролів 301
технологія виробництва січених
напівфабрикатів 354
технологія вирощування 170
технологія вирощування цукрового
буряку 191
технологія обробітку ґрунту
покращена 85
технологія утилізації біомаси 377
типи борон 161
тирса 210
тиск надлишковий 38
товстолобик 323
токсикози птиці 299
токсичність ґрунту 117
токсичність наночасток металів 333
трава зелена 256
трави багаторічні 80, 173
трави кормові 178
травлення у бугаївців і телиць 257
травмованість 42
травосуміші 177
транспортна інфраструктура лісових
територій 374
трансформації у сільському
господарстві 29
трансформація агрогенна 62
трансформація постагрогенна 69
тренінг коней 245
Третяков С.Ф. — відомий
вчений-аграрій 4
тригліцериди 290
трипси 140
тритикале 162
тріски технологічні 380
троянда витка 233
троянди виткі великоквіткові 233
туберкульоз тварин 338
тхір 305, 306

У

увеїт задній 343
удобрення 98, 101, 108, 125, 190
удобрення капусти 223
удобрення огірка 226
удобрення позакореневе 110
удобрення яблунь 203
умови зрошення 90
умови оптимальні 71
умови погодні 80
умови ринкові 31
управління вівчарством 267
управління економікою 115
управління рухом 37

управління фінансовими
потокми 22
ураження мікроорганізмами дині 111
урожайність 105, 110, 161, 166, 188
урожайність баклажана 227
урожайність гібридів соняшнику 81
урожайність дині 225
урожайність зеленої маси 184
урожайність зерна 164
урожайність огірка 226
урожайність озимої пшениці 78
урожайність плодів 199
урожайність сортів гречки 79
утримання норки 307
утримання свиней 274, 275
ущільнення ґрунту 36

Ф

фази розвитку 184
фактори технічної експлуатації 52
фарш м'ясний 355
фастак 376
фауна екосистем 122
ферменти 287
фертильність 152
фільтрація 93
фітопрепарати 287
фіторемедіація 117
фітосанітарія 141
фітофаги 139
фон живлення 195
форель райдужна 327
форми господарювання 31
формування раціональне 51
формування ринку землі 20
фракції крохмалю 168
фракція печива ліпідна 361
фузаріоз 232
фунгіциди (ефективність) 134
фунгіциди 135, 142
функціональна активність
спермів 273

Х

характеристика потоку
інтегральна 47
характеристика техніко-
експлуатаційна 39
харчова цінність борошна 359
харчування 349
хвороби 142, 310, 315
хвороби абрикоса 134
хвороби бджіл (поширення
та способи подолання) 314
хвороби незаразних етіологій 342
хвороби персика 135
хвороби пшениці та ячменю
нові 130
хвороби ріпаку 132
хвороби рослин 131
хвороби салату-ромену 224
хліб 358, 360
хлібопекарські властивості 358
хлоропласти 186
холестерин 290
хоріоретиніти коней 343
хутро тхора 305
хутрове звірівництво 304

Ц

целобактерин 306
цибуля рання розсадна 220
цибуля ріпчаста 98
цибуля-шалот 221
цинк 269
цитометрія 151
цілі стратегічні 13
ціни на статеві продукти риб 331
цінні ознаки 160
цукор 187
цукристість 188
цукристість коренеплодів 187

цукровий буряк 186, 189
ЦЧС 7

Ч

черешня 209, 210
чисельність 138
чистопородність свиней 270
Чорне море 332
чорниця щиткова 213
Чорнобильська катастрофа 119
чорнобривець 234
чорнозем 67
чорнозем вилугуваний 65, 70, 72
чорнозем опідзолений 60
чорнозем типовий 56, 57, 61
чорноземи 113
чорноземи лісостепові 58
чорноземи осушені 89
чорноземи приполіської смуги 65

Ш

шипшина багатоквітова 233

шкідники 76, 137
шкідники лісу 373
шкідники посівів с.-г. культур 75
шкурки кролів "сирі" 303
шкурки хутрових звірів 304
шлюзування
попереджувальне 95
шовкопряд дубовий 322
шовкопряд непарний 376
штами 207
штанга обприскувача 40

Щ

щеплення зимове
настільне 364

Я

яблука 363
яблука (лежкість) 201
яблуневі сади Мічурінська 203
яблуні Криму 137

яблуня (Всерос. НДІ селекції
плодових) 201
яблуня 200
яблуня на Львівщині 202
ягнята 269
ягнята (збереженість) 268
яєчники свиней 272
якісні показники організму бджіл 311
якість 110
якість врожаю 109
якість зерна 142, 158, 159, 163
якість зерна та хліба 162
якість ковбас 356
якість корму 172, 178, 179
якість меду 308
якість м'ясних продуктів 352
якість пшениці 144
яловичина 249, 254
ярки 268
ячмінь 145
ячмінь озимий 169
ячмінь ярий 166, 167

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрная наука. — 2011. — № 12.
2. Агроекологічний журнал. — 2011. — № 4.
3. Агроінком. — 2011. — № 10/12.
4. Агроном. — 2012. — № 1.
5. Агропромислове виробництво Полісся. — 2011. — Вип. 4.
6. Агрохимия, агротехника, агротехнологии. — 2011. — № 6.
7. Агрохимия. — 2011. — №№ 11, 12.
8. Бджолярський круг. За рентабельну пасіку. — 2011. — № 4.
9. Биотехнология. — 2011. — № 6.
10. Біоресурси і природокористування. — 2011. — Т. 3, № 3/4.
11. Вестник защиты растений. — 2011. — № 4.
12. Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — №№ 2, 3.
13. Ветеринария. — 2012. — №№ 2, 3.
14. Ветеринарная медицина. — 2011. — № 3/4.
15. Виноград. Вино. — 2011. — № 5/6.
16. Вібрації в техніці та технологіях. — 2011. — № 3.
17. Вісник аграрної науки. — 2011. — №№ 10, 11; 2012. — №№ 1, 2, 3.
18. Водне господарство України. — 2012. — №№ 1, 2.
19. Генетика. — 2011. — Т. 47, № 11.
20. Гідробіологічний журнал. — 2011. — Т. 47, № 2.
21. Достижения науки и техники АПК. — 2011. — №№ 5, 12; 2012. — № 2.
22. Екологічний вісник. — 2011. — № 2.
23. Економіка АПК. — 2011. — № 12; 2012. — №№ 1, 3.
24. Ефективне тваринництво. — 2012. — № 1.
25. Защита и карантин растений. — 2011. — №№ 11, 12; 2012. — №№ 2, 3.
26. Здоров'я тварин і ліки. — 2012. — № 1.
27. Земледелие. — 2012. — №№ 1, 2.
28. Зерно. — 2011. — № 12; 2012. — № 3.
29. Зернові продукти і комбікорми. — 2011. — № 3.
30. Зоотехния. — 2011. — № 10; 2012. — № 2.
31. Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2011. — №№ 5, 6.
32. Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2011. — Вып. 5.
33. Карантин і захист рослин. — 2011. — №№ 11, 12; 2012. — № 2.
34. Картофель и овощи. — 2012. — № 2.
35. Квіти України. — 2011. — № 6; 2012. — № 1.
36. Комбікорма. — 2011. — № 7.
37. Кормопроизводство. — 2011. — №№ 10, 11, 12; 2012. — № 2.
38. Кролиководство и звероводство. — 2011. — №№ 4, 6.
39. Кукуруза и сорго. — 2011. — № 4.
40. Лесное хозяйство. — 2011. — № 6.
41. Лісовий журнал. — 2011. — № 2.
42. Лісовий і мисливський журнал. — 2011. — №№ 4, 5, 6.
43. Мелиорация и водное хозяйство. — 2011. — №№ 5, 6.
44. Молочное дело. — 2011. — № 11/12.
45. Молочное и мясное скотоводство. — 2011. — Спец-вып. по мясному скотоводству; 2012. — №№ 1, 2.
46. Настоящий хозяин. — 2011. — № 12; 2012. — №№ 1, 2, 3, 4.
47. Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4.
48. Наше птицеводство. — 2012. — № 3.
49. Овощеводство и тепличное хозяйство. — 2011. — № 12.
50. Овощеводство. — 2011. — № 12; 2012. — №№ 1, 2, 3.
51. Овцы, козы, шерстяное дело. — 2011. — № 4.
52. Огородник. — 2011. — № 10; 2012. — № 2.
53. Пасіка. — 2011. — № 11; 2012. — №№ 1, 2, 3.
54. Плодородие. — 2011. — №№ 5, 6.
55. Почвоведение. — 2011. — №№ 10, 11, 12.
56. Проблемы агрохимии и экологии. — 2011. — № 4.
57. Продовольча індустрія АПК. — 2012. — № 1.
58. Продукты & ингредиенты. — 2012. — №№ 2, 3.
59. Пропозиція. — 2012. — № 4: спецвыпуск.
60. Птицеводство. — 2012. — №№ 2, 3.
61. Пчеловодство. — 2011. — № 11.
62. Рибне господарство України. — 2012. — № 1.
63. Садоводство и виноградарство. — 2011. — № 5.
64. Сахарная свекла. — 2011. — № 10.
65. Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 1.
66. Сибирский вестник сельскохозяйственной науки. — 2011. — № 11/12.
67. Сільський господар. — 2011. — №№ 11/12.
68. Сучасне птицеводство. — 2011. — №№ 10, 11/12.
69. Тваринництво України. — 2011. — №№ 10, 12; 2012. — № 1/2.
70. Техніка і технології АПК. — 2012. — №№ 1, 2, 3.
71. Український біохімічний журнал. — 2011. — Т. 83, № 4.
72. Український пасічник. — 2011. — № 6.
73. Хлебный бизнес. — 2012. — № 1.
74. Хранение и переработка зерна. — 2012. — № 2.
75. Цитология и генетика. — 2012. — Т. 46, № 1.
76. Цукрові буряки. — 2012. — № 1.
77. Agroexpert. — 2011. — № 10; 2012. — № 1.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Аграрний вісник Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Одеський держ. аграр. ун-т; ред. рада: Герасименко В.П. (голова) [та ін.]. — Одеса, 1999 —
Вип. 59: Вет. науки. — 2011. — 284 с. Шифр 536313
2. **Агрохімія і ґрунтознавство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т ґрунтознавства і агрохімії" ім. О.Н. Соколовського; редкол.: Балюк С.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1966 —
Вип. 74. — 2011. — 132 с. Шифр 06 536380
Вип. 75. — 2011. — 144 с. Шифр 06 536381
Вип. 76. — 2011. — 122 с. Шифр 06 536382
3. **Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах** [Текст]: матеріали VI Міжнар. наук. конф., Дніпропетровськ, 4–6 жовтня 2011 р. / М-во освіти та науки, молоді і спорту України, НАНУ, Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара [та ін.]. — Д., 2011. — 331 с. Шифр 536578.
4. **Ветеринарна медицина** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини"; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 —
Вип. 95. — 2011. — 452 с. Шифр 06 535959
5. **Виноградарство і виноробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ "Ін-т виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова"; редрада: Власов В.В. (голова) [та ін.]. — Одеса: ННЦ ім. В.Є. Таїрова, 1964 —
Вип. 48. — 2011. — 218 с. Шифр 06 536176
6. **Вісник аграрної науки Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Миколаїв. держ. аграр. ун-т; редкол.: Шибанін В.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Миколаїв, 1997 —
Вип. 3 (60): Екон. науки, с.-г. науки, техн. науки. — 2011. — 198 с. Шифр 536383
Вип. 4 (61), т. 1. — 2011. — 270 с. Шифр 536386
7. **Вісник Житомирського національного агроекологічного університету** [Текст]: наук.-теорет. зб. / редкол.: Малиновський А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 1998 —
Вип. 1 (28). — 2011. — 561 с. Шифр 535758
Вип. 2 (29), т. 1. — 2011. — 341 с. Шифр 536390
8. **Вісник Львівського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; ред. рада: Снітинський В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 2000 —
№ 15: Агроінженерні дослідження. — 2011. — 567 с. Шифр 536391
№ 15 (1): Агрономія. — 2011. — 524 с. Шифр 536392
9. **Вісник Львівського університету** [Текст] / редкол.: Федоренко В. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 2011. —
Вип. 57. — 254 с. — (Сер. Біологічна). Шифр 536588
10. **Вісник Степу** [Текст]: наук. зб. / НААН, Кіровоградська державна с.-г. дослідна станція; редкол.: Савранчук В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 2006 —
Ювілейний вип.: Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів (до 80-річчя заснування НААН та 100-річчя Кіровоград. ін-ту АПВ), м. Кіровоград, 24 березня 2011 р. — Кіровоград, 2011. — 228 с. Шифр 535763
11. **Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів** [Текст] / НАН України, НААН, Укр. тов-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2008 —
Т. 9, № 1. — 2011. — 175 с. Шифр 535960
12. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Бобро М.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1997 —
№ 3. — 2011. — 351 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 536170
№ 4. — 2011. — 316 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 536173
№ 6. — 2011. — 273 с. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодоовочівництво). Шифр 536321
№ 8. — 2011. — 391 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 536396
13. **Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області** [Текст]: наук.-виробн. зб. / НААН України, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва — Центр наукового забезпечення АПВ Харківської обл.; редкол.: Кириченко В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2011. —
Вип. 11. — 334 с. Шифр 536168
14. **Збірник наукових праць Подільського державно-аграрно-технічного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т; редкол.: Бахмат М.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Кам'янець-Подільський, 1996 —
Спецвипуск: Сучасні проблеми збалансованого природокористування: матеріали VI наук.-практ. конф. — 2011. — 360 с. Шифр 536179
Вип. 19. — 2011. — 582 с. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 535158
Вип. 20. — 2012. — 340 с. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 536533
15. **Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Головчук А.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Умань, 1926 —
Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — 2011. — 174 с. Шифр 536326
16. **Зрошуване землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства південного регіону; редкол.: Вожегова Р.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон, 1966 —
Вип. 55. — 2011. — 346 с. Шифр 06 536178
17. **Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин** [Текст]: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки України, Кіровоград. нац. техн. ун-т; редкол.: Черновол М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 1971 —
Вип. 41, ч. I. — 2011. — 443 с. Шифр 06 536400
Вип. 41, ч. II. — 2011. — 268 с. Шифр 06 536404
18. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів, Вінницький держ. аграр. ун-т; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 —
Вип. 70. — 2011. — 247 с. Шифр 06 535921
19. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
Вип. 8 (87). — 2011. — 212 с. Шифр 536408
20. **Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Гунчак В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1998 —
Т. 13, № 2 (48), ч. 2. — 2011. — 400 с. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). Шифр 536053.
Т. 13, № 4 (50), ч. 2. — 2011. — 413 с. — (Сер. Біол. науки). Шифр 536056.
Т. 13, № 4 (50), ч. 3. — 2011. — 390 с. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). Шифр 536057.
Т. 13, № 4 (50), ч. 4. — 2011. — 382 с. — (Сер. Техн. науки. Харч. технології. Ветер. науки). Шифр 536058.
21. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Мельничук Д.О. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 —
Вип. 163, ч. 2. — 2011. — 294 с. — (Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). Шифр 536416
Вип. 164, ч. 2. — 2011. — 287 с. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 535978
22. **Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування "Кримський агротехнологічний університет"** [Текст] / редкол.: Ніколаєв Є.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Сімферополь, 1946 —
Вип. 134: С.-г. науки. — 2011. — 202 с. Шифр 536422
Вип. 137: С.-г. науки. — 2011. — 198 с. Шифр 536424
23. **Наукові праці Полтавської державної аграрної академії** = Scientific articles of the Poltava [Текст] / М-во аграр. політики України, Полтав. держ. аграр. акад.; редкол.: Писаренко В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Полтава: РВВ "Тerra", 2002 —
Вип. 2, т. 3: Екон. науки. — 2011. — 360 с. Шифр 536263.
24. **Науково-технічний бюлетень** [Текст] / НААН, Ін-т тваринництва; редкол.: Руденко Є.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1971 —
№ 105. — 2011. — 214 с. Шифр 536428

25. **Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики України; редкол.: Влізло В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. редактори) [та ін.]. — Львів, 1998 —
Вип. 12, № 1, 2. — 2011. — 427 с. Шифр 536196
26. **Передгірне та гірське землеробство і тваринництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства і тваринництва західного регіону; редкол.: Седіло Г.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Л. — Оброшине, 1967 —
Вип. 52, ч. 2. — 2010. — 215 с. Шифр 06 536267
27. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Гузев І.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Наук. світ, 1971 —
Вип. 45. — 2011. — 346 с. Шифр 06 536269
28. **Селекція і насінництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва; редкол.: Кириченко В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1964 —
Вип. 100. — 2011. — 343 с. Шифр 06 536517
29. **Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва** [Текст]: зб. наук. пр. / Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2010 —
Вип. 6 (88). — 2011. — 104 с. Шифр 536271

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ ДНСГБ НААН (1998–2011 РР.)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ДНСГБ НААН у 1998 р. (55 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
6. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
7. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
8. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
9. ГОЛІК В.С. (2007)
10. ГУДКОВ І.М. (2005)
11. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
12. ЄЖОВ В.М. (2009)
13. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
14. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
15. КИРИК М.М. (2008)
16. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
17. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
18. КОЗИРЬ В.С. (2007)
19. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
20. КУЧКО А.А. (2006)
21. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
22. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
23. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
24. МАЗУР Г.А. (2006)
25. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
26. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008)
27. МУСІЄНКО М.М. (2008)
28. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
29. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
30. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
31. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
32. РИБАЛКО В.П. (2006)
33. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
34. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
35. САЙКО В.Ф. (2001)
36. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
37. СНИТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
38. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
39. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
40. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
41. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
42. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
43. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
44. ЦИКОВ В.С. (2006)
45. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
46. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ДНСГБ НААН у 2005 р. (10 кн.)

1. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
2. ГЕРМАН В.В. (2011)
3. ГОЛОВКО А.М. (2006)

4. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
5. МАЛІК М.І. (2005)
6. СИТНИК В.П. (1999)
7. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
8. СЛАВОВ В.П. (2007)
9. СОБКО О.О. (2009)
10. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ДНСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)

ГРАБОВЕЦЬ А. І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ДНСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)

НОВАКОВСЬКИЙ Л. Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ДНСГБ НААН у 1998 р. (44 кн.)

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНСВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)

37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІР'ЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)

ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
"АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ"

засн. проф. В. А. Вергуновим у 2001 р. (55 кн.)

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. РЕМЕСЛО В.М. (2011)
9. АЛЕШО О.Г. (2011)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. *Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.):* моногр. (2004).
3. *Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича:* моногр. (2005).
4. *Коломийський дослідний станції — 50 років: здобутки, перспективи* (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1 — 2006; ч. 2 — 2008; ч. 3 — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЪОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920 років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К. К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII–1917 р.): моногр. (2009).
18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы им. В. М. Ремесло): моногр. (2010).

20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. *Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки:* моногр. (2010).
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції с.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. *Радченко Л.С.* Академік І. І. Лукинов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. *Вергунов В.А.* Василий Николаевич Ремесло — ученый-селекционер (1907–1983) (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В. Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. *Корзун О.В.* Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
31. *Вергунова І.М.* Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
32. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльності МIRONIVSKOЇ селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
33. *Присяжнюк М.В.* Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
34. *Збірки документів і матеріалів: С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
35. *Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні:* зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
36. *Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ* — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
37. *С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
38. *Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
39. *Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
40. *Агрогрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.):* зб. док. і матер. (2007).
41. *Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956):* зб. док. і матер. (2008).
42. *Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.):* зб. док. і матер. (2008).
43. *Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.):* зб. док. і матер. (2010).
44. *Південне відділення ВАСГНІЛ:* зб. док. і матер. (2011).
45. *Вергунов В.А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні: ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
46. *Присяжнюк М.В.* Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).

СЕРІЯ "ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ
ТА ОСВІТАНИ УКРАЇНИ"

засн. проф. В. А. Вергуновим у 2004 р. (4 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)

**СЕРІЯ "АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ
НААН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА"**
засн. НБУВ НАНУ і ДНСГБ НААН у 2007 р. (1 кн.)

Академік НАН України ЛУКІНОВ Іван Іларіонович (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).

**БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
"ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ ДНСГБ НААН ТА
НАУК.-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ
НАВЧ. ЗАКЛАДІВ АГРАР. ПРОФІЛЮ"**
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р. (3 кн.)

1. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
2. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
3. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГД НААН (1822–2010).

**НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ
БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ**
(21 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, "Бюлетені", "Вісті", Наукові записки, "Збірники наукових праць", "Труди": наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).

3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
10. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об'єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	зб.	збірник	обл.	область
аграр.	аграрний	зем-во	землеробство	перероб.	переробка (ний)
акад.	академія	зерн.	зерновий	підгот.	підготував
АПК	агропромисловий	ін.	інший	посіб.	посібник
	комплекс	ін-т	інститут	пр.	праці
бібліогр.	бібліографія	інформ.	інформаційний	пром-сть	промисловість
бух.	бухгалтерський	К.	Київ	р. (рр.)	рік (и) (при цифрах)
бюл.	бюлетень	канд.	кандидат	ред.	редактор
вет.	ветеринарний	конф.	конференція	редкол.	редакційна колегія
вид-во	видавництво	КСП	колективне с.-г.		(редколегія)
вип.	випуск		підприємство	РЖ	реферативний журнал
вир-во	виробництво	Л.	Львів	РНК	рибонуклеїнова кислота
відп.	відповідальний	м	метр	с	секунда (при цифрах)
вісн.	вісник	машинобуд.	машинобудування	с.	сторінка
вод.	водний	метод.	методичний	с.-г.	сільськогосподарський
ВРХ	велика рогата худоба	міжвід.	міжвідомчий	сер.	серія
г	грам (при цифрах)	міжнар.	міжнародний	сіл.	сільський
генет.	генетичний	міс.	місяць	ст.	стаття
год	година (при цифрах)	млн	мільйон	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
госп-во	господарство		(при цифрах)	тез.	тези (си)
грн	гривня	млрд	мільярд	темат.	тематичний
Д.	Дніпропетровськ	н.-д.	науково-дослідний	техн.	технічний
ДАУ	Державний аграрний	НАН	Національна	тис.	тисяча (при цифрах)
	університет		академія наук	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
держ.	державний	НУБіП	Національний	НААН	Національна академія
дис.	дисертація		університет		аграрних наук
ДНК	дезоксирибонуклеїнова		біорізноманіття	УДК	універсальна
	кислота		і природо-		десятькова
довід.	довідник		користування		класифікація
доп.	доповідь	наук.	науковий	уклад.	укладач (і)
дослід.	дослідний	нац.	національний	укр.	український
д-р	доктор	НДІ	Науково-дослідний	ун-т	університет
ДСДС	Державна с.-г. дослідна	НТБ	інститут	упоряд.	упорядник
	станція		науково-технічний	Х.	Харків
екон.	економічний		бюлетень	хв	хвилина (при цифрах)
журн.	журнал	О.	Одеса	ч.	частина (при цифрах)

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

**Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека**

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*